

8/1905

MAGYAR
TÖRTÉNELMI TÁR.

A MAGYAR TÖRTÉNETI KÚTFŐK ISMERETÉNEK
ELŐMOZDÍTÁSÁRA

KIADJA

A MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADEMIA
TÖRTÉNELMI BIZOTTMÁNYA.

SZERKESZTI

TOLDY FERENCZ,

BIZ. TAG ÉS ELŐADÓ.

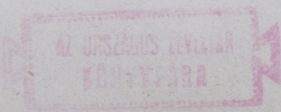
XVII.

VAGY MÁSODIK FOLYAM ÖTÖDIK KÖTETE.

PESTEN,

EGGENBERGER NÁNDOR AKADEMIAI KÖNYVÁRUSNÁL.

MDCCCLXXI.

6-84

M. N. MUZEUM

Levéltári Osztálya

Cs. Sándor Imre

gyűjteménye

1934. év 40. szám.

RÉDEI LÁSZLÓ

TÖRTÉNETI MARADVÁNYAI

1658—1663.

A MAGY. KIR. EGYETEMI KÖNYVTÁR EREDETI KÉZIRATAIBÓL

KÖZLI

NAGY IVÁN,

M. AKAD. L. TAG.

PESTEN,

EGGENBERGER NÁNDOR M. AKAD. KÖNYVÁRUSNÁL.

MDCCCLXXI.

A M. TUDOM. AKADEMIA
TÖRTÉNELMI BIZOTTMÁNYA

1871-ben.

HORVÁTH MIHÁLY, bizotts. elnök.

CSENGERY ANTAL.

IPOLYI ARNOLD.

KNAUZ NÁNDOR.

NAGY IVÁN.

SALAMON FERENCZ.

SIMONYI ERNŐ.

SZILÁGYI SÁNDOR.

THALY KÁLMÁN.

TOLDY FERENCZ, biz. előadó és szerkesztő.

WENZEL GUSZTÁV.

TARTALOM.

I.

Úti jegyzetek.

	Lap.
1. Descriptio Viennae Austriae	7
2. Descriptio Tyrnaviensis	9
3. Descriptio Varsaviensis	10
4. Lengyelországi expedíciókor úti jegyzetek	11
5. Lengyelországi úti személyzet	12

II.

Vegyesek.

1. Sententiák	14
2. Memoriale, avagy hadi regulák	16
3. A francia király kinszenvedésének historiája	18

III.

A tatár fogságba esett rabok dolgairól.

1. Foglyoknak imádsága	23
2. Anno 1657. die 21. Julii rabok imádsága	24
3. Apafi Boldizsár s rabtársai reversálisa Kemény János részére Bakcsi-Szeraj 1658.	27
4. Kemény János panasza és rabtársai felelete	29
5. Tatárok rabságában estek keserves énekek	33

IV.

Rédei Ferencz fejedelemségére vonatkozó levelek.

1. Budai Musztafa bék levele Rédei Ferenczhez. Örvend, máj. 3. 1658.	47
---	----

	Lap.
2. A fővezér Rédei Ferenczhez. Drinápoly 1658.	48
3. Lippai Haszán Ali ugyanahoz. Temesvár	49
4. Fővezér levele II. Rákóczi Györgyhöz	51
5. Budai Szinán passa Erdélyországhoz Barcsai felől	53
6. Mahumet passa levele Erdély rendeihez	54
7. Budai Szinán passa Rákóczi Györgyhöz 1658.	56
8. Rédei Ferencz levele Erdély rendeihez	59

V.

Levelek 1658. évből.

1. Budai Szinán passa levele Barcsai Ákoshoz. Jenő	62
2. Rédei László hódolatlevele Barcsai Ákoshoz	63
3. Rédei Ferencz conferálja jószágai egy részét fiának Lászlónak. Huszt, okt. 26. 1658.	64

VI.

Rédei László levelei 1659. évből.

1. Barcsai Ákoshoz. Huszt jan. 24.	66
2. Ugyanahoz	67
3. Ugyanahoz Várad és a partium ügyében	67
4. Ugyanahoz.	68
Ali passa levele Rédey Lászlóhoz april. 4.	68
Rédei László válasza Alihoz. Várad, april. 6.	69
5. Barcsai Ákoshoz	70
6. A moldvai és havasalföldi vajdákhoz Sz.-Jób, april 29.	70
7. Barcsai Ákoshoz Sz.-Jób jun. 28.	71

VII.

**Rédei László levelező könyve és némely köziratok
1660—1663.****1660. év.**

1. Felső-Magyarországi RR. I. Lipót királyhoz. Tokaj jul. 21.	73
2. Rédei Ferencz Barcsai Ákoshoz. Huszt máj. 20.	79
3. Ugyanaz Wesselényi nádorhoz. Sz.-Jób jun. 18.	—
4. " ugyanahoz, Piskolt jul. 8.	80
5. " ugyanahoz. Huszt jul. 26.	82
6. " Gr. Homonnai Györgyhöz. Sz.-Jób jun. 29.	82
7. " ugyanahoz. Sz.-Jób jul. 3.	83
8. " Príny Imréhez. Sz.-Jób jun. 29.	84
9. " ugyanahoz. Sz.-Jób jul. 4.	85
10. " a Váradban bennszorultakhoz. Huszt jul. 22.	86
11. " Sz.-Jób őrségéhez. Huszt jul. 29.	87

	Lap
12. Ugyanaz Bethlen Jánoshoz. Huszt jun. 20.	87
13. " ugyanahoz. Huszt jul. 16.	88
14. " ugyanahoz. Huszt jul. 24.	89
15. " ugyanahoz. Huszt jul. 26.	90
16. " Károly Ádámhoz. Huszt aug. 1.	91
17. " Wesselényi nádorhoz. Huszt aug. 14.	92
18. " Zichy Istvánhoz. Huszt aug. 14.	93
19. " Sz.-Jób vára oltalmazóihoz. Huszt aug. 5.	94
20. " Barcsai Ákoshoz. Huszt aug. 22.	95
21. " Wesselényi Ferenczhez. Huszt aug. 23.	96
22. " Unger Márton ezredeshez. Huszt aug. 11.	97
23. " Kemény Jánoshoz. Huszt aug. 21.	98
24. " Bethlen Jánoshoz, Barcsai Gáspárhoz, Lázár György- höz. Huszt, aug. 21.	99
25. Ugyanaz Sz.-Jóbra, Székelyhidra, Debreczenbe. Huszt aug. 31.	99
26. " Beszermény Istvánhoz. Huszt aug. 31.	101
27. " Barcsai Ákoshoz. Huszt aug. 31.	102
28. " Kemény Jánoshoz. Huszt sept. 1.	103
29. " Bánffy Zsigmondhoz. Huszt sept. 3.	104
30. " Barcsai Gáspárhoz és Lázár Györgyhöz. Huszt sept. 3.	106
31. Ugyanaz Barcsai Ákoshoz. Huszt sept. 3.	107
32. " Sz.-Jób várába szolgálóihoz. Huszt sept. 2.	108
33. " ugyanazokhoz. Huszt sept. 4.	110
34. " Wesselényi nádorhoz. Huszt sept. 3.	112
35. " ugyanahoz. Huszt sept. 4.	113
36. " Bethlen Jánoshoz. Huszt sept. 11.	114
37. " Károly Ádámhoz. Huszt, sept. 16.	115
38. " Wesselényi nádorhoz. Huszt sept. 17.	116
39. " Gr. Homonnai Györgyhöz. Huszt sept. 17.	117
40. " Perény Imréhez. Huszt, sept. 17.	118
41. " Zichi Istvánhoz, Huszt sept. 17.	118
42. " Pethő Zsigmondhoz. Huszt sept. 17.	119
43. " Promniczhoz. Huszt sept. 29.	120
44. " Barcsai Ákoshoz. Huszt sept. 23.	121
45. " Wesselényi nádorhoz. Huszt sept. 19.	122
46. " Barcsai Ákoshoz.	123
47. " Száműzött lengyeleknek. Huszt sept. 1.	124
48. " Lázár Istvánnak. Dobolyi mező, nov. 8.	125
49. " Barcsai Ákosnak. nov. 9.	126
50. " ugyanahoz. Huszt nov. 22.	127
51. " Szinán passához. Huszt nov. 21.	129
52. " Károly Ádámnak és Heiszer generálnak. Huszt nov. 29.	130

	Lap
53. Ugyanaz Kemény Jánosnak. Huszt dec. 9.	131
54. „ szentjóni tisztjeihez. Huszt dec. 24.	132
55. N.-Várad feladási pontjai aug. 27.	133
56. Rédei László Szinán passának. Huszt dec. 26.	135

1661. év.

57. Rédei László Erdélyország renleihez. Huszt. jan. 5.	136
58. Ugyanaz Szelephényi Györgyhöz. Sziget febr. 3.	137
59. „ Károly Ádamhoz. Sárköz mart. 7.	138
60. „ Generál Heisternak. Sárköz mart. 7.	140
61. „ Pirovano János ezredesnek. Sárköz mart. 7.	141
62. „ Generál Heisternak. Huszt mart. 16.	—
63. „ Szinán passának. Huszt mart. 16.	142
64. „ Haller Gábornak. Küküllő febr. 24.	143
65. „ Kemény Jánosnak. (Töredék)	144
66. „ Gr. Tököly Istvánnak. Huszt mart. 11.	144
67. „ Kemény Jánosnak. Küküllő febr. 24.	146
68. „ ugyanahoz. Huszt mart. 3.	147
69. „ ugyanahoz. Kővár mart. 5.	148
70. „ ugyanahoz Huszt mart. 20.	148
71. „ ugyanahoz. Huszt mart. 26.	150
72. „ ugyanahoz. Huszt máj. 2.	152
73. „ ugyanahoz. Huszt jun. 1.	154
74. „ ugyanahoz. Huszt jun. 9.	155
75. „ ugyanahoz. Huszt jul. 8.	156
76. „ ugyanahoz. Eperjes aug. 29.	157
77. „ Heister Generálnak. Huszt, mart. 18.	158
78. „ Heister Generálnak és Szentpéteri Istvánnak. Huszt mart. 18.	159
79. Ugyanaz Rákóczy Ferencznek. Huszt jun. 6.	160
80. „ Mikes Mihálynak. Huszt jun. 16	161
81. Ugyanaz Tököly Istvánnak, Szunyogh Juliusnak, Henkelyné, Vizkeletyné asszonyoknak. Eperjes jun. 18.	162
82. Ugyanaz atyjának és anyjának. Eperjes jun. 18.	163
83. „ Wesselényi Pálnak. Eperjes jun. 18.	164
84. „ Homonnai (Györgynek). Eperjes jun. 18.	165
85. „ Tököly, Henkely és Szunyogh Juliusnak. Eperjes jun. 26.	166
86. „ Eperjes városának. Huszt jul. 8.	167
87. „ Tököly (Istvánnak). Huszt jul. 1.	168
88. „ ugyanannak. Huszt jul. 22.	170
89. „ Homonnainak. Huszt jul. 24.	171
90. „ Haller Gábornak. Huszt jul. 22.	172

	Lap
91. Ugyanaz ugyanannak. Huszt jul. 10.	173
92. „ Kemény Simonnak. Huszt jul. 22.	175
93. „ Szunyogh Juliusnak. Huszt jul. 12.	176
94. „ az erdélyi fejedelemlnek. Huszt jul. 18.	177
95. „ atyjának és anyjának. Bolyi tábor aug. 18.	178
96. „ atyjának. Bolyi tábor aug. 18.	179
97. „ atyjának, Görbed oct. 6.	181
98. Ugyanannak Kemény Jánossal értekezése oct. 5.	183
99. Ugyanaz atyjának. (september)	186
100. „ Wesselényi nádornak. Huszt sept. 9.	189
101. „ Kemény Jánosnak. Várallya sept. 15.	190
102. „ Kemény Jánosnének. Várallya sept. 15.	191
103. „ Kemény Jánosnak. Somkút sept. 17.	192
104. „ Kemény Ferencznek. Tótfalu sept. 16.	193
105. „ Kemény Jánosnak. Huszt oct. 8.	194
106. „ Montecuculusnak. Huszt oct. 10.	195
107. „ Kemény Jánosnak. Sárköz oct. 16.	195
108. „ Kemény Jánosnének. Sárköz octob. 18.	196
109. „ Haller Gábornak. Sárköz oct. 18.	197
110. „ Kemény Jánosnak. Józsefháza octob. 21.	198
111. „ ugyanannak. Huszt novemb. 6.	198
112. „ Bethlen Farkasnak. Huszt nov. 6.	199
113. „ Gr. Tököly Istvánnak, Kapi Gábornak, Rédei Pálnak Eperjes városának. Huszt nov. 6.	200
<i>Ehez</i> : Izenetek	201
Hírek	202
114. Ugyanaz Generál Heisternak. Huszt nov. 7.	203
115. „ Kemény Jánosnak. Huszt nov. 14.	204
116. „ ugyanannak. Huszt nov. 20.	204
117. „ Kemény Simonnak. Huszt nov. 20.	205
118. „ Petki Istvánnak és Bethlen Jánosnak. Huszt nov. 23.	208
119. „ Kemény Simonnak. Huszt nov. 23.	209
120. „ Magyarorsz. Kancellárnak Huszt. dec. 7.	210
121. „ Vallis Generálnak. Huszt nov. 10.	210
122. „ ugyanannak. Huszt dec. 10.	211
123. „ Kemény Jánosnak. Huszt dec. 18.	212
124. „ Bethlen Jánosnak. Huszt dec. 18.	213
125. Kemény János levele Rédei Ferenczhez és Lászlóhoz. Bikszád dec. 18.	214
Erre válasz	214

1662. év.

126. A konstantinápolyi orator levele a római császárhoz april 28.	215
127. Királyi elterjesztvény a pozsonyi országgyűléshez	221

	Lap
128. Ibrahim passa levele Rédei Lászlóhoz stb. Medgyes dec. 21. 1661	223
129. Rédei László Apafihoz. Huszt febr. 29.	224
130. Kemény Simon Rédei Lászlóhoz. Medgyes febr. 1.	225
131. Rédei László Kemény Simonnak. febr. 7.	226
132. Ugyanaz Vallis Generálnak. Huszt febr. 16.	226
133. „ Kemény Simonnak. Huszt febr. 16.	227
134. „ Ugyanannak. Nyaláb mart. 24.	228
135. „ Apafi fejedelemnek. Huszt april 7.	229
136. „ két Csáky, Tököly, Kapi Gábor, Rédei Pál és az eperjesi bírónak	230
137. Ugyanaz Kucsuk Memhet passának. Huszt jul. 23.	233
138. „ Apafi fejedelemnek. Huszt jul. 23.	234
139. „ Palatinus úrnak. Eperjes febr. 6.	235
140. Apafi fejedelem Rédei Lászlóhoz. Keresztési tábor. jul. 6.	236
141. Rédei László Kemény Simonnak. Huszt jul. 25.	237
142. Ugyanaz Gr. Csáky Istvánnak. Huszt aug. 19.	238
143. Limitatio collationis militum germanorum S. Mattis facta 2. Augusti.	239
144. Nova Posoniensia	241
145. Rédei László Apafi fejedelemnek. Huszt sept. 1.	242
146. Ugyanaz Bocskai Istvánnak. Huszt sept. 7.	243
147. „ ij. gr. Csáky Istvánnak. Huszt sept. 7.	244
148. „ Ritth Colonellusnak. Huszt sept. 8.	245
149. Memoriale Szentgyörgyi Ferencz váci püspökkel tartott érte- kezésről, april 6.	246
150. Római Császár levele Szentgyörgyi váci püspökhöz. Pozsony, jun. 6.	251
151. Snejde Generál Apafinak. Kolosvár jul. 8.	252
152. Az erdélyi követek kívánságai a fővezérhez	254
153. Az erdélyi követek második supplicatiojok a fővezérhez	256

1663. év.

154. Rédei László levele Petki, Béldi, Gilányi, Basa Tamás, és Kún Istvánhoz. Sziget mart. 1.	258
155. Hadi jelentés I. Lipóthoz a szt.-gothárdi ütközetről	260
156. Memoriale	264
157. Törökországi levél név nélkül. Konstantinápoly nov. 10 1662.	266
158. Rédei László Apafihoz (?) Sziget jan. 1. 1663.	267
159. Balásfi levelének tartalma Rédei Lászlóhoz	268

Igazítás.

.. 236. lapon a 30. sorban 1663 helyett olvasandó 1662.

RÉDEI LÁSZLÓ

TÖRTÉNETI MARADVÁNYAI

1658—1663.

K Ö Z L I

N A G Y I V Á N,

L. TAG.

BÉVEZETÉSÜL.

Azon catastropha, mely II. Rákóczy Györgynek lengyelországi (1657-ki) hadjáratát érte, Erdélyre válságos éveket derített. Öt év hosszú során át a fejedelmek egymást váltogatták, a nélkül, hogy a kormányt megtartani bírták volna. Ezen időben szerepelt gr. Rédei László, kinek naplójegyzeteit és levelezéseit „Történeti Maradványai“ czim alatt itt veszi a hazai közönség.

A nevezett férfinak országos állása, melyet elfoglalt; összekötetései, — s ezek közt az is, hogy az egyik ellenfejedelemnek Rédei Ferencznek fia volt; — végre mivelт képzettsége egyaránt jelzik levélmaradványainak történelmi fontosságát.

Tüzetes életrajzával, melynek lélektani mozanataihoz itt olvasható levelei a leghivebb anyagot és legélénkebb színeket szolgáltatják, nem kívánom a figyelmes olvasó érdekeltségét sem fokozni, sem lágyítani. De életpályája kiválóbb szakait, kell hogy itt röviden kijelöljük.

Rédei László, Ferencznek (a volt fejedelemnek) és Bethlen Druziannának fiok 1636. jan. 11-én született. Ezt tudva, látói fogjuk, hogy mindenbe korán kezdett. Korán érett, korán lehullt. Tizenhét éves korában az emberek sorába állott, eljegyezvén magának 1663. oct. 12-én egy felső magyarországi neves családnak sarjadékát budetini Szunyogh Zsuzsannát, kivel Szalárdy szerint esküvőjét 1655-ki jul. 27-én ünnepelte Szent Joóban Bihar vármegyében. Huszonégy éves korában már Barcsai Ákos az ország generálisságával kínálta meg őt. Egy évvel utóbb Háromszék fő kapitánya lőn. 1661. jun. veszté el nevezett első nejét; 1662.

mart. 29-én pedig már a másodikat Barcsai Ákos özvegyét, Bánffy Ágnest vezette oltárhoz. Mit tett és mennyire folyt be Erdélynek korabeli történetére: azt itt levelei tárják föl. Azt, hogy Kemény irányában atyjával együtt őt is meg kínálta a török a fejedelmi méltósággal, Bethlen János a történetíró megemlíti. (Commentarü De Rebus Transilvanicis. libro III. p. 70.) Pályáját, melyen jogosult remény szerint nagyra menendő volt, korán megszakasztá a halál, mely őt valószínűleg az 1663. év folytán érte, a mit onnan következtethetni, mert levelező könyve ez évben szakad meg, s mert a temetése alkalmával mondott halotti beszéd, (melyet föl nem találhattam) Sándor István Könyvesháza szerint 1664-ben Bécsben kinyomatott.

Rédei László naplódadatait korán — 18 éves korában — kezdte jegyezgetni. Ezen első feljegyzéseit, ugy az 1655. és 1657. évekről szóló rövid naplóját tudós barátom Vass József közölte a Magyar Történelmi Tár első folyambeli I. kötetének 222—234. lapjain a b. Radák Istvánné született Rédei Klára grófnő birtokában lévő eredeti után. Ezeknél sokkal több az, amit itt Történeti Maradványok czim alatt bemutatok; ezekre nézve szükséges, hogy tájékozásul és mintegy számadásul a következőket elmondjam.

E jegyzetek és levelezések gr. Rhédei László eredeti kéziratából másoltattak és találhatóak azon 2-rétü vaskos kézirat-kötetben, mely egykor a nagy Teleki Mihály erdélyi kancellár tulajdona volt, most pedig „*Analecta Transylvanica Saeculi XVII.*“ czim alatt — valószínűleg Cornides utján hátra hagyva — a m. kir. Egyetem könyvtárának kézirati kincsei között őriztetik; és mely Báthori István lengyel király kora óta számtalan fontos állami és egyéb iratokat és levelezéseket foglal magában vegeyesen össze vissza kötve. Rédei László össze varott füzetekbe szokta volt jegyzeteit és levelezéseit beírni; e füzetek is nagyobbára egymás után ezen kézirat gyűjtemény kötetébe vannak befogtalva. Itt e közleménynél az írónak saját irányát a maga valóságában veszi az olvasó közönség, sőt kiejtését is hiven, mert ámbár orthographiája a mai szerint, de az eredeti hangoztatáshoz ragaszkodva adatik.

A ‚Maradványok‘ berendezési sora is kevés változást szenvedett. A levelezések nagyobbára az eredeti levelezőkönyv szerint hagyvák; csupán az úti jegyzetek és irományanyagok soroltattak és rendeztetek általam könyebb szemrevétel tekintetéből egyes czimek alá, melyek tartalma sejtetheti velünk azon fájdalmas veszteséget, melyet emlékirati irodalmunk a 28-évében kimúlt Rédei Lászlónak kora halála által valószínűleg szenvedett. A fenmaradtak és itt közlöttek fontosságáról nem kívánok értekezni: észre fogja azt venni annélkül is a figyelmes olvasó.

Pest, nov. 15. 1868.

NAGY IVÁN.

I.

ÚTI JEGYZETEK.

1.

Descriptio Viennae Austriae¹⁾.

Bécsnek vagyon kőbástyája	Nr. 17.
Föld bástyája	Nr. 10.
Kapuja	Nr. 16.
Piacza	Nr. 12.
Hostattja	Nr. 8.
Temploma számtalan, de a szépi, s a derekassa, a kibben én voltam	Nr. 19.

1. Szent István templomnak tornyában voltam, az kis tornyokig, az hol az harangok vadnak, mentem fel négyszáz tizenegy fog keringő grádicson Nr. 411.

2. Az második csonka toronyban voltam, az hol az leg-öregbik harang vagyon, mely harang nyom kétszáz két mászát; két fontot, s két fertont, kibben mentem egy huzomban fel, harmadfél száz keringő grádicson Nr. 250.

3. Az egész várast mind meg kerüllém gyalog.

4. Az várban voltam, holott Császár, Császárné házait, mulató helyeit mind eljártam, holott kibeszélhetetlen sok szép dolgokat láttam. Ben az várban voltam három kertben, holott sok szép drága gyümölcsfákat, drága csudás virágo-

¹⁾ A Tört. Tár I. köt. 224. lapján közölt naplója szerint 1655-ben járt Bécsben, és így e leírás ezen évről szól. N. 1.

kat; külömb külömb féle sok szép vízi mesterségeket láttam.

5. Egy koporsót láttam ugyan a várbeli kertben, mely meg akkor volt, mikor az asszonyemberek hadakoztak, mellyen igen szépen ki vannak metszve az asszonyemberek is lovon, s fegyverben, mely koporsót Jeruzsalem-ből hozták Bécsbe, mely koporsónak több huszonnégy száz esztendeinél Nr. 22,000.

6. Ugyanazon kertben egy igen mesterséges ablakot is láttam.

7. Mikor az házakat láttam, s jártam a várban, a Császárné házában az egész austriai familiát kirajzolva láttam. Azon kívül egy folyosó volt ugyan ott, holott sok szép drága képeket láttam, kiknek csak egyikét is 3. s 4. ezer tallérokra becsültek.

8. Voltam az városon kívül, az öreg Császárné kertiben, holott sok szép vízi mesterségeket, házakat, képeket, olasz gyümölcsöket külömb külömb féleket, szép tót, lugasokat, kutakat, s egyéb féle mesterségeket láttam.

9. Voltam ismét a városon túl, az Császár kertiben egy mélyföldnyire. Holott igen szép házakat láttam, Császárok Királyok képeit. Az austriai ház is mind szépen le van írva benne. Vagyon benne egy kápolna, 60 ház, 300 kép, nagy erdő benne, számtalan dámvadak, ki szürke, ki fejér. Kerített kövel egy mélyföldnyire.

10. Császár istállójában is voltam, holott fő lovait tartják, holott láttam 83 lovat.

11. Voltam az cavalatoroknál is, holott az lovakat tanítják. Urfiakat, s grófokat is lovaglani.

12. Ezeket az templomokat jártam, melyek így vadnak, az mint következik : Nr. 1.

1. Szent Anna temploma, vagyon benne oltár . Nr. 3.

2. Város ispitályának temploma, vagyon benne oltár Nr. 6.

3. Kaputzianusok temploma, vagyon benne oltár Nr. 6.
ebben vagyon Mátyás császár temetése is.

4. Augustinianusok temploma, vagyon benne oltár Nr. 6.

Az Svecusoktól nyert zászlók is mind ebben vadnak, ennehány ezer.

5. Sz. Dorottya temploma, melyben vagyon oltár Nr. 8.
 6. Királyné klastroma, vagyon benne oltár . . Nr. 3.
 7. Sz. Mihály temploma, vagyon benne oltár . . Nr. 12.
 8. Várbeli kápolna, vagyon benne oltár . . . Nr. 3.
 9. Császár ispitállya, vagyon benne oltár . . . Nr. 13.
 10. Clericusok temploma, vagyon benne oltár . Nr. 8.
 11. Jesuiták temploma, vagyon benne oltár . . Nr. 9.
 12. Convent temploma, vagyon benne oltár . . Nr. 5.
 13. Tanácsok temploma, vagyon benne oltár . . Nr. 2.
 14. Sz. János temploma, vagyon benne oltár . . Nr. 3.
 15. Templum Patrum misericordiae, vagyon benne
oltár Nr. 5.
 16. Carmeliták temploma, vagyon benne oltár . Nr. 5.
 17. Dominicanusok temploma, vagyon benne oltár Nr. 11.
 18. Paulinusok temploma, vagyon benne oltár . Nr. 3.
 19. Szent István temploma, melynél nagyobb nincs
az egész városon, tornya van kettő, egyiknek
magasságának ritka helyen vagyon mássa. Oltár
van benne Nr. 26.
- Mind öszveséggel ezekben az 19 templomokban va-
gyon oltár Numero 161.

2.

Descriptio Tyrnaviensis¹⁾.

In integra hac civitate nihil aliud memorabilius nisi
Templa. Templa vero sunt Nu. 8.

1. Primum Templum est Canonicum, hoc in Templo
sunt altaria Nu. 12.

Ebben az templomban nincs egyéb nevezetes dolog,
hanem az oltárok és az temetések.

Feküsznek pedig ebben ezek :

1. Forgács Sigmond. 2. Forgács Miklós. 3. Forgács
Ferencz. 4. Meg Forgács Zsigmond. 5. Homonnai György.

¹⁾ Ezen leírás is idézett naplója szerint 1655-ből való.

6. Homonnai János. 7. Erdődi Kristóf. 8. Horváth Gáspár.
9. Rotter András.

2. Templum est Jesuiticum, hoc in Templo sunt altaria Nu. 8.

Ebben is fekszenek ezek: úgy mint az Eszterhász familia: 1. Palatinus Eszterhász Miklós. 2. Eszterhász Daniel. 3. Eszterhász István. 4. Eszterhász Pál. 5. Meg az 4 Eszterhász, az kik az harczon veszttek: Eszterhász László, Ferencz, Tamás, Gáspár.

3. Templum est Franciscanorum. Sunt hic altaria — 6.

4. Templum est Monialium. Sunt hic altaria — 4.

5. Templum est Luteranorum. Est hic Altare — 1.

6. Templum est nostratum. Hic nihil aliud, nisi cultus divinus.

Sunt etiam Claustra duo.

3.

Descriptio Varsaviensis¹⁾.

I. Varsavia in Civitate sunt Tempia Nu. 3.

1. Templum quod est majus, est Jesuitarum. In hoc Templo sunt altaria Nu. 24.

2. Templum etiam est Jesuitarum. Hoc in Templo sunt altaria Nu. 4.

3. Templum est Augustinianorum. Hoc in Templo sunt altaria Nu. 14.

In suburbio quoque sunt pulchra Claustra, et Tempia, sed ab inimicis devastata.

2. Est etiam in civitate statua Sigismundi Regis, in qua est exsculpta ipsemet Rex ex marmore deaurato.

3. Est etiam in suburbio quaedam Capella, in qua decumbunt duo Caesares Muscarum, qui in pugna Varsaviensi a Polonis intercepti, in captivitate Varsaviensi occubuerunt.

4. Sunt etiam duo aedificia in suburbio. Unum fuit Cancellarii Regni, alterum vero Thesaurarii.

¹⁾ 1657. juniusban a lengyel hadjárat alkalmával volt Varsóban, valószínűleg ez időbeliek ezen jegyzetei. N. I.

5. Est etiam extra Urbem aedificium regium pro recreatione factum, visu jucundum.

6. Est etiam aedificium pro Regina, quod adhuc elegantius, horto eleganti circumdatum, Vistula alluit.

7. Est etiam in civitate arx, in qua sunt domus elegantes, praesentim domus audientiae, quae est confecta ducentis millibus florenis polonicis. Nu. 200,000.

Haec sunt memorabilia in hac Civitate.

Craccoviam quoque peragravi, sed propter brevitatem temporis memorabilia annotare non potui.

Ladislaus Rédei, mp.

4.

Midőn Második Rákóczi György urnnkkal, az Lengyel országi expeditioban voltam, ezeket az vizeket, és városokat láttam¹⁾).

V i z e k s z á m a.

1. Opor vize	. . .	Scolyanál.
2. Nester	. . .	Zambornál.
3. Sanu		Premislenél.
4. Visloch		Lunkanál.
5. Vislocha		Rökticsénél.
6. Dunavecs		Jenovanál.
7. Visla		Zavichostnál.
8. Muchavecs	. . .	Brastianál.
9. Nareph		Pultustnál.
10. Polesa		Varkanál.

Ezeken az vizeken mind által voltam, melyek ezeknél az helyeknél folynak.

Kerített városok száma, a melyeket láttam.

1. Stre várossa.	3. Zambir várossa.
2. Ilyvo várossa.	4. Premisle várossa.

¹⁾ Ez is az 1657. lengyel hadjáratra vonatkozik.

5. Jaraszlo várassa.	14. Pultust várassa.
6. Privorsko várassa.	15. Zakrocsin várassa.
7. Lancsut várassa.	16. Varka várassa.
8. Ternova várassa.	17. Sbraz várassa.
9. Krakko várassa.	18. Ternopolis várassa.
10. Samostye várassa.	19. Mizebuh várassa, mely
11. Varsova várassa.	immár Kozákokhoz tar-
12. Brastia várassa.	tozott Podolianak végi
13. Lyublyin várassa.	felé, innét tértünk vissza.

Ladislaua Rédei, m. k.

5.

Ezer hat száz ötven nyolcz esztendőben. Ao. 1658¹⁾.
Midőn második Rákóczy György urunkkal, Lengyel országi
expeditioban mentem, ezeket vittem el magammal, s így
mentem, az mint következik:

<i>Asztali szolgák.</i>	<i>Inasok.</i>	<i>Asztalnak.</i>
Toldalagi Ferencz uram.	Balásfi Zsigmond.	Muratics György.
Toth István uram.	Alsó Mihály.	
Székely László uram.		<i>Étek fogók.</i>
Racskövi Péter uram.	<i>Fegyverhordozó.</i>	Rácz Mihály.
Ujvári Ferencz uram.	Fekete György.	Berkeszi Imre.
Lukácsi István uram.		Szabó György.
Lebang János uram.	<i>Pohárnokok.</i>	Ujvari Bódizsár.
Gyarmathi György uram.	Keresztesi György.	Nagy Idoi István.
— — — — —	Sz. Jóbi Ádám	Bajcsi Péter.
	— — — — —	Farkas Mihály.
<i>Lovászmesterek.</i>		— — — — —
Ujvari Márton.	<i>Tálmosó.</i>	Szekér volt velem miu-
Szilágyi István.	Tálmosó Péter.	denféle éléssel, s borral meg-
		rakva Nro: 10. Azon kívül
<i>Mesteremberek.</i>	<i>Musikások.</i>	hiutó, s kocsim, abban ma-
Szőcs György.	Hajdy János.	gam két rendbeli szekeres
Borbély András.	Dudás György.	lovaim.

¹⁾ Itt tollhibából áll 1658. az 1657. helyett, mert a szerencsétlen
hadjárat ezen évben volt; maga R. László is így írja naplójában, sőt itt
is több helyen. N. I.

Bubely Márton.	— — — =	Numerus Personarum fa-
Két sütő.	Két kocsis.	cit Nu. 136.
— — — — —	Két fellájtár.	— — — — —
Három Trombitás.	Két Csatlós.	Meg gondolhatni immár
— — — — —	Három Lovász.	ennyi embernek mennyi lo-
Szolgák szolgálai	Nu. 26.	va, s ennyi szekérben, meny-
Piskolthi katona	Nu. 24.	nyi ökör, s ló lőtt legyen.
Gyalogh	Nu. 10.	Csak ökörszekér volt 10—20
Egy sáfár, s három szakács.		szekér hintóval, s koccsival
Egy kulcsár. Paraszt kocsis Nu. 4.		együtt.
Béresek a szekerek mellett voltak Nu. 20.		De mindezek oda vesz-
Egy faragó ember.		tek, mind emberekkel egy-
Egy kovács.		gyütt, csak magam huszad
Két Czigány.		magammal szaládtam ki.

Ladislaus Rédei, m. p.

II.

VEGYESEK.

1.

Sententiák.

2. Oh te ember ne vétkezzél, mert az Isten látja: az angyalok körülötted vadnak, az halál fenyeget, az ördögök vádolnak, és pokolból soha sincs kiszabadulás.

2. Az minémü meztelen ez világra jöttem, hasonlóképpen megyek ki.

3. Az mint hogy az álom példázza az halált, úgy az ember ágya az koporsót.

4. Nem bocsáttatik meg addig az vétek: az mig az hamisan el vött marha meg nem adatik.

5. Az Isten megváltoztatja az ő te ellened való sententiaját: ha te is megjobbitod életedet.

6. Az vétkeknek alkalmatosságát el kell kerülni, mert az ki szereti az veszedelmet, el vész abban.

7. Az ördög soha az ő alkalmatosságát el nem mulattja.

8. Szeressed azt a jót, a kiben minden jó feltaláltatik, s elég az

9. Az Isten inkább gyönyörködik az jó indulatban, hogy sem az cselekedetben.

10. Az könyörületlen szív nem jó.

11. Nem az vétkezőnek, hanem vétkei elhagyónak enged meg az Isten.

12. Az latornak az ő példája nem követő, hanem vizsgáló példa.

13. Az ki az meg térő bünösnek meg enged, nem mindenkor ad az vétkezőnek meg térő lelket.

14. Sírál, ha tudnád, hogy csak egy holnap az te életednek vége; nevensz, holott nem tudod: csak holnap is meg halsz.

15. Senki oly nem született, ki magának holnapot ígrihetett volna.

16. Az késő meg térés, ritkán hasznos.

17. Reggel mihent fel szerken, az keresztény embernek, az ő sziveknek, és szájaknak első fajzatit, az Isten dicsőségére kell fordítani.

18. Az kit az nap lát kevélyen jöni, ugyan azon nap meg látja azt szégyenvalva futni.

19. Nem tudod, mit hozzon az estve ő magával.

20. Fussad, gyászolyjad, távoztassad, s kérjed:

Fuss e világtól, mert semmi jó nincs benne. Gyászolyjad vétkeidet, mert nagy hamisság. Távoztassad az testi kívánságot, mert hajlandó a test a gonoszra. Kérjed az Istent büneid bocsánatjáért, mert igen irgalmas, te pedig szánakozásra méltó vagy.

21. Az halál semmi nem egyéb, hanem ez múlandó életből való kiköltözés, és az jobb életben való be menetel.

22. Az halálnak az ő félelme, magánál az halálnál nehezebb, s rosszabb.

23. Az halál a dicsőségnek kapuja, és az életnek ajtaja.

24. Hogy üdvösségesen meg halhass, tanulj kegyesen élni.

25. Az embernek leg főbb java, az világból való boldog ki költözés.

26. Nagy nemzeti virtus az emberben az békességes türés.

27. Nincs az boszszúságnak jobb orvossága, mint az elfelejtés. Finis.

2.

Memoriale, a vagy hadi regulák.

Régi hadakozó embereknek hadak indítási, viselési, és annak módjáról való közönséges ítéletek.

1. Az szükség mit kívánjon, avagy sok emberrel közöljed; de abban mit akarsz cselekedni, azt igen kevés, és azokkal is igen hű emberekkel, avagy inkább csak is magaddal közöljed.

2. Semmi tanács jobb nincs, mint az mellyet az te ellenséged nem tud, annak előtte, a meddig rajta még nem cselekeded.

3. Valamikor ellenséged az te ellene való igyekezetednek, tanácsodnak módját ismered, hogy meg értette: abbeli szándékodat másképpen változtassad, mert orvosságát az előtt megkeresi.

4. Az alkalmatosság gyakran hasznosb az hadakozásban, hogy nem mint az jó legénség és vitézség.

5. Igen nagy bizodalma lehet annak a seregnek, az kiben az ellenség közül szökni sietnek, mert az seregből való ki szökök, és az ellenséghez menők, inkább erőltetik a sereget, hogy nem mintha meg kimlettettek volna.

6. Az harcz után jobb az sereget csoportban tartani, hogy sem mint széllyel lázzasztani.

7. Valaki igaz ítéletet tud, mind az maga, s mind az ő ellensége ereje felől tenni: nehéz annak a hadnak megveretni.

8. Gyakorta az bátorság jobb az sokaságnál, az hely is gyakran hasznosbb az bátorságnál.

9. Az munkával nyughatatlansággal jobbúl, erősödik az sereg; az heveréstül penig el tunyúl, restül és ugyan meg agg.

10. Ha lehetséges, arra igyekezzél, hogy az hadaknak mindenkor olykor adj viadalt, az mikor látod, hogy magoktúl is győzödelmet reménlenek.

11. Hertelen, és véletlen való dolgok szoktanak ellenséget meg rémiteni, az szokott dolgok héjában való elenyésben szoktanak el múlni.

12. Valaki meg vert ellenséget széllel el lazzulván úzi, az nyert győzedelmet vissza akarja ellenségének adni.

13. Valaki a hadakozásnak elein hadra való buzaját és élését meg nem szerzi: az éhségtől fegyver nélkül is meg veretik az a had, mert az ellenség ellen, fegyver és hidegség ellen egyszersmind viaskodni bajos.

14. A hadleszállás után az vitézeknek határookban való magok megtartásának, az bűnért való megbüntetés és az félelem zabolájok. De az hadakozásban, az jó reménység és szolgálatoknak jutalma megadása, az sarkantyúk.

15. Az seregek megszerzésének legfőbb módja, hogy éhséggel kényszergecssék inkább ellenségeket, hogy sem fegyverrel, mert az szükség és fogyatkozás gyakrabban erőltetni az hadat, hogy sem az viadal.

16. Ellenséged meg ne tudja, mint akarsz vele megvinni.

17. Az ki idővel békességet kíván, annak előtte az hadat jó móddal megkészítse.

18. Az ki győzödelmet kíván magának tenni, az vitézít idején szoktassa az hadakozáshoz.

19. Az ki dolgainak is szerencsés véghezmenetelit kívánja, az ne csak történetből, hogy hubele Balázs lovat ad Isten; hanem bizonyos értelemmel, és móddal kezdjen az viadalhoz.

20. Audacia Ducum Crescit robur militum. Az vitézeknek szívek erejek, és bátorságok, az ő előttök járó had viselőknék bátorságokkal igen nevededik.

21. Az valóban való bizonyos és hiv hűség: az győzödelemnek fő oka és eredeti.

22. Ezek pedig úgy lehetnek és adattatnak meg, hogy ha az hadakban jámbor, és sz. életet viselünk, Istennek szüntelen könyörgünk, őtet segítségül híjjuk, kegyessek és egymás szeretők leszünk: ha pedig Istenben meghalunk, nem mi magunknak, hanem Istennek tulajdonítván a győzedelmet, ő fő zászlónk lévén. Kíéért tartozunk ő Felségének alázatos töredelmes szívvvel nagy hálákat és dicsőséget adni. Hogy pedig mindezekre Isten bennünket vezéreljen és segítsen, őrizzen, oltalmazon, s diadalmat áldjon és holtunk után az

örök életre bevigyen, az ő sz. fiáért Jézus Christusért jerkiáltstuk mindnyáján: Alleluja. Amen. Úgy legyen.

Finis. Vége.

Ladislauſ Rédei. m. k.

3.

Az francziai királynak kénszenvedésének históriája.

Francziai szenvedés.

Abban az üdöben, midön az harmadik Ferdinánd császárnak halála után, az római imperium (birodalom) császár nélkül volna, sok fejedelmek gyülenek egyben Francofurtumban, hogy az római birodalomban császárt választának: akkoron az francziai fejedelmek, és az országnak fő fő rendei egybegyülenek, és tanácsot tartának, hogy az ő királyokat, az római birodalomra felemelnék. Ezt mondják vala pedig, ne erőhatalommal, hanem tiszta színmutás nélkül való atyafiságnak színe alatt. Midön pedig az király Francofurtum felé, az római nevezetes nagy ház felé közeletne, Moguntiahoz közel lévén, mene ő hozzája Mazarin, ki viszen vala magával három öszvéreket, aranyal s ezüsttel megterhelteket mondván: Uram király' mindezeket adjad az római birodalomban te mellötted törekedő szegényeknek s szükölködőknek, és így az ő szíveket betöltöd az te ajándékiddal, és tégedet fognak tisztelni. Látván pedig ezeket az Orleans és Conti hercegegek az francziai Marsalchal egygüt, felette megharaguvának, mondván: Mire való az vesztegetés, mert jobb lett volna az aranyat, és ezüstöt az hispaniai király ellen költeni. Megértvén pedig az király mindezeket, mondá nekiek: miért nehezteltek az én aranyamért az Mazarinrá, mert jó dolgot cselekedett én velem. Mert arany és ezüst mindenkor lehet nálatok, de az római birodalomnak koronája, Én, és Mazarin nem mindenkor lehetünk nálatok. Azon órában eljöve egy az római birodalomnak hét fejedelmi közül, mely az hajdelbergai fejedelem, az királyhoz, és az egész francziai tanácsurak-

hoz, és mondá nekik: Mit akartok énnekem adni? és én az római imperiumnak koronáját kezetekben adom. Ezük igen megörülének, és ígérének ő neki nagy summa pénzt. És az időtül fogva keres vala alkalmatosságot az hajdelbergai fejedelem, hogy az ő igyekezetit beteljesitené. Elérkezvén pedig az galliai követek Francofurtumban, gazdag lakodalmakat készítenek, melyre hívának sok fejedelmeket, úgy mint: az saxoniai, bavariai, brandeburgumi, palatinusbeli, nassiai, vitebergai, és több egyéb fejedelmeket. És mikoron immár bőven ettenek, és ittanak volna: mondá eggyik az francziai követek közül, vagyon itt egy fejedelem, az ki az én uramnak, az királynak nem enged; és mindnyájan az fejedelmek igen megszorodván, kezdék mondani: avagy én vagyok e az Uram? De az követ megfelele, mondván: Az, ki én velem az ő kezét az táiban nyujta, és az kinek én adandom az kenyeret: az, az. Jaj pedig annak az embernek, jobb lőtt volna neki, ha az császárválasztásra el nem jött volna; mert az mi tölünk haddal, tüzzel, és vassal el fog törültetni, és ada az bavariai herczegnek. Az ki mindgyárust fel kele, és az csehországi királynak, az austriai háznak mindeneket megjelente, valamellyek löttének vala. Midőn pedig vacsorálnának, kezébe vevé az követ az pohárt, ada nekik mondván: Igyatok ebbül mindnyájan az én királyomnak, és az ti császártoknak jó egésségeért, mert ez az újjonnan lőtt kötésnek, és ígéretnek jegye, hogy tudniillik az én királyom ti érettetek, és az római birodalomért, az ő vérét ki ontja. És az vacsora fel kelvén, menének egy kertben, mely Francofurtumtól távol vala. Akkor mondá azoknak egy az követek közül: Ti mindnyájan megbotránkoztok mi bennünk, és az mi királyunkban, minek előtte esztendő el múlték, mert meg vagyon írva: Ne hidjete az francziáknak, mert hitván emberek. Felele pedig az saxoniai fejedelem, és mondá neki: Hogy ha mindnyájan megbotránkoznak is az ti királyotokban, én mindazáltal meg nem botránkozom. Mondá neki az franczia: Bizony mondom te neked, minek előtte az római választás szerint való császárságot el érné: háromszor az én királyomat meg tagadod, s hozzá sem ragaszkodol. Ezeknek utánna az franczia király az németor-

szági határhoz közelebb lévén; az brandeburgumi, hajdelbergai és vitebergai fejedelmeket, egy némely városiból az római imperiumnak, az fő rendeit hozzája hivatá; kezdé azokkal tanácskozni, félni, és szomorkodni, és mondá nekik: szomorú az én lelkem mind halálíglan, segélljete, és vigyázatok én velem, hogy az római imperiumnak koronája az én fejemben tétessék. És elébb menvén egy kevéssé az fejedelmekhez, mondá nekik: ha lehetséges, hogy ugyan avval az koronával megkoronáztassam, legyen úgy. Az saxoniai fejedelem pedig eszében vevén az francziáknak, csalárdságokat, és roszzaságokat, az austriai házhoz hajla. Az ecclesiai személyek közül való három electorok, és az fő papok, eszekben vevén az család francziáknak hamis praktikájokat, s tudományokat, az egész római népet, s az felső Austriának minden vitézit, és Csehországban lévő parasztságot, fegyverekkel és dorongokkal egybegyűjték, hogy az francziai királyt meg fognák, és látván azokat mondá az francziai király: mint egy latorra, és nem koronázandó királyra jöttetekki én reám, fegyverekkel és botokkal, hogy engemet megfognátok. Az százados pedig hogy betelleyesednék az irás, mondá nekik: mindenek bolondsággal telleyesetek. Ezek pedig megfogyván az francziai királyt, vivék ötet az moguntiai fejedeleimhez, az hol az francziai fejedelmek és tanácsurak igyekeznek vala ötet menteni. Végezetre elérkezének két hamis tanúk, az Svéth, és Landgravius az nassiai fejedelem mondának, és az, az ki, az római birodalomnak koronáját soha nem kívánta. És fel kelvén az papi fejedelem, mondá: Semmit sem felelész azokra, mellyeket te ellened bizonyitanak? Az francziai király pedig hallgat vala, esmét megkérde ötet az főpap. Kinszeritlek téged az te királyi méltóságodra, hogy meg mondjad nekünk, ha te az római koronát kívánod e? Mondá neki az király, te mondod: Bizony bizony mondom nektek, rövid időn megtaláljátok az francziai királyt az római imperiumnak királyi székében, és hatalmaságának felségében ülni. Akkor az papi fejedelem haragjában megszagatván ruháját, monda: Im hallátok hogy császárrá akar lenni. Ti nektek pedig egész római gyülekezet és minden vitézek, mi tetszik? űk pedig

kiáltának vala: öld meg ötet, nem akarjuk, hogy nekünk császáruk legyen, és vivék ötet az coloniali electorhoz, az másik papi fejedelemhez, és megkérde ötet, mondván: Honnét való, és kicsoda vagy te? Midőn pedig megértette volna, hogy francia volna, el vivék, és adák ötet az austriai Don Jánosnak az hispanusok helytartójának, vagy gubernatorának. Az francziai király pedig megállván az helytartó vagy gubernator előtt, megkérde ötet az helytartó, mondván: te vagy e az francziai király, és te akarsz e római császárrá lenni. Mondá neki az francziai király: Te mondogod. És legottan három pap urak, az saxoniai herceg, az bavariai, és az római imperiumban lévő több fejedelmek, ellenkeznek vala vele, és ötet sok dolgokkal vádolják vala. Az király galliai pedig hallgat vala, és semmit nem felel vala úgy annyira, hogy az hispaniai helytartó felette igen álmélkodik vala. Azon az napon pedig szokott vala az hispaniai helytartó az népnek egy foglyot elbocsájtani; vala pedig akkor egy jeles foglya, mely mondatik lotharingiai hercegnek. Egybegyűjtván annakokáért az helytartó az papi fejedelmeket és az egész római imperiumban lévő fejedelmeket, mondá az helytartó: mellyiket akarjátok hogy elbocsátsam tinektek, az lotharingiai herceget e, avagy az francziai királyt, az ki római császár akar lenni? Ők pedig kiáltnak vala: az lotharingiai fejedelmet tarts fogva, az francziai királyt pedig ad az népnek keziben. Mondá nekik az helytartó: Micsoda gonoszt tött. De ők annál inkább kiáltanak vala: öld meg ötet, öld meg ötet, mert ő magát római császárrá tötte; minden pedig, az ki magát római császárrá teszi, ellene mond az austriai háznak, és méltó az halálra. Ha ezt elbocsátod, nem leszesz barátja az hispaniai magyar és cseh királynak; öld meg ötet. Mikoron pedig az helytartó hallotta volna ezeket az beszédeket, hogy semmit sem használna, de annál nagyobb zenebona indulna, s támadna az rómaiak között: adá őket azoknak és az római vitézeknek, az lotharingiai herceget pedig megtartá az fogságban. És megfogván az nép, és az római vitézek az francziai királyt, vivék ötet magánvaló helyre, és az ő fejében tövék az bolondok süvegét, s csúfolák ötet mondván: Ha te vagy

franciában mester, prophetáld meg nekünk, kicsoda tőtte neked fejedben az bolondok sövegét. Akkoron azért egy hispaniai keresztet adának neki, hogy vinné, az mely kövekkel, és magyarországi vassal vala megterhelve, ki mene azért az egész római imperiumon által, arra az helyre mely mondatik Adlerbergnek, az az saskeselyük helyének, és meg fogának egy azon által menő portugalliai királyocskát, s kényszeríték, hogy vinné az ő keresztit. És mikoron az meg nevezett helyre érkeztenek volna, le vetkeztették ötöt az ő francziai királyságának fölségébül, és hatalmasságábül; meg feszíték ötöt az hispaniai keresztre, és azt irák feje felében: Ez az francziai Mazarin. Akkoron megfeszitettenek ő vele két latrok is, az egyik jobb kéz felől, ki mondaték Cromvellnek (ez az angliai Protector) és az másik bal kéz felől, ki mondatik Svecusnak. Az francziai király pedig kiálta nagy felszóval mondván: szomjuhozom. És ottan futamodván egy az fejedelmek közül, ada neki mirhával elegyített bort innya. Követi vala pedig ötöt uraknak, és úraszszoyoknak nagy számú serege, az kik zokogják, és siratják vala ötöt, kik között vala az ő anyja, és az ő barátja is Mazarin, az mellyet szeret vala az francziai király. Mikoron pedig az francziai király látta volna az ő anyját az keresztfánál állani: Im hol az te fiad, az római császár. Annakutánna mondá Mazarinnak: imhol az te anyád, és az üdötül fogva Mazarin az ő gondviselése alá vevé az királynét, mint az előtt is gyakrabban. Akkoron az királyné el ájúlván, az Mazarinnak ölében esék, ő pedig szolgál vala annak. És az király fejét lehajtván, megválék az római birodalomtól, és vala nagy setétség, egész Franczaországban, az császárválasztásnak eleitül fogvást, mind végiglen.

Az francziai királynak kinszenvedésének historiájának

VÉGE.

III.

A TATÁR FOGSÁGBA ESETT RABOK DOLGAIRÓL.

1.

Foglyoknak imádsága.

Örök mindenható Isten, mi Urunk Jézus Christusnak dicsőséges Szent Atyja, ki teremtetted mennyet, és az földet, minden benne való ékességivel egyetemhen, ki meghatározad az te parancsoló igiddel, és berekesztetted az nagy mélységeket, kit mindenek rettegnek, és reszketnek az te orczádnak tekinteti előtt. Szenvedhetetlen az te haragodnak fenyegetése az megtérni nem tudó bünösökön; de viszont irgalmasságod véghetetlen az megtérőkön, és szánod eseteket, és az te jó voltodból ígértél nekik bünbocsánatot. Mi pedig vétkezünk felséged ellen, az tengernek fővényinek számát fellyül haladták az mi álnokságink, haragodat reánk felgerjesztettük, kiért minket vetettél nagy fogságban, melyben semmi nyugodalmunk nincsen. Annak okáért oh mi Szent Atyánk, im meghajtjuk te előtted sziveinknek térdeit, és keservesen kérjük büneinknek bocsánatját. Bocsássd meg azért az mi álnokságinkat, az Christusért ne vessel minket az te színed elől, az keserü kinra, kérünk ne legyen hejában érettünk az Christus szenvedése. Szabadíts ki azért az testi rabságból; ha az lelkiből az te Sz. Fiad érdeme által ki menttél, melyért te Sz. Felsőgedet tiszta szivünkбől származott imádsággal, míg ez gyarló testben ez mi szegény lelkünket tartod, fel magasztaljuk; az más életben pedig örökkön örökké áldjuk. Amen. Úgy legyen.

2.

Anno 1657. die 21. Julii.

Tatárországi Cham rabságában esett, és Chrimor-szágbeli lakóhelyen, Bakcsa-Szarai nevü város felett, kőszikla tetején építettett Zsidó városban, szörnyü fogságban lévő raboknak buzgó imádságok.

Oh hozzád járúlhatatlan dücsőségben lakozó mennyei felség, örökké való és mindenható Istenség, kinek teremtési és azoknak igazgatási csudálatosok, bölcseséges tanácsi meg gondolhatatlanok, titkai végéremehetetlenek; ki természeti tulajdonságod szerint igen igaz, de egyszersmind igen irgalmas Isten vagy, ki noha késedelmes, de rettenetes vagy az büntetésben, kegyes pedig és irgalmas az megengedésben. Ime az mi bűneinknek terhe alatt, az nyomorúságoknak, és gyalázatoknak fertőjében nem csak beesett, elmerült, sőt erőnktől abban felkelhetetlenül fetregő szegény teremtetési felségednek kiáltunk te hozzád sziveinknek nagy szomorúságával, és orozáinknak pirulásával, emlékeztvén az te mi velünk örök rendelésed szerint születésünk idejétől fogva közlött lelki, és testi bőséges áldásidval, vallást tévén pedig az mi azokért való nagy háládatlanságunkról, melyekkel téged édes Atyánkat Istenünket, jaj mely sokképpen megbántottunk, az haragra és bosszúállásra mindenképpen ingerlettünk mindaddig, miglen az mi bűneinknek poharát kifolyásáig töltvén, azokból való megtérésünknek, s poenitentiartartásunknak pedig, csak árnyékozó jeleit is nem mutatván, az te dücsösséged nem szenvedhete, hogy szent szemeid azokat büntetés nélkül őrizhetnék. Ezek miatt Urunk rettenetes bűsülésodban megvontad kegyelmedet mi töllünk, szabad indulatunkra bocsátottál, hogy magunk keressünk magunknak szabad akaratumk szerint veszedelmünkre való utakat; azonban pedig megfosztál erőnktől, s minden emberi segedelemtől, kikben fel fuvalkodván bizodalumunk vala, sőt minden alkalmatosságokat ellenünk támasztál mindaddig, miglen te titkos tanácsodban elrendelt büntetésre juttatván, világ csudájával, sokaknak csúfságával, ellenséginknek örömmel,

egyéb nemzeteknek pedig hallatlan példájával, az útálatos pogány nemzetnek kezekben, szörnyű rabságra juttatál, és adál. Jaj, jaj, jaj mi nekünk, mert vétkeztünk most háládatlanul, és istentelenül cselekedtünk Urunk az te szemeid előtt. Igaz vagy Urunk te, s igazságod az te ítéletid, azt kívánta az te igaz bíróságod, had legyen Urunké a dicsőség, és tisztesség, miénk az orczapírulás, és az igen érdemlett büntetés alattvaló szenvedés. Dicsőség adassék Urunk te neked azért is, hogy az te rettenetes búsulásod között is megemlékezvén irgalmasságidról, megmérésékletted az büntetést, mert mi ennél sokkal is nagyobbakat, sőt az gyalázatot, és véghetetlen kárhozatot érdemeljük vala, ha az mi bűneink szerint cselekeszel vala mi velünk. Úgy vagyon felséges, és igaz Isten, hogy mi vétkeztünk, de, s vallyon Judással együtt kétségben essünk-e? Vallyon Kainnal el bujdossunk-e az te szemeid előtt? — Nem cselekeszszük Urunk semmiképpen, mert vagy jók, vagy gonoszok, de ugyan az te kezeidnek saját munkáik vagyunk, ha meg akarsz ölni, az halálban is tebenned bizunk, ha azt mondod: nem kellünk; még is az te sz. akaratom alá bocsátkozunk, mert tudjuk azt, hogy mig az te szolgálidnak sem adtál volt változhatatlan erősséget, sőt még az angyalokban is találtál bünt, és még a csillagok is nem tiszták az te szemeid előtt: mennyivel inkább az halandó ember, a ki olyan mint az féreg. Nem olyan vagy te, oh mi Istenünk mint az ember, nem haragszol örökké, és nem pöröldöl vég nélkül mivelünk, kinek mi semmiképpen meg nem felelhetünk, ha szintén igazak volnánk is, mellyet ha mondanánk, az mi sziveinknek vallástétele kárhoztatna; ha tökéletességünket átlátnók, úgy is az mi magunk szivei bűnössé tennének. De mivel az te biztató szavaid ezek: Hij segítségül engemet az te megszorulásodnak idején, én meghallgatlak tégedet, te pedig dicsőitesz engemet. Teneked annak okáért magunk megalázásával töredelmes szívvel lélekkel esedezünk, hogy az miképpen igaz ítéletedet elkezdted rajtunk az megbüntetésben: úgy az te irgalmasságodnak is fényes napját virrasd fel mi rajtunk, az megszabadításban. Te vagy Urunk, ki midőn igazságodból az bűnösök ellen harmadik negyed izziglen fenyegetődjél, ellenben irgalmassá-

goddal ezer iziglen ígéred az te benned bizóknak, és kinek irgalmassági minden munkáit fellyül haladják. Te vagy, ki azt mondottad, életem Isten, nem akarom az bünösöknek veszedelmeket, hanem hogy megtérjenek, és éljenek, sőt azt fogadtad, hogy valamely órában megtérend, és felkiáltand te hozzád az bünös ember: meghallgatod, és az ő büneiről soha meg nem emlékezel. Te vagy az, ki az te sz. fiadat nem bocsátottad az igazakért, hanem az eltévelyedett juhokért. Urunk az égig vagy az te irgalmasságod, az te igaz mondasod az felhőket éri. Ugyan is Urunk, s vallyon az mi büneink az te irgalmasságodnak és ígéretidnek igaz voltát meghibásíthatnák-e? vallyon az te természetednek igazvoltát meghibásíthatnák-e? vallyon a természetednek tulajdonosságát, és irgalmasságát megváltoztathatják-e, s vallyon sz. fiadnak kinszenvedésének érdemét semmissé tehetik-e? lehetetlenek mindezek, azért lehetetlen az is, hogy meg ne kegyelmeznél mi nekünk te hozzád folyamodott szegény bünös teremtetállatidnak; könyörülj, könyörülj annakokáért mi rajtunk, és az mi büneinket sz. fiadnak drágalátos vérenek erejével, és érdemével elmosogatván, eléged meg azokért való büntetéseket is. Te neked Urunk sok ezer módjaid vannak az te akaratodnak végbenvitelében, sőt minden az te hatalmas erődben, és sz. akaratodban áll, te birsz minden rendeknek és nemzeteknek szivekkel, ha kedves annakokáért urunk az te szemeid előtt és ha üdvösséges a mi lelkeinknek: ne küssél el hozni az mi megszabadulásunknak vigasztaló napját; megbocsássad büneinket, eléged meg azokért való kemény büntetésidet, törd el az veszőket, melyekkel megsujtoltál; fordíts már az te ítéletedet azokra az pogány nemzetekre, kik az te ismereteden kívül vadnak, kik nem az te boszszúdat, hanem az ő istentelen indulatjoknak végét nézik, az te népeidnek sanyargatásában. Mutasd meg urunk az te irgalmasságodat az te benned bizókhoz, hatalmaságodat peniglen azoknak ellenkezőihez, hogy azt látván minden népek, nemzetségek, te hozzád megtérjenek, és te neked tulajdonítsanak minden dűcsösséget. Minket is penig fordíts, és vigy vissza édes hazánkban, nemzetünk köziben, enged boldog állapotban találunk minden kedvesinket, hogy

kegyelmet nyervén szegény bűnös fejünknek, és lelkünknek az te gyülekezetedben mind azokkal, kik az mi szabadulásunkat óhajtják: te neked örvendező hálákat adhassunk, szabad kézzel, lábbal, csendes elmével, szívvel, lélekkel életünket sz. akaratod szerint rendelhessük, és amaz jövő életet is követhessük, holott az sz. angyalokkal, és minden üdvözültekkel tégedet vég nélkül magasztalhassunk, és dicsőíthessünk. Miglen pedig elhozod az te titkos ítéletedben el rejtett mi megszabadittásunknak kívánt idejét: örvendeztesd meg sziveinket jó hireknek hallásával, kiszítsél pedig bennünket, adj erőt, segítséget, és sz. lelket arra is, hogy minden mireánk most el rendelt látogatásodat békességes türéssel, és hálaadással vihessük, és szenvedhessük, kegyelmed felől való csalhatatlan reménységben.

Ajánlván ez. kezeidben szegény bűnös lelkeinket, testeinket, nyomorúlt sorsunkat, édes hazánkat, nemzetünket, abban letelepített anyaszentegyházadat, minden kedvesinket és javainkat, most és életünknek minden napjaiban, az te sz. lelked és sz. angyalid legyenek mi velünk, hogy az ördög, és az ellenség azokon, és rajtunk hatalmat ne vehessen. Amen. Úgy légyen et cet.

Nagyobb részt sz. Dávid és Jób szavai közül kiszedegetett, és az fellyül meg irt raboknak állapotjokra alkalmaztatott

Kemény János által.

3.

Bab. Rab. Rab. Rab. Rab. Rab.

Apafi Bódizsár, Barcsai András, Kovács Gergely, Török István, Csefei László, Havasalyi Péter. Ezeknek reversa-lissok így következnek, mellyet adtak Kemény János uramnak, és ezeken kívül Pera 18.

Mivel az nagyságos Kemény János urunk, ez sanyarú tatár rabságában esésünktől fogva, mi hozzánk sokképpen való atyafi szeretetet, s jó akaratját annyira mutatta, hogy nem csak táplált, sőt kezessége s törekedése által azt is megcselekedte, hogy készebb volt az maga sanyarúságát szen-

vedni, az miénket még is könnyebbíteni; de még ezzel is meg tetézte, hogy mostan is mások felett minket sok költségével, s törekedésével állapotunkat maga fejére vállalásával, maga mellé választott az sanyarú rabságból, magával együttvaló megszabadulásnak reménysége alatt. Mely mi hozzánk meg mutatott jó akaratjáért minekelötte szolgálhatnánk: fogadják Isten előtt az mi keresztényi igaz hitünkre, lelkünk üdvösségére, és az világ előtt pedig életünk, tisztességünk, s minden javaink vesztésére, hogy valamig az úr Isten az meg nevezett úrnak szabadulását, és hazájában való menetelit s állapotjának bizonyos végét engedi: mind addig mellőle el nem távozzunk és megyünk akarattyan kívül. Körülette lételünk alatt pedig sem irogatásokat, sem esengetéseket, sem tractákat, senkitül sehová az ő nagysága hire, s engedelme nélkül nem cselekeszünk. Semmi színek alatt ő nagyságára nézendő semmi dologból; de kiválképpen élete, s szabadulásának akármi módja ellen és dolgainak semmi akadályoztatására nem igyekezünk magunk is; annál inkább másokkal afféle dologban nem correspondealunk, sőt ha mi ártalmára való dolgokat értendünk is: mindjárt ő nagyságának megjelentjük, semmi nemzeti személyeket ebben nem excipiálván. Ennek felette az kiért közölünk, saczczunk végett az kezességet magára vötte: az arrúl lött ő nagysága végezése szerint eleget teszünk. Ha kiket pedig sem magunk külön való sacza által szabadit, hanem maga tekintetivel, s költségével, arrúl nagyságával illendő módon véget érünk, vagy állapotunk, és rabságunk mivolta szerint való fizetéssel, vagy szolgálatunkal, az mely úton ő nagysága kívánni fogja tölünk. Melyre minket Isten úgy segélljen, s úgy adja lelkünk üdvösségét. Mely dologrúl adtuk ez kezünk írása alatt való levelet, tartván erejét az fenn említett üdög. Datum Ao 1658. Chrimben Bakcsaszarajban.

4.

Tekintetes nagyságos urnak Kemény Jánosnak panaszkodása, egyszersmind mentsége az kiszökött s ötet hitek ellene oda hagyott atyafiaknak ellenese, úgy mint: Kovács Gergely, Bárcsay András és Török István ellen.

Mindenféle rossz dolognak szoktak palástot csinálni, annak cselekedői azzal fedezgetni akarván mentségeket, egyéb cásusokban találnak is külömb külömbféléket, de az háladatlanságnak mentsége mindenkoron kész vádlás; mert nem mondhatnak az oly emberek egyebet, hanem azt: mert jót cselekedet volt nekünk. Ez iránt is úgy van az dolog; mindazáltal meszsi rabságban lévő néma, vagy többire holt ember ellen mutogathatnak oly állapotakat, mellyel felperesnek idegen, avagy őket igazító ítéletet tehetnének, az hallóknak szükség azért informatiót venniük.

Ellenvetések azért az hiteket idehagyott atyafiaknak ilyen fog lenni.

1. Mert az tolmácsot Pápai nevűt meg tartóztatták, egyébaránt eddig meg jött volna, s felőlünk meg examináltak Kazin nevű tatárt is szemben hivatván, ki benünket jól ismert, és ki tudódott állapotunk, lehetetlen sánczra fognak bennünket kényszergetni.

F e l e l e t .

Ebben semmi sem volt, csak magunk zsi bongottunk, mint rabok, félvén afféle dologtúl, sőt az Chámtúl sötét estve érkezvén meg az aga, sok trakták után minden jó vallással addig az talmács arra várakozott, reggel maga akarván az válaszokat meghozni, mellyeket örömmel meg beszéllett az az aga a tolmácsnak, mind magam saczczom felől, mind penig öt rabjaimnak, Erdélyből hozván, és a rabok keresésére jötteknek, az erdélyi három arestált postáknak, és kezességem alatt levő megsarczoltattaknak állapotjuk felől. Azonban hajnalban érkezvén az rabok elszökésének hire, egészen minden dolog elfordúlt,

2. Ellenvetés. Mert Kemény Jánost vagy portára, vagy Chrimbe akarták vinni, minket más felé vivén, kétségesek voltunk valaha megszabadulásunk felől.

Felelet.

Ez is mint az felső csak vélekedés volt, még akkor, de bátor valósággal tudták volna is, ők nem valami egyéb végekre, hanem csak sánczra tartó rabok voltak, remélhették volna szabadulásokat annál inkább, hogy az reversalis nem admittal semmi efféle cautiokot, különben, hanem ha szegéssel, de az reversalison kívül mennyiszert esküttenek mindenik, kiváltképpen Kovács Gergely és Török István, hogy készek portára is eljönni velem, ha oda visznek, és soha hitek mellől el nem állanak.

3. Ellenvetés. Mert Kemény János maga igyekeztén az elszabadulásban, minket ide akart hadni, s minket kinzotlak, vesztegettek, sarczoltattak volna érette.

Felelet.

1. Voltam én ő érettek kezese, lakolom is miattok, de ők én érettem nem voltak, mint kezeseket nem vexálhattak volna. 2. Nem is egy száláson voltak velem, s nem bizattattam reájok, hanem voltak őrzőim, meg voltam vasazva, őket nem illette az a dolog. 3. Az ő rendek, s állapotjok sem mutatta azt, hogy az én saczezomat kívánhatták volna ő tőlök. 4. Az mikor én arról elmélkedtem megvasazásom előtt, nem álnokul, noha nem tartoztam vele, hanem keresztényi sinceritással communicáltam velek, s proponáltam ezeket s egyebet. Hogy ha csak az üdőre támaszkodjunk-e, avagy igyekezzünk az elszabadulásban; erre az volt feleletek: 1. kellene igyekeznünk ha lehetne. 2. Látják-e módját, hogy ha mind együtt szaladhassunk. Megvallották, lehetetlen. 3. Megmutogattam módját, hogy én másod- vagy harmadmagammal el fognék mehetni, reménkettem azon: bocsásanak el, és segítsenek reá, megmutogatván az én állapotomnak súlyos, és nem csak sánczra, hanem hazánkknak, és annak fejedelemségének nagy alkalmatlanságára, avagy holtig való rabságra tartásomat, egyébb-aránt ezen túl, ő rabok fogok lenni, ha meg akadályoztatnak. Erre azt felelték, hogy ha a tolmácsommal, és más magam emberével mehetek: nem ellenkeznek benne és Török Istvántul kérvén maga lovát is, igérte vala tolmácsom alá, hirekkel mindnyá-

joknak, de alattomban elrémitettek, a tolmácsot is, és kerestek megakadályoztatást is dolgomban, kinek authora Bárcsay András uram volt, az mind két társai titkon értésemre adták. Magam is penig nem bizakodhattam csak arra az tolmácsra: idegen, félelmes, és egyébképen is alkalmatlan lévén reá. 4. Kivántam Kovács Gergelyt bocsássák el velem, azt is denegálták töllem. 5. Hittam Bárcsay Andrást, hogy el menvén, ama ketteinek saczok felől, assecurálják őket, melyet azok is fel vöttek volna, sőt lókeresést is Kovács Gergely fel vállalta vala alája; de nem akará magát akkor arra szerencsételni, lévén neki egyébaránt is reménsége, vagy czélolván az nekem megcselekedett dolgára, az mind tudtam is hogy tractálja, megjelentvén azon emberek és társai is, látván ezeket mind és értésemre adván magok társai is, hogy ha szóval mondja is, de András uram de András uram mindenképpen akadályoztatni igyekezik dolgaimat, és szándékomot ect. Kovács Gergellyel csak magával traktáltam ugyan az szabadulásnak módja felől; de mivel az magam szállásomról az készület nem lehet vala, hanem az övékrül kell vala készülni, kik ellenkezők, és mint kebelemben tartott kigyók valának, szállásomra felette szoros őrizet is lévén, az alkalmatosságokra nézve le kellett hadnom szándékomat, ők is disvadeálván. Az alkalmatosságoknál nem kevésbé tartóztatának penig az több rabságnak miattam következhendő akadályoknak félelme, az is ha török kézben akadok utamban, ki sokszor is kivánta kezekben adattatásomat, onnan is hazám s annak fejedelme sérelme nélkül szabadulásomat nem remélhetem, avagy holtigvaló rabságomat várhatom. Ha lengyel kézben akadok: ott is be van téve kapunk; de ha hazámba mehetek is, ott is az országnak, és fejedelemnek búsulása lehet miattam, úgy is vagy exilium, — vagy mindenemtil priváltatásom, vagy nyakon kötve kézben adattatásom következhetnék mostani állapotjában szegény hazánkknak. Sőt szintén hazánkbeliektül is nem lévén szinte jó securitásom; de ennekelötte is volt discursusom magam dolgomnál előbb is, hogy ha módot találhatnék Bárcsay András uramnak kiiktatásában, azzal is akarván bátyjának kedveskedni, mind megmutatni kereszténységemet. Viszont haladna sza-

badulásom, már ennyire való hitelem lévén, kezességemre mint igyekeztem sokakat szabadítani, ezekről magok is az element atyafiak, de Abafi Boldizsár uram continue mellettem lévén, biznóságók lehetnének. De mi szükség ezekről többet írnom, vagy nem elég világos dolog e ez, hogy nem én ö nekik, hanem ök erős hittel voltak kötelesek én nekem: mind mellőlem el nem állás, szabadulásom módjának megakadályoztatása, ártalmomra nem igyekezés, dolgoknak megjelenése, s mind pedig egyebek felől, mellyeket ennehányképpen violalván, mind magamat im újabbán nyomoruságban ejtenek, másoknak segíthető hitemet el ronták, megváltozó néhány rabokat Erdélyből levelekkel hozzám, némelyleket pedig rabok küldésére küldöttek el, viszont némely szabad emberekkel is együtt újabb rabságra ejtenek kezességem alatt lévökkel együt, hozák kétségben az egész magyar nemzetnek hitét, s esküvését: így akadályoztaták meg az több keresztényi rabságnak is szabadulásoknak útját. Mindezeknek legyen az igaz Isten, és az keresztény világ ítélője, és el nem szenvedője, mert ugyan is, s vallyon, az ö mentségek szerint, az ö én velek közlött, s nem különben, hanem consensusokkal, söt segítségekkel cselekedendő, de már azt is le tett igyekezetem, felszabadithatja-e erős reversalisokat, akárki által láthatja. Boldog Isten rabságra esésünktül fogva, mit cselekedtem én ezekkel, kiváltképpen Barcsai Andrással: tápláltam, falatomat is megosztva fedezgedtem állapotját, és maig is eltitkoltam, midön magam békózást, vasazást, szüntelen molestiákkal való örzéseket szenvedtem, mind ezektül öket nagyobb részre megoltalmaztam. Fejemre, s kezességemre vállalván, csak hogy idegen helyen, de egyébaránt nem rabi állapotban, hanem házi szabadságban, (magamra s másokra képest tartottam.) Ruháztam öket, költséggemmel segítettem, mindenekben mind testvér atyámfiat, úgy proteáltam: Im mivel jutalmaztatak. 24 magammal ejtenek újabb rabságban. Oh nagy háladatlanság, nagy istentelenség, nagy ros, és gyalázatos példa, s kárhuzható hitszegés.

5.

A magyar nemzetnek bágyasztó keserves rabsága irattatik meg ez históriában.

Tatárok rabságában estek keserves énekek.

Nótája lehet „Mikor Senacherib.“

C a n t i o.

1.

Úr Isten hozzád régulta kiáltunk,
Látod nemzetestül ezentúl elfogyunk,
Seregek ura nyilván árvák vagyunk,
Halgass és figyelmezz ide kegyes Urunk.

2.

Jöllehet nagy sokszor minket megintettél,
Hogy az sok bünökbül hozzád térithetnél,
Szép szóval, haraggal sokszor fenyegettél,
Néha ostoroddal ugyan meg is vertél.

3.

De mi mindazáltal mégis bünben éltünk,
Megtérni te hozzád óh nem igyekeztünk,
Mennél inkább vertél, inkább bünben éltünk,
Ez oka, hogy mostan tatár kézben estünk.

4.

Nem különbben vagyunk, mint az zsidók régen,
Addig éltek ők is az fertelmes bünben,
Még haragvék az úr reájok keményen,
Adá Pharaónak terhes inségében.

5.

Négy száz esztendeig az nép ott kinlodék,
Tégla- és sár-gyurás rajtok uralkodék,

Az Istennek népe ott nyomorgattaték,
Míglen az Istennek haragja megszünék.

6.

De mehelt az vétket megkezdik ismerni
Kiki maga vét két megkezde jajgatni,
Mindjárt az Isten is kész meg kegyelmezni,
Pharaó kezéből megszabadítani.

7.

Mehelt az zsidóknak téréseket láta,
Mindjárt az Jehova az népet megszána,
Pharaó inségét rajtok mind elronta,
Az tenger fenekén utakat megirta.

8.

Az veres tengeren Izrael általkale,
Pharaó sok néppel de mind belevesze,
Izrael békével szárazon eljöve,
Kiért dicsíretet az Úrnak énekle.

9.

Ismét az Úr Isten ez népet megáldá,
Chanaanföldre jó helyre plántálá,
Meg ismét ez a nép az urat elhagyá,
Elszakada tőle, törvényét megrontá.

10.

Kin az felséges Úr ismét megharagvék
Látta hogy zsidóság messze pártoltak el,
Babilóniából más nemzet hozaték
Kivel másodszer is fogságra hajtaték.

11.

Hetven esztendeig az nép ott kinlódék,
Az Isten, s az király megszidalmaztaték.
Babilon népétől szörnyen csufoltaték,
Míglen az Istennek kedve telljesedék.

12.

Oh szegény magyarok, hogy ha gondolkodunk,
 Ha ugyan valóban jól magunkban szállunk,
 Bizony nem különben vagyon állapotunk,
 Mint régen zsidóknak úgy vagyon most dolgunk.

13.

Ha valamely népet az isten sok jókkal
 Megáldott valaha gyönyörű szép szókkal,
 Ezt az nemzetséget számtalan sok jókkal
 Meg áldotta néha, s hol megvert haraggal.

14.

De mivel az úrnak utait elhagytuk,
 Az úrnak törvényit mivel megrontottuk,
 Valamit parancsolt, soha nem fogadtuk,
 Tatár mérges kezét mindazért kóstoltuk,

15.

Mert az ezer hatszáz ötvenkettedikben,
 Megindult nemzetünk rendelt seregekben,
 Nagy veszedelmes háborgó üdőkben,
 Megáldott volt Isten hírünkben, s nevünkben.

16.

Megáldott volt az úr praedanyereséggel,
 Hírel, névvel, kincsesel, gyönyörű szépséggel,
 Ellenségen való nagy győzödelemmel,
 De mi mindazáltal voltunk álnok szívvel.

17.

Idegen országban jártunk, nem gondoltuk. :
 Mennél több javait az Istennek láttuk,
 A bünt annál inkább megszaporitottuk,
 Magunk hírét nevét földig lerontottuk.

18.

Az előtt az magyart sok nemzetek félték,
 Lengyelországban is meg várni nem merték,

Valamely pogányok az magyart ismerték,
Féltek erejétől, karjait rettegték.

19.

De megronta az Úr valóban bennünket,
Elvővé az Isten hírünket, s nevünket,
Csúfol mert az pogány nem féli erőnket,
Földhez verte az Úr mi dicsőségünket.

20.

Mert midőn csak igyen sen tudtunk már félni,
Kiki haza felé kezdénk igyekezni,
Nem kezdte az Isten haza bocsátani,
Tatárnak jövése közel felünkben jöni.

21.

Nincsen az ég alatt, kinek reménkedjünk,
Földön egy lélek sincs, kinek esedezzünk,
A szörnyű éhségben, szörnyen megépültünk,
A tatár tábor is szörnyen jü ellenünk.

22.

Némely keresztény Úr biztató volt köztünk,
Mondván: óh ne féljünk szerelmes nemzetünk,
A pogány tatárral ugyan meg ütközzünk,
Ha képes az lészen: itt fogy el életünk.

23.

Harczoljunkmeg vélek édes nemzetünkért,
Haljunk meg vitézek, özvegyek s árvákért,
Édes nemzetünknek megmaradásáért,
Hü Magyarországért vitézek ontsunk vért.

24.

A pogány tatárral hogy szemben jutottunk,
Egy teljes napestig vélek viaskodtunk,
Egy északa ismét virradtig harcoltunk,
Míg az csata miatt fogytig elfáradtunk.

25.

De mivel az éhség s fáradtság elnyoma,
 Az szörnyü inségben az nap megtankada,
 Mert im az magyarnak sohonnat oltalma,
 Tatárnak mind újabb, s újabb jú tábora.

26.

Kételen az sánczban kelleték szorúlnunk,
 Teljes negyednapig sánczban nyomorgottunk,
 Kenyérnek, és viznek szükségében voltunk,
 Kivül az tatárnak tábora volt rajtunk.

27.

Midön az negyed nap mi rajtunk föltetszék,
 A fő fő zászlókat elforgatni kezdék,
 Az magyar nemessek legottan elveték,
 Hogy ma az nemzetség tatár kézben esnék.

28.

Az tatár az sánczbúl minket kiszorított,
 Az Semeny nemzetség mert töllünk elállott,
 Valamint szeretett tatár vágott, s fogott,
 Minden javainkkal praedálván osztozott.

29.

Magunkkal peniglen pórázonként kötnek,
 Minden javainkkal tatárok töltöznek,
 Mert az ur engedett nagy erőt nekiek,
 Hogy népét praedálják az Magyar nemzetnek.

30.

A tatár a magyar népet nem kémelli,
 Amiként a szolgát, az urat úgy köti,
 Együvé az urat a szolgálóhoz füzi,
 Mind ifiát, s öregit nagy rabságra küldi.

31.

Együvé köttetnek szolgák az urakkal,
 Együvé az urat kötik az szolgálókkal,

Eggyüvé az nemest az alávalóval,
 Úgy hajtja az tatár keserves jaj, jakkal.

32.

Némellyik szerelmes atyját, s anyját szánja,
 Némely szép hitesét, s gyermekit jajgatja,
 Némely szép jószágát, s rokonságát szánja,
 Többire sok magát csak halni bocsátja.

33.

Mint a pásztor nélkül juhok úgy maradtunk,
 Senki nincs gyámolunk, magunk eloszlottunk,
 Az egyik tengerről másokra hajtattunk,
 Mint szintén az barom elharácsoltattunk.

34.

A zsidókkal egygüt méltán jajgathatunk,
 Majd lamentatiót magunkról irhatunk,
 A Jeremiással méltán zokoghatunk,
 Ily panaszkodó szókra fokadhatunk.

35.

Nincsenek az papok, nincsen az propheta,
 Elvitetett tőlünk, nincs az szent biblia,
 Nincsen az raboknak ki jó hírt mondhatna,
 Elnyerték mitőlünk, oda az frigyláda.

36.

Idegen nyelvek közt csakhogy meg nem halunk,
 Az tatárok nyelvén mert szólni nem tudunk,
 Az Isten felől is egy szót sem szólhatunk,
 Mint az sárkányok kölkei közt lakunk.

37.

Nincsen mi közöttünk isteni tisztelet,
 Nincs az hol mi vagyunk, christusi ismeret,
 Minden felől minket csak az rabság követ,
 Nincsen az éneklés, s isteni dicséret.

38.

Gyakran emlékezünk az úr szent kegyérül,
 Az úrnak előbbi szent dicsőségérül,
 Az úr templomárúl, szép ekeességünkrül,
 Gyakran emlékezünk szép inneplésünkről.

39.

Hol vadnak hazánknak édes tartományi,
 Hol vadnak hazánknak czímeres helyei,
 Hol vadnak Istennek szép teli templomi,
 Hol zengtek mindennap Isten szent házai.

40.

Hol gyültek mindennap egybe úr fiai,
 Hol vadtok Istennek szent ünnepnapjai,
 Hol ott legeltettek Istennek nyájjai,
 Hol praedikáltatok Istennek könyvei.

41.

Hol vadtok Cristusnak sátoros innapi,
 Hol vadtok Istennek szent szombat napjai,
 Mellyeknek mi otthon voltunk megrontói,
 Eltávoztak tőlünk az ő frigy kötései,

42.

Az hetedik szombat sincsen mi közöttünk,
 Az melynél nehezebbet nem szenved nemzetünk,
 Megbecsülnök most, de nincsen közöttünk,
 Akkor tatárnak kell dolgoznunk mi nekünk.

43.

Vasnál, koziknál keményebb sziv volnál.
 Mely ez nagy rabságban minket meg nem szánnál,
 Hátha még szomeddel ugyan megláthatnál,
 Nem hiszem hogy könyvet értünk nem hullatnál.

44.

Mert éjjel kezünket lábainkhoz kötik,
 A nyakunkat ismét a földre loszegik,

Nappal egy kicsi dolog ha megkönnyebbitik,
A szörnyű munkával megmeg nehezitik.

45.

Gyaláz az ellenség és kiirt benünket,
Tengeri gályával fenyegetnek minket,
Éktelen étkekkel tart pogány bennünket,
Mellyért kibocsáttuk már sokan lelkünket.

46.

Oly kínokra hajtnak, az kit nem próbáltunk,
Oly dologra vonsznak, kit soha nem láttunk,
Oly étellel élünk, az melyhez nem szoktunk,
Melynek terhe alatt már sokan megholtunk.

47.

A pogány tatárok bennünket csúfolnak,
Istenünk felől is sokat káromkodnak,
Sion énekekre mint zsidókat fojtnak,
Még vallásunkról is szörnyen tudakoznak.

48.

Amely szókra igen szomorún felelünk,
A szók közt orcánkon lecsordúl az könyvünk,
Mondván az fűzfákon, sorjával hegedünk,
Rakva s távol vagyon minden eseklésünk.

49.

Ha fordítjuk szónkat édes nemzetünkre,
Jóllehet nagy most is tatárnak éhsége,
De hét annál nagyobb lelkünknek gyötrelme,
Mikor jut eszünkben nemzetünk szépsége.

50.

Hogy ha elől kezdjük rendenként számlálni,
Nem egyébre fognak minket fokasztani.
Sirást, s könyhullatást fognak indítani,
Szemünkbul mint forrást, könyvet árasztani.

51.

Oh édes atyáink, s oh édes anyáink,
Értünk siránkozó s busuló szüleink,
Oh édes népeink s édes rokonságink,
Oh ékesen szólló édes nemzetségink.

52.

Oh édes hitesink, szerelmes társaink,
Oh árván hagyatott édes nemzetségink,
Oh édes gyermekink, szép virágszálaink,
Oh édes szomszédink s édes rokonságink.

53.

Nem tudjuk tinektek, mit kelljen izenuünk,
Hogy megszabadulnánk nincs oly reménységünk
Hanemha az isten valakit közülünk
Isteni erővel megszabadit bennünk.

54.

Mert immár oly meszsze vittek országokra,
És verestengernek tulsó határára,
Onnét az feketetengernek pártýára,
Egyik tatár közül, más pogány markára.

55.

Értetek valóban eleget kesergünk,
A pogány tatár is még kérdést kérd tölünk,
Mondván: mi az oka hogy ennyit kesergünk,
Talám vagyon otthon sok kincsü nemzetünk.

56.

Tudjuk sok keserves atyák, s anyák sirtok,
Sok édes hitesink, gyermekink jajgattok,
Sok édes rokonink, egybegyülvén szántok,
Rabok vagyunk, azért: azt nyilván tudjátok,

57.

Ne siránkozzatok felettébb mi rajtunk,
Vaj ki jónkra lött ez, hogy mi rabok vagyunk,

Ha tetszik az úrnak, megszabadítottunk,
Midőn gonoszságról jól megkoholtatunk.

58.

Nem vét az mi lelkünk az előljárókra,
Sem nem úr, sem király ez rabságnak ura,
Hanem az mi bűnünk, az urnak haragja,
Igy akarta az ur, hogy minket megronta.

59.

Kemény János urunk, ország hűségesse,
Egyaránt nyom velünk az rabságnak terhe.
Az Úr nagyságotat áldjameg érette,
Holtod után menyben léssen lelked helye.

60.

Az rabságnak terhét hogy velünk szenveded,
Az magyar foglyokhoz nagy az te hűséged,
Az úrtul bizonynal nagy jutalmát veszed,
Mert menyben koronád le tétetett neked.

61.

Tiis fő fő urak, kik velünk szenvedtek,
Kik Magyarországbul rabságba estetek,
Keserves könyvekkel árad szemeitek,
Meg szabadít az úr csak benne hidjetek.

62.

Kincsetéket pogány tatárok kívánják,
Testeteket pedig ok nélkül roncsolják,
Sok fő fő nemesek az urat kiáltják,
Mert szabadításnak eszközt nem látják.

63.

Elég már Jehova, az mi panaszlásunk,
Im látod nagy Isten siralmas rabságunk,
Ha megölsz is, ugyan csak teid vagyunk,
Halgasdmeg, teneked hogy mi imádkozunk.

64.

Seregeknek ura ha kellünk teneked,
 Ha a bűnösökben gyönyörködik lelked,
 A Magyarnemzethez ha van még szerelmed,
 Ne késsék Jehova, szabadító kedved.

65.

Lám régen Izraelt kemény Egyptombúl
 Babilóniának terhes fogságából,
 Megszabadítottad irgalmasságodbúl,
 Minket is megmenthetsz tatár rabságából.

66.

Józsefet Putifár kemény tömlöczébül,
 Az három ifjakat égő kemenczébül
 Megszabadítottad ingyen kegyelmedbül,
 Minket is ne késsél, végy ki tatár kézbül.

67.

Dánielt oroszlányvermeknek torkából
 A fene vadaknak kegyetlen szájából
 Megszabadítottad atyai voltodbúl,
 Minket is meg menthetsz tatárok markából.

69.

Szent Pétert szolgálát a Jerusalemnak,
 Kemény tömlöczébül pogány Herodesnek
 Megszabadítottad, mert kedveltél ennek,
 Kegyelmezzmeg most is az Magyarnemzetnek.

69.

Ha harmincz igaz van közöttünk, halgassmeg,
 Ha húsz igaz van, a tábort czirkáldmeg,
 Ha csak tiz vagyon is, értek kegyelmezzmeg,
 Ha öt van legalább, Isten szabadítsmeg.

70.

Ha ezt cselekeszed kegyes Úr mivelünk,
 Bizony erős hittel oly fogadást teszünk,

Ezután az bűnnek fészkei nem leszünk,
Ha más bűnben él is, sokakat téritünk.

71.

Ha penig hogy mégis tovább akarsz verni,
Minthogy az mi bűnünk Uram meg érdemli,
Ha azt tötted már fel, hogy itt kell meghalni,
Úgy legyen, ha holtig itt fogsz is kinzani.

72.

A Szentlélek Istent csak ne veddel tőlünk,
Hogy pogány vallásra mi el ne csüggedjünk,
Ha képes az léssen, itt fogyel életünk,
Adhassuk markodban, tisztán szegény lelkünk.

73.

No azért Magyarok ily tanácsot adunk,
Kik békével vagytok, itt mi rabok vagyunk,
E szíralmas versben titeket tanítunk,
Halgassatok ide: nektek az mit mondunk.

74.

Elég már a sok bűn, térjünkmeg az úrhoz
Óh mit ragaszkodunk a nagy gonoszsághoz,
Térjünkmeg az égnek, tengernék urához,
Ki a megtérőknek bizony kegyelmet hoz.

75.

Mert ha meg nem térünk, Magyarok! úgy járunk,
Mint régen a zsidók, kit magunk jól tudunk,
El jü az pogánság, földig vágattatunk,
Kit el visznek bennünk, pogánnak szolgálunk.

76.

Hol volt kedvesbb népe Istennek zsidóknál,
Hol volt szerelmesebb izraelitáknál,
Útálatosbbak most minden pogányoknál,
Adó alatt laknak ország királyinál.

77.

Hogyha meg nem térünk, félő úgy ne járjunk,
A zsidóknál mert mi nem kárabbak vagyunk,
Eljönnek az napok, földig lerontatunk,
Ez már egyik jele, hogy mi rabok vagyunk.

78.

Térj meg hát Magyarság, Istenért a bűnből,
Serkenyjfel az úrért, álmod mélységéből,
Vajki nagy ostort vont, az Isten rád menybül,
Mig reád nem ontja, térj meg hát lelkedbül.

79.

Talám még csapását rólad elfordítja,
Ha igaz térését lelkednek meghallja,
Poenitentiádat, sorsodat megszánja,
Fel húzott ostorát te reád nem ontja.

80.

Az ki ez verseket helyesen rendelte
A rabságnak terhét súlyosan érzette,
Magyarok rabságát sírva kesergette,
Az mint ez siralmas versben éneklette.

81.

Dicséretet azért az urnak mondjátok,
Mint hogy ő az Isten, hozzá óhajtsatok,
A mennyet, a tengert ő birja, tudjátok,
Ó szabadítsát, meg ötet kiáltsátok.

FINIS.

Ladislaus Rédei. m. k.

IV.

RÉDEI FERENCZ
FEJEDelemségére vonatkozó

L E V E L E K.

1.

**Budai Mustafa bék Örvendrül küldött levelének
páriája¹⁾.**

Szolgálatomat ajánlom nagyságodnak, mint kegyelmes urnak, Isten minden áldásával látogassa és áldja nagyságodat.

Nagyságodnak jó akarója Budán lakozó Mustafa bék azért kelletek nagyságodat meg találnom, ez kis levelem által, hogy az ország mostan az hatalmas vezérhez három követet küldött volt az végre, hogy Rákóczi Györgyöt az fejedelemségben megengedje, de az hatalmas császár az vezérrel együtt meg nem engedte, hanem mi általunk most is azt izente, hogy nagyságodat ha egyszer az ország választotta, az császár is az vezérrel együtt helybenhagyja, mást nem választ. Azért nagyságod most Erdélyben mindjárast be menjen, mert mig nagyságod ben nem léssen Erdélyben, én az vezér levelét addig meg nem adom, úgy bocsátott el engemet az vezér, és úgy hagyta, hogy cselekedjem. Nagyságodnak az hatalmas vezér egri Alaj basa, több urak is azt izenték, hogy ha nagyságod, az országot romlástúl akarja oltal-

¹⁾ E levél mint tartalma igazolja, Rhédei Ferenczhez iratott.

mazni, ne restelje fáradságát, menjen be Erdélyben, és vitéz módon elő álljon nagyságod, mert különben az ország meg nem szabadul az romlástúl; ez az három követ azt igérte az vezérnek, hogy húsz napok alatt nagyságodat beültetik az széekben, immár az húsz napnak öt napja elmúlt, nagyságod azért ne késsék, hanem mindjára menjenbe. Ha nagyságodat húsz napok alatt be nem ültetik az széekben, tehát az mit akar az vezér, azt cselekedje, arra kötötték magokat. Nagyságod azért ezt semminek ne vélje, hanem kérésünknek engedjen. Költ Örvenden, 3. Maji 1658.

Nagyságodnak jó akarója

Budai Mustafa Bék, m. k.

2.

Portai fővezér levelének páriája.

Erdély országának mostani fejedelmének, az tekintetes és méltóságos Rédei Ferencznek, kinek Isten dolgait szerencséltesse.

Köszöntünk titeket mint jó barátokat; emberetek hozánk érkezvén, leveletek megadatott, megértettük, hogy Rákóczi György elpártolásáért, az fejedelemségből hatalmas császáruk parancsolatjából kivettvén, Erdély országának három nemzetéből álló rendeknek közönséges gyűlésében, titeket itélvén alkalmasnak az fejedelemségre, fejedelemeink választottak, mely dolog hatalmas császáruknak értéscere esvén, igen kedveltetik. Mindazáltal akarom értéstekre adni, talán ti nem tudjátok, de vagynak olyak az ti országokban, kik jól tudják, s reá emlékeznek, hogy Jenő vára hatalmas császáruké lévén, sokáig az Musulmány nemzetétől birattatott, az holott mecseteket is építették, s azokban az Istent szolgálták; de annakutánna néminemű zürzavarban háborúságban maradt az ti részetekről, most is ti birjátok, igaz az mind ti az országgal, s Jenő is hatalmas császáruké

vagytok; de mivel az mi hitünk s vallásunk azt nem engedi, valaholott egyszer mecset építtetik, abban az Isten az mi nemzetünktől szolgáltatik, mint Jenőben: mások birják; azért annak birásának békét hadjatok, s kezetekből kibocsássátok. És azmint Szultán Suliman idejétől fogvást Bethlen Gábor idejeig az adó éppen beszolgáltatott esztendőnként minden fogyatkozás nélkül; ti is éppen azt mind megadjátok 'a szerint. Ez mellett az mely falukat Rákóczi György az mi vallásunknak ellensége, és hatalmas császárunknak képmutatással való szolgálja az török birodalomból visszahítegetett, foglalt s azokat mind visszabocsássátok, noha az végbeli tekintetes vitézek mind ezekről tehettek volna, de hatalmas császárunknak egy szava lévén, megengedni nem akarta. Ezokáért vitetett az három nemzetre hatalmas császárunk parancsolatja, és levele is, hogy pengi ti nektek nem irtak: oka az volt, hogy ti sem irtatok még semmit hatalmas császárunknak. Ha így cselekeztek, s mind ezeket végbenvisítik, így leszen kedves hatalmas császárunk előtt, méltóságokban is így maradhattok meg, és az erdélyi három nemzetből álló rendek is ti tölletek el nem pártolnak, s veletek tartják. El is hiszszük, s vagyunk oly reménségben, hogy hatalmas császárunk parancsolatja szerint Jenő várát kezünkben bocsátjátok, és az adót Bethlen Gábor idejétől fogvást, mind megadjátok. Azonban mentül hamarébb bocsássátok követetekeket, hogy mentül hamarébb hatalmas császárunk kegyelmességéből bot, zászló, és ahoz való eszközök, ékességek ki küldetessenek. És valamig hatalmas császárunkhoz az hűségben megmaradtok, az szomszég országokkal titkon, vagy nyilván nem praktikáltok: hatalmas császárunk kegyelmeségéből tekintetesek lesztek, a több fejedelmek között. Ha pengi valamely Bujer Moldavából, vagy Havasalföldiből hozzátok menend, mindjára meg fogjátok. Minket tudósítsatok az erdélyi állapotokról, hogy valamely kára ne következék. Ezek után áldásunk veletek.

Iratott Drinápolyban 1658. Esztendőben.

3.

Lippai Haszon Alai Bék levelének páriája.¹⁾

Isten nagyságotat az hatalmas győzhetetlen császáruk szolgálatjára mind végig éltesse, és boldog állapotban tartsameg.

Csak ez felől kellették nagyságotat ez levelem által megtalálnom, mint nekünk jó akaró szomszéd urunkat, hogy ez elmúlt napokban levelet küldöttem volt nagyságotnak és levelemre semmi hire sincsen, sem vissza nem jött, s nem tudható, hová lött, és nagyságot ez mostani állapotban érteni nem akar. Az hatalmas győzhetetlen császáruk erős parancsolatjával és czimeres levelével nagyságotnak botot, kardot, és kaphtánt hoznak: Sophiában maradok és mindenféle nagy parancsolat vagyon, hogy az hadak készen legyenek, és az tatár hámnak is meg vagyon parancsolva, hogy készen legyen. Hogy nagyságot semmit ne gondolkodjék, mert a hatalmas győzhetetlen császárnak egy a szava, nem kettő, hanem nagyságot az főrendbeli emberekkel, tanácskozzék minden formán, és ne kételkedjék semmit abban, hogy az hatalmas császár nagyságotat úgy hadja; mert annyira vagyok a tanácsban, és úgy tudom: mint lészen, mert Budán is ott voltam, és mostan is a tömösvári főrendbeli tanácsurakkal együtt voltam, hogy az postája megjött, és annak a hírét nagyságotnak értésére adván, hanem nagyságot is onnét az minémü hirekkel leszen, minekünk is hírükre adja minden állapotját, és szándékát, mi formán lészen. Ezek után isten tartsameg nagyságotat, az hatalmas győzhetetlen császáruk szolgálatjában sok esztendeig.

Költ ez levél Vég- Tömös várában.

Nagyságotnak szomszéd úr jó akarója.

Lippai Haszon Alai Bék. m. k.

P. S. És az nagyságotos fővezértül magyar posta nagyságothoz ment Augas felé levelekkel, az botot, és az

1) E levél szintén Rédei Ferenczhez szólott.

zászlót hogy ki küldték, de nem tudom, hogy ha nagyságodhoz oda ment e vagy nem? hanem nagyságod azt is adja értésemre.

4.

Párja az méltóságos fővezér levelének, melyett küldött az tekintetes fejedelemhez II. Rákóczi Györgyhez.¹⁾

Rákóczi György Isten hozzon tégedet jó útra. Tudtodra legyen teneked az mi levelünk által, hogy elvöttük leveledet, az melyet hozzánk küldtél volt, és azt mondod, hogy gyakorta irtál minekünk, hogy kedveznék teneked, avagy hadnánk békét; mi pedig feleletet mind ez mai napig sem adtunk legyen teneked. De mi legelőbben is meg irtuk te neked, és tudtodra adtuk az hatalmas győzhetetlen török császárnak nekünk méltóságos urunknak parancsolatját. Az császárnak parancsolatja egy, és megváltozhatatlan, te pedig noha azt mondod, hogy semmi vétkeid nincsen és semmi gonoszt nem cselekedtél, néha pedig meg vallod vétségedet, és hogy, hogy kedvezzünk teneked, néha pedig mutogatod, avagy hányod veted minekünk az te kincsedet, és fegyveredet. Athname adatott volt teneked az hatalmas győzhetetlen császártól nekünk kegyelmes urunktól, de te athname ellen elvetted az hatalmas győzhetetlen császárnak adófizető jobbágyit idegen helyekre, és te voltál egyedül oka, hogy egyik része azoknak fegyver által veszneel, egyik része pedig fogságra vietnék. És azt cselekedted akaratom szerint avagy az te tetzésed szerint, avagy az te tetszésed szerint nem vötted eszedben, avagy nem tudtad, minémü kedvesség volt az mi kegyelmes győzhetetlen császáruunk előtt, még is az te urad akarata ellen elrontottad az hatalmas császárnak adófizető jobbágyit. Tekints be az császári athnameben, és az ti valóságos privilegiomotokban, s lásd meg,

¹⁾ Ezen eredetileg latin levél és másféle fordítása megvan Szalárdy-nál is, Sir. Krón. 374. lap. — N. I.

mi vagyon beléjek írva, és beléjek rekesztve, tudniilik hogy ha valaki, az moldovai, havasalföldi nagyságos urak, s bujerek közzül Erdély országában szaladna, tehát kezeket lábokat megkötözve, kelletned az hatalmas török császár portájára küldenek; avagy nincsene ez azokban rekesztve avagy beirva? Te penig befogadtad Havasalföldnek, és Moldovának fejedelmit, vajdájit, és felötte igen becsülettel tartottad, és vitézeket adtál nekik; most azért gondoldmeg mit cselekedtél, mindazonáltal ösküszöl, hogy te hűséges volnál az győzhetetlen császárhoz, de miképpen eggyezhetnek ezek meg. Azt is mondod, hogy egy emberért ne kellessék, ennyi sok ezer ártatlan embereknek elveszniük. Igaz az; mert az kegyelmes és hatalmas török császár az én kegyelmes uram Erdélyt meg tartja, és semmiképen nem akarja, hogy kárt valjanak, mert ő neki adófizető jobbágyi, és az oka te rád való haragjának is, hogy azokat elrotottad, és az rab-ságra vitted. Az erdélyiek penig nem vöttek eszekben az császárnak hozzájuk való kegyelmét és jó akaratját, hanem valamennyiszer levelet írtanak az fényes portához, ez beszédekert írtak: mi nem cselekedtünk semmit az mi urunknak Rákóczi Györgynek akaratja ellen; avagy nem nagy véték, és fogyatkozás ez, az Erdélyiekben, hogy más urat neveznek az hatalmas török császáron kívül. És mikoron az erdélyiek fejedelmet választottanak is magoknak Rédei Ferenczet, meg elegendett véle az hatalmas császár, és megengedte az privilegium, és Athname-küldést nekik, az zászlóval eggyütt. Az Erdélyiek penig az hatalmas császárnak tudása nélkül le vetették ötet az fejedelemségbül; avagy nem nagy véték-e, avagy fogyatkozás ez? Állandó, és mindenkori szokások az császároknak, hogy az mit egyszer megparancsolnak, abban megmaradnak, és ottan-ottan ugyanazont nem parancsolják. De az mi hatalmas és kegyelmes császárunk legkevesebb kétszer, avagy háromszor irt az erdélyi három nemzetnek, és megjelentette nekik császári akaratját, az erdélyiek penig a hatalmas császárnak akaratja ellen cselekedtenek, avagy nem nagy fogyatkozás és vetség-e ez? Azaz, ki hűséges az császárhoz, semmit nem cselekszik az ő urának akaratja ellen, és ha valamit cselekszik, az Isten azt meg-

bünteti. Annakokáért az mint az hatalmas császár is az mi kegyelmes urunk megírta, ajtaja nyitva minden ő barátihoz, s mind penig ellenségihez, és azmint kész az ő kegyelmessége, és könyörületessége, szintén úgy kész az ő haragja is. Az török császárok mindenkoron hajlandók az kegyelmességre, és könyörületességre, de az ki az ő tökéletességét munkálni akarja, és kegyelmet kér: annak nem kell hánni vetni az ő kincsét, és fegyverét. Az te kincsed, mellyekben te bizol, bizony kevesebbek, és nem többek, mint az mennyit egy napon az hatalmas császár ad az ő vitézinek, az te fegyvered penig, az kiben dicsekedel, semmi sem. Ime, már jelen vagyunk, és eljöttünk az mi Istenünknek kegyelmével, és és az mi Prophetánknak csuda csek kedetivel, környülvétvén számlálhatatlan seregeknek számával, és mostan meg látod az császárnak erejét, az mellyet az hatalmas Isten adott az török császároknak fegyverének. Ha állhatatos és erős vagy az tökéletességben és hűségben, és kegyelmet kérsz: haddel te minden gondolataidat, jöjj ide az mi császári táborunkra, hála Istennek még eddig valaki hatalmas török császárnak portájához jött, és maga jó szántából folyomodott: semmi kárt nem vallott, és te is nem vallasz. Eszküszöm az mennek, földnek teremőjének egy Istenére, és az mi Prophetánknak az Mahumethnek nagyságára, akkor legyen ő az Úrtúl, és az hatalmas győzhetetlen császárnak nekünk urunknak kenyerére, hogy te neked semmi ártalmad nem léssen, sem az te fejednek, sem az te lelkednek, sem az te javaidnak, sem az én császáromtól, sem én töllem, sem az én vitézimtől. En magam leszek hites kézes éretted, és azokért adtam teneked ez hitemet; ha annakokáért kegyelmességét, és irgalmasságát akarod venni az hatalmas császárnak és meg akarod szabadítani azokat az Istennek szolgáit az kiknek te veled megkelletik halniok; minden kételkedés nélkül jöjj el. Mert az mi hatalmas császárunk kedvelleni szokta, és kegyelmébe fogja azokat, az kik jó akaratjok szerint az ő székéhez járulnak. De az te leveleiddel, az kibben semmi egyezés nincsen, császári kegyelmet nem találhatsz magadnak.

Ezeknek utána, im, mi elmegyünk, és az léssen, az mi Istennek tetszik.

Én Panatha Nemthusius, az nagyvezérnek parancsolatjából magyaráztammeg ezt az levelet, te felséged irjon deákul az vezérnek, és küldj gyakorta, és meg léssen az te szolgálatod.

5.

Budai vezér Chinan Passa levele az országhoz Barsai Ákos felől.

A Messiás vallásán lévő, Erdély országának három nemzetébül álló tekintetesi, nagyrendei. Isten dolgokat szerencséltesse.

Tudtotokra adjuk, hogy Rákóczi György ennekelőtte Erdély országának fejedelme lévén, az ő vétkejiért, és hatalmas császárunk ellen való számtalan cselekedetiért, hatalmas császárunknak az maga méltósága, s becsületi meg nem adásáért kivettetett volt ennek előtte azt fejedelemségbül, és nem tartván magát hatalmas császárunk parancsolatjához, újonnan az fejedelemséget magának foglalta, kit hogy ne uraljatok s vele ne tartsatok: hatalmas császárunk az szegénységhez való könyörületességbül, nincsen száma mennyiszerez intett titeket, s irtunk mi is, és midön mi azt várnok, hogy engedelmességtetek mutassátok, minekelőtte hatalmas császárunk fényes hadai az országban be nem jönnének; jötenek volna, azt a pusztitást égetést cselekedték volna, láttuk, s eszünkben vettük, hogy ti egyetértetek Rákóczival. Sőt azt irtátok minekünk, hogy ti ő töle elszakadni nem akartok, s önála nélkül el nem lesztek, sőt segítséget is adtatok neki. Így felgerjedvén hatalmas császárunk haragja küldötte tireátok megszámlálhatlan fényes hadait, hogy titeket megintsenek, és legyen hatalmas császárunk akarátja szerint az dolog. Ez volt elvégezett tanácsa hatalmas császárunknak, és minden divánülő vezéreknek, hogy választassék annak az pártos Rákóczinak helyében az Bán, kit hínek Barsai Ákosnak. Így egyező értelembül választatott meg és

erősített; látván hatalmas császárunk az ő engedelmisségét s hívségét, kegyelmességét mutatta hozzája, adta neki botját, kardját, zászlóját, császári atlnamejét, s egyéb erdélyi fejedelemhez illendő eszközöket. Így megtisztelvén, s megbecsültetvén, csinálta őtet nagyobbá, s tekintetesebbé Erdély országnak minden rendei között. Azért ti hatalmas császárunknak parancsolatját az ő akaratja szerint cselekedjétek, s legyetek ő véle eggyek, s vele tartsatok, engedelmisségteket mutassátok hozzája, sőt csak szájatokat is ne mozdítsátok, ellene ne tractáljatok, hanem ti engedelmisséggel szolgálattal legyetek hozzája. Annakokáért írtam én is ez jelen való intő, s parancsoló leveletem, hogy ennekutána megírt Barcsai Ákost erdélyi fejedelemnek esmerjétek, uratoknak tartsatok, s az ő akaratja szerint cselekedjétek. Ha így cselekesztek, békességben maradtok ti és az ti feleségetek, javatok s gyermeketek minden üdőben; ezután sem az tatároktól, sem az törököktől semmi bántódástok nem léssen. Úgy cselekedjétek, hogy az ő parancsolatja, az mit ő parancsol, azt hatalmas császárunk parancsolja, az ellen semmi úton módon ne cselekedjétek. Áldásunk veletek.

Jenő várában 1658. esztendőben.

Chinin Passa,

budai vezér levelének paríája az országhoz.

6.

Az Messiás vallásán Erdély országában lévő, három nemzetből álló uraknak, s főrendeknek köszönetünket írjuk.

Az ti alázatos, hatalmas császárunknak, s nekünk írt leveleteket elvettük; és abbanvaló irástokat, s követek által való izeneteteket megértettük, melyben írjátok, hogy Szultan Szulimantól fogva hatalmas császárunkhoz való hívségteket megtartottátok, s parancsolatját megfogadtátok, s jó békességben éltetek, s most is igaz tökéletes szolgálai s

hívei vagytok, és lesztek. Azon leveletekben kértek, tudósítsalak, ha az ország adajával hatalmas császárunk fényes portájára jövő követeknek bántodások nem lézene? arrúl mi szükség volt írnotok, holott ti és országotok örökös jobbagyi vagytok hatalmas császárunknak, nyitva s mindenkor kapuja ő hatalmasságához folyamodó hiveinek, örökösinek és barátinak. De mivel szabad jövetelt kértek követeiteknek, ilyen okon engedtetik meg tőlünk: hogy az mint mi, és kedves úr atyánkfia Chinan Passa meg írtuk, előbbeni fejedelmeteket fiával együtt Rákóczi Györgyöt, az 'fejedelemségből kivésétek, és az Szultán Szulimantól adatott diploma szerint, az hogy rendek közül' egyet az ország igazgatására elválasztassatok, és többé sem Rákóczi Györgytől, sem fiától ne halgassatok, hanem szokott adótokat adjátok meg, nem úgy mint Bethlen Gábor. És Jenő várát is mikor ide engeditek, törekedem, hogy hatalmas császárunk az ti vétkeket meg engedje, és mind ti magatok, országotok s javaitok az ti vétkeket meg engedje, és mind ti magatok, országotok, s javaitok békességes csendességben marad hatalmas császár hadaitól, szárnya alatt megis nyughatok, s az én fővezéri gondviselésem is rajtatok léssen. De ha-vagy nagy vagy kicsiny vétekben is azután estek, s Rákóczi György fejedelmeteknek kegyelmét kértek: soha meg nem engedtetik ti nektek, mivel semmi jó akarattal Rákóczi nem lehet hozzátok; mert ő hatalmas császár lovai lába alá tapotodott és tapotodik.

Igy értvén azért ez irásomat, gondolkodjatok az országotok javáról, és valamit jobbat fel találhattok, arrúl minket tudósítsatok.

Mahumet Passa,
fővezér m. k.

Budai vezér Chnan Passa levelének páriája, melyet írt második Rákóczi Györgynek, midőn ő nagysága hazáján kívül volt, 1658. esztendőben.

Az keresztény és Messiás vallásán lévő fejedelmek között méltóságos fejedelem Rákóczi György, az egész kereszténységnek, minden dolgainak jó karban helyzetetője, nagy méltósággal, tisztességgel fel ékesített fejedelem, nagyságos urunk, Isten dolgaidnak adjon jó kimenetelt. Barátságos köszöntésünk után tudtotokra adjuk, hogy az elmúlt üdőkben hatalmas császárunk ellen való külömb külömbféle cselekedetetekért, megírtuk vala szeretetünkből küldött levelünkben, az ti fiatoknak, hogy hatalmas császárunknak haragja gerjedni kezdett s titeket is gyakran intettünk, de nem akartátok fogadni az mi jó intésünket, mellyért nagyobb nevedett hatalmas császárunknak haragja. Mi úgy vagyon, az ti sok magatok mentegető levelét, melyben írjátok, hogy ti néktek vétketek nincsen, és hogy minden esztendőben az adót megadtátok, és az mit ti ellenetek akarunk cselekedni s az országot elrontani, az Sz: Mahumet Propheta törvénye ellen vagyon, és nem az volna az ti igaz hűségteknek jutalmá, mert nem cselekedtetek, és nem is akartok cselekedni hatalmas császárunk parancsolatja ellen; választ nem írtunk, ti azt mondjátok. De mikor egyszer kivettettek az fejedelemségbül, és tétetett fejedelemnek Rédei Ferencz: miért nem vontátok magatokat egy helyben, hanem eljöttetek, s erővel kitudtátok Rédei Ferenczet az fejedelemségbül. Nem kellett volna azt cselekednetek, hanem várnotok kellett volna egy kevésbé hatalmas császárunk kegyelmét. De ezeket elhagyván Szultán Szuliman athnamejában nem meg vagyon e, hogy ha az oláh vajdák pártot ütnek, ne fogadjátok be erdélyi fejedelmek; hanem megfogjátok, kötözve küldjétek az fényes portára. De ti amaz két pártos vajdát, kik hozzátok mentenek, befogadtátok; ez ilyen cselekedetetekért, hogy hogy lehattunk volna mi közbenjárók, és törekedők hatalmas császárunk előtt ti érettetek? Most

penig hatalmas császárunknak minden hadai kiszűlő félben vagynak; minekelőtte megindulnának, jól meggondolkojdjatok hatalmas császárunknak haragjának meg engeszteléséről, és mint nyerhesetek kegyelmet fejeteknek. De titek midőn ezt kellett volna cselekednetek: annak színe alatt hogy Erdély országából kimentetek, öszvegyűjtöttetek valami latrokat, s gonosz nemzetségeket, mezőre táborban szállottatok, minden parasztságot az jó útból gonoszra ingerlettetek, s azt gondoljátok hogy uratoknak ellene állhattok. Ezt az ticselkedeteket, ha hatalmas császárunk meghallja, lehetetlen dolog hogy többször érettetek törekedhossunk; az szolga látván urának haragját, alkalmas üdöt kell keresni ura haragjának megengesztelésére. De erővel mint engesztelhetimég a szolga ura haragját? Hatalmas császár haragja sok császárokat elronthat; de az ő hatalmassága, könyörületességének ajtaja mindenkor nyitva lévén, sok izben hallottatok, hogy császárunk sok izben ellénevétkezőknek megkegyelmezett. Elmúlt harmincz esztendeje, hogy az ti atyátok parancsolt Erdély országának, hatalmas császárunk gondviselése, s oltalma alatt nagy békességben, és mindenkor meg nyerte, az mit kívánt. Ti peniglen elfelejtkeztetek hatalmas császárunknak ilyen jótéteményéről, s ilyen dolgokat cselekesztek: az ti töletek nem eszesség. Most azért úgy cselekedjetek, hogy hatalmas császárunknak akarátja szerint legyen az dolog, hogy reménséggel legyen hatalmas császárunknak megkegyelmezéséről, és vétkeidnek meg bocsátásáról; az minemű dolgokat most cselekesztek, azoktúl magatokat rontjátok meg, és ilyen gondolatokat tegyetek le, ezt cselekedjétek az hatalmas császárnak parancsolatja szerint, s az szegénységnek javára szolgál. Mi nem akarjuk s kívánjuk elpusztítani a szegénységet; de ha így nem cselekesztek, bizony másképpen lesz, minthogy már hadaink készen vadnak, és ha mi lészen: minden kárt a szegénység vall, és azok vesznek el. Így ez ellen ne cselekedjetek, s ne ellenkezzetek, hanem menjetek valamely bizonyos helyben, valamig hatalmas császár kegyelme járul, az után kegyelmet nyerhettek, s vétkeitekről bocsánatot. Jól meg gondoljátok: mi lesz legjobb, s azt kövessétek. Áldásunk veletek.

P. S.

Minden elmúlt dolgokat hadjunkel, vagyon három hol napja, hogy hatalmas császárunk parancsolatja jöve Budára, hogy ti ellenetek minden hadainkat összevgyüjtsük, s táborban száljunk, s rátok menjünk; de ez óráig elmulattuk s halogattuk, s nem akartuk elrontani az országot, s az ti váraitokat pusztítani, olyan reménység alatt, hogy ti hatalmas császárunk parancsolatjának engedelmessek lesztetek, s azon szorgalmatoskodtok az üdő alatt, hogy valami bekesseget szereshessünk. Azonban midőn mi az békeségnek végbenvitelében, hatalmas császárunk parancsolatjának cselekedetében volnánk foglalatosok, az ti nekünk irt leveleteket, s az országot az portára küldözvén, azok mellett ti éretetek, s az országért törekedvén; nem ültetek egy bizonyos helyben békeségben, hanem valami gonosz életü embereket küldöttetek Arad kastélya alá, elégettetek, s elrontottátok. Melyrül panasz jöven előnkben, küldöttük valami hadainkat, és midőn hallottuk volna, hogy azok az gonosz emberek sokan volnának, magunk is némely részhadainkkal kimentünk személyünk szerint azoknak lecsendesítésére. És midőn az gonosz emberek meg számlálhatatlanok volnának, mi reánk rohanának, s kimutatók az ő belső ellenséges voltokat, s nyilvánvaló pártolásokat. És ilyen cselekedetekkel, hatalmas császárunkhoz való hűségteket mutogatjátok, így tractáljátok az békeségnek dolgait. Miköztünk az mi jeles vitézink, s ti köztetek sem volt semmi harag, hanem császárunknak haragja reátok, és hatalmas császárunknak parancsolatja szerint mindenkor jót akartunk az országnak, s a szegénységnek, s azon voltunk hogy szép szín alatt ti is meg elégedhesstetek az mi akaratunkkal, hatalmas császárunk is megkegyelmezvén vétkeiteket meg engedje. Azonban mi ezeket akarván véghez vinni, jól cselekedtetek, hogy ez az dolog eset? Azért ha hatalmas császárunk haragját el akartátok oltani, és kívánságtokat be teljesíteni: az ilyen cselekedeteknek hadjátok békét, hanem egy helyben vonjátok megmagatokat, hogy Isten akaratjából jót remélhesstetek. Ha nem, mi azt cselekeszük, az mit hatalmas császárunk

parancsol, és valamig testünkben lélek leszen, az hatalmas tatár Chammal, s fővezérrel meg mutatjuk: az engedetlenek mint járnak. Ha penig hatalmas császárunknak engedelme-
sek lesztek: esküszünk az nagy Istenre, s az Mahumeth Pró-
fétára, hogy nem megyünk hatalmas császárunktól nektek
adatott zászló ellen, és szorgalmatoskodunk dolgaitokat jó
kárban állatni. Tudja isten az mi igyekezetünket, arra való,
hogy ti köztetek, s hatalmas császáránk előtt, s között jó bé-
kességet szerezhessünk; ha azt gondoljátok, sok hadaitok
vadnak: gondoljátok meg azt, mennyi hada s ereje vagyon
hatalmas császárunknak, s az tatár chánnak; az dolognak
végét kell megnézni, mi gonosz igyekezettel ellenetek nem
vagyunk. Ezt értésére kell adnunk hatalmas császárunk-
nak, de minekelőtte ez lenne, akartunk titeket inteni, mi is
isten velünk lévén, szorgalmatoskodunk az mi dolgainkban;
ti is gondolkodjatok az ti állapotokról.

Midőn az portáról küldött leveleket az fényes portára
akarnók küldeni, megértettük, hogy haddal magatok is eljötte-
tek, s nem küldök el, hanem bizonyos választ várunk
tőletek.

Budai vezér Chinan Passa m. k.

8.

**Mikor Barcsai Ákos uram fejedelemmé lött, akkori le-
vele postulatumival együtt atyám uramnak ő nagyságá-
nak az országhoz.**

R e s i p s a.

Hogy ily későre irhattam kegyelmeteknek, s eddig
magam állapotját nem declarálhattam: nem az nemes ország-
hoz való idegenségem volt az oka, az kinek bizonságom az
úr Isten, vérem kiontásával is kész volnék szolgálni, az mint
mostan is az végre jöttem ide, ha miben szolgálhatnék és

használhatnék szegény hazánknak; de hol egy, s hol más akadályok miatt kellett elmulatnom. Minthogy pedig magamnak módomban nincsen a bémenetelben, az fiamat, kit Isten immár ember korban juttatott, (kinek még tavaly Erdélyből való kijövelelem után minden jószágomat fatealtam) mentül hamarébb az nemes ország szolgálatjára bebozsátok, melyet eddigis megcselekedtem volna, de abban is holmi akadályim voltak, az ki szolgálatjának kész voltárúl ugyan maga irt az mostani méltóságos fejedelemnek. Kegyelmeteket azért igen nagy bizodalommal kérem, ez után is is ismerjen engemet az nemes országnak egyik tagjának, s igaz szolgálójának lenni, míg Isten életünket megtartja mind fiammal együtt (az ki is az nemes országgal egy unióra megesküdt), igaz tiszta szivvel igyekszünk szolgálni. Mivel pedig mi Husztot az nemes ország confirmatiója szerént birjuk, kinek hűségére az otlelvő praesidium eddig is hites volt, de hogy ha az nemes ország az hitnek újabb formáját praescribálja nekik: abban is ellentartók az ő idejében nem leszünk. Az mely dolgok felől kegyelmeteket megtaláltam, abból is kegyelmetek hozzám jó akaratját mutatni ne neheztelje.

Melleyek így következnek

Emlékezetiben lehet az nemes országnak, hogy tavaly esztendőben minémü veszedelmes állapotjában denomináltak vala kegyelmetek engemet méltatlan voltomra gondviselőjöknek, az mely kevés ideig abban az állapotban rendelte vala Isten forgolódásomat, úgy igyekeztem magamat viselni, hogy én miattam valami veszedelmes állapotja ne következék szegény hazánknak; igaz lelkem ismereti szerint is mondhatom azt, hogy soha senkivel se titkon, se nyilván az nemes ország ellen nem tractáltam, se irogattam; csendes az én lelkem ismereti is abban, hogy semmi veszedelmére szegény hazánknak okot nem adtam; kérem azért az nemes országot, az mint assecurálták ő kegyelmek azon, hogy a mit a magamébül elköltök: contentatiot tesznek. Az mint azért ezelőtt is megirtam, legalább hetedfél ezer tallért költöttem magamét, melyet inkább mind kölcsön kértem volt, azt pedig nem

magam méltóságomért, sem hasznomért költöttem el; hanem hogy szegény hazánknak végházait meg tarthassam (az minthogy akkor velem együt lévő becsületes urak bizonságot tehetnek felőle, mellyek az után elidegenettek, az nem az én vétkem, még is nagy bizodalommal kérem az nemes országot, meg ígért jó akaratját, ne vonja meg tőlem. Mivel tavaly Medgyesen ugyan magam az mostani méltóságos fejedelem szerzett vala két levelet, egyiket az marmarosi örökös ispánságról, másikat az inscriptios jószágimnak ki nem váltásárúl, melly esetben, hogy jövendőben is inkább meg tartassunk, kérem az nemes országot confirmálni méltóztasék. Mivel nekünk az egyetlen egy fiunknál több nincsen, az kit az magunk életénél is inkább féltünk; kérem azért az nemes országot, akár csak az mi életünkben tegye immunissa az hadban való meneteltül, értékéhez képest elegendő szolgálait bocsátván az hadban.

V.

LEVELEK 1658. ÉVBŐL.

1.

**Budai vezér Chinan Passa levelének páriája, melyet
küldött Barcsai Ákosnak.**

Mostan Erdélyországának méltóságos fejedelme Barcsai Ákos, nekünk kedves barátunknak köszönetünk ect.

Bátorságosan értéstekre adjuk, hogy leveletek hozzánk érkezvén, mit irjatok, az erdélyországi állapotok felől: jól meg értettük. Kemény János hogy Tergovistára jött volna, irtátok és megmutattátok az ti igyekezeteket, hogy az török és tatár nemzetség között valami veszekedés ne essék, örömet az fejedelemséget Kemény Jánosnak engeditek, azzal ti engedelmes hűségteket bizonyítottátok meg. Ti csak álhatatosan maradjatok meg az hűségben, ne kételkedjetek mind halálatokig. Csak viseljetek jól gondot Erdély országára, s ne restelkedjetek az ország dolgaiban, mindenekben hatalmas császárszárunk parancsolatja szerint járván, oltalmazzátok az országnak nagygyait, és főrendeit, az szegénységen könnyűrületeskedjete, valakik ti ellenetek mondanak, és akaratok ellen akarnak cselekedni, ne adjatok azoknak üdöt, hanem így cselekedjetek habozás nélkül. Az fővezér urunk az ti atyátok, sokáig várá az felséges tatár chámot, hogy becsületesen vele társalkodjék, de el késék hanem engemet hagyott locumtenensnek, sok ajándékokat hagyván nállam, hogy becsületesen vissza bocsássam, és várom minden órában; most úgy halljuk: Váradnál van, eleiben küldöttük az mi hadainknak főrendeit, és beglerbékjeit, isten ide hozván, visz-

szabocsátjuk nagy becsülettel. Valamig az ország hü lészen hatalmas császárunkhoz: meg lészen oltalmazva, s elég segítése adatik; de ha másképpen lészen: pusztulás, s büntetés lészen jutalma. Igy ha titeket fejedelmeknek ismernek, és engedelmes hűségek mutatják hozzátok, az mint hatalmas császár parancsolta, s titeket eleiben állatott, jó; ha másképpen cselekesztek: rosszabbúl lészen dolgok, mint most jártanak. Ti legyetek erősek bátor szívvel, hivek, s állhatatosak és az mit fogadtatok, be tellycsitsétek, s viseljetek jól gondot Erdély országára szorgalmatosan, s minket mindenekrül tudossítsatok. Isten tartsonmeg, s tegyen erőssé állapotokban.

Jenő várában 1658. esztendőben.

Chinan Passa.

2.

Ez assecutoriat küldöttem legelsőben Erdélyországnak és az új fejedelemnek Barcsai Ákosnak be, minekelőtte magam bementem volna.¹⁾

Én Rédei László kötelezem az én keresztényi hitemre magamat, hogy valamit az nemes ország végez, az partiumbeliek juramentomoknak deponálása felől, az mi kegyelmes urunk az méltóságos Barcsai Ákos uram ő nagysága hűségére, én is ahoz alkalmaztatom magamat, s a szerint is praestalom, addig penig, s mind ez után az nemes országgal egyet értek.

Rédei László m. k.

1) Barcsay Ákos 1858. sept. 24. kineveztetvén és oct. 5-én megválasztatván erdélyi fejedelemnek, e hódolat levél ez idő tájban kelhetett.

3.

1658. Ez szerint conferalta Rédei Ferencz fiának jószágának egy részét.

Mivel isten ő szent felsége az én szerelmes atyámfíval együtvaló sok óhajtásinkat, s fohászkodásinkat meghallgatta, az édes fiamat nem csak felnevelte, hanem emberkorban, és házasságbeli állapotban jutatta, kiért az ő szent neve legyen örökké áldott; akarván azért ebben is az én atyai szeretetemet hozzá megmutatni, magam fogyatkozásával is nem gondolván, hogy mind az világi állapotban tisztességes életet követhessen de kiváltképpen az isten dicsőségére az ő kevés értéke szerint alamizsnálkodhassék: bocsátottam kezében, édes atyántól maradt többire minden jószágimat, nevezetszerént Szent-Jóbat, hozzá való jószágival úgymint Szent-Imrével, Szent-Miklóssal, Veddel, Csohájál, Sárszeggel, Tótiival, Eörvenddel, Ujlakkal, Száldobágygyal, s az Kolji portióval együtt, Piskoltot Szaniszloval, Reszegei, Panaszláki, és Vasadi portiókkal együtt, Sákát hozzá való örökös jószágommal, és Csál'at együtt ily conditiókkal.

1. Mivel Huszthon minekünk kevés borunk terem, Sárközön és Görbeden, az zilahi bor is penég igen savanyú; azért minden esztendőben, mind most, s mind ennekutánna valameddig isten életünket, magamnak, s feleségemnek megtartja, Ujlakon termett, mind majorságból való s mind penég, dézma, pénzen vött, és foglalt borokat (melyeknek az árát magunk adjuk meg) az Piskholt, és Szaniszlai jószággal szálléatassa Görbedig, melyben ugyan én állítsak, még isten életemet meg tartja, dézmásokat; annak buza dézmáját is magunknak reserválván, mivel azzal is toldanók az bor árát.

2. Az Szent Imrei kocsoma is, míg isten élteti, feleségemé legyen.

3. Az Szent-Jobi hegyen lévő két szőlejét, és Szent Imrén lévő is miveljék ugyan azon emberek, az kik eddég miveltek, s az borát a hová maga akarja, oda tétethesse.

4. Az szent-jóbi tiszteknek szintén olyan gondjok legyen az mi hordainknak csináltatására, mint az magáéra.

5. Az szent-jóbi hegyen lévő nagy szőlőnek terméséből minden esztendőben küldjön negyven váradi cseber bort, az újlaki borokkal együtt Huszthra magam italjára, közép-szerű hordókbán szüretvén, de mind annak, s mind az újlaki szőlőnek műveltetésére az szent-jóbi tiszteknek szorgalmatos gondjok legyen, mivel jövődöben ő kára lészen, ha elhadják pusztúlni, az borokat penég az még el nem száléthatják: igen jó helyen tartsák, bár né foglaljon helyt az pinczében, jó meleg istállóban, de valamiképpen meg ne miscuálják.

6. Minthogy Huszth minálunk inscriptióban vagyon, hogy ha életünkben magamtúl vagy felségeuvel kiváltanak: eo facto magunk kezéhez vehessük Szent-Jóbot, az idő alatt is penég, mikor vagy Szent-Jóbra, vagy Piskoltra mennénk, akkor semmi nemű dispositióban magát ne avassa.

7. Minden esztendőben Piskoltról két két száz köből buzát, és száz köből árpát adjanak, kit görbedi, és sárközi jószágommal szállátatok el.

8. Az szent-jóbi scholához rendelt tóti dézmát ugyan azon ususra tartsa.

9. Azmelly szolgálóknak házokat, szőlőket, s kevés portiókat inscribáltam, azoknak kiváltásával őket ne bántsa, sem semminemű injuriákkal szolgálóinak ne engedje bántani, mivel isten is úgy áldjameg, hogy ha megemlékezik, az apjának való szolgálójokról.

Egyebeket is biztam Batohori uramra, melyeket referal, azoknak hitelt adván, mint lelki tanítónknak, s énnekem kedves atyámfiának, s meg hitt emberemnek beszédének megnyugodjék az édes fiam abban, hogy én ő neki mindennekben javára, hasznára, s becsületére igyekezem. Datum in Huszth die vigesima sexta mensis octobris. Anno domini millesimo, sexcentesimo, quinquagesimo octavo.

Franciscus Rédei. m. p.

VI.

RÉDEI LÁSZLÓ

LEVELEI 1659. ÉVBŐL.

1.

**Az méltóságos Barcsai Ákos fejedelem első levelére való
választételem.**

Illustrissime Princeps, Domine Domine mihi Clementissime!
Servitiorum meorum subjectissimam semper commenda-
tionem.

Az nagyságod ultima decembris Bonczhidáról írt levelét alázatosan vettem, melyben parancsolja nagyságod az nemes ország szolgálatjára bemeneteletem, ekkeddigis nagy örömet megcselekedtem volna, s az nemes országgal együtt nagyságodnak szolgáltam volna, de hol egy, s hol más akadályok gátolták meg utamat, Isten alkalmatosságot adván, azért mentül hamaréb igyekezem az nagyságod szolgálatjára be menni, melly késésemet isten életemet megtartván, nagyságodhoz, és az nemes országhoz való hűséges szolgálatimmal akarom helyreállatni. Ugyanakkor hozák asszonyom anyámnak ő nagyságának is nyolcz levelét az huszti praesidium juramentomának deponálása felől, mely noha eddig is az nemes országnak hites volt, de az juramentumnak újabb formája praescribáltatik és annak másolását is az ő idejében ő nagyságok nem impediálják, megnyugodva lévén

nagyságod abban, hogy soha semmi időben az nemes országtúl (kinek jó akaratjából birják ő nagyságok) el nem idegenítik. Az úr isten nagyságodat kegyelmes uramat tartsa meg sok esztendeig jó egészségben. Datum Hust die 24. Januar Ai. 1659.

Illustrissimae Celsitudinis Vestrae.

Servus subjectissimus.

Az méltóságos Barcsai Akos fejedelemnek szőlő leveleimnek párjai következnek.

Első levél.

Kegyelmes uram! nagyságodnak közönségesen irt levelünkől megérti kegyelmesen az országtúl hozott contractusnak praeambulumban, minémű difficultást talált elébbi fejedelem ő nagysága, kit semmiképpen ő nagysága acceptálni külömben nem akar, hanem az kihagyassék. Minthogy mi kegyelmes uram, itt eddigis nem kicsin szorongatásban voltunk, s minket ér elsőben is, ha veszedelem talál, az én vékony itéletem szerint az tetzik, s könyörgök is nagyságodnak alázatosan: az nemes országgal s bölcs mellette lévő tanácsival, méltóztassék condescendalni, az miben az ország szabadsága és nagyságod méltósága is meg nem bántodik, ily nagy dolog az miatt ne interumpaltassék, s nagyobb romlás rajtunk ne essék.

II. Levél.

Mely akkor iratott, mikor Várad és az partium foglalására más commissariusokkal együtt küldettem volt.

Nagyságod nekünk közönségesen irt kegyelmes parancsolatjában includalt czédulájából alázatosan értem, itt a várban való várakozásomat, mig nagyságod újabb kegyelmes dispositioját nem veszem. Alázatosan kérem nagyságodat mint kegyelmes uramat, méltóztassék én felőlem is úgy

disponálni, betegségben elhagyott feleségemhez térhessek meg. Isten kegyelméből már végbenmenvén az itt való derekasabb dolog, várván csak az nagyságod kegyelmes resolutióját haza menetelem felől.

III. Levél.

Kegyelmes uram az jenei Alipassa, ma minémü levelet írt, és intitulált én nekem, s arra mi választ tettem, in specie és párban nagyságod méltóságos szemei eleiben küldtem. Nem kicsin búsuláson vagyok kegyelmes uram azon, az én méltatlan személyem felől sok emberek itéleteknek olyan hír mentki, kit én kegyelmes uram soha senki által nem kivántam, és solicitáltam, állván az az nagyságod discretiojában, kit mire itél alkalmasnak, és kikhez micsoda kegyelmességgel akar lenni.

Ez a pár, mellyet küldött az jenei Passa nekem:

Az hatalmas győzhetetlen császárunknak az Dunán innét lévő végházainak, s hiveinek gondja viselője, isten kegyelméből mostan Jenő várában Ali Pasa.

Tekintetes, és nagyságos Rédei úr, jó akarónk, szomszéd barátunk! isten nagyságodat éltesse sokáig az hatalmas győzhetetlen császárunk, s uj fejedelem Barcsai Ákos ő nagysága szerencséjekre. Kedves kapitány úr szomszédnak vég Váradában való tiszté bejövetelét hallottam, legyen szerencsés, azt igen kedveltük, és örülünk rajta, mivel hogy az atyád is Rédei Ferencz jó jámbor nemzetből valónak értettük, s tudjuk is, azért azt reménlem, az helyben és az részről az hatalmas győzhetetlen császárunk kegyelmében minden felé szemeit vetvén, az szent békesség rontókra gondot viselj, úgy hogy as csavargók annakutána időben ne kapdossanak; miis ez részről való hiveinket feníték alatt tartván, senkinek kárt nem tétetünk, sőt ennek utána egyikünk az másikkal kedveskedő szerencsés jó akarattal szolgálván, legyünk jó barátsággal. Ezek után ajánlván nagyságod-

nak minden időbeli kedves jó akaratunkat, és Isten tartson jó egészségben. Iratott 1659. esztendőben aprilnek 4. napján.

Titulus.

Erdélyhez tartozó vég Várad főkapitánjának, az híres nemes Rédei úr jó szomszéd barátunknak adassék hiven.

Erre való választétel.

Tekintetes nagyságos Pasa, nekünk szomszéd úr jó akarónk. Isten nagyságodnak életét hatalmas győzhetetlen császárnak szolgálatjára hosszú időkre terjeszse.

Az nagyságod levelét elvöttük, és levelében mit írjon, meg értettük. Mi hatalmas győzhetetlen császárnak hűségére az mi kegyelmes urunk fejedelmünk az méltóságos Barsai Ákos urunk ő nagysága számára Váradot minden hozzá tartozó tartományival, s az hajdúsággal együtt elfoglaltuk, s az Rákóczi hadait innét kitudván, az mi kegyelmes urunk ő nagysága vitézeit állattuk az várban, s az egész Bihar vármegyében lakozó nemességet s az hajdúságot az erdélyi fejedelem ő nagysága hűségére esküdtettük. Az csavargók kergetésére is mindjára katonákat küldünk ki, az hajdúknak is megparancsoljuk, hogy az kiknek városok elégett, házakat s épületeket megépítsék, hogy az csavargók jobban meg zaboláztathassanak, mert valámig az hajdúk elpusztult épületi meg nem épülnek, mindaddig az csavargók szabadosan járhatnak, az hol akarják, mivel nem vigyázhatnak reájok az itt való vitézek; mi hatalmas győzhetetlen császárnak köntösének árnyékában igaz tökéletességgel fejeink főnállásaig megmaradunk, s az jó szomszedságot nagyságodnál is ez részről megtartani akarjuk s azon leszünk, az csavargók ennekutána ott megszünjenek, csak hogy az török vitézeknek is megparancsoltassék, ki ne járjanak, az szegénységet ne rontsák, pusztítsák. Isten nagyságodat éltesse jó egészségben. Iratott Váradon aprilisnek hatodik napján 1659. esztendőben.

IV. Levél.

Kegyelmes uram. Nagyságod 5. praesentis nekünk közönségesen irt parancsolatját ma délután 4 óraker alázatosan vettem; az ittvaló derekasabb dolgokat bizonyos karban állatván, Lázár uramékkal együtt ma reggel 8 óraker ő kegyelmek nagyságod méltóságos udvarában, innét elindálának, én pedig az nagyságod elébbi kegyelmes parancsolatja szerint itt maradék, várván minden órában az nagyságod kegyelmes parancsolatját itt való mulatásom, és menetelem felől; kiről mégis alázatosan kérem nagyságodat mint kegyelmes uramot: méltóztassék parancsolni, tudhassam magamat mihez tartani. Ittvaló állapotokrúl és hirekrúl Ebeni István uram ő kegyelme nagyságodat tudósította.

Moldvai és Havasalföldi két exul vajdáknak irt leveleimnek páriája, mely két levél mind egy tenorral vagon.

Illustrissime Princeps, Domine mihi colendissime.
Servitiorum meorum paratissimam semper commendationem.

Én nagyságod jó akaró szolgájának tartván magamat, akarnám, ha miben tudnék nagyságodnak kedveskedni, im azért mulatságnak okáért küldötten nagyságodnak egy pár agarat, adja isten jó egészséggel vadászhasson nagyságod vele; kérvén nagyságodat énnekem jó akaró szolgájának parancsoljon, az miben tudok, tiszta szívvvel igyekezek nagyságodnak szolgálni. Ezzel ajánlván nagyságodat isten oltalmában, s magamat az nagyságod jó akaratjában s gratiájában. Datum ex Sz.-Jóbo die 29. Mensis Aprilis 1659.

Illustrissimae, ac Magnificae Dominis Vestris.

Servitiorum paratissimus
Ladislau Rédei. m. p.

Illustrissimo Domino Principi Georgio Stephano, Dei gratia Regni Moldaviai Vayvodae, et Perpetuo Haeredi; Domino mihi colerdissimo.

Illustrissimo Domino Principi Constantino Sorbán Dei Gratia Regni Valachiae Vayvodae Transalpynar. et Perpetuo Haeredi, Domino mihi colendissimo.

V. Levél.

Alázatos szolgálatomat ajánlom nagyságodnak mint kegyelmes uramnak. Az úr Isten nagyságodat szerencsés hosszú étellel meg áldja.

Kegyelmes uram, az nagyságod 14. praesentis írt kegyelmes parancsolatját 26. praesentis alázatosan vettem, kiből majd mint egy kedvetlenséget veszem nagyságodnak eszemben egy Németh György pattantyús felől, kí harmad éve is szótendéig szolgált bennünket, elébbi fejedelem ő nagysága sok ízben parancsolván, úgy bocsátottuk vissza, ott nem tetszván az állapot, kedvek ellen ment volt Erdélyben az szászsebesi gyűlésre, nem lévén senkihez kötelessége, szabad akarátja szerint adá ujlag magát szolgálatunkra, conventiómat is felvévé ugyan ott; annakutánna két egész hétig mulatott ott; senki az idő alatt énnekem kegyelmes uram egy szót is nem emlékezett felőle, még régen házat is adtunk volt neki, felesége, gyermeke itt vagyon, ójjon Isten, hogy legkisebbik szolgáját is uramnak fejedelmeknek kedves akarátja ellen megfogadnám. Nagyságod megnyugodva legyen benne, s bizonynyal el higgyje, hogy semmi kötelességet nagyságodhoz nem értettem, igen alázatosan kérem nagyságodat, mint kegyelmes uramat, nagyságod énfelőllem olyan ítéletben ne legyen, mert szaporitanám inkább számát az nagyságod szolgáinak, mint sem fogyatnám az nagyságod, és az ország szolgálatjátul el vonnám. Minthogy kegyelmes uram sehol nekünk is ilyen rendű szolgánk több nincsen, inkább kérem nagyságodat alázatosan mint ke-

gyelmes uramat, fejedelmi kegyelmességéből méltóztassék nálunk hadni, nagyságodnak Váradon elegendendő pattantyúsi s cayberoi vadnak, én is abbeli kegyelmességet nagyságodnak alázatosan igyekezem megszolgálni; ha pedig nagyságod kegyelmessége ebben nem accedalna, parancsoljon, ha Váradra küldjeme avagy be Erdélybe? Tartsameg az úr Isten nagyságodat kegyelmes uram sokáig jó egészségben. In Szent-Jób die 28. Junii 1659.

Nagyságadnak alázatos szolgája

Rédei László. m. k.

Illustrissimo, ac Celsissimo Principi Domino Domino Achatio 'Barcasai, Dei gratia Transsilvaniae principi, partium Regni Hungariae Domino, et Siculorum Comiti. ect. Domino mihi clementissimo.

Az méltóságos Barcsai Ákos urannak ő nagyságának, Erdély ország fejedelmének, Magyarország részének urának székhelyek ispánjának ect. nekem kegyelmes urannak.

VII.

RÉDEI LÁSZLÓ

LEVELEZŐ KÖNYVE ÉS NÉMELY KÖZIRATOK

1660 - 1663.

1660. Római császárnak írnak Tokajból Magyarország felső részeinek statusi.

Augustissime Romanorum Imperator!

Domine, Domine Clementissime!

Sacrae Majestati Vestrae, tamquam Regi, et Patri nostro benignissimo, demissa cum subjectione repraesentare necessitamur; quod posteaquam per Excellentissimum Principem Dominum Regni Palatinum, in certis publicis negotiis, modernum periculosum Partium istarum statum concernentibus, pro die hoesterna vocati hic in oppido Tokaj convenissemus, extunc afflicti Nuncii Varadienses nostrum producentes in conspectum cum gemitu, et lacrymis Varadini celeberrimi illius Christianitatis Propugnaculi circumcirca rigida Turcarum obsidione cincti deplorandum statum nobis exposuerunt urgentissime, et per Salutem Patriae hujus obtestantes, quatenus ut vicini, et quorum vel maxime interest, per quaecunque tandem media, defendendo Varadino sufflevias ferremus.

Et quia evidentissimum est, Varadini Salutem, cum Salute Patriae hujus adeo conjunctam esse, ut illo amisso non modo Transilvaniam, verum Hungariam quoque infallibiliter amitti est necessum, et cujus erit Varadinum, et consequenter

Transylvania, ejus Regnum quoque Hungariae fore, Amisso enim Varadino, uti capite Trausylvaniae, et clavi Hungariae, opus non esse, ut Turca magnis viribus, et potentia eam invadat, oppugnet, et expugnet, ipsa Ungaria adeo Turcicae Tyrannidis mole undiquoque circumvallata, solis continuis Turcarum infestationibus, afflictionibus, et deceptionibus cogetur fatis suis cedere, et vel jugum Turcicum, vel extremum excidium subire: succurrendum igitur Varadino, nec illud deserendum non solum gravissimis causis svadentibus, sed et necessitate extrema imponente; nos quantum ex parte nostra, illud quod extremum esset praestandum, et periclitanti illi Propugnaculo, nec Personis, nec facultatibus nostris parcendo, viritim subvenire parati essemus. Verum quia id sine expressa Majestatis Vestrae annuentia fieri nequeat, neque ad reprimendam hostium molem sufficiat, paternam Majestatis Vestrae assistentiam mediante praesenti demissa intercessione nostra implorandam esse duximus, Majestatem Vestram Suam humillime, et per viscera Christi obtestantes, dignetur cordi sumere, et aestimare Varadinum, ejusdem amissionem, a qua perditio Hungariae omnino sperari potest, sive per directa, et aperta, sive per indirecta media praecavere. Et si enim Majestatem Vestram uti caput Christianitatis. defensio illius propagnaculi, et penes Christianitatem conservatio non competeret, juvaret quod non semel, sed saepius pacta, et diplomata, inter Augustissimam Domum Austriaeam, et Regnum Hungariae cum Transylvania intercesserint, tam temporibus Sigismundi Báthori, quam Gabrielis similiter Báthori, et alterius Gabrielis Bethlen, in facto succursus Transylvaniae, et partibus sibi annexis, si Turca eas occupare, et subigere vellet praehendo; rupto alioquin etiam toties per Turcas foedere. Imo si Turca potuit illusa pace tanta vi armorum, Principibus olim Transylvaniae, contra Augustissimam Domum Austriacam, et Regnum Hungariae assistere, annon Majestati quoque Vestrae Varadinum illusa pace juvare liceat?

Porro quia intelligimus per Majestatem Vestram Sacram placidis modis Portam Ottomanicam ratione Varadini jam requisitam esse, ne illud a Christianitate avellat, contrario

tamen secuto effectu, aliud medium non superest, quam ut armis in obsidione turbetur.

Cum autem in eum finem exercitus seu Banderium Majestatis Vestrae in hisce partibus constitutus, adjunctis eidem militibus Hungaris, nunc conductis, et conducendis, hajdonibus praeterea Szabolcsensibus, et tredecim istorum Comitatum, sive particulari hactenus intertenta expeditione, majore aliquo pro posse Equitum, et Peditum numero augenda, sive generali prout necessitas postulaverit insurrectione. Insuper illa quoque cis et ultra Danubianarum partium pecuniarum contributione ad portas loco militaris subsidii imposita, juxta articulum octavum novissimae dietae, quocitius administranda, et intuita tanti periculi ad conducendum militem huc convertenda, nostro tenui judicio ad impediendam istam obsidionem adminus pro initio sit sufficiens; ita tamen ut Vestra Sacra Majestas pro altissimo suo judicio etiam in illis partibus, (in Terra ista totum NB. praecise belli onus ferre cogatur) sive per obsidionem Turcici fortalitii; quemadmodum nuper ad Canisam factum intelligimus, sive aliis modis Turcam distrahi facere benigne curaret, vel ad minus fidelibus suis ad id ultro inclinantibus permittere, et simul illas quoque tres legiones militum germanorum, quas alioquin Vestra Sacra Majestas huc venturas gratiose intimaverat, illuc ordinare dignaretur. Quod si non curatis istis viribus, Turca nihilominus ab obsidione, et ditione Majestatis Vestrae infestatione non cessaret: bellum quoque apertum continuare intendat, spem habemus in Deo immortalis Sacram Majestatem Vestram in hoc salutari opere ab aliis quoque Reipublicae Christianae Principibus secutam jam Deo favente universali eorundem pace adjuvandum fore.

Unde et supplicamus Majestati Vestrae perquam humillime: dignetur Excellentissimo Principi Palatino, et Generali hujus suae Armatae clementer demandare, quatenus eandem levatis etiam suprascriptis militibus Hungaris quantocius ad terminum Ditionis Majestatis Vestrae, Comitatus videlicet Zabolcs, vel Zattmár promovere, et collocare, ut inde tam duo illi Comitatus, aliaeque vicinae Majestatis Vestrae partes a continuis, et quotidianis, quibus in eas partes hostium ex-

cursoribus commodius defendi, quam vero barbari in obsidione aliquamtisper averti et distrahi possint; neforte vel ea occasione internum quoque subsidium pedestre in aram submitti valeat.

Interim stante etiam hoc periculo, auctionem hujus Armatae, adeoque plures copias militis germani postulare non possumus ob attenuatum, et exhaustum brevi isto tempore afflicti populi statum, qui in portando istorum quoque onere succumbit; licet enim Vestra Sacra Majestas paterne intima-verit Armatae hanc sine incommoditate Regnicolarum traducendam esse, et sumptibus cameralibus benignam Majestatis Vestrae intentionem effectuatorem, nihilominus ad requisitionem praefati Principis Palatini, quantumvis Comitatus, et Civitates in transitu, tam quoad commeatum, quam vecturam sufficientem provisionem praestiterint, eodem Principe Palatino violentas rapturas, satis superque interdicente, attamen ob nimiam excurrendi, damnaeque inferendi militum licentiam, etiam praesidio Salvae-Gvardiae fultus miser populus ad aliquot milliaria, in domibus suis permanere, et exiguas facultates conservare non poterat, misera plebs ad vecturam praestandam compulsa, per milites diris plagis, et verberibus eousque affligebatur, ut relictis suis curribus, et jumentis, plerique aufugere sint coacti, et ita plurimi currus, et jumenta in lucrum militum cesserunt, sed et alias quoque rapturas longum esset enumerare, ob quas notabilis pars afflictæ plebis, desertis suis domiciliis, ad tutiora loca, et praesertim Turcis tributaria, securitatis causa sese recipit, testantibus id multis desertis pagis, et nonnullis oppidis, in magnum Camerae Vestrae Majestatis, et regni proventorum diminutionem. Imo etiam in ipso loco castris ad positis, quamvis undiquaque provisionem sufficientem habuerint, nihilominus fruges in aliquot pagorum territoriis sat per amplum tractum per Regimina divisas pro se converterint; imo ulterius quoque per spatium trium, quatuor, et amplius milliarium hungaricorum grassando propter copiosam pecorum abactionem segetes destruunt, messorum in campis deprehensos omnibus rebus penes se habitis spoliunt, fruges demensas curribus suis imponunt, et avehunt, sed et homines sine causa

interimunt: unde populus terrore percussus potius fugit, quam ut hospitalitatem aliquam, commeatum, et vecturas deinceps praestare vellet, uti nec posset. Quo igitur ab his, et similibus malis ulterius inferendis abstineant, Vestra Sacra Majestas officialibus ipsorum severiorem disciplinam servandam elementer injungere, dictoque Principi Palatino juxta leges Regni nostri ita subjicere dignetur, ut injuriati, et damnificati Regnicolae efficaciora remedia, et satisfactionem a sua Excellentia consequi possint, ac ut tandem cessante praesenti periculo juxta benignam Majestatis Vestrae intimationem, et assecurationem educatur.

Haec erat humillima nostra apud Majestatem Vestram Sacram veluti unicum Christianitatis Asylum, et refugium in hoc praesentissimo, et moram non patiente periculo instantia, quam ut Vestra Sacra Majestatas paternis clementiae suae oculis respicere, exaudire, et quo celerius fieri potest, per praesentem cursorem gratiose resolvere dignetur, Majestatem Vestram iterum atque iterum oramus, et obtestamur. Caeterum Suae Majestati Vestrae diuturnum gubernium, et felices rerum successus aninitus comprecamur. Datum in dicto oppido Tokaj, die 21. Julii 1660.

Sacrae Majestatis vestrae

*humillimi et perpetuo fideles subditi:
Status et Ordines partium Regni
Hungariae Superiorum.*

NB. Ex literis Domini Principis Palatini, de obsidione Varadiensi, et relatione nunciorum ad Suam Excellentiam, et Status ablegatorum ad Suam Majestatem datis.

Dum in his commissionis negotiis laborassem; tres nobiles personae Varadino expeditae, a nobis audientiam petierunt, exitium Varadini, ejusque obsidionem per Turcas factam repraesentantes, ac pro auxilio submitiendo demisse intercedentes; interim post multas cum lamentatione repraesentatas quaerelas ob periculosum moderni temporis statum, et simul

incommoditates a nostris propriis hominibus perpessus, quidnam Sacrae Majestati Vestrae humiliter scripserint, ex literis Eorundem intelligere dignabitur. Interea si possibile est, propter aeternum Deum Vestra Sua Majestas Varadinum non deserat, profecto in maximum periculum totius Christianitatis cedit amissio Varadini. Splis, ac Magnificus Dominus Sigismundus Petheö.

**Azoknak az leveleimnek páriái, melyeket böcsületes
helyekre írtam.**

1. Levél Barcsai Ákos fejedelemnek szöllő.

Alázatos szolgálatomat ajánlom nagyságodnak mint kegyelmes uramnak. Az úr Isten nagyságodat szerencsés bódog hosszú étellel megáldja. Hogy az úr Isten nagyságodat mind ennyi sok változások között is megtartotta, s minden derekas veszedelemtől megoltalmazta, és szegény megromlott országának szélesebb határainak is látására az szorosságból kaput nyitott, azon szívem szerint örülök ; kívánom Ó fel-sége nagyságodnak életét ezután is tartsa meg sok eszten-dőkre, és segítse arra, hogy hasznosan fáradozhasson nagy-ságod ennek az nyomorult országnak elébbeni békességének helyreállításában. Én noha nagyságodnak mostani állapot-jában nem szolgálhattam, de bizony sem szómmal, sem cse-lekedetemmel nem is ártottam, kitől oltalmazzon is Isten, kit nagyságod más emberséges emberektől is megérthet, kiről ha Isten engedi nagyságodat látnom bővebben szólha-tok. Tartsa meg Isten nagyságodat jó egészségben, kegyel-mes uram. Datum in Huszt die 20. May 1660. nagyságodnak.

alázatos szolgája.

N. N.

*2. Levél, Magyarországi Palatinusnak Vesselényi Ferencz
úrnak szöllő.*

Alázatos szolgálatomat ajánlom nagyságodnak mint kegyelmes úrnak. Az úr Isten nagyságodat boldog szeren-csés hosszú étellel áldja meg. Minémő állapotokban forogjunk

ebben az mi szegény földünkben, nagyságodnak lehet értesére. Immár az főszerdár Alipassa is elérkezett Jenőhöz az méltóságos fejedelem Barcsai Ákos urammal egygyütt, mind a két passa ott vagyon immár. Mikor az fejedelem ő nagysága Tömösvárra érkezett Alipassához, akkor immár szintén induló félben volt, akarván ő nagysága vele tractálni, azt mondotta, itt nem lehet, menjünk Jenőhöz, s ott tractáljunk a dologról. Az mint az fejedelem ő nagysága írja, Váradot nem emlegetik, hanem a summát, és adót; azonban az szegény holdoltságot készítik nem egyéb végre, hanem hogy Várad alá hajtják őket. Az fejedelmet ő nagyságát igen kedvessen látta Alipassa; de az ő szép szavok alatt méreg, s csalárdság vagyon. Ehez képest szegény váradiak küldöttek nagyságodhoz egy levelet, kit im nagyságodnak el küldöttem, nagyságod köteles szolgálja maradván, nagyságodat Isten oltalmában, s magamat az nagyságod gratiájában ajánlom. Tarcza ect. Datum in Sz: Job die 18 Junii, Anno D. 1660.

Nagyságodnak.

Alázatos szolgálja.

N. N.

3. Levél, ugyan ő nagyságának Palatinus Vesselényi Ferencz uramnak szálló.

Alázatos szolgálatomat ajánlom nagyságodnak, ect. Nagyságod méltóságos levelét alázatosan vöttem, melyből nagyságodnak az szegeletföldhöz való indulatját értettem; kiért Isten nagyságodat megáldja. Én kegyelmes uram mind eddig szent-jóbi házamnál voltam, s nem is akartam addig megindúlni, mig bizonyost nem látok, s nem hallok, minden napon jövén szolgálom, s hireim Váradról. Tegnap estve 7. s 8. óra között felmenvén hitvány házamnál való toronyban, látok, s nézök keseryes szemmel Várad várossának meggyujtását, mely ez egész éjjel mind égett, s most

is mind egyre ég, magok gyujtották ugyan szegények meg, látván a közel való veszedelmet. Szolgám is lévén ott benn, addig el nem jött, míg teljességgel ellenséget nem látott, tegnap estve is volt valami kevés nyargaló ott közel hozzá; de ma immár derekasabban elérkezett, a lövést is szaporábban hallottuk, imár nem is írhatnak bátorságosan szegények, hanem im viceispán Boldai Márton uram ír egy kis czédolát, melyett nagyságodnak elküldöttem. Ha nagyságod méltóztatik szolgálammal beszélni, az épen ott volt, minden dolgot tud, annyira elrémült nép volt ezen a földön, csak Isten oltalmazta, a várakat pusztán nem hagyták, melyekből sokkal könnyebben megvehette volna Váradot. Azmint engem assecuraltak kegyelmes uram az váradiak, nagyságod megnyugodva lehet benne, bizony meg nem adják szegények, csak legyen segítség. Most esik el egyik bátyája kegyelmes uram az keresztyénségnek, ha nagyságtok, Isten után, jól nem teszen velünk, félő Magyarországnak múlása ne következze, mellyet tudom nagyságtok én nálam jobban tud. Én is igaz keresztyéni magyar vérből születtnék tartván magamot; kérem nagyságodot alázatosan, ne késsék a segítséggel, mert félő, hogy azok az ebek meg ne szaporodjanak; most mi állapottal vadnak, az igen kevés, szolgám nagyságodnak megbeszélheti. Isten nagyságodot vezérelje úgy, hogy nagyságod élete legyen ő felségének neve dicsírétire, szegény magyarnemzetnek szolgálatjára, s ennek az darab földnek is oltalmazására, szívből kívánom. Nagyságodot alázatosan követem rút írásomról, mivel szintén csak most érkezem paripákon ez rosz pusztá házamhoz, egyéb impedimentumimot még régen elküldtem volt, csak lovamon maradtam volt el, mivel úgy hallom, de nem bizonyos, valami keves tatár is vagyon vele. Datum in Piskolt die 8. Julii 1660.

Nagyságodnak

alázatos szolgálja

N. N.

4. *Levél ugyan Palatinus úrnak ő nagyságának szöllő.*

Ajánlom nagyságodnak mint kegyelmes uramnak alázatos szolgálatomat, Istentől bódog szerencsés hosszú életet kívánván nagyságodnak. Kegyelmes uram, jó időtől fogva ígírtém vala arra magamot, hogy valami agarakkal nagyságodnak kedveskedjem, melyet eddig is effectuáltam volna, ha azmi sok változó állapotink engedték volna, mert mi velünk igen elfelejtette az Saidi és Ali-Passa fegyvere az vadászatot; mindazáltal az minémők maradtak az sok futásban és godviseletlenségben, azok közül nagyságodnak egynihányat elköldöttem; adja Isten egészségben, csendesebb elmével, jobb s állandóbb békességben vadászhasson nagyságod velek, kérvén nagyságodot alázatosan, ne az ajándéknak mivoltát, hanem az én nagyságodhoz való köteles szolgálatomat tekintse. Ezmellett nagyságodot alázatosan kérem mint kegyelmes uramat, mint hogy immár vadnak nállam azoknak a leveleknek párjai, melyeket az vezéreknek küldöttek onnét, ha azokra válasz jött, méltóztasék engemet is méltatlan szolgálját tudósítani, lehet-e reménységünk Váradnak, és ez darab földnek meg maradása felől, foganatja volt-e azoknak a leveleknek az ebek előtt? Mely nagyságod hozzám megmutatandó kegyelmességét alázatos szolgálatommal akarom recompensálnom. Ajánlván nagyságodot Isten oltalmában s magamot az nagyságod gratiajában. In Huszt die 26. Julii Anno D. 1660.

Nagyságodnak

alázatos szolgája

N. N.

5. *Levél gróf Homonnai György uramnak szöllő.*

Illustrissime Comes Domine, mihi observandissime.
Servitiorum meorum paratissimam semper commendationem.

Sok jókkal, és egészséges hosszú élettel látogassa Isten nagyságodot. Ez elmúlt napokban Huszton létemben hallom

as török erőnek keves szent-jóbi jószágom felé való közelítését, mind pedig az fejedelemnek ő magának közöttök lételet, az ő nagysága szolgálatjára, és kevés jószágom megmarasztására jöttem Ecsed alatt lévő táborokban, melyet Isten kegyelmességéből végben is vittem. Az fejedelem ő nagysága hallván nagyobb török erőnek jövetelét, mint Tü-mösvár felé, (ha lehetne) annak elfordítására, kit reméllek is Isten után. Engemet ő nagysága Váradról vissza bocsátván, itt vagyok most Szent-Jóbon. Hallván azért római császár ő felségének is ott az Tisza táján fényes hadait, és német armádáját lenni; nagyságodot szeretettel kérem mint régi bizodalmas uramot, ne neheszteljen tudósítani, hol legyen most nagyságtok, s melyre igyekeznek? Mely nagyságod hozzám megmutatandó jó akaratját köteles szolgálatommal akarom recompensálni. Maradván nagyságod jóakaró szolgája, nagyságodot Isten oltalmában, magamot nagyságod jó akaratjába ajánlom. Datum in Szent-Jób die 29. Junii 1660.

Illustrissimae Dominationis Vestrae.

Servitor paratissimus

N. N.

6. Levél ugyan gróf Homonnai urnak szálló.

Illustrissime Comes Domine et Affinis mihi observande. Servitiorum meorum addictissimam semper commendationem.

Nagyságod Tokajból 2. Julii érdemetlen voltomra atyafiságosson írt levelét nagy becsülettel, s kedvesen vettem. Mely nagyságod kevés jószágomra megígért protectióját meg-szolgálom. Nagyságod is az én nagyságodhoz való tökéletes synceritásomban, szolgálatomban, s mind pedig (keresztyén lévén) keresztyén vérhez való indulatomban, ő felségének való alázatos szolgálatomban és magyarnemzethez való szeretetemben, az mire az én kicsin tehetségem, és szabad-

ságom engedi, meg nyugodva legyen. Nagyságod az én jövendő tisztemben való szerencsétetését is megszolgalom. Azt még az elmúlt esztendőben offeralta vala az mi kegyelmes urunk ő nagysága, de nimely jóakaróim gátolták vala meg, melyen kevésbé búsultam; az az jó akaróm is nem sokat örülhete neki. Most immár ő nagysága előbbeni szándékát effectualta ugyan, ha körül való elenségek miatt véghez mehet. Ha Istennek úgy tetszik, adja Isten, abban is szolgálhassak nagyságodnak. En nagyságod köteles szolgájának tartván magamot, kívánom hogy isten nagyságodot minden dolgaiban szerencséltesse. Datum in Szent-Jób die 3. Julii Anno Ao. 1660.

Illustrissimae Dominationis Vestrae

Servitor addictissimus

N. N.

7. Levél, Priny Imre uramnak szóló.

Spectabilis ac Magnifice Domine Frater mihi observandissime. Servitiorum meorum paratissimam semper commendationem.

Sok jókkal, és egészséges hosszú élettel látogassa Isten kegyelmedet. Ez elmúlt napokban Husztou létemben hallván az török erőnek keves szent-jóbi jószágom felé való közelítését, mind penig az fejedelemnek ő nagyságának közöttök lételetét, az ő nagysága szolgálatjára, és keves jószágom megmarasztására jöttem Ecsed alatt lévő táborokban, melyet Isten kegyelmességéből végben is vittem. Az fejedelem ő nagysága hallván nagyobb török erőnek jövetelét, mint Tömösvár felé (ha lehetne) annak elfordítására, kit remélek is Isten után. Engemet ő nagysága Váradról vissza bocsátván, itt vagyok most Szent-Jóbon. Hallván azért római császár ő felségének is ott a Tiszatáján fényes hadait, és német ármádait lenni, kegyelmedet szeretettel kérem, mint kedves bátyám uramat, ne nehezteljen tudósítani, hol legyen

most kegyelmetek, s melyre igyekezik. Mely hozzám mutatandó jó akaratját kész szolgálatommal akarom recompensálni, maradván kegyelmednek szolgáló atyafia. Kegyelmedet Isten oltalmában, magamot az nagyságod jó akaratjában ajánlom. Datum in Szent Jób die 29. Junii 1660.

Spectabilis ac Magnificae Dominationis Vestrae.

Frater, et Servitor paratissimus

N. N.

8. Levél, ugyan Pereny Imre'k urnának szöllő.

Kegyelmed levelét becsülettel vöttem, hirekről való tudósítását megszolgálom, s mind pengig jövendő tisztemben való szerencséltetését is igen kedvesen. Ha Istennek úgy tetszik, s kívül való ellenségek meg nem gátolják, adja Isten abban is szolgálhassak kegyelmednek édes bátyám uram. Magam inasomat meghitt szolgámat küldöttem kegyelmedhez, kitől szóval izentem, kegyelmed bizvást beszélhet vele. Kérem, ezután is tudósítson oda való állapotokról. Ez gróf Homonnai urnak szöllő levelemet is, ha ott nem találna lenni, kérem szeretettel kegyelmedet, juttassa kezéhez. Az agarak dolgát a mi nézi édes bátyám uram, mint ilyen zürzavarban igen elvesztek, itt nincsenek is; hanem im mindjárt elküldöttem Huszthra, az minémüek vadnak, örömet ő nagyságának kedveskedem, nemcsak abban pengig, hanem valamiben ő nagysága parancsol, az miben az én kicsid tehetségem engedi, tiszta szivvel igyekezem ő nagyságának szolgálni. Kérem kegyelmedet, jutasson is az ő nagysága gratiájában. Tartsameg Isten kegyelmedet jó egészségben sokáig. Datum in Szent Job 4. Julii 1660.

Spectabilis ac Magnificae Dominationis Vestrae.

Frater, et Servitor paratissimus

N. N.

9. *Levél Váradban beszorúlt atyánkfiaiunk szöllő.*

Generosi Domini, et Fratres mihi observandissimi
Servitiorum meorum paratissimam commendationem.

Onnat az tájáról jöven szolgálím, értvén miben legyen az állapot, Boldai uramnak palatinus urhoz ő nagyságához való menetele nekem is igen tetszik, talám Isten adja, az dolgokat megbeszélvén, effectuálhat valamit. Én is valami utakat, módokat feltalálhatok, mindeneket elkövetek, jöven, s menvén szolgálím palatinus urhoz ő nagyságához, Homonnai uramhoz, s több becsületes urakhoz, s ígérík jó akaratjokat, s kérnek az Istenért, intimáljam kegyelmeteknek, hogy csak meg ne adja a várat, minden bizannyal megsegitnek bennünket, csak hogy tudja kegyelmetek, a német tanács és ordinantia minden dologban késedelmezni szokott. Im most is küldöttem oda szolgálímot, hogy bizonyoson végére menjenek, ha ugyan megszállotta-e, s lövet-e? melyet megértvén, semmit nem késem, hanem mindjárt magam megyek palatinus uramhoz, s törekedem a dologban, valamit fárad-sággommal s vérem hullásával felérek, bizony kegyelmetekért, hazámért, s az magyar nemzetért nem szánom. Kérem én is az Istenért kegyelmeteket, hogy kegyelmetek jövendő jó hiriért, neviért, s holtig való becsületiért az várat meg ne adja, hiszem Istent, hogy kegyelmeteket megsegiti, avagy látván kegyelmeteknek szerényen való forgolódását a pogán-ság, derekasan meg sem szállja. Isten vezérelje, erősítse, és tartsameg kegyelmeteket, és engedjen nekem is ő felsége időt a kegyelmeteknek való szolgálatra. Datum in Huszth, die 22. Julii, 1660.

Generosarum Dominationum Vestrarum

Frater et Servitor paratissimus

N. N.

P. S. Kérem kegyelmeteket, szóval kegyelmetek Várad állapotjáról, meddig lehet megtartása, tudósítson, tudhassam én is azképpen magamat alkalmaztatni.

10. Levél. *Szent-Jóbi váram oltalmazására hagyatott jámbor szolgáimnak szőlő.*

Isten áldása legyen kegyelmeteken. Istennek bölcs titkában lévén az váradi állapotnak kimenetele, akarék kegyelmeteknek egy szóval irnom; ha azért Váradot a török meg nem veheti (kit ne is engedjen Isten), félő, nagy erővel Szent-Jóbra ne divertáljon, tudván azt, hogy közel vagyon, sok nép benne, s könnyebben is juthat hozzá. Azért kegyelmetek a Seidi passa protectionalisát megmutassa, ha használ, jó; ha pedig nem, arra válaszszon embert kegyelmetek, a ki szóval is declarálja, hogy az a ház mindenkor hatalmas császár hűségében maradott meg, s annak ura is, az mint minap is Seidi passához való menetelivel megbizonyította. Ha ugyan ezek is nem fognak semmit használni, Istent segítségül híván, s egy szívvvel lélekkel lévén, kegyelmetek nyúljon fegyverhez, talán az ebek látván kegyelmetek keménkedését, s népeket sem akarván veszteni, elmennek alóla. Isten vezérelje kegyelmeteket minden jóra. Datum in Huszth, die 29. Julii. Ao D. 1660.

Kegyelmetek

barátja
N. N.

11. Levél *Bethlen János uramnak szőlő.*

Ajánlom kegyelmednek mint kedves bátyám uramnak szolgálatomat. Istentől szerencsés boldog hosszú életet kívánok kegyelmednek. Hogy az úr Isten kegyelmedet mind ennyi sok változások között is megtartotta, s minden derekas veszedelmektől megoltalmazta, azon szívem szerint örülök, kívánom, hogy az úr Isten kegyelmedet ezután is sokáig jó egészségben tartsameg. Én mindenkor biztam, s bizom is az kegyelmed jó akaratjában, s kérem szeretettel, rólam, szolgáló atyafiáról el nem feletkezvén, legyen jó akarat-

tal, s jó emlékezettel mind urunk ő nagysága, s mind pedig más emberséges emberek előtt. Kegyelmed is nekem parancsolván, tiszta szívvvel igyekezem kegyelmednek szolgálni. Tartsameg az úr Isten jó egészségben kegyelmedet sokáig. Datum in Huszth, die 20. Junii 1660.

Kegyelmed

igaz atyafia

N. N.

12. Levél, ugyan Bethlen János uramnak szőlő.

Ajánlom kegyelmednek mint kedves bátyám uramnak minden időbeli kész szolgálatomat; Istentől szerencsés boldog hosszú életet kívánok kegyelmednek.

Meghitt szolgálomat küldöttem kegyelmedhez mostani változó állapotokhoz képest, kitől szóval is izentem, kegyelmed hitelt adván szavának bizvást izenhet tőle. Úgy érttem urunk ő nagysága parancsolt volna kegyelmedeknek az felülés felől; kérem kegyelmedet szeretettel, tudósítson meg leszen-e? s hová gyülekezik kegyelmedek, s mi végett? Váraddá írt urunk ő nagysága, s izent egynéhány szót, hogy segítségért confugyialjunk császárhoz ő felségéhez, mi ide ki valóban törekedünk ezen dologban, magamnak is jövén menvén szolgálaim palatinus uramhoz, Homonnai uramhoz, s több böcsületes urakhoz, igirik igen jó akaratjokat; ezek hogy kívánják igen azt, hogy hirtelen meg ne adják az várát. Tudja azt kegyelmed édes bátyám uram az nimet tanács és ordiantia késedelmezni szokott. Ha Isten után valaki meg nem segíti Váradot, most esik el az keresztyénségnek egyik bástyája; Erdélyt éppen elrekeszti az keresztyénségtől, féllő, úgy ne járjon, mint Boszna- és Bolgárország. Szóval többet izentem nagyságodnak. Én kegyelmed szolgáló atyafia maradván, Istennek gondviselése alá ajánlom kegyelmedet. Datum in Huszth, die 16. Julii 1660.

Kegyelmed

igaz atyafia

N. N.

13. Levél, ugyan Bethlen János uramnak szálló.

Ajánlom kegyelmednek mint kedves bátyám uramnak minden időbeli kész szolgálatomat, Istennek áldását kegyelmedre terjedni kívánván. Kegyelmed Horváth János nevű szolgám által küldött levelét nagy becsülettel vöttem, Isten áldja kegyelmedet is érette, hogy szegény magyar nemzetnek pogány ellen való oltalmazásában igyekezik. Én az én kicsin tehetségem szerint minden utakat módokat felkeresnék szegény Váradnak megsegéttésében, jövén menvén szolgálaim palatinus uramhoz ő nagyságához, és Homonnai uramhoz s több becsületes urakhoz, kik régoltától fogván Tokajnál vadnak; Zuza (Souches) general penig Rakamaznál sánczban az nimet haddal, mellyeket kegyelmednek in specie, Isten módot adván benne, jámbor szolgálamtól be fogok küldeni olvasni, kérvén vissza küldje kegyelmed. Váradnak alap tja most miben légyen, kegyelmednek Balogh György nevű jámbor szolgálamtól izentem felöle, melyet még bizonyosabban meg akarván érteni, akkor kegyelmed voltaképpen tudósítson. Noha posta jött császártól ő felségétől, ki azt hozta, hogy izenjkék meg Zuza, és Palatinus uram ő nagyságok az vezéreknek, hogy meg ne szálják Váradot; ha penig meg szálották, menjenek el alólla, mert bizony hivalkodó szemmel nem nézi. Immár most reméljük, talám fog valamit. Rövid nap bővebben irok kegyelmednek. Kegyelmedet Isten oltalmában, magamot az kegyelmed jó akaratjában ajánlván. Datum in Huszt die 24. Julii 1660.

Kegyelmed

igaz atyafia szolgája

N. N.

P. S. Haller uram felől is izentem kegyelmednek édes bátyám uram. Az inclusát kegyelmednek megszolgálom, vissza küldöttem.

14. Levél ugyan Bethlen János uramnak szölvő.

Ajánlom kegyelmednek mint uram bátyámnak minden időbeli kész szolgálatomot, Istentől szerencsés boldog hosszú életet kívánván kegyelmednek. Tartván kegyelmedet jóakaró uramnak, igaz s kedves atyámfiának mindenkor lenni, nem mulatom el, hogy kegyelmedet ide ki való állapotokról ne tudósítsam; mint forogjanak ide ki az dolgok, kegyelmed az inclusákból meg értheti; leveleim is onnat felyől eznihány időkbén micsodások jöttenek, kegyelmednek olvasni elküldöttem, kérvén szeretettel, küldje vissza őket. Csak az ő felsége armádája vigyáz csak az ő felsége birodalmára, keveset gondolván mi velőnk, az mint kegyelmed eszében veheti Zusa General vezéreknek irt leveleinek páriájokból. Ha azért Várad keresztyén kéztől elesik, bizony meg kérdik rövid időn, mit főznek Kassán, meg feljebb is, noha az szegény magyarok, ha ő rajtok állana, egy csepnire sem vonogatnák a segítségtől magokat, az mint az levelekből kegyelmed megláthatja. De ő rajtok (úgy látom) keves áll benne; mindazáltal még nagy reménségem Istenben, az mint az szegény váradiak is viselik magokat, és onnét felől is mennek a vezérekhez intő levelek, ha ő felségének tetszik megtartja. Urunk ő nagysága felől szóval izentem kegyelmednek. Szegény Haller uramon bizony búsúlok, hogy oly nagy rabságban vagyon, csudálom, hogy be ment, hiszem tudta azt, hogy bánja az török Váradnak oly hamar Rákóczi kezében való jutását. Kegyelmedet is kérem, ha mi oly hirei vának, tudósítani ne neheszteljen. Nagyságod nekem édes bátyám uram parancsoljon, mindenkor kész szolgáló atyafiára talál. Ajánlván kegyelmedet Isten oltalmában, magamot az kegyelmed atyafiságában. Datum in Huszt die 26. Julii 1660.

Kegyelmed

igaz atyafia szolgája

N. N.

P. S. Kegyelmed szerelmesinek, s javainak ide való küldése ha léssen, mint magunkra, úgy igyekezőnk gondot viselni, melyről tegnap atyám uram ő nagysága, úgy tudom, bővebben irt.

15. Levél Károly Ádám uramnak szölv.

Spectabilis ac Magnifice Domine Frater, mihi semper observandissime. Servitiorum meorum paratissimam commendationem.

Ez elmúlt napokban kegyelmed nekem írt levelét nagy böcsülettel kedvesen vévén, hirekről való tudositását meg szolgálom. Kérem kegyelmedet édes bátyám uram, ennek utánna is szolgáló atyafiát ne nehezteljen tudositani; most is ezen szolgálmtól ha mi írni hirei vadnak, noha nekem is szintén az estve jöve szolgál palatinus uramtól ő nagyságától, levelet hozván, kiben írja ő nagysága, hogy ismét újabb armádája fog érkezni ő felségének. Az ő nagysága levelét kegyelmednek oda küldöttem olvasni, noha tudom kegyelmed jobban tudja a dolgokat; immár ő nagysága egy-néhány rendbeli leveleiben biztat, hogy meg fogják segíteni Váradot; de én nekem ahoz igen kevés reménségem vagyok. Kegyelmedet is azért kérem édes bátyám uram, ne neheztelje censuráját meg írnia, lehet-e reménységünk Váradnak meg segítése felől; csudálkozom keresztyének lévén, olyan bátyáját az keresztyénségnek hivalkodó szemmel nézhetik, melynek meg vétele (kitől Isten őrizen) bizony nem sok időre Moldovának-, Havasalföldének-, Erdélynek- és Magyarországnak veszedelmet hoz, üzze akárki belőle osztán, ha bele teheti lábát az eb; de most oly jó módok, s alkalmatosságok volna az alóla való elüzésben. Én immár kifáradtam az oda fel való törekedésből, s magam is egy-néhány izben akartam el menni, de úgy látom, csak hejában való lene, nincs is nehezebb, hogy csak egy-néhányan fájjaljuk, mely bizony az egész keresztyénséggel köz volna. Az mi palatinus uramon ő nagyságán áll, az szegény magyarokon, abban bizony semmi fogyatkozás nem lenne, úgy vettem eszemben; de az német ordinantia igen késedelmes; az töröké pedig ellenben igen hamar való. Kegyelmed énnekem édes bátyám uram parancsoljon, az miben tudok, örömet jó szívvvel igyekezem szolgálni. Ajánlván kegyelmedet

Isten oltalmában, s magamot a kegyelmed atyafiságos jó akarattjában. Datum in Huszt die 1. Aug. 1660.

Spectabilis ac Magnificae Dominationis Vestrae

Frater, et Servitor paratissimus
N. N.

16. Levél Magyarországi palatinusnak Vesselényi Ferencz uramnak szőlő.

Nagyságodnak mint kegyelmes uramnak szolgálatomat ajánlván, Istentől szerencsés boldog hosszú életet kívánok.

Tartván nagyságod köteles szolgájának magamot, akarván is nagyságodnak szolgálnom, noha talám nagyságod eddig érthette ezen dolgokat, mindazáltal nem tudván bizonyoson, im Erdélyből micsoda híreim érkeztek, nagyságodnak in paribus elküldöttem. Mi kegyelmes uram minden emberi segítségtől megfosztatván, vetettük egyedül Istenre szemeinket szegény hazánk s végházunk megsegítésében, vagyon is erős bizodalunk ö felségében, még egyszer megkönyörölvén rajtunk, elfordítja ezt az ostorát rólunk. Nagyságodat alázatosan, s bizodalmason kérem, mint kegyelmes urat, mivel onnat felől való hírekkel nem igen bővölkedünk, méltóztassék odavaló állapotokról tudósítani, s nekem parancsolni, az miben az én kicsid tehetségem engedi, mindenkor nagyságod kész alázatos szolgájára talál. Ezzel ajánlván nagyságodat Isten oltalmában, s magamot az nagyságod gratiajában. In Huszth, die 14. Aug. 1660.

Nagyságod

alázatos szolgája
N. N.

P. S. Atyám uram, s asszonyom anyámék ö nagyságok, s feleségem is, nagyságod minapi megalázását, s köszöntését alázatosan megszolgálják; viszont nagyságodnak,

s mind asszonyomnak ő nagyságának velem együtt alázatos szolgálatjokat ajánlják. Istentől szerencsés boldog hosszú életet kívánván nagyságtoknak.

17. Levél Zichy István uramnak pozsonyi kamara praefectusának szóló.

Ajánlom kegyelmednek mint uramnak, s kedves atyámfiaának minden időbeli kész szolgálatomat, szerencsés boldog hosszú életet kívánván Istentől kegyelmednek.

Szakmárt létemben kegyelmeddel való esmeretségem, hogy csak abba ne maradjon, akarván ennekutánna is kegyelmed jó akaratjával s atyafiságával élni, ezvégre nem mulathatom el, hogy ez alkalmatossággal is kegyelmedet az levelemmel meg ne látogassam, akarván mindenkor kegyelmed egészséges állapotja felől örvendetes híreket hallanom; noha talám kegyelmedek tudja eddig, mindazáltal micsoda állapotok legyenek ez mi szegény hazánkban, az mint nekem hozták, azoknak párjait palatinus urnak ő nagyságának elküldöttem, abból tudom kegyelmed meglátja. Mi minden emberi segítségtől megfosztatván, vetettük egyedül csak Isteure szemünket az mi szegény hazánk és végházunk megsegítésében, vagyon is erős bizodalunk ő felségében, még egyszer megszán bennünköt, s elveszi ostorát rólunk. Kegyelmedet mint uramat kérem szeretettel, oda való állapotokról, s hírekről tudósítani ne nehezteljen; kegyelmed is nekem parancsolván, tiszta szívvvel igyekezem szolgálni. In Huszt, die 14. Aug. 1660.

Kegyelmed

szolgája
N. N.

18. *Levél Szent-Jóbi váram oltalmazására hagyatott jámbor szolgálóknak szóló.*

Isten áldása legyen kegyelmeteken. Az mint szokták mondani: *Tela praecisa minus nocent*; azért kegyelmetek ehhez tartsa magát. Váradnak megvétele után, kit Isten ne engedjen, s nem is reméllek, de jobb embernek idein okoskodni, ehhez tartsa magát kegyelmetek.

Tudom, az vezér mindjárt elküld, hogy adják meg Szent-Jóbot. Erre ezt kell felelni: ez a hely mindenkor hatalmas császár hűségében maradott meg, s az ura is most sem mutatott semmi hostilitást az ő felsége fényes hadai ellen, maga is ennek ura nem régen ott lévén a török táboron; azért könyörgünk az hatalmas vezérnek, ne bántassa ezt a helyt.

Ha ugyan azt kívánja, hogy csak bocsássonak törököt bele, erre ez az felelet: kérjük mégis az hatalmas vezért alázatosan, ne bántasson bennünket, hiszem mi az hatalmas császárnak igaz hivei vagyunk, nem ellenségi, had írjuk meg az mi urunknak, talám maga fog ő nagyságához jöni vagy pedig tudósít bennünket, mit cselekedjünk, hiszem ha ezután kívánja is az hatalmas vezér, mindjárt elveheti, ugyan ezután is adót ad ez hatalmas vezérnek.

Ha ugyan semmiképpen nem maraszthatja meg kegyelmetek, minden mesterségével azon legyen, könyörögvén, de nem haraggal mondja ezt kegyelmetek:

Evvel is megmutatjuk, hogy hatalmas császár hivei vagyunk, mi megadjuk, úgy mindazáltal, hogy az mint az jeneieket, békességgel kibocsátnak bennünket feleségeinkkel, gyermekeinkkel, s minden portékáinkkal, s az mi urunknak is valami eszközei, s házbeli portékái itt vadnak, avval együtt békével elbocsátnak s elkésértetnek, ha arról való assecuratoriát ad az hatalmas vezér; de életére hagyom kegyelmeteknek, hogy addig ezt e világon senkinek ne jelentse, mert ha Várad oda lépzen, mi haszna kegyelmeteknek berzenkedni, csak egy flestökömnnek is nem volna elég Szent-Jób az ebeknek; s mi haszna volna kegyelmeteknek magát veszteni.

Ha osztán megengednek az ebek, hogy elhozza kegyelmetek, tehát ez világon valami ott az várban vagyon, akár kié legyen, mind az én házaimban, s mind a boltokban, toronyházban, holmi ládák, könyvek, portékák vadnak, semmit el ne hagyjon kegyelmetek, hanem mindent el hozzon, lám vagyon elég ökör szekér s elhozhatja mind.

Ezt penig én nem azért írom kegyelmeteknek, hogy ijeszteném, Isten oltalmazzon, mert tegnap érkezék Palatinus urtól ő nagyságától levelem, kiben írja, hogy most újabb armádája érkezik ő felségének, minden biyonynyal megsegetik Váradot, bár csak három hétig tarthassák. In Huszth, die 5. Aug. 1660.

N. N.

19. Levél Barcsai Ákos fejedelemnek szálló, mikor Várad alatt volt az törökkel.

Alázatos szolgálatomot ajánlom nagyságodnak mint kegyelmes uramnak. Az úr Isten nagyságodat minden dolgaiban szerencsésítse. Noha benn nem vagyok, de kinn is úgy itélem, nem voltam haszontalan fia hazámnak, s Váradnak, mivel sok intercessiómra, s leveleimre lévén tekintet, én innét palatinus urat, s Homonnai uramékat sollicitálván; ő nagysága megint ő felségét. Mire ment immár Isten kegyelmességéből az dolog, nagyságod palatinus uram nekem írt levelének páriájából bővön megértheti, nagyságod kegyelmes uram meg láthatja az párból, mint kér palatinus uram, hogy adjam értésére az szegény várbelieknek ezen dolgot. Nagyságodnak lévén azért ebben jobb módja, kérem alázatosan nagyságodat, biztassa szegényeket, immár az kevés idő alatt tartsákmeg, talám talál nagyságod módot az be küldésben. Azt is láthatja nagyságod kegyelmes uram, mit írjon az én Harangodra való menetelem felől is palatinus uram. Én azért semmit nagyságod kegyelmes parancsolatja, s tetszése nélkül nem akarván cselekedni, kérem nagyságodat alázatosan,

parancsoljon, mihez tartsam magamot, mert én is igaz magyarnak tartván magamot, örömet az féleléből nem vonnám ki magamot, ha szintén olyan fel nem mennék is, de ha közelebb jönnek; mindazáltal valami nagyságodnak tetszik, s parancsol, a tévő leszek. Ezen dolgot adtam értésére Locumtenens uramnak is, és Bethlen János urnak. Minap is írtam vala nagyságodnak egy levelet, nem tudom, vitték-e meg, vagy nem? Az úr Isten hozza nagyságodot rövid nap közünkben jó egészségben. In Huszt die 22. Aug. 1660.

Nagyságodnak

alázatos szolgálja

N. N.

20. Levél Palatinus Vesselényi Ferencz urnak ö nagyságának szőlő.

Ajánlom nagyságodnak mint kegyelmes uramnak alázatos szolgálatomot. Az úr Isten nagyságodot minden dolgában szerencséltesse. 17. Praesentis rakomazi táborból írt nagyságod méltóságos levelét igen nagy engedelmességgel, s örömmel vöttem, értvén kegyelmes királyunknak, nagyságod és több keresztyén magyaroknak instantiájokra kegyes atyai választételét szegény magyar nemzetünk oltalmazására valót. Ugyan ezen nagyságod méltóságos leveléből értem kegyelmes uram nagyságod parancsolatját, s kegyes intését is magam személyemnek comparealása felől. Óvjon Isten attól (igaz magyar lévén) ilyen közönséges jóból, mely respectálja mind édes hazánkot, s mind keresztyén magyarai vérönköt, ki vonnám magamot. De azt nagyságod bölcsen meg ítélheti, más hazában lakván, hazám hire s akaratja ellen semmit nem cselekedhetem. Ezen dologról tudósítottam hazámban lévő jó akaróimot, melyre rövid nap válaszom jövén, nagyságodot tudósítom, csak Isten nagyságodot hozza közelebb szegény hazánk végházának meg segítésére. Én kegyelmes uram mindjárt küldöttem ugyan ma-

gam étekfogóját, a ki reá vötte magát: valamint teheti szerint, de megpróbálja, ezzel a jó biztató hírrel szegényekhez be menni Váradba, immár nem tudom, mire adja Isten dolgát veszettnek. Itt lévén ugyan jó időtől fogva Boldai uram, nagyságod méltóságos levelét meg adtam ő kegyelmének, melyre való választételét magam levelemmel minap nagyságodnak elküldtem. Im nagyságod parancsolatja szerint jámbor szolgánkot küldöttük fel nagyságod méltóságos személye eleiben. Adja Isten nagyságodat találja jó egészségben. In Huszt die 23. Aug. 1660.

Nagyságodnak

alázatos szolgája

N. N.

21. Levél, *General-obester Unger Mártonnak szölvő.*

Spectabilis ac Magnifice Domine mihi observandissime!
 Servitiorum meorum paratissimam commendationem.

Palatinus uramnak ő nagyságának mostan érkezvén méltóságos levele hozzám, ír ő nagysága ugyan declaranter az segítség felől, és az generalis felülés felől, s parancsolja ő nagysága, én is comparealjak. Azonban Debreczenből írják, hogy Szolnoknál feles számú szekereken hoznának Várad obsidiójára port, golyóbist, élést. Kire nézve palatinus urnak ő nagyságának írtam, s leveletem kegyelmed kezében dirigáltam. Kegyelmedet igen confidentissime kérem, ne neheztelje ő nagyságának sietséggel leveletem megküldeni, és módja vagyon kegyelmednek bönne praevenialni azokat az szekereket, mellyeket Várad ellen indítottanak, mert az igen nagy ártalmára lenne Váradnak, mivel porok, golyóbisok meg kezdett fogyatkozni. Ebbeli kegyelmed jó akaratját kegyelmednek meg szolgálom, nekem is kegyelmed parancsolván. Eandem Spectabilem ac magnificam Dominationem Ves-

tram diu feliciter valere exoptans. Datum in Huszth, 11.
Aug. 1660.

Spectabilis ac Magnificae Dominationis Vestrae

servitor paratissimus

N. N.

22. Levél Kemény János urnak szölvő.

Ajánlom kegyelmednek mint uramnak bátyámnak szolgálatomot. Az úr Isten kegyelmedet kívánsága szerint való sok jókkal, boldog szerencsés hosszú étellel áldja meg.

Minemő leveleim érkeztenek palatinus urtól ő nagyságától, kegyelmednek in paribus elküldöttem kegyelmednek szölvő levelekkel együtt. Kérem kegyelmedet szeretettel, írja meg censuráját az dologról, mi tévő legyek. Noha ezen dologról az fejedelemnek ő nagyságának is írtam bőven. Ezen is kérem kegyelmedet szeretettel, ha vagyon kegyelmednek egy Ruina Exercitus Transilvaniae, küldjön kegyelmed nekem. Ezzel ajánlván kegyelmedet Isten oltalmában, s magamot az kegyelmed atyafiságában. Datum in Huszth die 21. Aug. 1660.

Kegyelmed

szolgája, s atyafia

N. N.

23. Levél Bethlen János, Barcsai Gáspár és Lázár György uraméknak szölvő.

Ajánlom kegyelmeteknek mint jóakaró uraimnak, s kedves atyámfiainak minden időbeli kész szolgálatomot; Istentől szerencsés bódog hosszú életet kívánok kegyelmeteknek.

Az miolta Isten azt az időt engedte érnem, hogy a jót

a gonosztól meg tudom választani, kívántam, s kívánok mindenkor édes hazámnak, s uramnak szolgálni. Melyhez képest úgy itélem, most is nem voltam haszontalan szolgája, mivel az mit az én kicsin elmém, s tehetségem felért: annyira sollicitáltam a segítséget, hogy palatinus és Homonnai uraimék is ő felségét untatván, immár mire ment legyen a dolog, kegyelmetek több levelei között mostan nekem küldött palatinus uram ő nagysága nekem küldött levelének páriájából bőven megértheti. Nekem is mit írjou, azt is; Kegyelmetek azért meg olvasván azt a nekem szóló levelet, kérem censuráját, mi cselekedendő legyen, írja meg, mert én semmit hazám s uram akarátja ellen bizony nem akarok cselekedni, melyről ő nagyságát is tudósítottam. Az mint kegyelmetek látbatja, írja palatinus uram, hogy szolgámat küldjem fel; azért valamit az fog hozni, kegyelmeteket el nem mulatom tudósítani, csak vehessem én is eszemben kegyelmeteknek hozzám való synceritását. Kérem kegyelmeteket, oda be való állapotokról, és a két Oláhország felől, Lázár István uram felől tudósítani ne nehezteljen, had érthessek bizonyost, mivel sok rossz hírek folynak. Adja Isten, ez levelem kegyelmeteket találja szerencsés órában. In Husztl die 21. Aug. 1660.

Kegyelmeteknek

szolgáló atyafia

N. N.

24. Levél Szent-Jóbra, Székelhidra, Debreczenbe szálló egy tenorral.

Úgy látom, mind hazánkban való egyenetlenség, mind pedig más nemzetek segítségének késedelmezése miatt az a szép végház (ha Isten ingyen kegyelméből rajtunk nem könyörül) el kezd romlani, de félő, s talám úgy is leszzen, nem csak Erdély, de az egész keresztyénség is meg fogja érzeni,

módok, s alkalmatosságok sokak volnának annak meg segé-
tésében, de mind az erdélyi, s mind az magyarországi el-
mék hol járjanak, noha tudom rész szerint, de pennára nem
bízhatom; elég az, hogy az sok egyenetlen bábák között elszo-
kott veszni a gyermek, hiszem mindnyájan keresztyének vol-
nánk; de az keresztyénséget örökké az haszontalan dolgokra
való respectus vesztette, melynek az török igen örül, úgy
látom, meg is hallgatja Isten kívánságokban, mert ők örökké
az keresztyéneknek egyenetlenségekért könyörögnek, nincs
is, nem is volt egy énnekem annál nehezebb, hogy azt a rette-
netes kárát enek a szegény hazának igen kevés ember res-
pectálja, s fájlalja; ilyen ifiúságomra nekem fött abban az
fejem, szegény Boldai uramnak, s egynéhány nemes embo-
reknek mindazoltától fogva. Igazsággal írom kegyelmednek,
annyira búsitottam palatinus uramot ő nagyságát, hogy mu-
tathatnám nyolcz rendbeli maga kezével írt választételit ke-
gyelmednek, azonkívül Homonnai uramnak is, s több becsü-
letes uraknak; azonképpen Erdélyben is cselekedtem leve-
leim által, hol bizony vadnak isten kegyelméből jó akaróim
is, de gonosz akaróim is, melyekre micsoda válaszim jötte-
nek, arról most nem írhatok, noha benn nem vagyok Várad-
ban, de úgy látom bizony, hogy mind az hazának, s mind
Váradnak haszontalan szolgálja nem vagyok, s oly készen is
voltam egynihányszor, hogy magam személyem szerint is
el mentem volna, ha effectuálhattam volna valamit, ha íri-
gyimnek, török haragjának ellenem való felingerlésétől nem
féltem volna, s nem félnék. Melyet látja Isten nem a magam
váradai állapotomra nézve cselekedtem volna, s cselekedném
is, hanem igaz magyarságomért, s keresztyénségemért.

Datum in Huszt ultima Augusti 1660.

25. *Levél Beszermény Is'ván uramnak szőlő.*

Ajánlom kegyelmednek mint jóakaró uramnak, s barátomnak szolgálatomat. Istentől szerencsés bódog hosszú életet kívánván kegyelmednek. Sokszor megbántam, hogy urunkkal létemkor, ő nagyságától clavisról való informatiot nem vöttem volt, de akkor meg sem gondoltam, hogy így történjenek az állapotok; magam sem tudtam ugyan eddég, hanem most tanulom, de mi haszna, ha urunk nem tudja az én clavisomat. Kegyelmednél azért talám lehet és ha nincs is, talám meg írhatja ezeket a szókat clavissal; ha pedig nincsen kegyelmednél is, s nem írhat ő nagyságának clavissal, ha bátorságos, ez kegyelmednek szőlő levelemet küldje be kegyelmed ő nagyságának, talám be is küldheti, mivel én csak azt írtam urunknak ő nagyságának, de azt sem írtam meg, hol legyen kegyelmed, hogy ő kegyelmének írtam egy-néhány szót, kit nagyságod ő kegyelme clavissal írt meg, mivel én nem tudom. Így lévén azért a dolog, ő nagysága az én levelemdől semmit nem érthet, hanem ha vagy ezen levelet küldi be kegyelmed ő nagyságához, vagy pedig clavissal írja meg ez egy-néhány szót:

Cs a k e z a d o l o g :

Rédei László ír nekem egy levelet, kiben írja, hogy nagyságodnak ezt az egy-néhány szót írjam meg clavissal, mivel maga nem tudja.

Ú g y m i n t :

Nagyságod abban securus lehet bízvást, minden kételkedés nélkül, mivel ontak felül kitanulta ugyan palatinus uram irásából, hogy nem a végre segíti meg Váradot az német, ha meg segíti is, hogy Váradot, vagy a partiomot, vagy Erdélyt magának foglalja; hanem a keresztyénségtől viseltetik, és Várad elvesztésével látja maga jövődöbeli romlását is, ez viszi reá, csakhogy erről való assecuratoriát bizonyon kívánnak, mert félnek attól, az mint szokták mondani

jó tett helyében jót ne várjon az ember, stb. együtt valami oblatiot cselekeszik a török Erdélynek, s urunknak, vagy valami praetextus alatt elmegyén Várad alól, osztán urunk, s Erdély szemközben megyen reájok oda fel. Erről való assecuratoriát kívánnak. Eddég.

Ha oztán ezekre válasz jőne, nem kel communicálni mindennel, kegyelmed mennél hamarebb, ha clavissal írna ő nagysága, meg fordulván, küldje kezemhez szolgálmtól. Szóval is izentem. Tartsa meg Isten kegyelmedet sokáig jó egészségben. In Huszt die 31. Aug. 1660.

Kegyelmednek jóakaró barátja

G. R. dei László. mk.

26. Levél Barcsai Ákos fejedelemnek szőlő.

Alázatos szolgálatomot ajánlom nagyságodnak, mint kegyelmes uramnak. Az úr Isten nagyságodot szerencsés boldog hosszú élettel megáldja.

Én kegyelmes uram eleget írhatnék, de nem merek; mindazáltal nem vagyok leg utolsóbb szolgálja most is ez hazának, kit nagyságod ezután is meg érthet. Mindazáltal im Beszerményi uramnak írtam holmi dolgokat, kit nagyságodnak clavissal írjon meg, mivel arról való informatiót nagyságodtól nem vöttem volt, kit igen bánok, de nem gondoltam, hogy így történjenek a dolgok; ha pedig clavissal nem írhatja, ha bátorságos, azt az én ő kegyelmének szőlő levelemet küldje be nagyságodnak, abból nagyságod meg értheti, micsoda vélekedés legyen az oda fel való embereknek szivekben. Az erdélyi állapotokat is tudom, kiről nagyságodnak nem szükség írnom, mivel tudom, onnet belől nagyságodot mindenekről tudositják. Adja Isten, ez levelem nagyságodot találja szerencsés órában. In Huszt die 31. Aug. 1660.

Nagyságodnak

alázatos szolgálja

N. N.

27. *Levél Kemény János urammak szőlő.*

Tekintetes és méltóságos úr
Nekem kedves Uram s Bátyám.

Isten részeltesse kegyelmedet minden kivanta jókban, Kegyelmed jámbor szolgálja által küldött levelet szeretettel s nagy becsülettel vévén, kegyelmed tanácsadását megszolgálom. Valamint kegyelmed írja édes bátyám uram, azok bizony mind úgy lennének. Így lévén azért a dolog, én is várok még időtől. Erdélyben lévő jóakaróimat is ezen dologról tudósítottam vala, mely leveleimre micsoda válaszim jöttek legyen, im kegyelmednek in specie elküldöttem, kérvén, megolvassván, küldje vissza. Parancsolja kegyelmed levelében, hogy tudósítsam, miképpen leessen az én leveleimnek fejedelemhez való jutások? mind eddig is két levelnél többet nem irtam ő nagyságának, mivel nem is régen vagyom mód az ő nagyságához való menetelben. Első leveletem azért Barsai Gáspár urhoz, kit ő kegyelme beküldött, másikat magam étékfogómtól küldöttem ugyan éppen Várad alá ő nagyságához magához. Innét elsőben Szent-Jóbra ment, onnat Székelyhidra, s onnat Debreczenben, mind a két várbelieknek, s mind a debreczeni birónak irtam, mennél jobb móddal lehet, küldjék be, az debreczeni birónak levén kiváltképpen abban módja, tudván a török állapotját, jövén s menvén is Várad alá Debreczenből, valami élés mellett beküldheti, eddig ha el nem vezett, ott vagyom, kit úgy is bocsátottam; palatinus uram ő nagysága irására nézve is, hogy halálra vetvén feit, azzal az jó biztató bírral, urunk is módot mutatván benne, bemenjen Váradban; mindazonáltal én az levelekben semmi olyat nem irtam, ki miatt, ha eltalálnák fogni is, vagy ő nagyságának most, vagy magamnak jövendőben búsulásom lenne. Szóval izentem bővében. Hogy kegyelmed utolsó veszedelemre jutott hitván jószágoeszkám állapotáról tudósít, megszolgálom; én inu már az oda való jószágoeszkámról s állapotimról el is vettem elmémet, az mint Istennek tetszik, úgy legyen. Atyám uram s asszonyom anyám ő nagyságok kegyelmed köszöntését igen kedvesen vévén, megszól-

gálják; viszont kegyelmednek minden időbeli kész szolgálatokat ajánlván, Istentől szerencsés boldog hosszú életet kívánnak, mind az asszonynyal ő kegyelmével együtt. Az kisszony állapotját pedig a mi nézi, tovább is szintén úgy, mint magok gyermekére ő nagyságok gondot viselnek, s most is viseltek volna. Ennekutánna is mindenekben igyekeznek ő nagyságok kegyelmeteknek szolgálni. Az én vékony szolgálatomban is kegyelmed parancsolna, meg nem fogyatkozik. Kegyelmed nagy szolgálta, mindazáltal bizván az kegyelmed atyafiságos jó akaratjában, feleségemmel együtt az asszonynak ő kegyelmének ajánljuk köteles szolgálatunkat. Bátyám Zólyomi uram is kegyelmed köszöntését megszolgálván, viszont kegyelmednek akarván szolgálni, szerencsés hosszú életet kíván. Adja Isten, ez levelém találja kegyelmedet édes bátyám uram szerencsés órában. In Huszt die 1. Sept. 1660.

Kegyelmednek

szolgája, s atyafia

N. N.

P. S. Kegyelmed subscriptiójában való submissióját látom édes uram bátyám, (noha ugyan megértem az udvari tréfát), mindazáltal kérem, azt ne cselekedje, hanem confidenter írjon, tartana mindenkor köteles szolgáló atyafiának.

28. *Level Bánffy Zsigmond uramnak szölvő.*

Generose Domine Frater mihi Observandissime!
Servitorum meorum paratissimam commendationem.

Hogy kegyelmedet eddég levelimmal nem látogathattam, arról bocsánatot várok. Várad állapotjáról kegyelmednek nem szükség írnom, mivel tudom azt, az oda való állapotokat jól tudja kegyelmed. Magyarországi állapotokat is értheti; minémü levelet irt legyen palatinus uram ő nagysága enne-

keém minap, annak páriáját (ugy tudom) atyám uram ő nagysága kegyelmednek elküldötte volt, melyből kegyelmed megláthatja, az segítségnek igirését, mely még ez ideig nem teljesedett be, mivel ha mégis késnek, félő, késő lesz, mely felől szintén mostan oda küldött levelemben is igen urgealom palatinus uramat ő nagyságát, ha lesz, most legyen, eleiben adván ő nagyságának szintén spiczzen való létét, vagy ha eddig oda nincs is. Senkinek nem esék jobban meg Váradnak elesése édes bátyám uram, mint minékünk, mert sok szép jószágink vesznek el vele együtt. Bizonynyal irom kegyelmednek, csak azt nem cselekedném, a mi lehetetlen, ha volna módom benne, noha benn nem vagyok a várban; de itt kinn sem voltam haszontalan szolgálja mind annak a szép vég háznak, s mind a hazának, mert szolgálaimnak s leveleimnek jövésék s menésék azóta meg nem szöttek s nem is szöttek, s talám volt is valami fogamatja. Mellyet kegyelmed jövendőben, ha lenne mód benne, palatinus uram, és Homonnai uram nekem irt leveleiből megláthatna. Kegyelmedet is azért kérem, ha mit tehet Erdélyben, azt el ne mulassa. Kérem kegyelmedet, oda való állapotokról tudósítani ne nehezteljen. Ezzel ajánlván kegyelmedet Isten oltalmában, s magamat a kegyelmed atyafiságos jó akaratjában. Kivánom, ez levelem találja szerencsés órában s jó egészségben. Datum in Huszt, die 3. Septembris 1660.

Generosae Dominationis Vestrae.

Frater et servus paratissimus

N. N.

29. *Levél Locumtenenseknek, Barcsai Gáspár és Lázár György uraméknak szőlő.*

Generosi Domini Fratres mihi observandissimi!
 Servitorum meorum paratissimam semper commendationem.

Sok jókkal, jó egészséges hosszú élettel látogassa Isten kegyelmeteket. Noha urunk ő nagysága nekem olyat nem irt, ha szintén irt volna is, nem venném magamra, hanem bátyám Zólyomi Miklós uramnak ő kegyelmének irt ő nagysága leveléből látom, a ki mostani változó állapotokban nem akar szolgálni hazájának, nem méltó jószág bírásra, és becsültre. Az bizony igaz, mint egynehány rendbeli leveleimben kegyelmeteknek megírtam, úgy tudom, nem csak hevertem, hanem a mit cselekedhettem, mindeneket elkövettem, ha kívánta volna kegyelmetek, eddég be is tekinthettem volna kegyelmetekhez; de hiszem igaz hazafiának tartván magamot, itt is szolgállok; Isten oltalmazzon, az haza szolgálatjából kivonjam magamot, ez is Erdély. Kegyelmetek azért bizvást írjon, s parancsoljon, a mire eröm s tehetségem léssen, elkövetem; kegyelmetek jó akaratjában úgy bizom, tudom azt, hogy sem urunk ő nagysága, sem mások előtt jövődöben is hal emlékezettel nem léssen felőlem; most is örömet bizony mennék be kegyelmetekhez, de immár szintén spiczzen lévén Váradnak az ő állapotja, annak kimenetelét vár m. Urunkhoz ő nagyságához is vadnak két rendbeli leveleim, Debreczen felől küldtem be őket, az ő nagysága parancsolatjától is várok, addig sohuvá nem mozdúlok. Kérem kegyelmeteket szeretettel, mint jó akaró uraimat s kedves atyámfiat, oda be való állapotokról s hírekről tudósítani ne nehezteljen; az székelység dissensiójáról is kegyelmeteket kérem, tudósítson. Tartsa meg Isten sokáig jó egészségben kegyelmeteket. In Huszt, die 3. Septemb. 1660.

Generosarum Dominarum Vestrarum

Frater et servus paratissimus

N. N.

30. Levél Barcsai Ákos fejedelemnek szöllő.

Alázatos szolgálatomat ajánlom nagyságodnak, mint kegyelmes uramnak. Az úr Isten nagyságodat szerencsés boldog hosszú élettel áldja meg.

21. Aug. Várad alól költ nagyságod méltóságos levelét tegnap úgymint 2-da praesent. alázatosan vöttem, melyből mind ennyi sok változási s búsulási között is nagyságodnak egészségben való létét örömmel értem, kívánván, hogy Isten nagyságodat ennekutánna is abban sokáig tarcsa meg. Nagyságod meg ígirt kegyelmességének mind ez ideig is rajtam való fentartását alázatosan megszolgálom; de úgy látom kegyelmes uram, más nemzetből való kapitány fog benne lenni, kitől mind országostól fogunk rettegni. De az mint Istennek teszik, úgy kell lenni. Bizony nem kicsin búsulásomra vagyom, ott körül lévő hitván jószágimnak töllem való elveszése, melyről nem tehetek, nálunknál nagyobb emberek is jutattak bujdosásra, mindazáltal a mig lehet, itt meg álljuk a sárt. Nagyságod írja levelében, hogy gondolta azt, hogy mi jobban tudjuk ide ki a híreket; mindazáltal híreknek s leveleknek hozzám való jövetelieek mind eddég szöneti nem volt, s nincs is mind Magyarországból, mind Erdélyből, s mind onnat Várad tájáról, melyekről két rendbeli leveleket is írtam volt nagyságodnak, nem tudom vihették e meg, vagy nem, mind a kettőt Debreczenben dirigáltam volt; de tudnám azt, hogy nagyságod ott lévén, mindeneket jobban tud, ezért akartam nagyságod méltóságos személyétől értekezni. Én kegyelmes uram az mint ennekelötte való levelemben is meg írtam, valamit az én kicsin tehetségem, s elmém fel ért, mindeneket elkövettem; Erdélyben is kész löttem volna be menni, ha ő kegyelmek kívánták volna, de úgy tudom, itt is igaz tagja vagyok az hazának, Nagyságodnak igaz szolgálója. Talám még kegyelmes uram, ha egy ideig tarthatták volna szegények Váradot, vagy tarthatnák, meg fognak segíteni, vagy penig distractiót csinálnak nekik. Az nem jó ratioja kegyelmes uram a töröknek, hogy ha Rákó-

czy Györgyöt sebesen bemenni nem engedték volna, avagy testét nem engedték volna ki hozni Váradból, nem bántották volna, hiszem nagyságod maga tudja azt, hogy Rákóczi Györgyé volt akkor Várad, s maga kapitánja Gyulai Ferencz volt benne; hogy ne bocsátotta volna be? mi Bihar vármegyeiek csak nyegtünk, s szólni sem mertünk. De mikor nagyságod kezénél volt Várad, akkor miért adták meg Rákóczi Györgynek, holott egyik bástyájának megvételeére sem vo't volna elégséges, ha akkor meg nem adták volna, Rákóczi György sem ment volna bele, s most keresztyén kéznél volna Várad. 8. Praesentis mustraljá meg az hajdukot palatinus uram ő nagysága a Harangodon, de az nimetség csak helyben léssen, mindjárt fog indulni, lehetetlenségnek tartja penig, hogy meg ne induljon, a mint eskeszik s ő felségétől is vagyon parancsolatja, miért küldötte volna hát ő felsége ilyen közel annyi sok szép magyar, és német armádait. Kérem nagyságodat alázatosan, méltóztassék nagyságod oda való állapotokról tudósítani, s az várban kik veszhettek el oly emberek nyavalyások közül. Tartsameg az úr Isten nagyságodat kegyelmes uram sokáig jó egészségben, s adja Isten örvendetesebb hírekkel teljes levele jöhessen nagyságodnak hozzám ez mostaninál. Datum in Huszth die 3. Septemb. 1660.

Nagyságodnak

alázatos szolgája

N. N.

31. Levél szent-jóbi váramban hagyva'ott szolgálóimnak szöllő.

Egregii, Amici mihi honorandi!

Salutem, et benevoli affectus mei oblationem.

Kegyelmetek levelét vöttem, irását értem. Adta volna Isten, hogy jobb hírekről tudósíthatott volna kegyelmetek, de mint Istennek tetszik, úgy kell lenni. Kegyelmetek azért maga jövendőbeli jó hiriért, neviért, böcsületes előmeneteliért,

s mihozzánk való igaz hőségekért, ez ide alá való dolgokhoz alkalmaztassa magát:

1. Berkessi uram után mindjárt meg indítjuk Fejér Péter uramot, szekereket is adván melléje; azért kegyelmetek azokra az szekerekre minden házbeli egyet másinkat rakassa fel, s küldje ide töllok, kikiről Fejér Péter urtól jegyzést küldök.

2. Az ki kegyelmetek közül igaz keresztyén magyarnak, hazafinak, s hív szolgának tartja magát, az férfi rendről in universim szóllok, cselédjét, házanépét, s javait szekerekre rakván küldje el, s magokot pedig mind ott hagyott bücsületes szolgálóinkat, gyaloginkat, s az parasztságot is valaki fegyvert foghat, lelkekösmeretire kénszeritem, az várat pusztán ne hadják.

3. Kik elhez tartásák magokat, így lévén nagy roménségek magok személyének elválása felől; hogy azmint minap is meg írtam vala, úgy hiszszük Szent-Jóbnak, s Székelhidnak ideig békét hágy; de ha látja, hogy senki nincsen benne, bolond volna, ha bele nem menne, ha ugyan arra kelne is a dolog oztán, hogy Szent-Jób alá menne a török, példát vehet kegyelmetek Várad állapotjáról, és Jenőről, hogy mely szépen bocsátotta el őket a várnak megadása után; ha egyéb nem lehet benne, kegyelmetek is ahoz alkalmaztassa magát; Isten oltalmazzon, hogy én kegyelmeteket veszteni igyekezzem; mindazonáltal talám még másképpen vagyon a dolog. A mely rabbal Lukáczy uramék beszéllettenek, talám mikor meg szabadúlt, másra volt inkább gondja. Isten vezérelje kegyelmeteket minden jóra. Datum in Huszth, die 2. Septemb; Anno Domini 1660.

Egr. Dominationum Vestrarum.

Amicus benevolus

Comes Ladislaus Rédei. mp.

P. S. Hála legyen az Istennek, azon a fejem nem fáj, hogy eleget nem törekettem volna minden tehetséggel annak az szép végházuak megmarasztásában, kit talám meg is fogok bánni, de nem gondolok vele, mert igaz magyarsá-

goméért szenvedem, Szent Jóbról addig senki meg ne induljon, a míg Fejér Péter uram oda el nem érkezik, mindazonáltal minden egyetmásokat készítsék el jó módok alatt

32. Levél ugyanazoknak szóló.

Kegyelmetek levelét vöttem, s irását értem; adta volna Isten, jobb hírekkel tudósíthatott volna kegyelmetek bennünket; de az mit Isten elvégezett ez felől az szegény utolsó veszedelmére jutott magyar nemzet felől, azt által nem hághatja; talám Isten magunk veszedelmére bolondíta meg bennünket, hogy annak az szép végháznak megsegítésére csak hátra mászánk. Magam sok kárvallásán is bizony valóban búsulok, de mind nehezebb, hogy vitézül s dicséretesen ez világból kimúlt keresztyén atyáinkfiainak segítségére nem mehettem, melynek, ha módom lett volna benne, bizony követője lettem volna, az az egy örömöm, hogy mind ez világ tudja, mily szívesen törekedtem mind Erdélyben, s mind Magyarországbán lévő rendek előtt, annak az helynek megsegítésében; ha egy ember csudát cselekedhetett volna, azt el nem mulattam volna. Irja azt is kegyelmetek, mi cselekedendő legyen, és az parasztság is kiált, ott vesz miattam. Magok jó ítéletire hagyom kegyelmeteknek, ha én akkor ott nem lettem volna, mikor a török Várad alá jött, s valjon nem török volna-e Szent-Jóban? Én azért a Fejér cselédeknek, s gyermekeknek mintegy 25 paraszt emberrel szabadságot adok, ha akarják, ki jöhetnek belőle, én reám ne kiáltsanak; de azt meg se gondolják, hogy békével eljöhessenek, mivel mindenfelé ugyan nyüszög a katona, két, háromszáz embert is felfernek. Én pedig semmi egyetmásomat onnét el nem hozatom, kurva az anyja. Az ki pedig paraszt emberek közül több gyalogok közül, s egyébb az ott való rend közül is a várat oda hagyja, bár bestye kurva fia legyen, ha mindenütt nem öletem, s tömleceztetem mint az jeneieket; ki

látta az kegyelmes Istenért idő nap előtt kijöni belőle? Kegyelmeteknek pedig fenyegető szóval nem irok, tudván azt, kegyelmetek becsülcti, s hozzánk való hőséges kötelessége, s hazájához való szereteti kegyelmeteket nagyra viszi, s nem kíván olyan gyalázatos életet élni, mint a kik Jenőben voltak. Ha udvarbíró uram Beli várat egyedül oltalmazta utolsó spiczczig az tatár Hán s az fővezér, s a két Oláhország fegyverek ellen, Isten oltalmazzon, hogy én kegyelmeteket szántszándékkal oda veszesse, kit meg sem gondolok, hiszem elég instructiót irtam immár, hogy ha a török alá menne, s ugyan nem engedne, mi cselekedendő legyen. Ihol ki gondolta mégis, mennyi kárt tettek a szegény váradiak a törökökben, hogy csak egyet is életben elbocsássanak közülök. Kegyelmeteknek pedig, ha szintén arra menne oztán dolgok, nem kellene őket offendálniok, hanem békességes utat kell kérniek tőlök, s nekem is egyetmásomat akkor kellene kihozni; de azt én nem hiszem, hogy tavaszig semmit is indítson, kiváltképpen ilyen hitlevele lévén, hanem Váradot most megerősítvén, vagy vissza megyen, vagy Erdélyben telet; addig mi is gondot viselhetünk magunkra. Isten áldása s oltalma legyen kegyelmeteken. Datum in Huszt die 4. Sept. Anno D. 1660.

P. S. Az Istenért kérem kegyelmeteket, tartsa már ehhez kegyelmetek magát, ne fárasszon, s ne búsítson kegyelmetek ily sokszor; azt csudálom, a ki mostani világban féltheti életét, mert úgy áldjon meg Isten, ha volna módom benne, avagy lenne, életemmel keveset gondolnék; de én csak úgy vagyok ebben az veszedelmes hazában, hogy elől tűz, s hátul viz. Fejér Péter uramtól szóval is izentem kegyelmeteknek.

33. *Levél Palatinus uramnak ő nagyságának szóló.*

Alázatos szolgálatomat ajánlom nagyságodnak mint kegyelmes uramnak; az úr Isten nagyságot minden üdvösséges jókkal, lelki testi áldásokkal megáldja.

Szolgánk nagyságottól megjövén, kegyelmes uram értem nagyságot súlyos betegségét, melyen bizony nem kevéssé búsultam; de ismét hamar időn értem nagyságot könnyebbülését, melyen szívem szerint örülök, kívánom, hogy Isten nagyságot egészségét vastagítván, szegény magyar nemzet oltalmazására sok esztendőig tartsa meg jó egészségben. Mindenkor kívántatott, s kívántatik is nagyságot dicséretes élete közöttünk; de szintén meghülvén reménység bennünk, ha ez mostani időben (kitől Isten oltalmazzon), nagyságot élete találna rövidülni, nem tudván ki volna, az ki oly szívesen forgóldónék szegény nemzetünk és édes hazánk megmarasztásában, mint nagyságot. Tudom nagyságot kegyelmes uram jól értheti, Várad állapotja mi karban legyen mostan, kiről való írásommal nagyságotat nem terhelem, elég az, hogy immár csak igen spiczcezen vagyon az dollog, vagy talám eddig is oda vagyon, ha Isten rajtunk nem könyörül. Nagyságot a segítséget nem hamarkodtatja, mely lesz-e, nem-e, nagyságotat mint rég bizodalmas kegyelmes uramat igen alázatosan kérem, bizonyosan méltóztassék tudósítani; mely ha meg lenne, arról senki ne gondolkozzék, mihelyt híret hallaná nagyságotok menetelinek, mindjárt el menne alóla, vagy ha el nem menne is, tractában indulván, jóra adná Isten a dolgot. Nagyságotat alázatosan követem búsításomról, mert Várad elveszése senkinek egynek jobban meg nem esik nálamnál, mivel szép váram, sok szép jószágimmal együtt, azonkívül más udvarházam ahhoz való jószágimmal elesik tőlem, de nincs mit tennem, az mint Istennek tetszik, úgy kell lenni, csak nyughatnék meg az elmém, ha segítik-e meg szegényeket vagy nem; ha eddég oda nincsenek, mégis könnyebb volna. Az mi hazánknak állapotjáról, s magam abban mint legyek, bőven irhatnék nagyságotnak, de nem lehet, ha egy ember csudát cselekedhetnék,

rajtam el nem mulnék. Ezzel ajánlván nagyságotat Isten oltalmában, s magamat [az nagyságot gratiajában, kívánom ez levelem találja nagyságotat szerencsés órában s jó egészségben. Datum in Huszt die 3. Septembr. 1660.

Nagyságotnak

alázatos szolgálja

N. N.

34. *Levél ugyan ő nagyságának szóló.*

Nagyságotnak tegnap azmely levelet irtam vala, még nem érttettem volt szegény Váradnak tőlünk való elesését; de mihelyt szolgálom azon levéllel elment, kevés idő múlva hozák azt a szomorú hírt. Debreczeni praedikátor micsoda levelet irt, nagyságotnak páriáját elküldöttem, és mind az conditiókat, melyeket az várbeliek kívántak az törököktől, s mind a vezér levelének páriáját. Csak a nehéz kegyelmes uram, hogy vitézül, s dicséretesen e világból kimúlt keresztyén atyánkfainak segítségével nem lehetünk, olyan kevesen anyi ideig tartották szegények. Mégis úgy halljuk kegyelmes uram, hogy az ő felsége hadaiban lévő katonák némelyek fenyegetnék szegényeket, a kik ki jöttek belőle. Kérem azért nagyságotat alázatosan, nagyságot kegyelmes parancsolatjából ne legyen bántódások; az az egy örömem, hogy tiszta szívvvel fáradoztam annak a szép végháznak megsegítésében; most azért az ideje kegyelmes uram, ha nagyságotnak vagyon annuentíája onnat felül reá, Várad obsideálásának, mert az a török had igen fáradt, egyik az; másik, nincs annyira való közel is, hogy harcztot is állhasson, s az várnak defensiójára is maradjon, segítsége peniglen hamarjában sehonnat nem lészen; harmadik, az bástyáját is meg nem csinálhatják, ha nagyságot is az dolgot hamarkodtatja. Nagyságotat kérem, mint kegyelmes uramat, alázatos szolgálját méltóztassék tudósítani, melyre lészen indulása, s mikor? Tartsa

meg az úr Isten nagyságodot sokáig jó egészségben. Datum in Huszth die 4. Septemb. Anno 1660.

Nagyságodnak

alázatos szolgálója

N. N.

35. Levél Bethlen János uramnak szölvő.

Ajánlom kegyelmednek mint jó akaró uramnak, s kedves atyámfának minden időbeli kész szolgálatomat; szerencsés boldog hosszú életet kívánván Istentől kegyelmednek.

Neheznek tartom, hogy untalan hazám felől, abban kegyelmed felől, és ugyanabban lévő állapotok felől hírt nem hallok; minekokáért expediáltam ismét kegyelmedhez jámbor meghitt szolgálómat, ki többire gyermekségétől fogvást magam körül inasul szolgálván, most asztalnokom; azért kegyelmed amit levelében meg nem írhat, bátran, s bizvást tőle megizenhetsi, az én kegyelmedhez való syncerus atyafiságomban is megnyugodva lévén kegyelmed. Kegyelmedet azért igen bizodalmasan, s szeretettel kérem: ne nehezteljen tudósítani, urunk ő nagysága állapotja, hol léte, s mi karban való léte, és kijövele felől, noha hallnnk ugyan untalan elég hírt ő nagysága felől, de semmi bizonyost nem. Debreczen felől penig levél immár ő nagyságához nem is melhet, azt két ízben is meg próbáltam, nem tudom Erdélyből, noha az mely levelet Barcsai Gáspár uramnak küldöttem volt, hogy ő nagyságának beküldje, az írja ő kegyelme, hogy be küldi, immár nem tudom. Arról is kérem kegyelmedet, tudositson, Kemény János uram hol vagyon, s mit csinál oda be, és az székelység meg hajlott-e immár kegyelmedekhez? Lázár István állapotja miben lészen? Tegnap egy óra alatt két rendbeli leveleit hozák palatinus uramnak ő nagyságának, egyikét kiváltképpen confidenter írja, melyeket én is kegyelmednek ex confidentia olvasni be küldöttem, kérvén

küldje vissza; az ő nagysága secretariusa is micsoda levelet ír, azt is kegyelmednek beküldöttem, megláthatja kegyelmed édes Bátyám Uram, maga kezével írt postscriptában mit írjon ő nagysága; azért felette igen kérem kegyelmedet, hiszen én is egyik hazafia vagyok, tudositson: micsoda legatioval ment ő nagyságához Bánffy Dienes uram? akár levél által tudositson s akár szóval, és ha ő felsége bizonyosan obsideálatná Váradot, Erdély ki jön-e, vagy mit csinálna? hogy én is értvén a dolgot, tudnám magamot mihez alkalmaztatni. Lehetetlenek tartom én azt, hogy derekasan Erdély mostanság extra limites jöhessen, félvén hátul ütő pálczától, nem mondom rész hadat nem bocsáthatni, mely jövődö dolgoknak (ha úgy talál lenni, úgy mondom) módállításáról, kegyelmed jó akaratjából bizony örömetst akarnék érteni. Immár mind a két öcseim itt vadnak, mind ő kegyelmeknek, mind kegyelmednek bizony tiszta szívvel igyekezem szolgálni, és kedveskedni. Adja Isten ez levelem találja kegyelmedet szerencsés órában. Datum in Huszth die 11. Septemb. 1660.

Kegyelmednek

szolgáló atyafia

N. N.

36. *Levél Károly Ádám uramnak szálló.*

Tekintetes nagyságos uram bátyám.

Akarván mindenkoron kegyelmed egészséges állapotja felől örvendetes híreket hallanom, ez alkalmatossággal azért tudositani ne nehezteljen, mely kívánatos leszen nálam. Halljuk kegyelmes királyunknak újabb hadait érkezteknek lenni palatinus uramhoz ő nagyságához, melyről kegyelmed jó akaratjából örömetst értenék, leszen-e immár ő nagyságának indulása, nem e? s melyre? vagy csak sedalodni fog a dolog; ugyan confidenter kérem kegyelmedet, tudositani

e neheztelje, mindezekről, s mind egyéb dolgokról, köldtem kegyelmedhez jámbor szolgámat ez végre, Istentől szerencsés boldog hosszú életet kívánván kegyelmednek. Irtam Huszton 16. Septemb. 1660.

Maradván kegyelmednek

köteles szolgálója, s atyafia

N. N.

37. Palatinus Vesselényi Ferencz uramnak ő nagyságának szöllő.

Alázatos szolgálatomat ajánlom nagyságodnak mint kegyelmes uramnak. Az úr Isten nagyságodat szerencsés boldog hosszú élettel meg áldja.

Mindazoltától fogva, azmiolta Isten bennünköt mind országostól annak az szép véghelynek pogány kézhez jutásával meg szomoríta, nagy tranquillításban láttatunk lenni, gondolván azt, hogy most az ebek a vár épületin vadnak derekason. Immár kegyelmes uram többire mind az egész Szilágyország, Székelyhid, és Szent-Jób körül való faluk is be kezdenek hodolni, még Kolosvárt is félttem nem sok időre, ha eddig nem is, minket immár mint az nyúlakot csak kertben kerítenek, mikor akar, ki fog bennünket belöle, ha Isten bölcs itéletiből más nemzetek által meg nem gátolja őket. Úgy értem kegyelmes uram, de bizonyosan nem, mivel egyebönnét nem igen hallhatok hírt az oda való állapotok felől, hanem Zathmárról, de gyakran hibáznak az oda való hírek, melyhez képest inkább küldöm mindenkor bizonyosbra szolgámat nagyságod méltóságos személye eleiben (szolgámat,) tartván mindenkoron nagyságodat is kegyelmes uramnak lenni. Az mint feljebb is íram, úgy értem hogy ő felségének most újobban érkeztek német és horvát hadai, kihez képesten immár ugyan felesnek kell lenni csak ott is az ő felsége hadainak. Kérem azért nagyságodat alázatosan, módálításáról méltóztassék tudósítani. Mely nagy-

ságod hozzám mutatandó kegyelmességet alázatos szolgálattal akarom recompensálni. Irtam Huszton 17. Septembr. 1660.

Maradván nagyságodnak

alázatos szolgálja

N. N.

38. Levél gróf Homonnai György uramnak szóló.

Méltóságos gróf, nekem bizodalmas uram.

Tartván nagyságodnak köteles szolgáljának magamot, akartam egynéhány izben nagyságodat levelemmel látogatnom, abban nagyságod egészségéről értekezvén, de úgy tudtam, hogy mostanság nem volt nagyságod ott, hanem másuvá tekintett volt. Ez alkalmatossággal azért nem mulatom el, gondolván nagyságod ott létét, hogy ez kis irásom által nagyságod személye előtt meg ne jelenjek. Kérem nagyságodat, maga egészséges állapotja felől tudósítani ne nehezteljen, mely mindenkor kívánatos leszen nálam, és az oda való állapotokról is, mivel, úgy hallom, ismét újab hadai érkeztenek ő felségének nagyságtokhoz. Valóban kívántatnék nagyságos uram, ha Isten után nagyságtok valami segítséget mutatna, mivel többire Várad elvesztésével immár mint az kertben kerített nyúlak olyak vagyunk, félő, Kassa tája is jövendőben meg ne érezze Váradnak keresztyén kéztől való elesését, mert az törököknek az ő békességek, frigyek, hitek, s fogadások csak addig tart, míg az alkalmatosság nem hozza annak felbontását, én jól megesmertem az ebeket, bár másképpen esmerném, de soha ő bizony az jó alkalmatosságot el nem mulatja. Ezzel nagyságodat Isten oltalmában, s magamot az nagyságod jó akaratjában ajánlom. Irtam Huszton 17. Septembr. Anno D. 1660.

Maradván nagyságodnak

köteles szolgálja

N. N.

39. Levél Perény Imre uramnak szőlő.

Ajánlom mint uramnak bátyámnak minden időbeli kész szolgálatomat kegyelmednek, szerencsés boldog hosszú életet kívánok Istentől.

Jó időtől fogvást (nem kaptam) sem kegyelmed egészséges állapotja, sem pedig oda való dolgok felől bizonyos hírt. Ezokáért küldtem palatinus urhoz ő nagyságához szolgámat levelemmel együtt, mely alkalmatossághoz képest nem mulathatom el, hogy kegyelmeteket ez kis írással meg ne látogatnám, kérvén szeretettel: maga egészséges állapotja felől tudósítani ne nehezteljen, mely mindenkor kívánatos leszen nálam, s mind pedig az oda való állapotokról, mivel úgy hallom, hogy újabb armadáí jötenek ő felségének oda; ugyan confidenter kérem kegyelmedet édes uram bátyám, tudósítson, micsoda szándéka kegyelmeteknek, leszen-e valami, vagy csak sedalodni fog a dolog; kegyelmed is nekem parancsolván, tiszta szívvel igyekezem kegyelmednek szolgálni. Ezzel ajánlom kegyelmedet Isten oltalmában, magamat a kegyelmed atyafiságos jó akaratjában. Irtam Huszton, 17. szeptemberben 1660.

Maradván kegyelmednek

szolgáló atyafia

N. N.

40. Levél Zichi István uramnak szőlő.

Ajánlom mint jó akaró uramnak, s kedves atyámfianak minden időbeli kész szolgálatomat; szerencsés boldog hosszú életet kívánok Istentől kegyelmednek.

Minthogy édes kedves jóakaró uram s atyámfia, itt ez mi földünkön az oda való állapotokról ritkán hallunk híret, ehhez képest küldöttem most is palatinus uramhoz ő nagyságához szolgámat levelemmel együtt, mely alkalmatossággal nem mulatám el, hogy kegyelmedet ez levelemmel meg ne látogassam, akarván mindenkoron kegyelmed egész-

séges állapotja felől örvendetes híreket hallanom, kiről tudósítani ne nehezteljen, kérem, mely nálam mindenkor kívánatos lészen, mind penig az oda való állapotokról. Én is, kegyelmed parancsolván, tiszta szívvvel igyekezem szolgálni. Ezzel ajánlom kegyelmedet Isten oltalmában, s magamat a kegyelmed atyafiságos jó akaratjában. Irtam Huszton, 17. szeptemberben 1660.

Maradván kegyelmednek

szolgáló atyafia

N. N.

41. Levél Pethő Zsigmond uramnak szőlő.

Ajánlom kegyelmednek mint jóakaró uramnak, s kedves atyámfiának minden időbeli kész szolgálatomat, szerencsés hosszú boldog életet kívánván Istentől kegyelmednek

Sokszor megbántam édes bátyám uram, hogy minapában Zathmárt létemben kegyelmeddel szemben nem lehettem vala, hogy még régen egyszer Szent-Jóbon el kezdett atyafiságos esmeretségönköt meg újithattuk volna, de az időnek alkalmatlansága azt nem engedé akkor, melyről kegyelmedtől bocsánatot várok. Minthogy mi itt ez mi földünkön az oda való állapotok felől ritkán hallunk bizonyos híreket: ehez képest meg is küldöttem szolgámat levelemmel együtt palatinus uramhoz ő nagyságához, mely alkalmatossággal nem mulatám el, hogy kegyelmedet ez levelemmel megue látogassam, akarván mindenkor kegyelmed egészséges állapata felől örvendetes híreket hallanom, kiről tudósítani ne nehezteljen, kérem, melynek hallása nálam mindenkor kívánatos lészen, s mind penig az oda való állapotokról. Valóban kívántatnék édes bátyám uram, ha Isten után kegyelmednek valami segítséget nyujtana, mert Várad elveszésével majd többire mint egy kertben kerített nyulak olyak vagyunk, melyet ha meg nem gátolnak, kegyelmedeknek is nem sok

időre bajt fog 'szerezni. Ezzel ajánlom kegyelmedet Isten oltalmában, s magamot az kegyelmed jó akaratjában, s atyafiságában. Irtam Huszton 17. Septemb. Anno 1660.

Maradván

kegyelmed szolgáló atyafia
N. N.

42. *Levél Promnicz uramnak szálló.*

Illustrissime Comes, Domine et Affinis mihi observande, Servitorum meorum paratissimam semper commendationem.

Édes kedves ismeretlen Uram, sógorom, csak szintén mostanában esik értésemre, kegyelmednek kegyelmes királyunk ő felsége fényes armádái között' való jelen léte, egyébaránt ha eddég tudtam volna, levelem által kegyelmed személye előtt régen comparealtam volna, mely hogy ez ideig el múlt is, ne udvartalanságomnak, hanem a dolognak nem tudásának tulajdonéttassék, akarok azért most ez kis irásom által kegyelmeddel ismerkednem, kérvén szeretettel, ismeretlen atyafiának, s sógorának parancsoljon, valamiben tudok, a tiszta szívvel való szolgálatnak continualását el nem mulatom. Bánom igen, hogy mikor el ez múlt 1659. esztendőben augustus tájban Slesiában jártam, kegyelmednek személy szerént nem udvarlottam, közel menvén el kegyelmedtől gróf Henkely uramhoz sógoromhoz; de a mivel elhaladt, azzal el nem múlt teljességgel, ha azért akkor ezt tudtam volna, hogy sógor uram Szunyog Julius uram által, kegyelmeddel ilyen atyafiságom következék, hátramaradásommal is nem gondolván, kegyelmeddel való ismeretségemet el nem mulattam volna. His Illustrissimam Dominationem Vestram feliciter valere, et diu vivere desidero. In Huszth die 29. Septembris Anno 1660.

Illustrissimae Dominationis Vestrae

Servitor, et Affinis paratissimus

N. N.

43. *Levél Barcsai Ákos fejedelemnek szóló.*

Alázatos szolgálatomat ajánlom Nagyságodnak mint kegyelmes uramnak. Az úr Isten nagyságodat szerencsés boldog hosszú élettel megáldja. Nagyságod 21. augusti váradi táborról irt méltóságos levelét alázatosan vettem, melyből értettem nagyságodnak mind ennyi sok változási között is egészségét, annak igen örülvén, kívánnam immár mennél hamarább nagyságodnak köztünk alázatos hívei közt való jelen létében alázatos szolgálatommal comparealnom, melyet engedjen Isten, szívből kívánom rövidnap. Az mi az nagyságod szent-jóbi méltóságos irását illeti, bizony valóban búsulok rajta, hogy az hitetlen emberek hírem nélkül meg hódoltanak, sőt csak igen titkon cselekedtenek annyéra, hogy a várban hagyott kevés praesidium és szolgálaim is, semmit nem tudtak benne. De a mostani nyomorúlt, s nagyobb iga alá vettetett állapot igen tetszik a pórságnak. Hogy az török az Rákóczi György Váradban való meneteliért vötte el ugyan azon várat, arról nagyságodnak irtam vala minap; ugyan nagyságod méltóságos levelére tévén választ, nem tudom Barcsai Gáspár uram meg küldte-e, nem-o? nagyságod írja levelében, hogy az országnak szófogatatlansága miatt teljességgel elbúsult, talám az sok egyenetlenség s rebellio miatt nem lehetett mindjárt az adónak küldése, de isten ójjon attúl, hogy nagyságod rólunk való gondviselését lotegye, kit hogy eddég is nem cselekedett, Isten áldja meg nagyságodat érette, mert mi Isten után nagyságodba bizunk. Én is Isten után, több nagyságod alázatos hívei között bízom az nagyságod kegyelmességéhez. Meg nem tudom írni nagyságodnak, minémő búsulással legyek, hogy az én kedves született, s nevelt lakó helyemtől meg kellett ennyiro válnom, hogy harmadrészeni hasznát sem vehetem, ha szintén meg maradna is, sem derakason ott nem lakhatom. Palatinus uramnak irtam vala holmi dolgokrúl, minap micsoda választ téssen, im nagyságodnak in veris paribus elküldöttem, kívánván

hogy ezen levelem találja nagyságodat szerencsés órában.
Irtam Huszton 23. Septemb. Anno 1660.

Maradván nagyságodnak

alázatos szolgálója

N. N.

44. Levél Palatinus Vesselényi Ferencz uramnak szöllő.

Alázatos szolgálomat ajánlom nagyságodnak, mint kegyelmes úrnak. Isten nagyságodat szerencsés boldog hosszú élettel megáldja.

Nagyságod ez elmúlt napokban küldött méltóságos levelét alázatosan vettem, hogy méltatlan szolgálját ottan méltóztatik levelével értetni, alázatosan megszolgálom. Most is azért bizván az nagyságod kegyelmességéhez küldöttem szolgálmat; nagyságod igérvén az minap kegyelmességét, hogy mostan leérkezvén, nagyságod voltaképen tudósít az állapotokról, mely nagyságod méltóságos ígéretinek continuálására alázatosan kérem nagyságodat mint kegyelmes uramat; ezmellett mostan micsoda hírek jöttek a portárúl, in inclusis elküldtem. Nagyságodat alázatosan kérem, megbocsásson, hogy búsétanom kell, hitván piskoltai és szanyiszlai-jószágomnak szöllő protectionalis-ért, mivel a németektől nem kevés bántodások van nyavalyásoknak, mely nagyságod hozzám mutatandó kegyelmességét alázatosan meg igyekezem szolgálni. Tartsa meg az úr Isten nagyságodat jó egészségben. In Huszt die 19. Septemb. Anno. 1660.

Maradván nagyságodnak

alázatos szolgálója

N. N.

45. Levél Barcsai Ákos fejedelemnek szőlő.

Alázatos szolgálatomat ajánlom nagyságodnak mint kegyelmes uramnak, Isten nagyságodat szerencsés boldog hosszú élettel megáldja. Atyám uram ő nagysága Váradra küldött szolgájátul értem kegyelmes uram nagyságod felölemlő tudakozását, hogy miért nem írok nagyságodnak; tudja Isten két levélnél többet írtam nagyságodnak ez napokban, de kit vihettek megbennek, s kit nem? kiváltképen melyeket közülök Döbröczenfelé küldtem, azokban úgy tudom, csak egy fogott nagyságod kezéhez jutni. Az adó állapotjáról is mit szóllott légyen nagyságod, meg beszélé; én mindezekről, s mind egyéb dolgokról való mentségemet nagyságod méltóságos füleit nem akarván terhelnem, Csengeri urammal bőségesen beszéltem, ha nagyságod méltóztatik meghallgatni. Elég az kegyelmes uram, mennél igazabb s s hivebb az ember, annál kevesebb hiteli vagyon. Ha nagyságod kéteskedik hozzám akármiben is, az mint szokták mondani: Omnia probata valent. Nagyságod próbáljon meg. Hogy nagyságodhoz Várad alá nem mentem, arrúl nagyságodat mint kegyelmes uramat követem, ha más nemzet között bár messze lett volna nagyságod, úgy áldjon meg Isten, ha el nem mentem volna, de penig egyszer Isten kihozza közülök, Uram, s hazám parancsolatját kiveszem; de szabad akaratom szerint bizony nem örömet megyek közikben. Mindazonáltal, ha az szükség úgy kívánja, azzal sem gondolok; de semmi hasznát nem látom kegyelmes uram, ha szintén oda mentem volna is, mivel semmi hasznot nem töttem volna, s némely jó akaróim ki tudja mit mondottak volna felőlem, vagy életemtől fosztottak volna meg, vagy vasat ütven lábomra, másuvá vittek volna, így sem nagyságodnak, sem hazámuak nem szolgálhattam volna. Adja Isten nagyságodat, ha már idejön, jó egészségben látnom.

Nagyságodnak alázatos szolgálja

.N. N.

(A praefatióban meg írt időtől fogvást való levelek eddig vannak, melyek fél esztendő alatt löttek.)

Más rendbeli levelek következnek.

1. *Levél országból küüzetett lengyeleknek, melyek most Máramarosban vadnak, szálló.*

Spectabiles, Magnifici, Generosi, Egregii, Nobiles Domini, et Amici mihi observandissimi. Servitiorum meorum paratissimum semper commendationem.

Beérkezővén Erdélyben az méltóságos fejedelemhez az kegyelmes urunkhoz ő nagyságához, több discursusok között fordült elő az kegyelmetek állapotja is, melyre az mi kegyelmes urunk ő nagysága tön ily szót: hallottam Máramarosban lenni ugyan feles lengyeleket. Én oztán ő nagyságának az kegyelmetek kijövetelinek állapotját, s ottvaló mulatását megbeszélém s mondám azt is, hogy nagyságod kegyelmességébül még beljebb akarnának ő kegyelmek az nagyságod birodalmában jöni. De azmint eszembenvehetém, azon is csudálkozék ő nagysága, miért kellett az öreg urnak ő nagyságának kegyelmeteket eddég is Máramarosban szenvedni, melyre én olyan választ tettem, hogy ő nagysága Váradnál lévén az táborban, az ő nagysága bejövetelire haladott a dolog. Azért nekem úgy tetszik, kegyelmetek ugyan a mostani gyűlés alatt ne késsék urunkat ő nagyságát megtalálni, ha az országnak mostani állapotjában bizonyos derék summával léssen segítségével, azmi kegyelmes urunk is kegyelmességet mutatja; de ha azt elmulatja: nem reméllem atyám uram ő nagysága kegyelmeteknek ott Máramarosban mulatást engedhessen; sőt mostan is az országtól félek, nehézség ne legyen ő nagyságára s reám is. Tartsameg az ür-

isten kegyelmeidet sokáig jó egészségben. In Huszt (Segesvár) Die 1. Septemb. Anno 1660.

Kegyelmeitek jóakarója

N. N.

2. Levél Csíkban Lázár István uramnak szóló.

Szolgálatom ajánlása után szerencsés boldog hosszú életet kívánok kegyelmednek, mint uramnak bátyámnak. Tartván kegyelmedet atyámfíának lenni, kit kegyelmed vagy nem tud, vagy nem akar tudni: okozván ezt, menyi emberei s levelei jártak légyen kegyelmednek ki Munkácsra Petki uramhoz, ezekben a változó állapotokban, még is bennünket egy levéllel sem értetett, holott Petki uram közel lévén hozzánk Huszton, minden héten inkább levele jött ő kegyelmének hozzánk; talám mi is atyám urammal ő nagyságával együtt, ha kívántatott volna, minden oda felvaló állapotokat jóltudván, kikhez kegyelmeitek bizott, adhattunk volna oly tanácsot, ez az egymás közöttvaló egyenetlenség s romlás nem lett volna, még most is úgy hallok minden ratio, és fundamentum nélkül, némely értetlen emberek holmi haszontalan dolgokat feszegetnek ott kegyelmeitek között. Mint-hogy azért én is immár azmi kegyelmes urunk ő nagysága gráciájából (melyet bizony soha sem kértem, s elmémben sem votlott), ennek a Háromszéknak főkapitányjává állattattam, akarnék s akarok kegyelmeitekkel itben létemben, mikor Isten azt engedi, jó szomszédtságot tartván. Kérem kegyelmedet odaben való állapotokról jóakaró szomszéd atyafiát ne nehezteljen tudósítani. Atyafiságosan intem s kérem kegyelmedet, legyen igaz hazafia, holmi heában való híreknek hitelt nem adván. Isten áldása legyen kegyelmeden. Irtam Dobolyi mezőn 8. Novembr. Anno 1660.

Kegyelmed jó akaró atyafia

N. N.

3. Levél Barcsai Ákos fejedelemnek szőlő.

Alázatos szolgálatomat ajánlom nagyságodnak mint kegyelmes uramnak; az úristen nagyságodat szerencsés boldog hosszú élettel megáldja. Kegyelmes uram, nagyságod kegyelmes parancsolatját Barcsai András uram ő kegyelme tegnap Isten kegyelméből tisztességesen végben vivén, ma indulánk meg Háromszékről, most itt Magyorósnak falunak mezején vagyunk, Isten egészségünket adván, nagyságodhoz Görgénben sietünk, substitutus vicekapitánynak nagyságod kegyelmes parancsolatjából, s tetzéséből Dónát István uramat állatók, az vicekirálybirákat is meg nem váltóztatók, várván Béli uramnak kiszabadulását, mely dolognak akkor kell oztán lenni; a hadnagyok állapotjáról a vicekapitánnyal beszéltem kegyelmes uram, mivel magam nem mulathaték, hogy ő kegyelme minden székbén olyat állasson, a kiket tudnak nagyságodhoz, s hazájokhoz igazaknak lenni, mivel a mostaniakban vadnak olyanok, kik a csiki állapotban interessatusok voltak, azokat meghagytam, hogy megváltoztassa, sőt a kiket ugyan meg tapasztal, hogy mégis abban a heábanvalóságban török elméjeket, ha lehet, megkapassa, s nagyságodat tudósítsa felölök, mert bizony még Háromszéken olyan sok vagyon, a ki csak az időtől, s alkalmatosságtól vár. Daczó János uram is oda jött vala hozánk mirigyesen. Úgy tudom, az ő kegyelme állapotjáról, s akaratjáról Barcsai András uram nagyságodat tudósította. Csáki és Bánffi Dienes uraiméknak kellett volna kegyelmes uram most köztünk lenni, mert mi Köhalomtúl fogva mind pestis közt járunk, s pestises emberekkel eszünk, s iszunk. Kegyelmes uram Jankó Péter uram találameg, hogy nagyságodnak írnék felölle, mivel az székelységről ő kegyelmét akarják elküldeni a pénzzel Tömösvárra, a vicekapitány is mondá kegyelmes uram, s többen is, hogy abban az Orbaiszékbén bizony csak törvént is nehezen tehetnek nálla nélkül, mivel igen elfogyott az ember; azt is mondák kegyelmes uram, hogy az adót is ő kegyelmének kell felszedni köztök, ha abban fogyatkozás léssen peníg, az nagyobb hátramaradás, hanem ő kegyelmének, ha nagyságodnak is tetszenék, s magam

is ismervén javalják, Bod István uramot, mivel nem lehetnek Jankó uram nélkül; mindazonáltal álljon az nagyságot kegyelmeségén, ha parancsolna felőle, s utamban érne a levél, viszek embert magammal, s vissza meg írnám az nagyságod parancsolatját. Kegyelmes uram, a minémő egyenetlenséget látok én itt az székelyek között, félek még egyszer valami ne következék belőle, ha nagyságod kegyelmessége volna, mindazonáltal nagyságodon álljon. Talám jobb volna Lázár Istvánnak, egy ember lévén gratiát adni, hiszem más-képpen is találna ember módot megbüntetésében, mind addig nehezen hiszem, hogy Kálnaky uramot is elbocsássa, ezek is szegények, a kik eleitőlfogva némelyek nagyságodhoz tartották hűséget, alig mernek házokban lakni, mivel ki s be jár Csikból az ember, innét Háromszékről is mindent megvisznek nekik, tegnap hogy ebédhöz tültünk is kegyelmes uram, akkor is volt olyan áruló köztünk; de észrevévén a dolgot elment, nem mondották volt meg idején. Adja Isten, ez levelem találja nagyságodat szerencsés órában. In campo M. 9. Novembris Anno 1660.

Nagyságodnak

alázatos szolgálja

N. N.

4. *Levél Barcsai Ákos fejedelemnek szőlő.*

Alázatos szolgálatomat ajánlom nagyságodnak, mint kegyelmes uramnak etc.

Nem kicsiny búsúlással vagyok kegyelmes uram, az miolta haza jöttem, azon dolog, mint mely felül Balásti Zsigmond nevő jámbor szolgálótól nagyságodnak postán izentem vala, (meg szóval útban lévén, nem nagyságodhoz való igaz synceritasságomat s kötelességemet, útban lévén, nem volt módom az írásban). Mert netalán némelyek, az kik az én nagyságodhoz való igaz synceritasságomat s kötelességemet nem tudják, gondolhatják azt: tudta ezt az

ideki való állapotot, s azért mentki; de az mint nagyságodnak izentem is, most is ugyan azt írom, úgy áldjonmeg Isten, ha semmit is tudtam benne, hanem itt Máramarosban értém meg, s mindjára nagyságodat tudósétám; mert ha Besztercze táján meghallottam volna, bizony ki sem jöttem volna. Talám nagyságod s ő kegyelme között, minthogy Kemény János uram még eddég jóakaróm volt, szolgálhattam volna valamit. Atyám uram is ő nagysága is, bizonynyal írom nagyságodnak, semmit is a dologban nem tudott, mert tudta azt Kemény János uram, hogy én oda bevagyok, ha az urnak értésére adta volna, az ur meg nekem, így idejebben értésére esett volna nagyságodnak. Az mint nekem hozták vala útamban postán azt a hirt, úgy izentem nagyságodnak is; de kegyelmes uram nincs német, hanem magyar had vagyon egynehány ezer, egyéb nincs. Megmondottam vala kegyelmes uram mind nagyságodnak, s mind Bethlen János uramnak: lágyabban kell az idevalókkal bánunk; mert ki tudja, mit fognak cselekedni. Ez az causaja Kemény János uramnak, hogy ha az én hazám, kinek szolgálatjára egynehányszor offeráltam magamat, s mind pengig annak fejedelmének, nem engedi meg, hogy hazám legyen, én is nem tehetek róla, ha mit kell cselekednem. Im egy kis békességet remélünk vala kegyelmes uram; de úgy látom, hogy abban sem telik semmi, mert ezt az hatalmas nemzet, nem hiszem, soha elengedje, kiváltképen ha az országnak is vagyon valami vétke: az ő kegyelme bemeneteli; ha Isten rajtunk nem könyörül, úgy látom nem többé keresztyéné Erdély, noha ő kegyelme, a mint hallom azt mondja, hogy nem ellenségesképen megyen be, hanem, hogy hazájában securitást csinálhasson magának, addig pengig, ha valaki akarná bántani, markában se szakadjon, azért megyen ennyi magával, de ezt az idő mutatja meg. Soha nem tudhatjuk kegyelmes uram, csak magától mégyen-e, vagy pengig római császár akaratjából? de én bizony nehezen hiszem, hogy császár akaratjából menjen. Kérem azért én is nagyságodat alázatosan mint kegyelmes uramot, méltóztassék alázatos szolgáját, hívét tudósétani, mit cselekedhessen ebben a változásban, had én is tudjam magamat ahhoz alkalmaztatni. Tokajtúl az német hadak mind elosz-

lottak, Zuza (Souchés) general Kassán telet, egyrésze a bányavárosokon, egyrésze meg itt Szathmárban, Szabolcsban. Az úr Isten nagyságodat kegyelmes uram sok sűrű gondjai, búsulási, s gonosz akarói közül vigye örvendetes napokra. In Huszt Die 22. Novembr. An. 1660.

Nagyságodnak

alázatos szolgálója

N. N.

5. Levél Szinán passának szóló, ki most váradi vezér.

Tekintetes, Nagyságos Szinán Passa.

Hatalmas győzhetetlen császárunk váradi végvárának, s hozzátartozó jószágának főgondviselője és helytartója, ajánlom s ígérem az szomszédságban nagyságodnak minden időbeli kész szolgálatomat. Kivánván Istentől ebben az méltóságos állapotjában nagyságodnak szerencsés, boldog, előmenetelés hosszú életet hatalmas császárunk szolgálatjára.

Szent-jóbi házamnál hagyott Ujvári Ferencz nevő jámbor szolgálómnak ugyanazon helyhez tartozó jobbágyoknak írt nagyságod két rendbeli leveleit én is megolvastam, melyekből láttam jobbágyimnak írt nagyságod parancsolatját, hogy régi tús gyökeres uroknak ne szolgáljanak, s mind Ujvári Ferencznek megparancsolta, hogy ne merészelje őket bántani. Hát mi immár hová legyünk tekintetes nagyságos vezér, mert hatalmas császárunk megkívánja mind az summát, s mind az adót, azt ha, nagyságod elveszi tőlünk, a nélkül is mennyi sok károkat vallottunk, {mi, honnét adhassuk meg? Nagyságod bölcs itéletére hagyom. Eddég is irtani volna nagyságodnak, de most is két hónapig Erdélyben kellett lennem az mi kegyelmes urunk Barcsai Ákos urunk mellett, fáradoztunk az summának, és adónak egyik részének megszerzésében, s beküldésében. Kérem azért nagyságodat felette igen, továbbvaló szolgálatomért ne fogja pártjokat

abban azoknak² a hitván jobbágyoknak, hadd szolgáljanak nekem is, lám nagyságodnak szolgáltnak többet, ihszem lám én is nem idegen vagyok, hanem hatalmas császárunk adófi-zető igaz hive s szolgálja. Isten nagyságod napjait szaporétsa
In Huszt die 21. Novembr. 1660.

Nagyságodnak minden időbeli kész

szolgálja

N. N.

*6, Levél szathmári főkapitánynak Károlyi Ádám urammak,
és Hejszter generálnak egy tenorral szöllő.*

Minden időbeli kész szolgálatomnak ajánlása után, szerencsés boldog hosszú életet kívánok kegyelmeteknek. Hogy kegyelmeteket Erdélyből való kijövelemtülfogva levelemmel nem látogattam, volt oka (a mint értettem) kegyelmeteknek Szathmarrúl ideigvaló elmenetele, melyről bocsánatot várok. Kegyelmeteket azért kérem, maga egészséges állapátja felől ne nehezteljen tudósétani, melyet mindenkor szívből kívánok hallani, mindennyi sok járásimban, kelésimben, s foglalatosságimban is még az kegyelmetek szolgálatjára élek, várván kegyelmetek parancsolatját, melynek continuálására, és véghezvitelére mindenkor készen talál. E mellett kérem kegyelmeteket szeretettel, ne nehezteljen odafelvaló állapotokról tudósétani, mert szintén most hozák hírről, hogy ő felségének húszezer németből álló újabb armadája érkez-nék alá, azokon kívül, melyek Tokajnál voltak. Ezt is örömet érteném kegyelmetektől; ha Kemény János uramnak valami szerencsétlensége találna Erdélyben lenni, ő felsége megsegétené-e? Gondolja-e kegyelmed édes bátyám aram, tavasszal léssen-e római császár ő felsége, s török császár közöttvaló frigynek felbontása. Mely kegyelmetek hozzám mutatandó jó akaratját atyafiságos szolgálatommal

akarom reconpensálnom. Isten tartsameg kegyelmeteket sokáig jó egészségben. In Huszt die 29. Novembr. 1660.

Kegyelmetek jó akaró szolgálja

N. N.

7. Levél Kemény János urainak szőlő.

Minden időbeli kész szolgálatomnak ajánlása után szerencsés boldog hosszú életet kívánok kegyelmednek. Atyám-urainak ő nagyságának írt kegyelmed leveléből vettemesemben kegyelmed felőlem való scrupulusát, melyre van e vétségem, nincs-e? kegyelmed maga bölcs itéletire hagyom. Habzó, s változó elmét csak ennyi időmre is el akarom távoztatni, Isten velem lévén, ennekutánna is azon leszek. Kegyelmed megbocsáson kérem, úgy itelem csak szolgájának is, ki nem hitel köteles, megkívánja hűségét, sőt ha kegyelmednek ártalmára való dolgot meg nem mondana, úgy reméllem bectelenség, s gyalázat követné. Mennyivel inkább, a kinek valakinél kétszeri erős hiti vagyon; mert én Barsai Ákos fejedelemnek kétszer esküttem meg. Minthogy pedig másnak senkinek hites nem voltam, a kinek voltam ahhoz kellett kételenség alatt hűségemet tartanom. Amit pedig írtam, nem egyéb volt, hanem ezt, úgy hallottam, hogy kegyelmeddel nincsen német, császár akaratjából ment e kegyelmed, nem-é, nem tudom, melyben hávettem kegyelmednek, kérem meg bocsásson. Sőt elébbeni jóakaróját ezután is tartsa fen rajtam, s parancsoljon; a miben tudok, tiszta szívvel igyekezem szolgálni. Isten tartsa meg kegyelmedet sokáig jó egészségben. In Huszt die 9. Decemb. Anno. 1660.

Kegyelmednek ect. szolgáló atyafia

N. N.

8. *Levél szent-jóbi váramhoz tartozó jószágimnak szóló.*

Sok ízben hallottam immár felöleték Isten-, s uratok ellenvaló gonosz szándéktokat, melyre micsoda lelkiismeret vihet benneteket : magatok ítéletire hagyom ; de úgy látom magatok lelkével sem gondolván, a keresztyén nevet megakarjátok tagadni, holott mi, micsoda uraitok voltunk, magatok tudjátok ; de az ámbár hagyarék immár, de keresztyénségtek vinne valamire benneteket. Kérlek benneteket az Istenért, hogy másoknak is ne legyetek rossz példaadók, ha keresztyéni vér lak benneteket, ne teljességgel hagyjátok Isten áldását is fejetekre. Én azt nem mondom, sőt tiltom, hogy török ellen valamit cselekedjete, mert én ti nálatoknál jobban tudom azokat a dolgokat. De ha ugyan látom teljességgel, hogy káromra való dolgokat cselekesztek, még várbeli emberimet is bosszúval s fenyegetéssel illetitek : nagyon annyi emlékezetem a török nemzetség előtt, hogy ti értetek kárt nem fogok vallani ; meglássátok azért, mit cselekesztek, mert az bosszúság nagyra viszi az embert. Ezen értetek. Még úgy hallom, kegyelmed Borsai uram, s Takács Mátyás, várat, malmot, s koresomát emleget, de el kél így az komaság, nem azért nevelt vala fel tégedet az én atyám, sem pedig Kőbölküti nem azért vötte jóakaratumkat, hogy a várban rossz példaadó légy. Ez levelet csak hármatoknak írtam, ha keresztyének vagytok, térjete vissza Istenhez, s igaz keresztyénségtekhez, másokat is intetek arra, így várhatjátok az én jóakaratomat is, melyre tudom most az mondjátok (nem kell) de ki tudja. Isten veletek. In Huszt die 24. Decembr. Anno 1660.

N. N.

P u n c t u m o k,

*melyek szerint Váradvára die 27. Augusti Anno 1660.
töröknek feladatott.*

I. Hogy Váradon, és ahoz tartozó jószágokon kívül semminemű több várak, kastélyok el nem vétetnek az vezér ő nagysága igéreti szerént.

II. Hogy a kik közülünk itt Váradon meg akarunk maradni, semminemű örökségében, jószágában, szabadságunkban meg nem bántatunk, hanem az vezér ő nagysága igéreti, s levele szerint az erdélyi törvények, canonok szerint azoknak békességes birásokban megtartatunk. Sőt, ha kik most mindjárt házunkhoz nem szállhatnánk is, ha mikor feleséginkkel, gyermekinkkel, vissza akarnának szállani, bántás nélkül megengedtetik, házaink, s örökségink el nem vétetnek.

III. Hogy elmenetelünkre elegendő idő engedtetik, három vagy négy nap elegendő szereket parancsolván ő nagysága hozatni, minden javaink, élésünk alá, s minden magunkhoz tartozandó fegyvereinkkel együtt békével bocsáttatunk, az kimenetelben semminemű kisebbséggel, gyalázzattal szidalommal a vitézektől ne illetessünk, s ő nagysága Kolosvárig elkésértet bennünket bátorságos állapattal, sőt a jancsárság valami ragadozást ne tegyen, ő nagysága szállitassa ki a váralól felfelé addig, mig a nép kitakarodika várból.

IV. Azmikeppen ő nagysága itt való fő-, és nemesi, és minden egyéb közrendeket is, minden örökségek, jószágok, házok, szülejek, rétek, szántóföldek békességes birodalmiban megtartani ígírte, az szerint az várbeli káptalanság is, abban való levelekkel az ország számára meghagyassék.

V. Azonképpen a könyvnyomtatásnak gyakorlása megtartassék, ahoz való minden eszkezek, az nyomtatásban lévő bibliai exemplárok, és mindennemű könyvek a könyvnyomtatóknak kár nélkül kiadatnak, valamikor érette jönnek, és vagy maga házához, vagy másuvá akarják szállitanni, megengedtetik. Azalatt is penig azon ház zár, és pecsét alatt tartatik az hatalmas vezér parancsolatjából.

VI. Hogy akik hatalmas császárunk, az mi kegyelmes

urunk ő nagysága hűsége mellett rabságot szenvedtünk Rákócziótól, és a kik Szejdipassa ő nagysága kijövetelítől fogva ő nagysága táborában szolgálunk, nem csak házainkban, szállóörökséginkben, külső jószágink birásában, és szabadságinkban tartatunk meg az erdélyi fejedelmek canoni, s hazánk törvénye szerint, hanem akár hol is hatalmas császárunk városiban adó fizetésre ne kényszeritessünk.

VII. Hogy mivel mi a várat hatalmas császárunk számára adok, azért sem az országtúl, sem akárkitül, semmi időben kártul, és gyaláztatúl nem illetetünk, sőt jószáginkról, s minden kárainkról, hogy az országtúl contentaltassunk, ő nagysága azt az országnak meg parancsolja.

VIII. Mivel az erdélyi birodalomnak majd nagyobb része Várad-dal, Jenő-vel, Lugassal, Kárásebessel az országtúl elszakasztatott, s az ország is elpusztult, ő nagysága törekdjék az szegény ország mellett, az adó szállítassék alább, az szegény ország tovább immár ne bántassék, s fejedelmünk is az szerént állapotjában.

Mindezekről hogy az méltóságos vezér ő nagysága maga méllóságos ígreti szerint benünket méltóztassék batorságosokká tenni méltóságos hitleveli által, sőt az ő nagysága után való méltóságos minden rendek, és tisztviselők, vezérek passák, békek, agák, tatármurzák, s kurtányok szerdárja, erős hit levelek által, ő nagyságának igen alássan könyörgünk, szolgálván ő hatalmasságának is méltóságos hire s neve terjedésére, ha minékünk bántódásunk nem lészen.

Valamit kívántatok, kívánságotok szerint helyben lett, minden jószágatok kezetekben maradt; de ti közöttetek is valami csalárdság ne legyen, benneteket el is kísirtetlek, kegyelmességinkből kétszáz szekereket adtunk holnapig, kikkel menjetek és a kísirtsére három jancsáragát adtunk, feltötteket összevgyüjtétek, kár nélkül menjetek békével.

Várad-várában való kapitányok, nemesség, és egyéb tisztok, és egyéb nemzetek, és vitézlő rendek kicsintől fogva nagyig, a mely levelet előmben küldöttetek, melyben vala-

mit kívántatok, azszerint mind részeit megengedtük, mint hogy hatalmas császárunk fényes köntöséhez tartoztatok, és mostan is ő hatalmasságához ragaszkodtatok, kívánságotok szerint mindenek megengedettettek, így immár minthogy engedelmesekek lettetek, az várbul ki szálljatok; az melyitek valamelyfelé akar menni, csendességgel bántás nélkül menjen, mindenik mellé pasákat rendelvén és bégeket, kár nélkül mindentekkel elkisírtetek; és a kik itt akartok maradni, kívánságtok szerint házatok, rétetek, szőlőtők, kertetek, szántó földetek, kezetekhez adatik, ha kik azelőtt elmentenek, valamint vissza jövév ide Váradra, mindenek kezekhez adatik. Az Orta (igy) és ahoz való minden rendek hitiben maradván, könyvek és ahoz tartozó minden eszkezek kezekhez adván, szabadoson élhetnek, és az szentegyházhoz is valami tartozott, szabadoson bírassák. Ennekutánna is hatalmas győzhetetlen császárunknak valami igazságos dolgokban applicáltok, én is törekedem, és meg is adatik. Ennek nagyobb bizonyására, az élő Istenre, Mahumet hitire, császárunk boldog fejére hitünk szerént való levelünket pecsétünkkel megerősítve adtuk békességes meg maradástokra. Iratott Ezer hatszáz hatvan esztendőben, kisaszszony havának 20. napján, Várad alatt való táborunkban.

9. Levél váradí Szinán-passának szólló.

Nagyságod levelemre való választételét nagy becsülettel, s kedvesen vettem. Kemény János állapotja felőlvaló irását, s parancsolatját értem, mi is úgy tudjuk, hogy bément Erdélyben, de miért ment, ki akaratjából, s most mit csinál oda be? Ezekről nagyságodnak semmit nem tudok írni, mivel jó távolykán vagyon Erdélynek közepi ide, a hol most azok a dolgok agitáltatnak. Ezért is nem tudhatjuk meg az odavaló állapotokat, mert ez a Huszt éppen Lengyelország széliben vagyon, igen vad helyen, s nagy hegyek között, mikor penig nagy árvizek vadnak, a mint most is két hétig

is, nem mehetki az ember ebből a mi kis vármegyénkből; de úgy tudom eddég, nagyságod minden állapotokat megérthetett. Mi mint eddég, úgy ezután is hatalmas császárunk igaz hűségében mind végig megmaradunk mind atyám urammal ő nagyságával egygyütt. Szent-jóbi váramban lévő embe-
reim is panaszkodnak nagyságos vezér, hogy immár anynyéra jutottak a jobbágyok miá, hogy hacsak valami fegyvert látnak is valamelyeknél, mindjára megverik, s megfosztják; hiszem azok nem hatalmas császár vitézi ellen kötnék kardot, hanem ha valahová mennek, a csavargó is megöli, s megfosztja őket, s mind pengig a paraszt ember. Kérem azért nagyságodat bizodalmason, parancsoljon a parasztságnak azon dolog felől, hogy így mi is hatalmas császárunknak, s nagyságodnak szolgálhassuk meg. Nagyságod nekem parancsoljon a szomszédságban, a mennyire az én tehetségem engedi, örömet szolgáljak nagyságodnak. Isten boldogétsa nagyságodat minden dolgaiban. Költ Huszton, karácson havának 26. napján 1660.

N. N.

10. Levél Kemény János uram bemenetelekor Régenben gyülekezett három nemzetből álló remes Erdélyország stutusunak nekem küldött levelekre való választételem.

Illustrissimi, Spectabiles, Magnifici, Generosi, Egregii, Nobiles, Domini Fratres mihi observandissimi

Servitiorum meorum paratissimam semper commendationem.

Kegyelmetek Szász-Régenből die 28. elapsi mensis Decembris nekem írott böcsületes levelét ma 5. Jan. szeretettel vettem, kiben írja kegyelmetek, nem tudhatja mi oktúl viseltetvén, magamat kegyelmetek gyűléséből kivontam volna. Maga jól tudhatja kegyelmetek, csak szintén akkor tájban jöhöttem ki az nemes ország Segesvárott celebrált gyűlésé-

ből, ily messze lakván, nem készülhettem a bemenetelre, én azén kevés időmre eddég is az nemes ország rendelésinek engedelmes voltam, ezután is valamit az nemes ország maga hasznára, javára feltalál, az ellen nem reflectálok. Sőt az nemes országnak életem fogytaig igyekezem szolgálni, kérvén szeretettel fejenkint kegyelmeteket, az mostani gyűlésen való absentiamat is ne kegyelmetek ellenvaló oppositiomnak, hanem készületlenségemnek agnoscalja, kívánom hogy az úr Isten kegyelmeteket igazgassa, s vezérelje az ő nevének dicséretire, s az haza javára, és megmaradására. Datum in Huszt die 5. Jan. An. 1661.

Earundem Servitor paratissimus

N. N.

11. Levél kalocsai érseknek Szelepcsényi György uramnak szólló.

Alázatosan szolgálók nagyságodnak. Az úr Isten nagyságodnak minden dolgait boldogétsa, s azokban nagyságodat szerencsésétsé.

Nagyságod becsületes jámbor szolgája érkezővén atyám uramhoz ő nagyságához az elmúlt napokban Husztra, értvén nagyságod egészségbenvaló létét, kin szívem szerint örülvén, kívánom, hogy Isten nagyságodat abban sokáig virágoztassa, magának, nevének dicséretire, szegény magyar nemzetnek szerencséjére. Hogy penig nagyságod méltóságos személye előtt levelem által comparealok, arrúl nagyságodat alázatosan követem, de viszen arra a nagyságod eleitül fogva hozzám mutatott jó akaratja, juttatom nagyságodnak eszében magamat ez végre, hogy nekem alázatos szolgájának parancsoljon, valamiben az én kicsiny tehetségem engedi, mindenben kész szolgájára talál nagyságod. E mellett nagyságod becsületes jámbor szolgája itt Szigeten létemben megismervén egy becsületes biharvármegyei Boldai Márton nevű főembert, ki

ugyanannak a vármegyének vice ispánja volt, ki ő kegyelméhez boldog állapotjában, a mint ő kegyelme is referálja, sok jó akaratját mutatta; de immár most Istennek bölcs ítéletiből Várad elveszésével együtt ő kegyelme is mindenétől megfosztatott, s mostanság itt Szigeten a mi patrocíniumunk alatt vagyunk. Azért a nagyságod becsületes szolgája is nem akarván háladatlanul találtatni, persvadealta annak a becsületes főembernek, hogy alázatos supplicatioja által találja meg ő felségét, talám ő felsége is kegyelmességet fogja nyújtani ő kegyelméhez. Azért én is nagyságodat alázatosan kérem, az én kicsiny instantiámat is megtekintvén nagyságod ahoz, a feljebb meg említett főemberhez mutassa gratiáját, és legyen jó törekedő az ő felségéhez benyújtandó alázatos supplicatioja mellett. Mely nagyságod jó akaratját alázatos szolgálattal akarom recompensálnom. Adja Isten ez levelem találja nagyságodat szerencsés órában, s jó egészséggben. Irtam Szigeten 3. Febr. Anno 1661.

Maradván nagyságodnak

alázatos szolgája

N. N.

12. Levél Szathmári főkapitánynak Károlyi Ádám uramnak szölvő.

Spectabilis, ac Magnifice Domine et Frater mihi observantissime.

Servitiorum meorum paratissimam semper commendationem.

Ez elmúlt napokban kelletvén hemennem az mostani méltóságos fejedelem udvarában, sok okokra nézve, mind ő, s mind pedig egyebütt való mulatásom öt hétnél majd többre tölt, meghallván azért még oda belétemben szegény feleségem betegeskedését, mind pedig régi eleinktől igazán keresett örökös várunknak pogány kézbenvaló csését, czvégre kellett ki sietnem, tudja kegyelmed édes bátyám uram pis.

kolti, és szanyiszlai jószágink is immár nem meszsze lévén oda, nem tudom körmösködés nélkül vehetem-e valami hasznát ennekutánna. Minekokáért igyekeztem ilyen volna, ha a kegyelmed atyafiságos jó akaratja is accedálna, hogy rövid nap, ha Isten módot mutatna benne, s igyekezetemben meg nem gátol, arrafelé kezdenék ballagni. Tudja pedig kegyelmed édes bátyám uram Adon táján való járás immár keveses embernek nem bátorságos, így én is mennél feleőbb magammal lehetne, úgy mennék. Kegyelmedet azért szeretettel kérem, mint régi jóakaró uramat, s kedves atyámfiat, tudván kegyelmed botja alatt lenni sok jó magyar katonákat, az az idő eljövén, mirül kegyelmedet fogom tudósítani leszz-e nem-e? ne nehezteljen akkori utamra száz vagy másfélszáz katonáját velem elbocsátani, mely kegyelmed hozzám mutatandó atyafiságos jóakaróját minden tehetséggel igyekezem megszolgálnom. Ha pedig kegyelmed azt fogja causalni édes bátyám uram, császár ő felsége parancsolatja nélkül a nem lehetmeg; hiszen én nem a török offendálására mennék, hanem hitván jószágom megtekentetésére, és annak jókarbanvaló állítására, s ha valami oly dolog találna történni azonban, meg is nézhetne még az ember egymást. Sokszor hallottam immár sok becsületes emberektől az mostani bécsi consultationnak végén, hogy concludáltatott volna törökkel való frigynek felbontása, mely igaz-e, nem-e? kérem kegyelmedet édes bátyám uram igen confidenter tudósítson felőle, hiszem Uray uram kegyelmed régi jámbor szolgája, kegyelmed ő kegyelmének megmondhatja bizvást. Adja Isten ez levelem kegyelmedet találja szerencsés órában, s jó egészségben. In Sárköz die 7. Martii Anno 1661.

Spectabilis, ac Magnificae Dominationis Vestrae

Frater et Servitor paratissimus

N. N.

13. *Levél general Hajsternek szólló.*

Addictissimorum Servitiorum meorum paratissimam semper commendationem Illustritati Vestrae recommendo, cupiens divinae protectionis participem fieri Vestram Illustritatem.

In spatio q. 5. hebdomadarum commorans in Transylvania, nunc plane appuli aedes has Sárközienses, in itinere audiui, bona nostra Sz.-Jobiensia una cum Arce devenisse in manus Turcarum per proditionem meorum rusticorum; quapropter si daretur mihi occasio, brevi vellem illac iter aggredi, quoniam quaedam bona Piskotiensia etiam prope habeo, forte aliquid commodi eorum possem accipere, si hac in parte benevolentia, et gratitudo V. I. etiam accederet. Itaque perquam obnixè rogo V. I. data ea occasione (qua de re ego deinde certiozem facerem V. I.) vellet mihi concedere saltem 200 vel 300 Dragones. Si V. I. causaverit, sine scitu Sacratissimi Imperatoris hoc fieri nequit; tamen ego non ad offendendos paganos venirem, nisi saltem ad respicienda, et procuranda bona mea in illis partibus existentia. Pro qua erga me benevolum servum ostendendo, pro benevolentia, et gratitudine summasagam gratias. Hungaros ego haberem deinde. Quaeso obnixè V. I. ne hoc negotium apertum manifestumque faciat, quia rescientes pessimi isti Christianam Gentem proditores rustici, sibi ipsis providerent. Valeat et feliciter vivat I. V. salva et incolumis in longorum annorum seriem. In Sárköz die 7. Martii Anno 1661.

Permanens Vestrae Illustratis

Servitor paratissimus

N. N.

14. Levél Pirovano Jánosnak egy német obesternek szölvé.

Spectabilis ac Magnifice Domine 'Amice, mihi bene et sincere
dilectissime.

Servitiorum meorum paratissimam semper commendationem.

Quinque Septimanas commorans in Transilvania, nunc plane appuli ad aedes has Sárközienses, in itinere audi vi bona nostra Szent-Jobiensia una cum Arce devenisse in manus Turcarum. Itaque si daretur mihi occasio, brevi vellem illac iter aggredi, quoniam quaedam bona etiam Piskotiensia prope habeo, forte aliquid commodi si possem accipere. Si hac in parte Illustris Dominationis Vestrae benevolentia etiam accederet, de qua re scripsi Suae Illustritati, Rogo Vestram Magnificentiam sit bonus intercessor, et si Magnificentia Vestra erga me tantum benevolentiae praestaret, ut data occasione illac mecum spatiendi gratia veniret, profecto summas agerem gratias. Quaeso ne hoc negotium apertum, manifestumque faciat Vestra Magnificentia. His paucis Dei tutelae commendo Vestram Magnificentiam. In Sárköz die 7. Martii Anno 1661.

Spectabilis ac Magnificae Dominationis Vestrae

servire paratus

N. N.

15. Levél ugyan general Hajsternek szölvé.

Illustrissime Domine mihi observande! Servitiorum meorum
paratissimam semper commendationem.

Régtől fogva volt igyekezetem hitván jószágom megtekintésére, de sok alkalmatlanságim mulattaták el, mostanság akartam azért abbeli szándékomat véghezvinni, ha az

sok árvizek, és egyéb alkalmatlanságok meg nem gátoltak volna, kiváltképen azki legnagyobb: ez, hogy úgy hallom, hogy valami gonosz parasztemberek vittek olyan hírt a töröknek, hogy én rájok akarok menni, melyet meg sem gondoltam, félttem azért ettől, hogy velem lejendő katonákat excursiótól lehetetlen lött volna megtartanom, így utánunk nyomulván a török. Római császár ő felsége földéről menvén én oda, ne causalhassa azt, hogy ő felsége pártjáról járnak oda alá az emberek, és így ne kereshessen veszekedésre való okot; de az mivel most elhaladott, ha az idő, s az alkalmatossága hozza, azzal el nem múlik, embeteknek nyelvét is akartam eltávoztatni, mert csak másfél mélyföldet jöttem házamtól, mégis itt az ő felsége pártján szörnyen mondták, reánk hozza úgymond az törököt. Adja Isten, ez levelem kegyelmedet találja szerencsés órában, s jó egészségben. His Illustrissimam Dominationem Vestram feliciter valere, et diu vivere desidero. In Huszt die 16. Martii Anno 1661.

Illustrissimae Dominationis Vestrae

Servitor paratissimus

N. N.

16. Levél Szinán-passának szőlő.

Hatalmas győzhetetlen császárunk váradi végvárának főgondviselője, és helytartója, tekintetes nagyságos Szinánpassa. Ajánlom nagyságodnak minden időbeli kész szolgálatomat, s kívánom hogy Isten nagyságod napjait szaporétsa, jó egészségben sokáig éltesse hatalmas császárunk szolgálatjára.

Régtől fogva volt igyekezetem hitván piskolti jószágom megtekintésére, de sok alkalmatlanságim mulattatákel; mostanság akartam azért ebbeli szándékomat véghezvinni, ha az sok árvizek, és egyéb alkalmatlanságok meg nem

gátoltak volna, ugyan meg is indúltam volt, mintegy másfél mélyföldnyire házamtúl, hogy immár visszafelé kezdettem menni, hozzák hírül, hogy hatalmas császár vitézinek, s nagyságodnak némely rossz parasztemberek vittek volna olyan hírt, hogy én hatalmas császár vitézi ellen szándékozom. Igazsággal írom nagyságodnak, hogy elmémben sem volt, s nincsen is, hatalmas császárunk igaz hívének tartom magamat, úgy tudom nem is vétettem, nem is akarok, ezután is meg fogja nagyságod tapasztalni, ha piskolti jószágomban megyek is, ha hatalmas császár vitézi ellen valamit cselekeszem. Kérem azért nagyságodat, aféle rossz parasztember hireinek hitelt ne adjon ennekutánna, most is volt e ügy, vagy nem? nem tudom, csak hogy nekem így hozák. Éljen nagyságod hatalmas császárunk szolgálatjára sokáig s nekem parancsoljon, mindenkor öröme szolgálok nagyságodnak; úgy tudom, hogy Szent-Jób, sem Szent-Jóbnak urai nem vétettek hatalmas császár ellen, még is odavagyon töllünk, immár honnét adjunk mi adót hatalmas császárnak; de az immár odavagyon, nem tehetek róla, az mint hatalmas császárnak tetszik, úgy kell lenni, Isten oltalmában ajánlom nagyságodat. In Huszt die 16. Martii Anno 1661.

Nagyságodnak szolgál

N. N.

17. Levél Haller Gábor uramnak szóló.

Szolgálatomnak ajánlása után szerencsésen éltesse Isten kegyelmedet sokáig.

Szintén most érkezem haza s mindjárt hozák uramnak ő nagysága levelét, melyet kegyelmednek in acclusis elküldöttem olvasni, kérem küldje vissza, és Szent-Jób felől való censuráját írjameg, s mind pedig Kosztandi kiveretése felől,

mely az mirészünkre bizony nem jó. Tartsameg Isten kegyelmedet sokáig jó egészségben. In Küköllővár, die 24. Febr. Anno 1661.

Kegyelmednek szolgáló atyafia

N. N.

18. Levél Kemény János fejedelemnek szőlő.

Alázatos szolgálatomat ajánlom nagyságodnak, mint kegyelmes uramnak. Az úr Isten nagyságodat minden dolgaiban boldogétsa, és szerencsés hosszú élettel megáldja.

Nagyságod méltóságos levelét ez órában vettem, Szent-Jób felül való irását nagyságodnak bizony szomorúan értem, régen¹⁾

19. Levél gróf Tökölyi István uramnak szőlő.

Minden időbeli kész szolgálatomnak ajánlása után szerencsésen éltesse Isten kegyelmedet sokáig, édes sógor uram.

Hogy kegyelmedet eddég levelemmel nem látogattam, s kegyelmed egészsége felől nem értekeztem, nem a feledékenység, hanem az én éjjeli nappali bújdosó fáradságom mulattatta el velem, melyről kegyelmedet igen atyafiságosan követem. Tudja kegyelmed édes sógor uram, ennek az mi utolsó veszedelméhez közel eső hazánknak az ő állapata miben legyen egynehány esztendőktől fogva, mellyekben úgy tudom, bizony benne forgottam, várván azért napról napra ezeknek megcsendesedését. De úgy látom, Isten az mi bűneinkért

¹⁾ Több nincs a kéziratban. — N. I.

nem hogy vonná ostorát, de sőt inkább neveli, kit megérdemlünk. Egyfelől a pogány ebek szép biztató levelekkel, és sokkal ajánlják magokat, másfelől végházainkat szedik. Most is öt hétnél tovább kellett Erdélyben bajoskodnom, szintén utamban ére kettőztető szomorú hír, egyik szegény édes feleségem betegeskedése, melyet bizony minden ez világi káromnál, s búsulásomnál bizony nagyobbnak tartok, másik régi eleinktől igazán keresett örökös szent-jóbi várunknak pogány kézben való esése, de Istennek így tetszett, nem tehetünk róla. Vigasztalást magamnak nem találok, mivel a ki szomorú busulásimban vigasztalna: szegény feleségem régi időtőlfogva beteg. Jószágom, s két váram oda vagyon, házam periclitás, nincs tehát egyéb gyönyörűségem, csak az Isten, melynél ugyan nagyobb nincs, ő benne bizom, tudom javomra fordítja. Hogy még is szegény feleségem meggyógyítása felől való szándékomat kegyelmednek megjelentsem édes sógor uram, tudván azt, hogy kegyelmed igaz atyafia. Ilyen igyekezetem vagyon, Isten annyérravaló erőt adván neki aprilisben ez jövő hónapban oda Késmárkra viszem Paterzon doctorhoz ő kegyelméhez, kegyelmedet is azért szeretettel kérem, mutassa jó akaratját, szóljon, hogy vállalja megcurálását. Most tübbet nem irok, mivel szolgálmat akarom felküldeni, szállások szerzésére, akkor kegyelmednek bővebben irok, melyre kegyelmedtől választ várok. Kegyelmed is nekem parancsoljon, bizony tiszta szívvel igyekezem kegyelmednek szolgálni. Adja Isten édes sógor uram ez levelem kegyelmedet találja szerencsés órában, s jó egészségben. In Huszt, die 11. Martii Anno 1661.

N. N.

Az méltóságos erdélyi fejedelemnek Kemény János úrnak ő nagyságának szőlő levelémnek páriái ab Anno 1661. mense februario. Comes Ladislaus Rédei.

1. Levél.

Alázatos szolgálatomat ajánlom nagyságodnak mint kegyelmes uramnak, az úr Isten nagyságodat minden dolgaiban boldogétsa; és szerencsés hosszú élettel megáldja.

Nagyságod méltóságos levelét ez órában vettem. Szent-Jób felölvaló irását nagyságodnak bizony szomorúan értem, régen volt igyekezetek arra. Mindjárt mennék most is a nagyságod parancsolatja szerint; de Haller Gábor uramnál lévén holmi dolgaim, ez éjjel Balásfalván háltam, csak szintén most érkezem haza. Isten egészségemet adván, holnap nagyságod méltóságos udvarában sietek, adja Isten nagyságodat kegyelmes uram találjam szerencsés órában, és jó egészségben. In Kököllővár die 24. Februarii Anno 1661.

Nagyságod alázatos szolgája.

P. S. Kosztani Vajda szerencsétlensége nem jó az mi részünkre. Én úgy remélem kegyelmes uram, ha török lövészszerzámmal nem megyen alája, a parasztság keveset árt neki, nem mondom, ha ostromnak hajtják őket, mivel kevés az ember benne; ha itthon volnék, mindjárt tennék én arról, mert ezer jó lovas három vagy négy nap alatt mindjárt felültetnék Maramarosban. Károlyi uram is mindjárt adna katonákat, nem hiszém, hogy a generalis ne adna száz vagy két száz dragónt mellém, három nap alatt oda menvén, ha feles török nincs alatta, csak parasztság, azokat könnyen

eloszlatnám, bár csak azt a leveletem vihették volna be, melyet Radnóthruól írtam nekik, biztatván nagyságod kegyelmességével is őket s mind pengig magam hamar való oda me-netelemmel, inkább nem félténém.

N. N.

2. Levél.

Alázatosan szolgálók nagyságodnak mint kegyelmes uramnak.

Szintén utamban találá atyám uram ő nagysága szolgálja elő levelekkel, melyek között nagyságodnak szólló is lévén, el küldöttem. Szent-Jóbról írnak ő nagyságának egy levelet, mit írnek én felőlem benne, nagyságod meg láthatja. Nekem is írnek onnét leveleket, azokat is nagyságod méltóságos kezeihez küldöttem. Mínd eddég is ennyi sok változásokban, nem voltam suspicióban az ebek előtt, hanem most immár; de én bizony azzal semmit nem gondolok, tudom azt hogy több gondja lészen immár Szent-Jóbnak, a korcsomát is elvették immár, az mint nagyságod ez levelekből meg láthatja. Ha velem lesz Isten azért, nagyságod kegyelmessége is járulván, az mint, s az míg lehet, én is gondot akarok viselni Szent-Jóbra, ha most hamarjában el nem veszek. Elig várnam kegyelmes uram, hogy hallhatnék hírt; mint jártak oda az nagyságod hadai, nem tudom kegyelmes uram, miért búsulnék immár haragjokon, mert én nagyra nem vágyok, hogy azt félténém, jobb részét jószágomnak el vötte; a mi vagy on tudom bizony azt sem hadja meg, ha az ország oda lesz; ha pengig nem lesz: azt sem féltém töllök, Istennek kegyelmes gondviselése alá ajánlom nagyságodat. In Huszt die 3. Martii Anno 1661.

Nagyságod alázatos szolgálja

N. N.

3. Levél.

Szerencsés boldog hosszú élettel áldjameg Isten nagyságodat, alázatos szolgálatomnak ajánlása után.

Itt az urnál Kemény Ferencz uramnál lévén tegnap, szintén asztal felett érkezék atyám uram ő nagysága szolgálja, kettőztető szomorú hírekkel, elsöben feleségem betegségével másodsor régi eleinktől igazán keresett örökös várunknak pogány kézbenvaló esésével, de az mint Istennek tetszett, úgy kellett lenni, úgy hiszem Székelyhidnak is rövidnap gondja érkezik. Szent-Jób alatt kegyelmes uram nem csak parasztság volt, hanem derék tisztviselő törökök, az mig a török el nem érkezett, addig igen megvesztegették a parasztságot, de hogy oztán meglátták a törököket, hajolniok kellett, kevesen is lévén. Immár a nagyságod gyalogok felölvaló dispositiója avégre elbomlott; mindazáltal ha nagyságod parancsolja, én fogadtatok, ha kaphatok, jó lesz Székelyhidban, vagy ha nagyságodnak magának kívántatik. Én is Isten egészségemet adván, ha valami obstaculumom nem lészen, Piskoltra tekéntek, s nagyságod engedelmeből, ha módját ejthetem, szent-jóbi jószágomban bizony felperzseltetek, melyre nagyságodtól alázatosan választ várok. Adja Isten ez levelem találja nagyságodat szerencsés órában, s jó egészségben. In Kővár, die 5. Martii Anno 1661.

Nagyságodnak alázatos szolgálja

N. N.

4. Levél.

Alázatos szolgálatomat ajánlom nagyságodnak, mint kegyelmes uramnak. Az úr Isten nagyságodat szerencsés boldog hosszú élettel megáldja.

1. Martii írt nagyságod méltóságos levelét, 10-kén vettem itt Huszton, melyre hogy eddig választ nem tehettem,

szolgám eltévelyedése miatt lett. Búsúlok azon igen, hogy nagyságodtól nekem parancsolt két dolgokban nem szolgálhatok. A mi Tophaeus uram dolgát illeti, kegyelmes uram, régen vissza vitték előbbi papságára Szathmárra, honnét, hogy kibontakoznék, immár nem remélem. Ami pedig az úr Kemény Ferencz uram dolgát nézi: azt a becsületes kis-aszszonyt is Bakos Gábor bátyám a vén szakállal eljegyzette, noha nem esküdtek még meg. A leánynak úgy hallom, nem volt kedve hozzá, irtóztván az iszonyú ősz vén embertől, de az apja kényszerítette. Mi ide akartuk hivatni Prinyi György uramat, s beszélni akartunk véle azon dolog felől, úgy hiszem megváltoztatná szándékát, ezt értvén; de nagyságod újabb parancsolatja nélkül nem cselekedtük, mely legyen-e, nem-e? Erre nagyságodtól alázatosan várok választ, csak hogy félek attól, az levélnek jövése s menete alatt meg ne esküdjenek. Küldtem vala szolgámat Szathmárra a generalhoz, kegyelmes uram spectalni akarván elménket, de itt betelék az én szó, hogy azt várják, az mint köz példabeszédben mondgyák: „Üssmeg, hadd haragudjam meg,“ melyet nagyságod nekem írt leveleknek párjokból megérthet.

Károly Ádám uram eddég megholt. Publice meghirdették a vármegyéken, senki Erdélyben ne menjen, se törököt ne offendáljon. Isten veszétse fejeket belé, csak nagyságodnak a portáról legyenek jó hírei. Istennek kegyelmes gondviselése alá ajánlom nagyságodat. In Huszt, die 20. Martii. Anno 1661.

Nagyságod alázatos szolgája

V. V.

5. Levél. †

Alázatosan szolgálók nagyságodnak, mint kegyelmes uramnak, Isten nagyságodat minden dolgaiban szerencséltesse, és boldogul éltesse.

Ez elmúlt napokban szándékozván hitván piskolti házambhoz kegyelmes uram, ugyan ki is mozdultam vala innét Husztról, de az rettenetes Tisza, Szamos megáradása miá semmiképen el nem meheték, még gyalog ember sem igen járhatott az Szamosközben, mivel minden hidakat, pallókat elvitt a víz; de mégis ezzel keveset gondoltam volna, ha menő utamban itt Szathmárvármegyében, az sok félelmes sziveket ne láttam volna, kit igazsággal írok nagyságodnak, többire a törököknek csak hírtől is futnak. A parasztságnak elméje penig- úgy látom- mindenütt a törököt kedveli, csak várja az alkalmatosságot, immár alattomban hódoló leveleket is hordoztak, Szathmárvármegyében, úgy hallom, hogy látták menetelemet, közönségesen beszéltek, ránk hozza úgymond a törököt; így efféle nekem is fülemben esvén, jobbnak ítéltém megtérésemet, az idő is nem szolgálván, félvén az emberek nyelvétől is, ennekutánna is ne causálhassanak engem, ha valami török miatt való impedimentomok léssen, noha én, ha mentem volna is, nem ő ellenek mentem volna, csak magam jószágom látogatására, de ha az idő így hozta, az mivel most elhaladott, azzal el nem múlik. Másik ez gátolá meg menetelemet kegyelmes uram, mivel az szent-jóbiak tudják magokat vétkeseknek lenni, igen vigyáznak magokra, s tartnak tölem, hogy rájok megyek, vagy rájok küldök. Ehhez képest ők ez elmúlt napokban ugyan ide Máramarosban küldöttek el két kémet, kik minden dolgoknak végére menvén, megvitték, így ők a törököknek hírré adván, készülve volt a török bizonyosan Szent-Jób táján, más-képen informálván a törököt, hogy én ő ellenek igyekezem. Im már ehhez képest kegyelmes uram, minthogy ezelőtt is egynehány levelet irtam volt még nagyságod bemenetele előtt Szinán passának, hitván elveszett szent-jóbi jószágom felől, ki még akkor kezecinknél vala, most is magam mentsé-

gére írtam egy levelet neki, melynek páriáját nagyságodnak beküldtem. A németek kegyelmes uram valóban építik a sánczokat Szathmáron túl Majtín felé, úgy hallom, hogy ő felsége ad perfectionem akarja megépéttetni Szathmárt. Hogy magyar főkapitány legyen peng ezután immár benne, nehezen hiszem. Most egy Szentpéteri nevő ember vagyon benne. Kegyelmes uram nagyságod híre nélkül semmit nem akarván cselekednem, akarván nagyságodtól alázatosan értenem, ha az idő úgy hozza magával, szabad-e vagy magamnak alá mennem, vagy másokat küldenem alá a hódoltságra, azonban, ha oly dologban törökök is elegyetenék magokat, nem lenne bajunk miatta, mert én soha nem tudom még eddég kegyelmes uram, melyik minekünk jóakarónk, a török-e, vagy a német? Adja Isten, legyen mind a két fél, vagy peng vessenek össze, hogy enyettünk maradhassunk meg, de úgy is elig lennénk immunisok, mely elig ha meg nem lesz, a mint itt kinn folynak a dolgok, mivel az ő felsége katonái járton járnak alá. Úgy hozák tegnap, hogy Szathmárt is a görögök között két török kémet fogtak meg, egyiknek fejét vették, másik fogva vagyon. Az emberek is beszélnek publice, mely úgy leszen-e, nem-e? nem tudom Csak tegnap érkezék Szent-Jóbról egy nemes asszony, ki minden odavaló állapotokat voltaképen tud, mondá bizonyosan, hogy a passa minden ott maradtott egyetmásinkat külön rakatván, el nem veszése felől parancsolt, várván attúl, ha megtaláljuk-e felőle, melyet nagyságod híre nélkül nem akarván cselekedni, várok ebben is a nagyságod parancsolatjától, lehet-e ezen dolog felől nekie írunk, még is talán az mint szokták mondani, elveszett fejszének nyele forduljon meg. Ezt is akarám nagyságodnak alázatosan jelentenem kegyelmes uram, Istennek több látogatási között nem kevés búsulásom lévén szegény feleségem régültától való betegeskedése, Istennek tetszéséből s nagyságod költségéből, ha annyira való könnyebbsége lenne, ez következendő hónapban Késmárkra akarnám vinni, mivel ott igen hires tudós doctor vagyon, talám Isten után használhatna néki, melyet is nagyságod kegyelmes annuentiája nélkül nem akartam cselekedni. Gyalogot úgy látom kegyelmes uram találnánk,

csak volna honnét fizetni nekiek, mivel tudja nagyságod, mihelyt aféle beáll, mindjárt hópénzt kíván. Nagyságodat alázatosan követem, mint kegyelmes uramot bő írásomról. Isten nagyságodat minden dolgaiban szerencséltesse, s áldja meg. In Huszt, die 26. Martii Anno 1661.

Nagyságodnak alázatos szolgája

N. N.

6. Levél.

Kegyelmes uram!

Hogy Isten nagyságodat minden dolgaiban boldogétsa, kívánom.

Nagyságod nekem parancsolt dolgok felől atyám urammal ő nagyságával bőségesen beszélgetvén, mindezekre ő nagysága így resolválta magát.

1. Ez várban lévő magunk praesidiuminknak nagyságod hűségére való megesküvését ő nagysága Isten oltalmazzon, hogy difficultálja, csak nagyságod küldje formáját.

2. Valamikor nagyságtok ide akarja hozatni egyetmását, mindenkor meglehet.

3. Az nagyságtok egymás közöttvaló correspondentiat ami illeti, eddég is nagyságodhoz igaz sinceritással volt ő nagysága, ezután is abban megmarad, csak érthesse ő nagysága, miformán kíván újabb correspondentiat nagyságod.

4. A gyalog bevételét is nem difficultálja ő nagysága, csak hogy legyenek hítesek minékünk is, és ne tartsunk attúl, hogy jövendőben el idegenedjék tőlünk ez hely. Noha ő nagysága az nagyságod jó lelkiismeretiben, és hozánkvaló sinceritásában nem kételkedik, mindazáltal pro futura cautela nagyságod successorira nézve is, egy kis levelecskét méltóztassék adni.

5. Isten oltalmazzon derekas extremitastól, mindazáltal ha nagyságod aszszonyunkat ő nagyságát ide akarja küldeni,

abban is Isten oltalmazzon, hogy ő nagysága ellent tartson, csak hogy bizony nem igen bővölködünk itt éléssel, ha nagyságod is valahonnét nem provideál, mivel sok időktölfogva mind itt kellett laknunk, egyéb helyünk nem lévén, igen ^aelkölt a mi volt, s kél mindennap, csak buzát is sok pénzen vött ez idén az úr ő nagysága, s bort.

6. A Vincz-falusi útnak kivágatása felől kegyelmes uram mindjárt parancsolt az úr ő nagysága, csak hogy ez a vármegye addig szokta irtani, a míg máramarosi határ, Erdély felől meg a láposiak. Nagyságod azért azoknak is parancsoljon, hogy ők is vágják onnat, hiszem hagyhatnak onnat afelől mint egy-két napra való munkát.

7. Itt leendő kapitány felől is tött vala nagyságod emlékezetet több beszédi között. Mi bizony eleget fárasztottuk elménket kegyelmes uram, de sehol nem találánk, senkit, s inkább akarnók, ha erdélyi embert találánánk, hogy sem magyar-országit. Nagyságod azért arról is méltóztassék provideálni, s valakit küldjön ide, ha nem igen előkelő ember lészen is, csak légyen látott-hallott ember, és nem törökkel bélelt, mint mostan sokan vadnak Erdélyben, mindazáltal az is légyen nekünk is hites.

A Prinyi nagyobbik kisaszszony felől kegyelmes uram, most nagyságodat bizonyosan nem tudóséthatom, noha mihelt érkeztem, mindjárt írtam Prinyi Gábor uramnak a dologfelől; de minthogy idegenyes atyafiak egymás között Prinyi György urammal: semmi dolgokat nem közlik egymással. Maholnap azért minden dolgokban bizonyosan végére menvén, nagyságodat tudóséthatom, levelemet Medgyesre dirigálván, Nagyságod mindjárt utánnam küldött méltóságos levele itt-hon ére el, tegnap estve sok dolgaim s betegem is lévén itt-hon, siettem haza. Azért abbéli nagyságod méltóságos parancsolatját mennél hamarébb véghez akarom vinni. Igen akar-nám kegyelmes uram, ha nagyságod levelemre való választétele itt-hon érne. Itt semmi oly hírek nincsevek, kiket nagyságod ne tudna, s kikről nagyságodat tudóséthatnám. Nagyságodat alázatosan kérem, ha mi újabb hírei érkeztenek,

alázatos szolgáját méltóztassék tudósétani. In Huszt, die 2. May. Anno 1661.

Nagyságod alázatos szolgája.

7. Levelet is írtam ő nagyságának, mely nem oly emlékezetes dologról volt, hogy pro memoria leiratassék.

8. Hasonlóképen.

N. N.

7. Levél.

Alázatosan szolgálók nagyságodnak, mint kegyelmes uramnak

Nagyságod mostani gyűlésre való méltóságos convocatoriáját alázatosan vettem ma, úgymint 1. Junii, mely ha elébbért volna (noha nagyságod kegyelmességéből volt immár szabadságom oda felvaló utannak continualására) de annál nagyobbak tartván nagyságodhoz, s hazámhoz való kötelességemet, ha ennél is nagyobb akadály (úgymint szegény feleségem rettenetes súlyos betegsége) nem ért volna: nagyságod méltóságos parancsolatja szerint elmentem volna; de kegyelmes uram, mely nap nagyságod méltóságos levele érkezett hozzám, másnap mindjárt a gyűlésnek terminusa volt, melyhez képest indulásom is heában lött volna, mely jelenlétemnek mostani elmúlásáról nagyságodat mint kegyelmes uramat alázatosan követem. Ha Isten feltett szándékomban újabban meg nem gátol, mint ez elmúlt napokban nyavalyás feleségem újabbanvaló megnehezedésével: az innep után egynéhány nappal gyógyétásnak okáért fel akarom vinni, mely utamhoz is bizony nem fognék sokért, sok okokra nézve, ha lelkenben, s ily nagy tribulatiomban járó dolog nem volna. Ott jókarban hagyván, semmit nem késem, alásietek, s valamit nagyságod fog parancsolni nékem alázatos szolgájának, mindenekben atevő leszek, Az úr Isten

nagyságodnak minden előtte álló dolgait boldogétsa kegyelmes uram. In Huszt, die 1. Junii Anno 1661.

Nagyságodnak alázatos szolgája

N. N.

8. Levél.

Alázatos szolgálatomat ajánlom nagyságodnak mint kegyelmes uramnak; az úr Isten nagyságodat szerencsés boldog hosszú élettel megáldja.

Tegnapelőtt (lévén szolgálaim odafel) hozák több levelek között sógor uram Tökölyi István uram ő kegyelme levelét is, melyet nagyságodnak is inclusis elküldtem. Megláthatja nagyságod minémő addictioval legyen most is Barsai uramhoz. A felföldi segítség felől is mit írjon, adja Isten, legyen másképen, de magam is naprólnapra kezdek desperálni annak kétes volta felől, ha jövődöben is meglészen is. Máramarosnak, abban Husztnak, s nagyságtok egymás közöttvaló correspondentianak mi volta felől nem szükség írnom, s nagyságod méltóságos füleit terhelnem, mivel tudom atyám uram ő nagysága azokrólvaló írást continuál. Látom ugyan kegyelmes uram, hogy nagyságod az én assecutóriát is kívánja aszszonyom anyám ő nagyságával együtt, de én immár assecuratoria helyett hitemet adtam, melyel sok assecuratoria sem ér. Ha nagyságod az inclusát méltóztatik vissza küldeni, alázatosan meg szolgálom, sőt kérem nagyságodat, mint kegyelmes uramat, a Tökölyi uram levelét ne látná sok ember, mert nagyságod mellett is vadnak sokan, kik jó akarói ő kegyelmének, noha én is a vagyok, de megtudván, ígyüd idegenséget vennék magamra tölle, s most pedig az ő kegyelme atyafiságos jó akaratja szegény feleségem körül igen megkívántatik odafel, s ki tudja, még magam is hová szorúlok. Cselekedtetni ez ilyent velem nem egyéb, hanem nagyságotokhoz való kötelességem, és méltatlan addictiom. In Huszt, die 9. Junii Anno 1661.

Nagyságod alázatos szolgája

N. N.

9. Levél

Nagyságodnak mint kegyelmes uramnak alázatosan szogálok kívánván Istentől szerencsés boldog hosszú életet nagyságodnak.

En kegyelmes uram ez elmúlt hétfőn, úgymint 4. praesentis betegen, ágyba fekve, haza érkezém Isten kegyelméből, midazoltától fogva is igen keveset épülhetek, csak hol fekszem, s hol kelek, Istennek nagy látogatása lévén rajtam, melyet hoza szegény feleségemen való búsulásom, mert néha annyira elmegy az elmém, azt sem tudom, hol vagyok. Ez is öregbíti nyavalyámat, hogy mikor az én vékony tehetőségem szerint szolgálhatnék hozámnak, s abban nagyságodnak is: akkor esék az Istennek súlyos ostora rajtam. Kérem azért nagyságodat mint kegyelmes uramot, bé nem meentelemet ne egyétnék, hanem súlyos nyavalamnak tulajdonétsa, mert Isten látja, meg nem tudom nagyságodnak írni, mint búsulok rajta, hogy hazám, s nagyságod szolgálatjában most jelen nem lehetek, meggondolván némely jó akaróimnak felőlem való balitéleteket is, kik micsoda articlust is irtak némely személyek felől s ellen, látom; hogy pedig nagyságod engem abból az articulusból excipiált, nagyságodnak mint kegyelmes uramnak alázatosan megszolgálom. Bizony nem volnék oly pusyllanimis, hogy valami veszedelmet praesentiálván, azért vonnám ki magamat, mert én sem vagyok drágább másnál; de ha Isten most így megvert mind nagy nyavalyával: arról nem tehetek, megérdemlettem, áldott az neve érette, hiszem azért Istent, enged még ő felsége nekem időt az nagyságodnak való szolgálatra. Szegény feleségem temetéséhez is kell készülnöm, mivel az sok változásokra nézve, nem haladhat sokára, de még napot nem praefigáltunk, várván a készülettől. Eperjest léssen szegénynek temetése, becsületes atyafiaira, sok okokra nézve is. Isten nagyságodnak minden előtte álló dolgait boldogétsa kegyelmes uram, szívből kévénom. In Huszt, die 8. Julii Anno 1661.

Nagyságod alázatos szolgálja

N. N.

10. Levél.

Alázatos szolgálatomat ajánlom nagyságodnak, mint kegyelmes uramnak. Az úr Isten nagyságodat minden előtte álló dolgaiban boldogítsa.

Az úr szolgálait akarván haza bocsátani, nem mulathattam, hogy nagyságodnak egy vagy két szovat ne írnék. Én kegyelmes uram, Istennek hála, az elmúlt szombaton ide Eperiesre békével érkezvén, tegnap idvözült feleségemet eltakarítám, reménségen kívül, még is sok böcsületes főrendek valának szegénynek temetésén jelen. Nekem kegyelmes uram ugyan szerencsétlen helyem ez az Eperies, mivel ez előtt egynehány hetekkel csaknem meghalék itt többire; most meg nagyságodat alázatosan követem, oly kelevény vagyok rajtam, hogy teljességgel feküdnöm kell miatta, s borbély gyógyítja, melyet az táboron létemben is éreztem ugyan, de semminek tartván, s az úton mind lovon jövé, felette megmérgeződött annyira, nem hogy most lóra ülhetnék, de még az ágyban is elig fordúlhatok, kin bizony valóban búsúlok, hogy nagyságodhozvaló menetelem továbbra halad. Az emberek elméje kegyelmes uram ide fel sokképpen vagyok, az mostani felvetett buzát, s pénzt igen neheztelik, nagyságodat causalják, hogy ha nagyságod nem hitta volna, a német nem rontotta volna őket. Sok egyéb dolgokat is beszélnek az emberek, kiről, ha Isten szemben juttat nagyságoddal, bővebben beszéllek; én amint tudtam, eleget beszéltem nekik; félnek igen az oppressiótól, és persecutiótól. Itt az híre, hogy Petky uram kiakarván jöni nagyságodhoz, szembentalált a tatárokkal, s negyedfél ezeret levágott benne, adná Isten, bár volna úgy. Im nagyságod parancsolatja szerint, asszonyunknak ő nagyságának az orvosságokat elküldtem, mind pengig az ónnot, és puskaport. Ha ez a nyavalya rajtam nem essék, Kassára mentem volna holnap, de úgy hallom, Palatinus uram ő nagysága is Murányba készül, ha elmegyen, nem fáradok oda. Mihelyt Isten könnyebbit, s dolgaimot végez-

hetem, nem késem, alá megyek. Tartsameg Isten nagyságodat sokáig jó egészségben. Datum in Eperies 29. Aug. 1661.

Nagyságodnak alázatos szolgálja

N. N.

Levél Haiszter generálnak szóló.

Illustrissime Comes, Domine mihi observandissime! Servitorum meorum paratissimam semper commendationem.

Ez elmúlt napokban küldöttünk volt doctorért, s patikáriusért oda Szathmárra, melyeknek elküldésében és bocsátásában hogy kegyelmed jóakarattját mutatta, minden alkalmatossággal meg igyekezem szolgálni, hogy pengig akkor magam is kegyelmednek nem írhattam, szegény feleségem halálos betegsége mulattatta el. Ha mi új hirei vadnak kegyelmednek, kiváltképen ő felségének újabb hadainak érkezések felől: kérem ne nehezteljen tudósétani. Nékem egyéb új hireim nincsenek, hanem csak tegnap hozák Erdélyből, hogy Aly-passa Nándor-Fejérvárról megmozdult volna, és az Száván akarna által költözni; merre? nem tudhatom; ha pengig ugyan általköltözik ott, egyenesen Horváthországra szándékozik, kinek ellene állására Zrinyi uraimék nagy készülettel vadnak ő felsége parancsolatjából, és az Velenzéseknek is segítségek által, melyet tudom, kegyelmed jobban tud, úgy van-e, nincsen-e? kérem tudósétson. Én ezt hallottam Zrinyi uraimék felől. Sejdi-passa Tömösvárhoz akar jöni, ha eddég el nem érkezett is, azaz eb egyenesen mireánk szándékozik, megtanulván immár két ízben Erdélynek csinját-binját s mindenkor triumphalván, de talám harmadszor az Isten itt szakasztja nyakát. Szinán-passának állapotja miben légyen, azt kegyelmed tudhatja, közelebb lévően hozzá, ő neki előtte van, ha akar Erdélyre megyen, ha akar az ő felsége birodalmára, a míg meg nem ütök az orrát. Én kegyelmedet Isten oltalmában, s magamat a kegyelmed

atyafiságos jó akaratjában ajánlom. Datum in Huszt, die 18. Martii Anno 1661.

N. N.

Levél Haiszter generalnak, es Szentpéteri István uraméknak, (ki most Szathmári substitutus kapitány) egy tenorral szóló.

Kegyelmed levelemre való választételét igen nagy szeretettel vévén, hirekről való tudósítását megszolgalom. Most nem türhetem, hogy kegyelmedet lengyelországi állapotokról ne tudósítanám. Ez elmúlt napokban hoztak vala oly hírt, hogy 60,000 tatár volna Kemenicznél, és erre felé nyomúlna, mely dolognak bizonyosan végére való menéseért küldöttünk vala be. De azonban egynéhányfelől hozák bizonyosan, hogy abban semmi is nincsen, híre is nincs a tatárnak, hogy Lengyelországban jőne. Isten se hozza őket, mert valóban nagy akadályára lenne mind Erdélynek, s mind Magyarországnak, ha ők innét jönének, s meg a török egynehány fel. Most Varsován gyűlése vagyon mind a királynak, s mind a Lengyelrespublikának, a muszkával tractálják a békességet, mely ha véghez mehet, mindnyájunknak nagy hasznunkra fog szolgálni, de a tatár igen impedialja, vévén eszében abból magára következő veszedelmet. A lengyellel a kozákok újokban öszve akarnak veszni, a mely része megbékélt volt is vélek, Kmelniczkinék maradt volt egy ifju legény fia, azt most darabról darabra vagdalták, hogy a lengyelekkel békességet csinált volt. Erdélyben kiment a parancsolat, hogy készséggel legyünk, de mostan csendességben vagyunk, s mind pedig a török, de meddig tart, az Isten tudja. Ha mi új hírei vadnak kegyelmednek Várad felől, s mind onnat felől, kérem kegyelmedet, tudósítson. Ezen is még is kérem kegyelmedet szeretettel, tudósítson, hogy az Zrinyi uraimék harcza Sejdi-passával igaz-e nem-e? mert én még abban kételkedem, noha egynéhány felül hallottam immár, mert mikor

Teleki uramot expediálók Beszterczéről ő felségéhez nem régen, akkor bizonyosan Tömösvárhoz igyekezett, s most is úgy hallom, ott vagyon, a mint kegyelmed is írja. Ámbár elment légyen is, de ily hamar elig ha oda érkezett volna. Erdélyből is úgy írják, hogy mind Alypassa, s mind ők vesztegségben vadnak, mindazonáltal a készüllet meg vagyon. Tartsameg Isten kegyelmedet ect.

P. S. Hogy kegyelmed parancsolatja szerént mindjárt a patikáriust nem bocsáthatom el, kérem kegyelmedet felette igen megbocsásson, mivel bizony igen nagy fogyatkozása lenne szegény feleségem curálásának, ha ma vagy holnap el meune, mindazáltal ha kegyelmed tovább nem engedi, mi-helyt levele érkezik kegyelmednek, mindjárt elküldöm. In Huszt, die 18. Martii Anno 1661.

N. N.

*Lerél, a fejedelennek Rákóczi Ferencz uramnak ő nagyságá-
nak szőlő.*

Hogy az úr Isten nagyságodat alázatos szolgálatomnak aján-
lása után minden dolgaiban boldogétsa, szívem szerént ki-
vánom.

Mind az szegény idvezült boldog emlékezető kegyel-
mes urunknak, s mind penig nagyságodnak ez mi hazánk-
hoz eddég való kegyelmeségéről, (mely hogy ennekutánna
is fel ne viradjon reánk, abban nem kételkedem) meg ne
emlékezném, és nagyságod méltóságos személye előtt ez kis
írásom által meg ne jelenném, kívánván mindenkor nagysá-
god szerencsés élete felől örvendetes híreket hallanom, hála-
datlanságnak vétkével vádoltathatnám. Minekokáért ez leve-
lem által mostan (meddég személyem szerént lehet) insinua-
lom magamat az nagyságod méltóságos gratiájában, kérvén
alázatosan nagyságodat, alázatos szolgálójának ennekutánna is
parancsolni méltóztassék, mindenkor alázatos szolgálját ta-

lálja, kötelességem is azt kívánom. Emellett innét az sovány földekről nagyságodnak egyébbel nem kedveskedhettem mostanság, hanem egy tevét, és egy gyermeked lovat küldöttem nagyságodnak, kérvén nagyságodat azon alázatosan, ne az ajándéknak mivoltát, hanem az én nagyságodhoz való kész indulatomat, és alázatos szolgálatomat tekintse. Ezzel nagyságodat Isten oltalmában, s magamat az nagyságod méltóságos gratiajában ajánlom, kérvén nagyságodat alázatosan, meg bocsásson, hogy ezzel kell fárasztanom. Szegény feleségem velem együtt, az én kegyelmes aszszonyomnak ő nagyságának ajánlja minden időbeli kész engedelmes alázatos szolgálatját. Istentől szerencsés hosszú életet kívánván ő nagyságának. Datum in Huszt die 6. Junii Anno 1661.

Nagyságodnak alázatos szolgálja

N. N.

Levél Mikes Mihály uramnak szőlő.

Kegyelmednek mint régi jó-akaró uramuak, s kedves atyámfiának ajánlom szolgálatomat, szerencsés boldog hosszú életet kívánván Istentől kegyelmednek.

Az ifjú fejedelemhez ő nagyságához küldvén szolgámat, ez alkalmatossággal nem mulatám el, hogy kegyelmedet ez kis irásommal, levelem által megne látogassam, akarván mindenkor kegyelmed egészséges állapotja felől örvendetes híreket hallanom, melyről tudósítani is ne nehezteljen, kérem. Emellett ugyan ő nagyságának küldöttem egy tevét és egy gyermekdet tarka lovat, kérem kegyelmedet szeretettel ne difficultálja praesentálni. Hírek tudósításával kegyelmedet nem terhelem, tudván azt, kegyelmedek még jobban nállunknál érthet aféléket. Csak kérem arra, előbbeni jó affectióját, és barátságát velem közleni ne szűnjék meg, s parancsoljon régi jóakarójának, valami az én tehetségem, abban kegyelmed meg nem fogyatkozik. Kegyelmed nagy

szolga, az én jóakaró uramnak, Gaude András úrnak ajánlatom szolgálatomat. Ezzel ajánlom kegyelmedet Isten oltalmában, magamat az kegyelmed atyafiságos jóakaratjában. Datum in Huszt die 6. Junii Anno 1661.

N. N.

Levél Tökölyi, Szunyog Julius uraméknak, Henkelyné, Vizkeletiné aszszonyoméknak egy tenorral szólló.

Hat holnaptúl fogva mennyi sok súlyos, és többire halálos nyavalyákban forga szegény édes feleségem, csak Isten s mi magunk (kik körülötte forgottunk) tudjuk, orvoslás kedveért régen volt szándékom, hogy késmarki doctorhoz fel vinném, de az Isten sokszor megakadályozta szándékomat; ez elmúlt héten, mind ennyi félelmink, és szorongatásink között is, látván egy kis pihenését szegény feleségemnek, fel indítám, s békével hozám Hannosfalváig, reménségem lévén felvett utunkat continuálhatjuk Késmarkig. De a nagy hatalmú Istennél másképen lévén elrendelve, szegény feleségemre Hannosfalva végin igaz ítéletiből újabb súlyos csapását (úgy mint a gutautésnek egyik speciesét) bocsátá, ki miatt mint egy holt elevenen lévén, tovább nem vihetém, kénszeréttetem ide Eperjesre be térétem, reménlvén, hogy itt is succurálhatnánk szegénynek súlyos nyavalyájában, kit el is követtünk. De a bölcs Istennek titkában különben volt elrendelve, ma úgy mint 18. Junii 12 órakor délben, ő felsége sok súlyos nyavalyái, és szenvedési után lelkét testéből kivéve, nekem elfelejthetetlen szomorúságomra, kivel kívántam volna koporsómgig való éltemet, ha ő felségének tetszett volna. Akarám annak okáért erről mindjárt kegyelmeteket tudósítani, ily veszedelemben forogván az mi romlott szegény hazánk, nem akartam szegény feleségem hideg testét az helyből ki mozdítani, hanem bizonyos ideig itt jó helyben hadni, míg az én kedves atyám urammal, és aszszonyanyámmal nem concludálnék szegény édes feleségem temet-

ségének idejéről, helyéről, és módjáról. Azonban kegyelmed jótetszését is akarom venni, mi léssen temetsége, és helye felől, kiről atyafi szeretettel kérem kegyelmedet, tudósétani ne nehezteljen. Azonban maga, és kedves gyermeki felől is jó híreket hallani szívből kívánok, ajánlván kegyelmednek mindenkori szolgálatomat. In reliquis Illustrissimas ac Magnificas Dom. Vestras felices valere desidero. Datum in Eperjes, die 18. Junii Anno 1661.

N. N.

Levél az uramnak ő nagyságának szőlő, és az aszszonynak.

Hogy az úr Isten nagyságtokat alázatos szolgálatomnak ajánlása után, ilyen keserves egymástól való elválással ne látogassa, hanem együtt sokáig jó egészségben éltesse, szí-
yem szerént kívánom.

Akartam volna mind magam s mind nagyságtokra nézve, ha örvendetesebb hírt írhattam volna, de az Isten bölcs decretumának be kell teljesedni, mert soha az Isten a bünt büntetlen nem hagyja. Én is azért részes lévén, sőt fellelte igen a vétkeknek cselekedetiben, és gyakorlásában is, az Istennek bölcs decretumát, ma 18. Julii 12 órakor délben ugyan itt Eperjes városában fejemen tapasztalám, szegény édes feleségemtől való megválásommal, melynél nagyobb kereszt rajtam nem eshetik, a lelkieken kívül; de vigasztalom azzal magamot egyedül, el hívén azt, hogy az Isten szeret, azért sujtól szintén ennyire, noha ez ideig is szegény édes feleségemen kívül, ez világban igen kevés gyönyörűségem volt; de mostani tőlle való elválásom, mind azokat még tetézi, de az mint feljebb is írárom, így tetszett Istennek, áldott az ő neve érette, csak ő felsége engedjen nekem is utánna rövid nap boldog idvességes kimúlást. Ez is egyik vigasztalásom, hogy azt minden ember vallhatja, valamit el követhettem szegénynek gyógyításában: sem fáradságomat, sem költségemet

nem szánván, el követtem. Im a mostani felhozását is megcselekedtem: itt is sok becsületes ahoz értő emberekkel curáltattam, de úgy látom csak megakart Isten ezzel engemet látogatni, mert ugyan örvendettünk mindnyájan, még az szolgálaim is, mint volt az útban, gondolkodtam arrúl, hogy Isten után, két három hét alatt, derekason meg ne gyógyuljon, de Isten csudálatosképen, szép beszédi között az szekérben az apoplexiát reá bocsátá, melynek circumstantiáját nagyságod Rácz Mihálytól megértheti. Rettenetes tribulatióban vagyok, félvén a rettenetes hadakozástúl, mivel bizonyosan számtalan német jó. Homonnai uram ezen órában izené szolgálátúl, mint, hogy, s mikor temessük el szegént, s hol, melyről való beszélgetésért nagyságtokhoz alá sietek. Tartsa meg Isten nagyságtokat jó egészségben. Datum in Eperjes, die 18. Junii Anno 1661.

Nagyságtok alázatos szolgálója

N. N.

Levél Vesselyéni Pál uramnak szölvő.

Spectabilis, ac Magnifice Domine, et Frater mihi observandissime! Servitiorum meorum paratissimam semper commendationem.

Megbocsásson kegyelmed édes öcsém uram, hogy ezzel bústom; kérem kegyelmedet, az én kegyelmes asszonyomnak mondja alázatos szolgálomat, tudván azt, hogy ő nagysága ez mi házunkhoz mindenkor nagy synceritással volt, melyből ő nagyságának itt Eperjes városában ma 18. Junii délben éppen 12 óraker egy szolgálója, nékem elfelejthetetlen szomorúságomra kiesék, úgy mint az én szegény édes feleségem, melyről hogy ő nagyságát kegyelmed által nem tudósítottam volna, nem állhatám. Maga jól tudja ő nagysága, mennyi időktül fogva betegeskedett szegény, lévén azért megindulásra annyi ereje, felindétám Késmárk felé, annyéra jól velt az úton, hogy még gondolatunkban sem volt,

hogy mostan Isten kiszóllétsa ez világból, sőt meggyógyulását is immár bizonyosnak tartottuk; de Isten ezzel engemet csak megakart verni, mert mint egy mennyütölkő Istennek bölcs itéletiből szép beszédi között a guta megüté, szava el áll, s harmad napra meghala. Az úr Isten ő nagyságokat ilyen keserves egymástúl való elválástúl oltalmazza, és sokáig együtt jó egészségben tartsameg. Isten tartsameg kegyelmedet is sokáig jó egészségben. Datum in Eperjes, die 18. Junii Anno 1661.

Spectabilis, ac Magnificae Dominationis Vestrae

Frater et Servitor paratissimus

N. N.

Levél Homonnai uramnak szólló.

Nagyságodnak ajánlom köteles szolgálatomat; szerencsés boldog hosszú életet kívánván Istentől kegyelmednek.

Nem mulathatám el, hogy nagyságodat szegény édes feleségem véletlen haláláról ne tudósítanám, tudván azt, hogy nagyságodnak sem volt idegenje, kitől való megválásomért bizony életemet sem kívánom. Azt is hallhatta nagyságod, mennyi időtül fogva betegeskedett légyen szegény, akarván azért curalásnak okáé t késmárki docto hoz vinnem, hogy hazulról megindétottam, mindjárt jobban kezdett lenni, s annyéra könnyebbedett volt az úton, nem hogy haláltól féltettük volna, jó doctor is lévén mellette, de két három hetek alatt való meggyógyulását remélttük, hanem az Ist-nnek bölcs itéletiből, szép beszédi között az szekérben jobbfelől az guta megüté, o tan hamar szava elállván, harmadnapra meghala, elig hozhatám ide Eperjesre. A mostani változására nézve azért a mi nyomorúlt hazánknak, innét ki nem mozlétom (mivel immár a mi temetés-helyünket a török bírja), hanem im szintén most akarom koporsóban tétetnem,

és egy jó bótban betétnem, míg temetésnek napja felől atyám urammal, asszonyanyámmal beszélek. Nagy szivem fájdalomra vagyon, hogy énekszó, és praedicatio nélkül kell ezt cselekednem; de én itt peregrinus ember lévén, nem nyerhetem meg a várástól, hogy vallásomon való praedicatorokat, és deákokat hivassak, magok magokét offerálták, de azt én nem cselekedhetem. Tartsamög az Isten nagyságodat sokáig jó egészségben. Datum in Eperjes, die 18. Junii Anno 1661.

N. N.

Levél, Tököly, Henkely, és Szunyog Julius uraimáknak egy tenorral szőlő.

Eleitől fogvást a kegyelmed atyafiságos jóakarójában édes sógor uram, melyet hogy ennekutánna is rajtam fen ne tartson, abban semmit nem kételkedem. Ehhezképest nem mulathatám el, hogy kegyelmeteket magam állapotomról is ne tudósítanám. Én szegény feleségemhez való szeretetemet, s tőle való nehéz megválásomat csak nem halálommal bizonyítám, mert mely nap koporsóban tétettem szegényt, úgy mint az elmúlt hétfőn, mindjárt kezdte az szívem fájni; de én azzal semmit nem gondolván, ez elmúlt csötörteken hazafelé indulék, s egy napi járó földet ugyan mentem is volt immár, bemenvén szállásomra, véletlen oly föszédelgés jöve reám, csak nem elesém az sok gondoskodás miatt, onnét kimenvén, ha valami orvosságok nem lettek volna nálam, in Epylepsiam, vagy Paralysim estem volna, ottan hamar feltetvén szekeremre magamat, azon éjjel ide Eperjesre hozattam; azon éjjel, s másnap is többire eszem nélkül lévén, csak nem elájultam, és ha a doctorok körölettem nem löttek volna, sokféle orvosságokkal nem éltettek volna, kiváltképen két cret, úgymint a mediát, s az salvatellát meg nem vágták volna rajtam, vagy megholtam volna, vagy holtig való rettenotes nyavalyában estem volna, a mint a doctorok magok mond-

ják, de Isten még egyszer megkönyörüle rajtam, s úgy tesz, hogy mostan könnyebben vagyok, csak attúl félek, hogy ismét az útban reám ne jöjjön; tovább ittvaló késésem penig már nem lehet, mert csak eddég is szegény édes feleségem testére, magamra, s ittvaló mulatásomra, minthogy idegen helyett vagyok, s pénzen kell élnem, két ezer forintnál többet költöttem. His Illustræs Dominationes Vestras felices valere desidero. Datum in Eperjes, die 26. Junii Anno. 1661.

N. N.

Levél a nemes Eperies városának szöllő.

Emlékezetiben lehet kegyelmeteknek ez elmúlt napokban kegyelmek becsületes várasában minemő szomorúsággal látogata Isten ő felsége, szegény édes feleségemet a véletlen szomorú halál által tölem elvén, ennek temetésének helyéről rendeltem kegyelmek becsületes várasában levő magyar templomot, holott ugyan még ottlétemben helyet is kerestem a becsületes várasnak jóakaratójából; kegyelmeket azért igen bizodalmason kérem mint jóakaró uraimat, ne difficultálja vallásunkon lévő ceremoniákkal elhadni temetnem, mely kegyelmek hozzám mutatandó jóakaratójéért Isten is megáldja kegyelmeket, én is minden időben igyekezőn kegyelmeknek szolgálni, s mind penig kegyelmek ecclesiajához jóakarattal lenni, hiszem a mi vallásunk a kegyelmekétől nem sokat különböz, had ne csúfoltassunk más valláson lévőktől is, hogy ilyen rigidusok vagyunk egymáshoz, mi bizony, sem a mi papjaink szót sem tennék a felől, nehogy a kegyelmek vallásán lévőket templomunkban ne hadnók temetni; de tudom én, mit causál kegyelmek ebben, hogy más valláson lévőknék is utat nyítunk a bemenetelre; de úgy látom elegen vadnak most is, ma holnap félő, hogy a nélkül is többen ne legyenek. Ugyan mégis bizodalmason kérem kegyelmeket, ebben illyen nagy szükség-

gem lévén, meg ne fogyatkoztasson. Kegyelmetek is nékem parancsolván, tiszta szívvel igyekezem kegyelmeteknek szolgálni, és kedveskedni. His Reverendas Dominationes Vestras felices valere desidero. Datum in Huszt, die 8. Julii An. 1661.

N. N.

Levél Tökölyi uramnak szólló.

Illustrissime Comes, Domine et Affinis mihi observandissime. Servitiorum meorum paratissimam semper commendationem.

Kegyelmed két rendbeli levelét igen nagy szeretettel vettem, melyekből értvén szomorúan kegyelmednek egészségben való alteratioját, kívánom, hogy Isten kegyelmedet abból erősítse, és előbbeni jó egészségét megadván, abban sokáig éltesse, a maga dicsőségére, s nékem szerencsémre. Kegyelmed mostani szomorúságomban való vigasztalását megszolgálom, nem is találok vigasztalást egyebet a kegyelmed irásánál, tudván azt, minden embernek egyszer reá kell menni, de bárcsak egy kevésse kedvez vala Isten ő felsége, még ne választ vala el ilyen ifjúságunkra bennünket egymástól. Hogy kegyelmed egészségem felől értekezik, igen nagy szeretettel veszem, én bizony édes sógor uram mindazultától fogva is felette nyavalyásul voltam, s vagyok annyéra, (noha ő felsége sokféle nyavalyákon vitt által életemben, de mind egybentennem is, mostani nyavalyámmal nem érne, hol fekszem, s hol kelek, néha többire elmém kívül vagyok, immár egy hónapja lesz, miolta rajtam ez a nyavalya. Immár Isten titkában vagyom, mire adja ő felsége végét. Szegénynek temetségéről való censuráját is, hogy kegyelmed megirta, megszolgálom, a mint (úgy tudom, kegyelmednek megirtam volt) még ott fen létemben nyugodt volt meg azon az elmém, hogy Eperiest temettesem sok okokra nézve. Hogy penig

kegyelmed atyafiságos jóakarátját igéri hozzám, adja Isten kegyelmednek reconpensálhassam minden időbeli kész szolgálattal, bizván a kegyelmed eleitől fogvást hozzám mutatott atyafiságos jóakarátjában. Nem türhetem, hogy meg ne irjam Szűnyog Julius uramnak tüzre való olajöntését, két rendbeli levelét vettem ő kegyelmének, igen nagy panaszokkal teljesekeket, melyre látja Isten vétkem nincsen. Panaszolódik ő kegyelme azon, mennyit küldöztem oda fel, szegény idvezült feleségem állapotját meg nem jelentettem, mint használhatott volna ő kegyelme szegénynek; holott bizony tudomásom szerint, valamikor oda fel küldöttem, ő kegyelmének való irásomat el nem mulattam külömben, hanem hogy az én szegény feleségemet fel akartam vinni a doctor kedveért Késmárkra. Kegyelmednek irtam egynehány leveleket, s Árvában meg kapitány uramnak egy kevés pénz végett, ő kegyelme messze lakván Slesiában, nem küldhettem oda mindenkor szolgálmat. Most penig azért vittem volna fel szegényt atyafiai közzé, hogy talám Isten után valami jót tehettünk volna véle, ő kegyelmek is közelebb lakván oda. De ha Isten az én elfelejthetetlen keserüségemre azt cselekedé, mit tehetünk róla; sőt csudálkozom ő kegyelmén, hogy csak szól is, mert oly sógora lehetett volna ő kegyelmének, hogy hat esztendőök alatt, bizony mind a tizennégy ezer tallért, s mind penig a mi kevés jussa volt szegénynek, megkereste volna; amit ő kegyelmek szegénynyel adtak, annál több jóakarátjokat ő kegyelmeknek szegény hugokhoz soha nem láttam. Ezzel is megmutattam, hogy nem javai, hanem maga kellett szegény, adta volna Isten, bár én egy dolmányban, s egy imegben maradtunk volna, csak élhettünk volna együtt. Megbocsásson kegyelmed édes sógor uram, hogy onyi irásommal terhelem. Kegyelmed énnekem parancsoljon, s mindenkor szolgáló atyafiára talál. Adja Isten, ez levelem találja kegyelmedet szerencsés órában 's jó egészségben. Datum in Huszt, die 12. Julii Anno 1661.

Levél Tökölyi uramnak szőlő.

Illustrissime Comes, Domine Affinis mihi observandissime. Servitiorum meorum paratissimam semper commendationem.

Kegyelmed 14. praesentis írt becsületes levelét tegnap, úgymint 20. ejusdem igen nagy szeretettel vettem, annyiban mutatja kegyelmed hozzám való atyafiságos affectióját, melyet mind írásából, s mind izenetiből eszemben vettem, kegyelmednek minden alkalmatossággal megigyekezem szolgálni, adjon Isten nekem is időt az kegyelmednek való szolgálatra. Noha Isten mind a kettőnket igaz ítéletiből megfosztott immár azoktól, kik végett atyafiságot vetettünk volt, de had ne sonáljon mireánk az a proverbium: „meg holt az gyermek, s elkölt a komaság“ etc. az én részemről soha sem, hiszem a kegyelmedéről sem. Szegény idvezült feleségem temetése napját egyező értelemből, mind ez mostani változó állapotokra, s mind penig magunk sok búsulásinkra, s bajoskodásinkra nézve akarnám rendelni circa 28. Aug. avagy 4. Septembris minden okvetetlen, ha valami derék akadályok nem interveniálnak, melyről kegyelmednek újobban akarok írni. Kegyelmednek megiszolgálom, hogy Eperiesre írt volt szegény feleségem teste felett való ceremóniáknak állapotjáról. Erre reá léptek ő kegyelmek, hogy a háznál vallásunkon való praedikatio, s oratio, és éneklés legyen, de hogy a templomban legyen vallásunkon való praedikatio, arra nem; bár csak immár azt engednék meg, hogy hozhatnánk másunnét egy becsületes tudós praedikatort, mert igazsággal írom kegyelmednek, egy gyermek jobban tudna annak praedikállani, hogy nem az ottvaló praedikátor. Híreket kegyelmednek nem igen jókat írhatok, a török sok égetéssel, dühösséggel pusztétja hazánkat, az emberek mindenünnét kiljebb nyomulnak. Isten tudja, ma holnap itt is mint járunk. Szegény Barsai uramot diribről darabra vagdalták Budai Zsigmonddal együtt. Többet írnék, de nem lehet; akarnám ha kegyelmeddel mennél hamarébb beszélhetnék, félő, hogy el ne keljen Erdélyben a fejedelemség. Adja Isten, cz levelem

kegyelmedet találja szerencsés órában s jó egészségben. Datum in Huszt, die 22. Julii Anno 1661.

Illustrissimae Dominationis Vestrae

Frater, et Servitor paratissimus

N. N.

Levél Homonnai uramnak szőlő.

Illustrissime Comes, Domine mihi summa observantia colendissime! Servitiorum meorum paratissimam semper commendationem.

Sok dolgai között, hogy nagyságodat ennyi levelemmel terhelem, igen követem; de viszen arra nagyságodban való bizodalom. Kérem azért nagyságodat igen syncere, ne neheztelje jóakaró szolgálját az oda fel való állapotokról tudósítani, kiváltképen pedig a németek alá jöveteliről, és a hadak mivoltáról. Mivel szegény idvezült feleségemet circa 28. Aug. avagy 4. Septembr. akarnám Eperjest eltemettetni; ha az idő s az alkalmatosság megengedné, és az ott körül való hadak és egyéb állapotok miatt lehetne, melyről mégis felette igen kérem nagyságodat, ha levele által nem lehet is, mégis szolgálaim által tudósítani ne nehezteljen, tudhassam mihez alkalmaztatni magamat, megtekéntvén azt is, hogy szegény idvezült feleségem nem volt nagyságodnak idegene, s mind pedig az én jövendőbeli szolgálatomat. Kérem nagyságodat akkori tájban maga honléte felől is tudósítani ne nehezteljen. Mely nagyságod hozzám mutatandó jóakarátját, nagyságod parancsolván, minden alkalmatossággal megigyekezem szolgálni. Erre a pártra mi nem igen jól vagyunk. Szintén ez órában hozák a fejedelem levelét. A budai vezér Izmael-passa immár Fejérvárnál vagyon feles törökkel, tatárral. A fejedelem Bonczidához jött vissza, Petki úr az egész haddal Szeben felé ment, ha valamit distrahálhatnék két felé a nagy erőt, de úgy látom, hogy egynehány ezer muskatélyos kívántatnék. Nagy égetéssel jó az ellenség, immár két száz

várast égetett el, úgymint Szászsebest, és Szászvárust. Tudom mindezeket nagyságod nálamnál jobban tudja. Kérem nagyságodat, az én nevem emlékezetben ne légyen, csak akartam nagyságodnak ezeket ex confidentia írnom. His Illustrissimam Dominationem Vestram feliciter valere desidero. Datum in Huszt die 24. Julii, Anno 1661.

Nagyságod jó-akaró szolgálja

N. N,

Levél Haller Gábor uramnak szóló.

Minden időbeli kész szolgálatomnak ajánlása után hogy Isten kegyelmedet minden dolgaiban boldogítsa, szívem szerint kívánom.

Ez elmúlt napokban Miriszlónál lévő táborból kegyelmed nekem becsülettel írt levelét igen nagy szeretettel vévén, jó kívánságát, betegségemen való szánakozását, s mind penig a mi kegyelmes urunk ő nagysága előtt való mellettem való szóllását, minden alkalmatossággal megigyekezem szolgálnom. Én is uram, nem kicsiny csudálkozással veszem eszemben kegyelmed leveléből levelemen való megindulását, holott én akarván kegyelmednek szolgálnom, minden scrupulust szívemről levetvén, ez végre írtam kegyelmednek leveletem, jó választ várván reá, hogy ennekutánna az egymás között való atyafiság inkább continuáltassék, melyben úgy látom megcsalokoztam, mivel kegyelmed írja levelének egyik periodusában, fejedelemség felől való gondolkodásomról, kegyelmed ingyen sem gondolkodott, hásonlóképen ez után is ne gondolkodjék, mert nem termettem arra; olyan írást penig levelemben kegyelmed nem látott magam részéről, melyre ilyen feleletet érdemlettem volna, de im legyen. Másods. or írja kegyelmed hogy innen származnak a fejedelemség kívánó emberek; magunk felől fele'ek, más ember elméje eddég holjáró, nem tudom; de az is megvan úgy zabolázva, attúl is nem kell félni; de úgy látom, inkább romlásunkra való dolgok némely emberektől, ha lehetne, neveltetnének. Panaszszal írhatom

kegyelmednek, most is oda be küldött szolgálóinknak áru-
la a nevek ; de én ezeket mind ebben hagyom, hanem mint ed-
dég, úgy ennek utánna is kegyelmed szolgáló atyafia igyeke-
zem lenni, kérem bizvást parancsoljon, a mire én elégséges
vagyok, tiszta szívvel igyekezem kegyelmednek szolgál-
ni sőt kérem megbocsásson, ha valamit vétettem. Adja Isten ez
levelem találja kegyelmedet szerencsés órában, s jó egészség-
ben. Datum in Huszth, die 22. Julii Anno 1691.

Kegyelmed atyafia szolgáló

N. N.

Levél Haller Gábor uramnak szóló.

Spectabilis ac Magnifice Domine mihi observandissime. Ser-
vitorum meorum paratissimam semper commendationem.

Kegyelmedet tartván mindenkor jóakaró uramnak és
kedves atyámfiának lenni, nem mulathatám el, hogy kegyel-
medet ez levelemmel meg ne látogassam, akarván minden-
kor kegyelmed egészséges állapotja felől örvendetes híreket
hallanom, s edszersmind magam állapotomról is tudósítanom,
Én uram ez elmúlt hétfőn, úgy mint 4. praesentis betegen,
ágyban fekvve Isten kegyelméből haza érkezém, mindazoltá-
tól fogva is igen keveset épülhetek, csak hol fekszem, s hol
kelek, Istennek nagy látogatása lévén rajtam, mert igazság-
gal írom kegyelmednek, néha annyira el megyen az elmém,
azt sem tudom, hol vagyok. Ez is öregbéli nyavalyámat, hogy
mikor az én vékony tehetségem szerént szolgálhatnék ha-
zámnak, akkor esék ez Istennek súlyos ostora rajtam ; ke-
gyelmedet azért igen bizodalmason kérem, mind az mi ke-
gyelmes urunk ő nagysága előtt, s mind mások előtt ne ne-
hezteljen menteni, be nem menetelem miért ne lehessen, meg
beszélni. Noha urunknak ő nagyságának is írtam, mind pe-
nig más jóakaróimnak is : bizony meg nem írhatom kegyel-
mednek, mint búsulok rajta, hogy hazámnak mostani szük-
ségében jelen nem lehetek, meg gondolván némely jó akaró-

imnak felőlem való balitéleteket is. Nem volnék bizony oly pusyllanimis, hogy valami veszedelmet praesenciálván, azért vonnám ki kegyelmetek közül magamat, mert én sem vagyok másnál drágább; de ha Isten most így megvert, mind nagy szomorúsággal, mind pedig nagy nyavalyával, arról nem tehetek, megérdemlettem, áldott az ő neve érette; hiszem azért Istent, enged még ő felsége nekem időt hazám-
nak való szolgálatra, abban kegyelmeteknek is. Szegény feleségem temetéséhez is el kell készülnöm, mivel az sok változásokra nézve nem haladhat sokára, de még napot nem praefigáltunk, várván a készülettül, Eperjest léssen temetése, becsületes atyafaira, és sok okokra nézve is. Édes Haller Gábor uram, jobb az embernek scrupulását szívéről le tenni, vőttem azért eszemben régoltától fogva kegyelmednek magában tartó reám való nehézségét, melynek egynehány kimutatott jeleit is írhatnám, de azt ebben hagyom, holott Istennel bizonyítjuk, soha tudomásom szerént nem hogy nyilván, de titkon is kegyelmednek nem vétettem; én nem tudom, mi lehessen az oka, én pedig nem hogy olyan becsületes úr embernek disgratiájában akarnék esnem, de azt akarnám, inkább minden ember szeretne. Im mostani utolszori gyűlésben is micsoda articulust írt légyen az nemes ország: értem s látom, melyben ha az én kegyelmes uram gratiája ne accedáljon, engemet is oda elegyétettek volna, holott az ő nagysága annuentiájából nem voltam jelen. Uram ne gondolkodjék kegyelmed felőlem s tegye le minden scrupulását, kérem, meg nyugodva lévén kegyelmed, a kegyelmedhez való addictiomban.

Én uram soha (mint hogy nem is születtem arra) nagy állapotnak kívánója nem voltam, s nem vagyok. Urat mást annál, a ki vagyon, nem kívánok; de ha Isten másképen rendelné a dolgokat is, azért nekem veszedelmekre senki ne igyekezzék, hogy valakit arra való szándékában meg akadályoztatnék, mert bizony száz ház jobbágyú nemes ember Erdélyben nálamnál arra inkább vágy, mert én arról nemis álmodom. Hogy török levelet nem mutathatnék én is, azt nem tagadom, melyet még Beszterczén létemben megmutattam uramnak ő nagyságának; de van eszem, s élek vele, oly-

ban tartom, mint a falra hánt borsót. Azért kegyelmedet még is kérem, mi felőlünk tegyen le szívéből minden scrupulust és engem Balásfalván fogadott ígéreti szerént tartson meg maga atyafiságos jóakaratójában, s parancsoljon mindenkor szolgáló atyafiára talál. Adja Isten ez levelem találja kegyelmedet szerencsés órában, s jó egészségken. Datum in Huszt die 10. Julii Anno 1661.

Spectabilis ac Magnificae Dominationis Vestrae

Frater, et Servitor paratissimus

N. N.

Level Kemény Simon uramnak szálló.

Hogy az úr Isten kegyelmedet minden dolgaiban boldogétsa, szívem szerént kívánom.

Ez elmúlt napokban Miriszlónál lévő táborból írt kegyelmed becsületes levelét igen nagy szeretettel vévén, kegyelmed egészségben való létét örömmel értem, kiben hogy Isten kegyelmedet sokáig megtartsa: szívből kívánom. Kegyelmed jó kívánságát pedig s mellettem való szállását, minden alkalmatossággal meg igyekezem szolgálnom; kérem ezután is azt cselekedje, mert én mindenkor bizom a kegyelmed atyafiságos jó akaratójában. Most is ugyan azért írom, látja isten inkább tiszszerte ott volnék, hogy sem itt veszteglenék; de igazsággal írom kegyelmednek, nincs egy óráig való egészségem. Panaszszal írhatom kegyelmednek édes bátyám uram, hogy az mi szolgálóinknak nevek immár áruló; ítéljen meg Isten, ha azok vagyunk, hiszem nem tehetünk mi rólla, ha más valamit csinált, de az is úgy meg vagyon zabolázva, attúl nem kell félni. Adja Isten ez levelem találja kegyelmedet szerencsés órában, és jó egészségben. Datum in Huszt, die 22. Julii Anno 1661.

Kegyelmed szolgáló atyafia.

N. N.

Levél Szűnyog Julius uramnak szóló.

Spectabilis ac Magnifice Domine et Affinis mihi observandissime. Servitorum meorum paratissimam semper commendationem.

Az kegyelmed panaszszal teljes két rendbeli leveleit igen nagy becsülettel vettem, csudálkozván azon, hogy tűzre olajat önt, panaszolkodván mennyi ideje én kegyelmedet levelemmel nem látogattam; úgy tudom, valamikor oda fel küldöttem, kegyelmednek való irásomat el nem mulattam külföldben, hanem hogy szegént Késmarkra akartam vinni gyógyításnak okáért, kit kegyelmed jól tudott, akkor írtam sógor úrnak, gróf Tökölyi István uramnak ő kegyelmének egynéhány rendben, tudván kegyelmednek távolylétét, nem küldhettem szolgálmat mindenkor olyan meszsze. Sőt csudálkozva olvasom kegyelmed irását édes sógor uram, hogy írja levelében, ha halálos nyavalyáit értette volna, atyafiúi szeretetét meg mutatta volna, s hozzánk el jött volna. Vajha én oly boldog lehettem volna, hogy én azt a halálos hertelen gutaütést (midőn immár elébbeni nyavalyáiból való gyógyulását reméltettem volna szegénnek) a kegyelmed eljöveteléig halaszthattam volna, kegyelmednél inkább akartam volna. Én uram nem élek, hanem csak nyomorgok, immár egy holnapja, miolta hol fekszem, s hol kelek, s hol meg elmém nélkül vagyok többire. Én fokathatnék inkább panaszra ki, de most abban hagyom, csak Isten éltette volna szegént az én szerencsémre, bár én egy dolmánban, s ő egy ingben maradtunk volna. Úgy tudom, nem búsítottam kegyelmedet semmijeért is hat esztendő alatt, megmutatván azt, nem java, hanem maga kellett szegény. Temetésének helye szegénynek Eperjest lészen; mikor? Kegyelmedet fogom tudósítani. Kegyelmed nekem parancsoljon, mindenkor tiszta szívvel igyekezem kegyelmednek szolgálni. Datum in Huszt, die 12 Julii Anno 1661.

Spectabilis, ac Magnificae Dominationis Vestrae

Affinis, et Servitor paratissimus

N. N.

Levél a fejedelemnek ő nagyságának szölvő.

Nagyságodnak mint kegyelmes uramnak alázatosan szolgállok, kívánván Istentől szerencsés boldog hosszú életet nagyságodnak.

Én kegyelmes uram ez elmúlt hétfőn úgymint 4. praesentis betegen, ágyban fekve, Isten kegyelméből haza érkezém, mindazoltától fogva is igen keveset épülhetek, csak hol fekszem, s hol kelek. Istennek nagy látogatása lévén rajtam, melyet hozza szegény feleségemen való búsulásom, mert néha annyira elmegy az elmém, azt sem tudom, hol vagyok. Ez is öregbíti nyavalyámat, hogy mikor az én vékony tehetségem szerént szolgálhatnék hazámnak, s abban nagyságodnak is: akkor esék ez Istennek súlyos ostora rajtam. Kérem azért nagyságodot mint kegyelmes uramot, be nem menetelemet ne egyébnek, hanem súlyos nyavalyámnak tulajdonítsa; mert Isten látja, meg nem tudom nagyságodnak írni, mint búsúlok rajta, hogy hazám, s nagyságod szolgálatjában most jelen nem lehetek, meg gondolván némely jóakaróimnak felőlem való balitéleteket is, kik micsoda articulust is írtak legyen némely személyek ellen: látom; hogy penig nagyságod engem az articulusból excipiált, nagyságodnak mint kegyelmes uramnak alázatosan megiszolgálom. Bizony nem volnék oly pusyllanimis, hogy valami veszedelmet praesenciálván, azért vonnám ki magamat, mert én sem vagyok drágább másnál; de ha Isten most így megvere, mind nagy szomorúsággal, s mind nagy nyavalyával: arrúl nem tehetek, megérdemlettem, áldott az ő neve érette, hiszem azért Istent enged még ő felsége nekem időt az nagyságodnak való szolgálatra. Szegény feleségem temetéséhez is kell készülnöm, mivel az sok változásokra nézve nem haladhat sokára; de még napot nem praefigáltunk, várván a készülettől. Eperjest léssen szegénynek temetése, becsületes atyafiaira, sok okokra nézve is. Isten nagyságodnak minden elötte álló dolgait ke-

gyelmes uram boldogítsa, szívből kívánom. Datum in Huszt die 18. Julii Anno 1661.

Nagyságod alázatos szolgálója

N. N.

Levél az úrnak, s az uszszonynak ő nagyságoknak egy tenorral szóló.

Alázatosan szolgálók nagyságtoknak. Szintén nagy veszekedésben voltam, ennyi időktől fogvást nem vévén nagyságtoknak levelét, a fejedelemhez pedig untalan jöttek onnét emberek. Én immár ötöd napja, hogy itt a táboron vagyok, minden tábori alkalmatosság nélkül, noha Patakra is tekintettem vala által, hát general Sztarumberg G. is szintén azon nap jött be, szemben lőttem vele. Immár itt mulatok egynehány napig, azonban a temetésnek napja el közelgetvén, el kéredzem az előtt egynehány nappal. A fejedelem is küld képeben becsületes embert szegény feleségem temetésére, de kit, még nem mondotta meg. Hírekről nagyságodat nem tudósíthatom, mivel nekünk is nincsenek, még inkább onnat várunk: a török mely felé ment, Szatmárt szállja-e meg, Székely hidat, vagy pedig be megyen Erdélyben? A német immár úgy látom, ha hitinek kell hinni, eljő, mi úgy tudjuk segítségünkre, de Isten, s az idő mutatja meg. A fejedelem mindjárt meg mutatta a levelet, melyet a török nagyságtoknak írt. Tartsa meg Isten nagyságtokat jó egészségben. Datum ex castris ad pagum Boly positis die 18. Aug. Anno 1661.

Nagyságotok alázatos szolgálója.

Nagyságtok szorulásban lévő bajoskodását, mind pedig berzenkedését búsulással értem, Isten nagyságtokat meg gyógyítván, jó egészségben éltesse, de pedig Isten derekas megszálástól őrizze nagyságtokat, mert én annyi gondolkodásban voltam mind nagyságtok fölől, s mind pedig afelől, immár csak az sem lesz, a hol fejemet lehajtsam, nem tanácslom

azért, hogy többé nagyságotok várban szoruljon, bezzeg én nem, ha mezőt találhatok Basodi uram immár eddig be is érkezett Eperjesre.

N. N.

Levél az úrnak ő nagyságának szőlő.

Alázatos szolgálatomat ajánlom nagyságotnak mint szerelmes apám uramnak. Az úr Isten nagyságotat szerencses hosszú élettel megáldja.

Nagyságod levelét ezen órában alázatosan vévén, betegeskedését bizony szomorúan értem, kiből hogy Isten nagyságotat meggyógyétsa, szivem szerént kívánom. Nagyságod parancsolja levelében, hogy tudósétanám az ide való állapatok felől, s mind penig magam Eperjesre való menetelemről, és egészségemről. Immár Montecuculi, a mint az elmúlt napokban is írtam vala nagyságotnak, Tokajhoz érkezett tizezered magával, kinek gyalogja, s feles lövészerszáma is lévén, faltörök is, ma vagy holnap okvetetlen hozzája érkezik. Eddég való szembeléteket ő nagyságoknak nem egyéb mulattatta el, hanem az ellenségnek bizonytalan szándéka, merre igyekezzék, melyet immár ma bizonyosan megértvén ő nagysága: a generált mindjárt tudósétotta, melyre holnap estvère várunk választ, így a szembelétel is nem fog haladni, és a dologrúl való discursus, melynek kimenetelét mint adja Isten ő felsége tudja, segétnék-e meg bennünket, nem-e? Noha tegnap érkezék meg Teleki uram, azt izente a generál: „Verbum Sanctum dico, quia Verbum Caesareum dico, non frustrabimini.“ Azaz: ez az ordinantia, ha vár alatt találja az ellenséget, elüzze alóla, ha meg nem harczol véle; ha mezőben találja, megharczoljon véle; ha Erdélyben ment, utánna menjen; immár ez utolszerirül lesz a discursus, magam immár semmiképen el nem mehetek, de akármikor induljak, s akár honnét, ha meg nem halok, ez jövő szombaton, Isten egészségemet adván, Eperjest leszek. Szekeremet elbocsátom elül,

csak Isten adna egészséget, mely bizony mégis nincs helyen. Mind nagyságtoknak, s mind nekem Basodi uram micsodás levelet irt, elküldtem, a papot is, a kit hivattam. Soha így nem táboroztam, egy rossz hintóval, de csak szegény feleségemet temethessem el, másképen kell gondot viselnem magamra. Most ebben vannak a dolgok nagyságos uram, urunknak két rendbeli csapatja vagy on oda, soha semmit nem halottunk még eddég felölök, talám éppen kiüzik az ellenséget Erdélyből. Két compania németsege is vagy on ő felségének oda. Tartsameg Isten nagyságtokat sokáig jó egészségben. Datum in Castris ad pagum Boly positis die 18. Aug. Anno 1661.

Nagyságod alázatos szolgálója

N. N.

LEVELEK ÉS MEMORIÁLÉK PÁRIÁI

KÖVETKEZNEK EZ SZERINT.

1. Levél az urnak ő nagyságának szőlő.

Én nagyságos uram tegnap Husztrúl megindulván, éppen Józsefházára jöttem, s ma jó reggel bejövén Medgyesre, a fejedelemmel szembe lettem, elsőben nagyságod levelét megadtam, úgy a többit oztán, mely dolgot ő nagysága nagyságotól igen kedvesen vett; noha én ő nagyságának megmondottam, ha lehet ne közölje másokkal, mert ne talám megtudják valami formán a törökök, jövendőben nagyobb bajunk lészen miattok, s mind peng az izeneteket; de immár ő nagysága kezénél lévén a levelek, s mind peng az izeneteket értvén, azokat elkérte tőlem. Haller Gábor és Kemény Simon uraimékkal, s többekkel is communicálván, Teleki uramtól a generálnak küldém, ki csak itt nem messze vagyon Tudom nagyságtok ebben megütöközik, gondolván azt, hogy még úgymond a két hatalmas nemzet egybe nem veszett, azért beküldi páriáját a töröknek, és így annál inkább romlanunk kell miattok; de arról nem tehetek, mert ha parancsolta, kezében kellett adnom, ha az izeneteket párban nem vettem volna is, ugyan elő kellett volna beszélnem, s úgy is leiratta volna. A mi peng nagyságtoknak ezen való búsulását illeti, én, a ki tudom a dolgot, most miben legyen, nem törném magamat rajta, melyet tudom nagyságtok nem hiszen, de hiszem az idő megmutatja; azt bizonynyal merem irni nagyságtoknak, hogy ha a német valamit veszen eszében, s mind peng a fejedelem a vármegyénk tétovázása fe-

lől, a török rontásátúl még egy ideig maradhat, de nem vetek négy napot neki, némettel, magyarral teli leszen. Balásfit a fejedelem kívánja, minthogy ott volt a táboron, az izenetek is ő általa löttek, személye szerént jöjjön ő nagyságához, nagyságod azért mennél hamarébb küldje ide Medgyesre, noha a fejedelem jóreggel innen elmegyén Czikófalvára, a magyar táborra, de itt a fejedelemasszony instruálja, hová menjen a fejedelemhez, s beszél az oda be való állapotokról vele, s mindjárt vissza bocsátja nagyságodhoz; jó hogy most el nem jött, mert vettem eszemben, a fejedelem hogy tart, azért azt mondá, s becsületére fogadá, nem leszen semmi bántódása, kiről nem is kell gondolkozni, vagy két katonát, a kiket én velem parancsolt nagyságod hogy eljőjenek, s el nem jöttenek, azok közül eljöhetnek vele. Micsoda válaszokat kell a levelekre tenni, s mind penig egyéb dolgokról, Isten haza vivén, nagyságod érthet, Balásfi ne késsék semmit is, a fejedelem is nem késlélteti, hogy oztán mennél hamarébb mehessen be. A német ismét oly készen vagyon, ha Kolosvárat megszállják, újjobban menjen segítségére, a fejedelem is készül, melyhez képest nekem is irt volt nagyságod levelében, hogy elmenjek, még közel sem végeztük el a discursust, azért talám estig megszakadván, ha ez éjjel nem is, jó reggel megindulok, s haza sietek. Kérem nagyságodat parancsoljon, a mint elkészétette volt Nagy György a három szekeret, éléssel, s mindennel legyen készen most is, hogy ha kívántatik, mindjárt indulhasson. In Görbed, die 6. Octobr. Anno 1661.

Nagyságod alázatos szolgálója

N. N.

Anno 1661. die 5. Octobris küldött atyám uram ő nagysága az méltóságos fejedelemhez Kemény János uramhoz ő nagyságához holmi scrupulusoknak megjelentése felől. Melyek így következnek.

Medgyesre érkezvén legelsőben is mondám ő nagyságának: Az urnak esett értésére, hogy nagyságod oda-fel való jó akaróinak ezt írta volna,

Ú g y m o n d:

1. Zólyomi Miklós most sem szűnt meg az árultatástól, melyre nézve a törökség Huszt alá is ment volt, írt volt mindkettőnek, hivatták alá őket, melyhez a másiknak is lett volna hozzá kedve, de mivel hogy mind ő felségének, s mind magunknak feles praesidiumunk lévén Husztban, nem effectuálhatták igyekezeteket. Immár ez értetett az urra is.

Erre a volt a felelet:

Isten úgy áldjon meg, s úgy áldja meg lelkem idvességét, s úgy boldogétsón, s gyermekeimre fordítsa azt a gonoszt, a melyet én kegyelmeteknek kívánok, és ha kegyelmetek romlásával, s becstelenségével keresek magamnak promótiót, nem igazán informálták ő kegyelmét felőle, csudálkozom még sem hiheti el ő kegyelme, hogy azon igyekezetnek, miképpen vesztessenek egybe bennünket, én többé immár nem mentem magamat. Noha én nekem is lehetnének aféle panaszim, mert megmondották énnekem, Huszton micsoda applaususban voltak, hogy én vissza tértem, azoukivül azt is mondották, hogy ha egyszer a Kemény János praesidiumát kitudhatjuk, úgymond, bizony nem most vesszük be. Látja Isten soha ő kegyelme felől kétségem nem volt, s nincs is, azt megvallom, minthogy practikált is a fejedelemségben, bizony Zólyomi felől irtam, mikor az alkalmatosság úgy hozta. Ugyanezen alkalmatossággal szóllok Zólyomi uram

állapátja felől is, melyre az lön a felelet: Én sokat gondolkodtam az ő kegyelme állapátja felől, de ámbár legyen immár más török tette fejedelem is, de minthogy annyében forgott az ő kegyelme dolga velem, ha szabadon jár kél, csak bosszúságomra is be megyen Erdélyben, s a török közzé, s annál inkább, ha propter formam a török valami ajánlással léssen neki, és Apafi uram. Azért ő nagyságának is tetszik, hogy a míg a dolog el nem válik: merre fordul, addig legyen ezen állapatban, asztalhoz, praedicátiókra kijárlhat, nem ellenzi ő nagysága; csakhogy ez is legyen úgy, se ő nagysága, se nagyságtok meg ne búsúljon miatta, (ki tudja jövendőben is nem fogna-e javára szolgálni kegyelmeteknek, ha úgy fordulna a dolog, s pogány igája viszont nyakunkba kerülne, s menthetné azzal magát, hogy az ő praesidiumja volt, azért nem cselekedhettünk semmit, és én akkor kivinném a praesidiumot, nem akarván kegyelmeteket rontanom.)

2-ik Scrupulus.

Az immár a híre, hogy immár a fejedelem elvette a várat, s nem parancsol benne az úr, hanem csak a jószágot bírja.

Erre az a felelet:

Hogy penig a várat kegyelmetektől elakarnám idegeníteni, ha gondolatomban is volt, s vagyon is, Isten bár meg ne áldjon, hiszem én ahhoz külömben nem juthatnék, hanem kétképen. Elsőben a summát le kellene tennem, azt penig mind Isten, s mind ember látja: vagyon-e nekem annyi költségem, hogy arra is reá érkezném; csudálkoz, a ki gondolkodik is felőle. Másodsor minthogy tudják, hogy praesidiumom vagyon benne, erővel ha én azt cselekedném, miképpen várhatnám én Isten áldását fejemre. Inkább az én praesidiumomnak ottléte, ki tudja jövendőben is nem fogna-e javára szolgálni kegyelmeteknek, ha úgy fordulna a dolog, s pogány igája viszont nyakunkban kerülne, s menthetné azzal magát,

hogy ez ő praesidiumja volt, s azért nem cselekedhattünk semmit, és én akkor kivinném a praesidiumot, nem akarván kegyelmeteket rontanom.

Ugyan akkor lön discursus az erdélyi fejedelemlnek állapotja felől is, kiváltképen Apafi uram felől: micsoda színezés az, és mint akarja megcsalni, s lassan lassan magáévá tenni az országot a török.

Mert most elsöben a határt Kolosvárig, és Déváig el akarná foglalni, ha lehetne. Azonban most az ötszázezer tallért azért nem emlegeti, hanem csak a két esztendőbeli adót, hogy inkább édesithesse az embereket, mivel most is igen búsuült azon, hogy sehonnan nem mentek hozzá az emberek, fejedelmet is csak azért tött, mert ha most hirtelen magáévá tette volna az országot (hirtelen), azt az emberek megértvén, halálíg megtartották volna az erősségeket, de így gondolja azt, könnyebben hozzá jut, s ha pedig arra menne is a dolog hogy Apafi uram fejedelemségben megmaradna, és egy kis csendesség lehetne, akkor megint mindjárt reá írna, fizessétek meg az ötszázezer tallért, ha mind nem is, egy részt, s az országnak abban módja nem lévén, senkitől is nem várván oztán segítséget, csak büzt költene hozzájok, rá menne, s elfoglalná, az kit akarna, meghadná, s a többit levágná.

Beszélgeténk Máramaros állapotja felől is.

De abban csak mindnyájan megnyugvánk, hogy utolszor változik állapotja annak, ha változik is, mely mint léssen, vagyon Isten titkában, ámbár akár mit írjon a török, de a csak ijesztés, mert nem lehet, hogy elsöben ide érjen, ha valami, s valaki léssen előtte, azminthogy léssen is. Erre azt felelém: vajha lenne, és abban az úr ő nagysága megnyugodnék, mi nem búsulnánk annyit, mert ha a keresztyénység a török ellen fegyvert fogna, úgy ezt a darab földet is

oltalmazná ő nagysága, birná; ha vesztene pedig a kereszttyénség, ő nagysága azokkal együtt vallana kárt, csak lenne a frigynék derekas felbontása. Erre ő nagysága ezeket fölélé: Im már ki mint ítélni lehet egyebet, mikor Zuza¹⁾ general Budához nem messze lévén, egynéhány kastélyokat vontatott el, Forgács uram is mellé menvén, Zrinyi uram egynéhány ezer némettel Székesfehérvár felé nyomul. Ez a Cuculi viszont készül, most is két ezer németje Szent-Jób felé, pénzt, s ember küldött Szamosújvárbán, vegyének búzát elegeden-dőt, kiből kenyéret süthessenek, mely ha lészen, s kíván-tatik be menetele, menten mehozzon; ő felsége is confederatusit sollicitálja a tavaszra való készületre. Ezekből hát úgy látszik, hogy mozdítanak valamit, vagy pedig fegyver alatt csinálnak békességet, az mint a general maga is mondja, hogy ha szintén békességre megyen is a dolog, annak fegyver alatt kell meg lenni, s mondá ő nagysága: de én úgy látom, hogy az úr, s az aszszony jövendőket is megakarnak fogni elméjekkel, bízson az Istenre is valamit az ember; s az mit ad idő hoz magával, alkalmaztassa ahhoz magát.

2. Levél az úrnak ő nagyságának szőlő, melyet akkor írtam az erdélyi határból, mikor general Montecuculival, és az ő felsége armadójával vissza tértünk. A lypassával meg nem akarván harcolni.

Alázatosan szolgálók nagyságodnak, mint szerelmes apám uramnak ect.

1661. in Septembri.

20. Érkeztem a táborra estve, mindjárt felmentem udvarhoz, vacsorán ott lévén, vacsora után félre híva urunk ő nagysága, ott setét éjjelig beszélgettünk, meg beszélvén ő nagysága minden circumstantiait megtérésnek, mely így volt. Kezdé el ő nagysága beszédét még azon, mikor elsőben megegyezett a némettel, s mondá:

¹⁾ Souches.

mikor én elsőben meg egyeztem velek, akkor a general szépen ki állatván hadait, jól megszemléltem, igazsággal mondom nem lehetett több harczra való ember 18 ezernél, noha a kik ahoz nem értettek, augeálták igen őket, énhozzám nem illett, hogy mást mondjak, sőt animálnom kellett a kevés magyarságot, de még akkor megmondottam magamban, hogy nem egyenlő erő a török erővel. Ugyan akkor tájban profontolá meg hadait a general, s lassan lassan azolta mind jötünk, s egyebütt nem volt annyi élés sehol, sem az Szilágyban, sem Erdélyben, ahol meg profontolhatta volna hadait, ki miatt felette igen elbádjattak volt a hadak, kiváltképen a gyalogság. Közelgetvén lassan lassan, meg értették, hogy Alypassa régen nyugszik Vásárhelynél, s készen várja; ezek éhol holtak, fáradtak, benyeret nem találnak, holott subsistálhasson, és hadait eleséggel reficiálhassa, gondolkodván general magában egy estve, oda urunkhoz, s mond: Így, s így folynak az állapotok úgy mond, azért mi tetszik, hogy cselekedjünk. Én meg vallom, hogy nekem az az ordinantiam, hogy valahol ott találom, s harcztot áll az ellenség: megharczoljak vele; de azt addálta ő felsége, hogy igen caute cselekedjem, s ne periclitáltassam az ő felsége hadát. Azért ha én most megharczolólok, és megverettetem, mivel az ő felsége hadainak ez az színe, ilyen károkat teszek, s az ő felsége confederatussi a segítségadásban menten megcsökkennek, mind nagyságod, (mert igen nagy becsületet ad a fejedelemnek) kiért most ez dolog indíttatott, ő felsége előtt disgratiában léssen, s mind penig az ország, ki miatt ő felségének ennyi hada elvesz, így minden reménségtek elmetsződik, nem hogy ő felsége továbbba segétene benneteket. Azért talám jobb reménséget fentartani, s jobban a dologhoz készülni. Ezt is moudá ő nagysága, hogy causalta a general, hogy Magyarország tíz ezer embert ígért, öt vagy hatszáz jött, bizonyára magyar fegyverfogható nem volt több négy ezernél. Így látván urunk ő nagysága is a dolgot, hogy sem jövődöbeli reménsége is el metsződjék, s mind penig az ő felsége armadájának veszedelmének oka ne legyen, rá hajlott, s így lőtt a megtérés. Ez volt oztán az színezés, mely most is fen vagyton, a ki a dolgot nem tudja azoknál, hogy ő felségétől érkezett,

úgymond, levél, hogy meg ne harcoljon a general, várjon többet utánna. Ez nap ezek voltak.

21. Többire csak kedvemért mene ki a fejedelem a generalhoz, hogy megláthassam micsoda ordinantiával megyen az egész had.

22. Magam is el mentem a táborokra, a holott feküdtek, ugyanakkor mind perlustrálván a táborokat, mind a fő s mind a több generalokkal szembe voltam.

23. Mene urunk Kővárra holmi dolgai végett, s mi egy Kuso nevű faluban mentőnk, restellők oda ügetni vele heában.

24. Mentőnk Szöcsházára, ugyan akkor estve érkezék oda a fejedelem.

25. Volt sok discursusunk az erdélyi állapot felől, s mind peng a hadakat, a mi kevés mellette vagyon, hová tegye, addig míg a török távozik Erdélyből, s módja lehet ő nagyságának a bemenetelben, mert még az idén Mihály bátyámat, ha kő közé nem bújik, ki akarnók ugratni a fejedelemségből, sokat neveltünk rajta veszetten, mert valami leveleit fogták el, kiket százszoknak hová írt, s fejedelmi czere, noha neki nincs vétke, mert mint a gyermek úgy sirt, mikor felkaftányozták, de kételen volt vele. Egyébb helyet nem találánk Csehnél, holott a katonák megmaradhassanak, még is annak a köfala megmaradott, mert falukon bizony mind fel verné a váradi török őket; valóban emlegették Máramarost, de oda most nem mennek; meg a németek is kívánták, egy része hogy ott quártélyozzon, de arrúl is el vervén a fejedelem őket, ha Isten haza viszen, arrúl nagyságoddal többet beszélhetek.

26. Érkezék Erdélyből bátyám Rédei Ferencz uram, micsoda dolgok vadnak most, tudom ő kegyelme nagyságodnak meg beszéli. Szegény Petki uram valóban készen volt, ha meg egyezhetett volna a fejedelemmel, talám jobban lett volna a dolog, azok is immár vagy meg hódolnak, vagy mi leli őket, mivel Alypassa maga indúlt rájok, de Petki uram a havasokon ki fog jöni. Ugyan az nap megértvén ő nagysága, hogy haza igyekezem, viszont sokat beszélte velem, mind maga, s mind magunk állapotja felől. Nem tudván a

németségnek szive állását, segítnék-e bennünket, nem-e? noha ígéretek, s magok ajánlása most is meg vagyon immár Erdélyben, de mind ezek alatt lehetnek frausok, ehezképest ő nagysága ex syncera confidentia mondá: Isten kormányzója a mi dolgainknak, azért ha ugyan Erdélyhez semmiképen nem juthatunk, mi tetszik kegyelmednek, ezt az Szilágy-ságot, és Máramarost ha a magyar korona alá ma alá szerzem, nem leszen-e kegyelmeteknek nehézségére, s mondám: kegyelmes uram csak a vallásnak az ő állapotja ne volna, én gyermekségemtől fogva nehezteltem örökké a török alatt való nyomorgást, kiváltképen az miolta így bánék velünk, nem hogy nehézségemse volna tőlök való elszakadás. De még kérdés vagyon benne. Ha a két császár a derék békességet fel nem akarja bontani, nem hiszem ő felsége hozzá ne nyúljon; ha pedig nyúl, egyszersmind nyúl Erdélyhez is. Erre mondá ő nagysága, hogy úgy gondolja ő nagysága, véghez viheti, ha arra kél a dolog, mondák bizony valóban jól lenne, mert mi birnök egynehányan úgy osztán a partiumot.

Nagyságodnak alázatos szolgálja.

N. N.

3. *Levél Palatinus Vesselyéni Ferencz Uramnak szóló.*

Nagyságodnak mint kegyelmes uramnak ajánlom alázatos szolgálatomat ect.

Még ez elmúlt hónapban Eperjest létében nagyságod, hogy méltóztatott jámbor szolgálammal beszélni, és az által annyi kegyelmességét, és jó akaratját ígérni, ha az szükség fogná kívánni, hogy azt ennyi idők alatt meg nem köszönhettem, nem egyéb hanem táborozásom, szegény feleségem temetsége, és betegségem mulatattá el. Én kegyelmes uram nagyságodnak annyit nem szolgáltam, kiért azt érdemlettem volna; mindazonáltal Isten életemet megtartván, minden időbeli kész szolgálattal akarom az nagyságod kegyelmességét recompensálnom. Vajha adatik vala kegyelmes uram,

idő és betegségem meg nem gátol vala, s Nagyságod Kassáról hertelen való elindulása, volt szándékom, hogy az nagyságod méltóságos személye előtt comparealjak, de a mivel most elhaladott, azzal el nem múlt. Kérem nagyságodat alázatosan, ebeli kegyelmeségét, s mind pedig többet tartsonfen ennekutánna is rajtam, s parancsoljon, mindenkor alázatos szolgájára talál. Az én kegyelmes aszszonyomnak alázatos szolgálatomat ajánlom, kérem ő nagyságát is, tartson meg elébbeni gratiájában. Én is nagyságodat Isten oltalmában, s magamot az nagyságod gratiájában ajánlván. Irtam Huszton ezen órában érkezvén, s meg mindjárt a táborra indulván 9. September. Anno. 1661.

Nagyságod alázatos szolgája

N. N.

4. Levél a fejedelemnek Kemény János uramnak szóló.

Alázatosan szolgálók nagyságodnak mint kegyelmes uramnak ect.

Én kegyelmes uram tegnapelőtt, úgy mint 13 praesentis, Husztról Isten kegyelméből megindultam vala, úgy hogy mennél hamarébb nagyságod után siethessek, de csak Viskre érkezhetem, mindjárt sok rossz hírek érkezének az tatárnak visszafordulása felől, mely ugyan Husztra is érkezett volt; de nem adván hitelt neki, csak elindúltam, melyben is ugyan nem volt semmi még eddég, ki miatt sokáig kellett Viskan várakoznom, mindenfelé küldvén emberimet, ott semmi bizonyost nem értvén, ma úgy mint ide Vár-allyai mezőre szállék, itt megint hasonlóképen hallám a híreket, de azzal semmit nem gondolnék, mert előljárókat jártatván, magamra gondot viselnék; de bizonyosan hozák, hogy a váradi török kin volna, Szatlmárra is betakarodtanak az hegyek alól az emberek, mivel az szölöket akarja megcsapni, tudván az embereket most ott lenni az szölökben, s az Szilágyban. Igy mind elől hátul tartván, ma minthogy estve felé is vagon, itt álla-

podám meg. Harmadik akadályom nagyságod után való me-
netelemnek az átalra lón, az Szamos itt Vár-allyánál mélyén,
semmiképen úsztatás nélkül által nem mehetek, szekereimet
nem mervén elhadni, mivel sok lator ember vagyon, nem tu-
dom meddig fog haladni oda be való mulatásom. Így lévén a
dolog kegyelmes uram, immár kételen Kővár felé kell men-
nem, mivel sehul bizonyosan nem tudhatom, nagyságod hol
legyen. Eperjest létemben nagyságod felől bizonyosabb híre-
ket hallottam az idő alatt, a míg ott feküdtem, mint sem im-
már ily közel lévén, ugyan mondám minap asszonyunknak,
hogy szégyen, hogy semmi bizonyost nem tud ő nagysága
nagyságod felől mondani, noha ma értenek ő nagyságok hí-
rekkel. Én azért kegyelmes uram, immár Kővárfelé mende-
gének, s ott várom meg szolgálmat, kinek meghagytam, úgy
siessen, hogy mely napon Kővárban érkezem, ő is ott legyen,
magam is addig tartózkodva menvén, hogy oda érkezhessek,
akarván nagyságod kegyelmességéből, mind nagyságod hol-
léte, mind penig egyéb állapotokról bizonyost érteni, s hogy
én is tudhassam magamat mihez alkalmaztatnom. Nagyságo-
dat alázatosan követem bő rút írásomról, mivel siettem is, s
az hely is alkalmatlan volt. Tartsameg az Isten nagyságodat
sokáig jó egészségben. Irtam Várallyán 15. Septembr. Anno
1661.

Nagyságod alázatos szolgálja

N. N.

5. Levél a fejedelemasszonynak szóló.

Alázatosan szolgálók nagyságodnak mint kegyelmes asz-
szonyomnak ect.

Nagyságod méltóságos levelét ma reggel alázatosan vé-
vén, hozzám való kegyelmes affectióját minden időbeli kész
szolgálatommal akarom meghálálom. Igaz kegyelmes asz-
szonyom az, miolta a huszti kapun kijöttem, külömb külömb
híreknek hallásától üres nem voltam, ki miatt Visken is sok

bajom volt, ma ugyan által akartam az Szamoson menni, de nagyságod írására nézve itt várallyai mezőn megállapodván, más híreim is érkezének, hogy a váradi török az Szilágyban a hegyeket akarná megütni, tudván az szüret közelgetvén, az embereket ott találja, mely ő neki szokása, ehhezképest tartván mind elől hátul, nem bátorkodám Szilágyra Szibó felé mennem, ha akarnám is nem lehetne, mivel itt Várallyánál a hidas elveszett, úsztatás nélkül, semmiképen által nem lehetni, megpróbáltattam; hanem Kővár felé rendeltem utamat, ott minden bizonyost értek, tudom, s ahhoz alkalmaztatom magamat. Urunkhoz ő nagyságához szintén most küldöttem szolgálmat postán, akarván megtudnom, mind ő nagysága hol létét, s mind pedig egyéb állapotokat bizonyosan. Nagyságod nékem alázatos szolgáljának parancsoljon, mindenkor kész szolgáljára talál. Ezzel ajánlom nagyságodat Isten oltalmában. Irtam várallyai mezőn, 15. Septembr. Anno 1661.

Nagyságod alázatos szolgálja

N. N.

6. Levél a fejedelemlnek Kemény János uramnak szölli

Alázatosan szolgállok nagyságodnak mint kegyelmes uramnak ect.

Kegyelmed méltóságos levelét ezen órában alázatosan vettem, reménségen kívül értem az mostani változó állapotokat, kin bizony nem keveset búsúlok, reményem vala, hogy talám Isten immár ki szabadét a pogány igája alól, de a mivel elhaladott, azzal el nem múlt talám, noha bizony mind kétes elmével voltam a harcznak állapotja felől, a mit ott fen létemben hallogattam a dolgokat, Isten egészségemet adván, én is holnap valahol feltalálom, nagyságodhoz sietek, csak tudhassam nagyságod hol létét, mert ne talám Szurdokról elfogott nagyságod menni. Ezzel ajánlom nagyságodat Isten oltalmában. Irtam Somkúti mezőn 17. Septembr. Anno 1661.

Nagyságod alázatos szolgálja.

N. N.

7. *Levél Kemény Ferencz uramnak szőlő.*

Spectabilis, ac Magnifice Domine et Frater mihi observandissime ect.

Tudom, nyilván lehet kegyelmednél édes öcsém uram, ez elmúlt napokban minémő szomorú állapotomra nézve kellett volt Eperjesre fel mennem az én kegyelmes uram ő nagysága táboráról, holott szegény idvezült feleségemet eltemettétvén, akartam ismét sietni vissza ő nagyságához, de amint szokták mondani: „Homo proponit, Deus disponit,“ mert az mely nap szegényt eltemettem, ugyan azon nap ismét nyavalyám érkezővén, fekünni estem, ki miatt egy hétnél továbbkeltetett ott fekünnöm, a melyről, s mind pengig egyéb állapotokról azoltától fogva egynehányszor tudósítottam ő nagyságát; keveset könnyebbedvén mindjárt vissza siettem Husztra, ott négy napot mulatván, menten indultam ő nagysága után, mely utamat mostan continuálok; eddig tovább haladtam volna, ha az sok rosz hírek utamban nem tanáltak volna, mind elől hátul, elől hirdetvén a tatárnak vissza térését, hátul a váradi töröknek az szilágyi hegyekre való csapását, mely neki ugyan eleitül fogva szokása volt, hogy szüretkor csapjon ki ilyen alkalmatosságokra nézve; Szamoson is által nem mehetvén itt Vár-allyánál semmiképen, kénszerétem Kővár felé mennem, azt is gondolván, hogy mind urunk ő nagysága s mind egyéb dolgok felől bizonyos híreket érthetek kegyelmedtől, minekelötte azért közelgetnék kegyelmedhez, kérem kegyelmedet, ne nehezteljen tudósítani, mind urunk ő nagysága holléte, s mind egyéb dolgok felől, mind a török, s tatár hol legyen, s mind pengig a harcnak alkalmatosságáról; holnap ismét, vagy holnap után szolgálám által újabb izenettel akarom kegyelmedet látogatni. Kegyelmed nekem parancsoljon. Datum in Campo Totfalusiensi die 16. Septembr. Anno 1661.

N. N.

8. Levél a fejedelemlnek Kemény Jánosnak szólló

Alázatosan szogálok nagyságodnak, mint kegyelmes uramnak
ect.

Én kegyelmes uram tegnap itt a bérczen jóvén, elől találam szolgámat, kit Balásfiért küldöttem volt, s megmondá, hogy elment, kin micsoda búsulásom volt, látja Isten, meg nem tudom nagyságodnak írni, Isten úgy áldjon meg, s úgy boldogétson minden dolgaimban, ha tudtam semmit is dolgában, hiszem az átkozottfi nekem azt mondotta, hogy megvár, azért is siettem annyira haza; mint ment, s hogy ment az Ur ő Nga, Ngdat tudósította, magamnak ujjban való leírásával Ngdat nem terhelem, minthogy annál egyebet bizony nem is tudok. Isten egészségemet adván, ha kedden nem is, minden okvetetlen szerdán valahol nagyságodat találok, felkeresem. Én az nagyságod izenetit, s mind pedig egyéb minden dolgokat az úrnak ő nagyságának megbeszélettem, melyeket ő nagysága nagyságodtól igen kedvesen vett, s kéreti nagyságodat, nyugodjék meg nagyságod az ő nagysága synceritásában, ő nagysága is meg nyugodva vagyon az nagyságodéban, s igyekezik nagyságodnak szolgálni. A vármegeye tiszteli is ma ide érkeznek, az nagyságod parancsolatját az oda beküldendő válasz tételnek alkalmatosságával meg beszélem nekik, s megmondom, hogy várjanak nagyságodtól; de immár, minthogy az rosz Balásfi elment, s oda nagyságodhoz nem ment, hanemha másoktól küldi meg nagyságod az leveleket nekik, és azokra micsoda választ tegyenek, az úr ő nagysága nem akar semmit oda beírni, miért? ő nagysága nagyságodnak meg írta. Adja Isten nagyságodat lássam jó egészségben kegyelmes uram. In Huszt, die 8. Octobris Anno 1661.

Nagyságod alázatos szolgálja

N. N.

9. Levél general Montecuculinak szölvő.

Excellentissime Domine, mihi colendissime ect.

Egynéhány esztendők alatt minémő sok károkat valottunk légyen, nagyságodnak meg nem tudom írni, csak lakó helyektől várral, s udvarházakkal együtt héttől fosztattunk meg, úgy hogy semmi hasznát nem veszszük, némelyik pedig teljességgel elveszett tőlünk, bortermő helyeink pedig sehol immár egyebütt nincsenek, hanem itt az sárközi hegyen, mely nagyságodhoz, a hol most vagyon, két vagy három mélyföld, holott is a mi kevés borunk jőne, a német vitézek felette gyakran kezdték háborgatni, ott hagyott szolgálomat immár két izben is futamtattak el a hegyről. Nagyságodat azért bizodalmason kérem, megtekintvén ennyi kárvallásunkat, mutassa jó akaratját, ezen oda bocsátott szolgálom mellé adasson salagvardát, had az nagyságod jóakarátja alatt vehessük hasznát kevés szölvőinknek. Magam sem lehetek itt-hon, mivel untalan kelletik fejedelem urunkhoz mennem, csak tegnap jöttem meg, s holnap ismét ő nagysága után kelletik mennem, ki miatt nem viselhetek úgy gondot reá, a mint kellene. Nagyságod is énnem parancsoljon, szeretettel igyekezem nagyságodnak mindenkor szolgáláni. Tartsameg Isten nagyságodat sokáig jó egészségben. Datum in Huszt, die 10. Octobr. Anno 1661.

Nagyságodnak szolgál

N. N.

10. Levél a fejedelemnek Kemény János uramnak szölvő.

Alázatos szolgálomat ajánlom nagyságodnak mint ect.

Nagyságod az uramnak ő nagyságának küldött levelét megolvastván, elküldtem mindjárt. Értem az állapotokat, jobb sokkal, hogy így esett a székelység állapotja, hogy sem ma-

gokat vesztették volna ; nagyságod irata szerént én sem reméllem, hogy erre a puszta földre ismét visszatérjen az ellenség, hanem ha a tatárja csapna ki ; de azt sem hiszem, hogy oly messze hadná derék táborát, melyhezképest kérem nagyságodat alázatosan, méltóztassék tudósítani : maga nagyságod hol fog lenni, s mind penig magamnak bátorságos leszen-e itt egynehány napok alatt mulatnom. Nem tudom mit csináltak a németeknek a nagyságod táborában, de az mint szolgám beszéli, valóban haragudt a general, s a több németek szidták őket, elig hogy meg nem fogták. Itt az ujjvárosi határon tegnap is nagy csatájok volt a parasztsággal, hullott mind két részről ember. Isten veszesse ezeket a törököket, hogy reménségem kívül itt is kell tartanom tőlök, bár csak szürethetek vala immár jól miattok. Adja isten ez levelem találja nagyságodat szerencsés órában, s jó egészségben kegyelmes uram. Irtam az sárközi hegyen, 16. Octobris, Anno 1661.

Nagyságod alázatos szolgája

N. N.

11. Levél a fejedelemasszonynak szóló.

Kegyelmes asszonyom !

Nagyságod méltóságos levelét alázatosan vévén, mostani állapotokról és hírekről való tudósítását megszolgálom. Ami a hírek állapotját nézi, ugyan magam is csudálkozom azon, hogy viszont ilyen puszta földre vissza szándékoznék. Az székelységrül penig az mint urunkkal ő nagyságával is beszélgettünk volt, talám jobb lett volna addig submittalni, mert ne talám, ha leszen is, de félő az segítség késő ne legyen az ő részekre nézve. Császár ő felsege kegyelmességében soha semmit nem kételkedtem, tudván olyan monarchának egy szavokat lenni, ha hamar nem is, de annak meg kell lenni. Mindjárt hírek változását atyám uramnak ő nagyságának is megirtam. Adja Isten ez levelem találja nagyságodat

szerencsés órában és jó egészségben. Irtam az sárközi hegyen 18. Octobr. Anno 1661. Nagyságod kegyeimességéből örömet érteném, oztán mire megyen az general az urunk ő nagysága kívánsági körül ect.

Nagyságod alázatos szolgája

N. N.

12. Levél Haller Gábor uramnak szőlő.

Tekéntetes nagyságos úr, nekem kedves uram s bátyám. Hogy Isten kegyelmedet minden dolgaiban szerencséltesse, kívánom.

Noha onnan a mióta eljöttem, kétszer is jött hírem, mindazáltal az szent-jóbi állapot felől semmi bizonyost nem érthetek, azt tartom, ha jól succedalt volna a dolog a németek részéről, nagyobb volna a hire, melyről kérem kegyelmedet szeretettel, tudósítani ne nehezteljen; a felől is, ha a székelység segítésében, az urunk ő nagysága kívánsága közül mire ment a general, léssen e mostanság a beindulás, nem-e? mért én ahhoz bizony igen készületlen vagyok. Ugyan syncere kérem kegyelmedet, tudósítson ezekről. Nem tudom hová lettek az Apafi uram nekünk küldött levelei, ha lehetne, jutatná kezemhez kegyelmed, akkor Medgyesről a generalnak küldte urunk ő nagysága őket, nem egyébért, hanem emlékezetre megtartanom, hogy Apafi fejedelem is irt nekem levelet. Kegyelmed is nekem parancsolván, tiszta szívvvel igyekezem szolgálni. Irtam az sárközi hegyen 18. Octobris, Anno 1661.

Kegyelmednek szolgáló atyafia

N, N.

13. Levél a fejedelemnek Kemény János uramnak szőlő.

Alázatosan szolgálók nagyságodnak ect.

Immár én is az én kicsiny szüretemet kegyelmes uram nagy bajjal jobb részét véghez vittem, noha maradott ugyan még, de azt szolgálaimra bízom, egészségem nem szenvedvén tovább való itt mulatásomat, mely ha nem volna, és ez éjjel rosszszabbúl nem kezdettem volna lenni, ma nagyságodhoz akartam által tekinteni csak paripákon. Nem akarván azért nagyságod híre nélkül haza mennem, akarnám nagyságodnak értésére adnom, kérvén nagyságodat alázatosan, ha mi újabb hírek vadnak, kit nekem is illendő tudnom, méltóztatnék értésemre adni: had én is tudhassak valami bizonyost az úrnak ő nagyságának mondani, kiváltképen a németeknek ott való mulatások meddig leszen. Szent-Jóbnak is mint lön állapotja, semmi bizonyost nem érthetek felőle. Én mindenkor készen leszek nagyságod parancsolatjára, valamikor parancsol, csak egészségem engedje. Tartsa meg Isten nagyságodat sokáig jó egészségben. Irtam a Józsefházi hegyen 21. Octobr. Anno 1661.

Nagyságod alázatos szolgája

N. N.

14. Levél fejedelemnek Kemény János uramnak szőlő.

Alázatos szolgálatomnak ajánlása után ect.

Nagyságodat alázatosan kérem: udvartalanságomnak, s parasztságomnak ne vélje, hogy nagyságodnak ily közellét értvén, nagyságod szolgálatjára magam el nem mehettem. Bizonytal írom nagyságodnak, oly nyavalyás voltam a fejemmel, szivemmel, hogy ha eret nem vágattam volna magamon, derék nyavalyában estem volna, kiből mind ez ideig i jól ki nem tisztúlhattam. Én is nagyságod alázatos szol-

gája lévén, nagyságod parancsolatját várom mindenekben. Itt semmi oly híreket nem hallhatok sem Erdélyből, sem Lengyel országból mostan, kiről méltó volna nagyságodat tudósétanom. Tartsa, és éltesse Isten nagyságodat sokáig jó egészségben. Irtam Huszton, 6. Novembr. Anno 1661.

Nagyságod alázatos szolgája

N. N.

15. Level Bethlen Farkas uramnak szöllő.

Minden időbeli kész szolgálatomnak ajánlása után ect.

Emlékeztetni akarván kegyelmedet maga régi jó igéretire, kérem syncere mostani oda való álapatok és hírek felel tudósétani ne nehezteljen, kiváltképen Bethlen Gergely uram ugyan be meheti e Fogarasban? azonkívül urunk ő nagysága mezei hadait hová fogja osztani téllére? Monteculinak Apátitól nem lészen-e valamelyfelé mozdulása? s mind! pedig egyéb occurrentiákról, mely kegyelmed hozzám mutatandó jóakarátját atyafiságos jóakaratommal akarom reconpensálnom. Az úrnak Kemény Simon uramnak (noha kegyelmed nagy szolgálta) ajánlom szolgálatomat, szerencsés boldog hosszú életet kívánván Istentől ő kegyelmének. Bizony magam is elmentem volna az urunk ő nagysága szolgálatjára, de bizony felette nyavalyásúl vagyok, szolgálom kegyelmednek meg beszélheti. Ezzel ajánlom kegyelmedet Isten oltalmában, s magamat az kegyelmed atyafiságos jó akaratjában. Irtam Huszton 6. Novembr. Anno 1661.

Kegyelmed szolgáló atyafia

N. N.

16. Levél gróf Tökölyi István, nemzetes Kapi Gábor, Rédei Pál, és Eperiesi főbíró uraiméknak egy tenorral szöllő, melyet követnek holmi hírek, és izenetek, melyet irtam 1661. esztendőben Novembernek az elein, mikor Kemény János fejedelmet ki kergette Alypassa Erdélyből, és Apafi uramot tette fejedelemmé, akkor való sok tribulatióimban.

Nem mulattathatá el velem kegyelmedhez való atyafiságos confidentiám, hogy kegyelmedet ez levelemmel meg ne látogassam, akarván mindenkor kegyelmed egészséges állapotja felől örvendetes híreket hallanom, kiről hogy tudósítani is ne nehezteljen, kérem; hogy eddég kegyelmedet levelemmel vagy szolgám által meg nem látogattam: nem egyéb, hanem sok nyughatatlan heában való fáradságos táborozásim mulattatták el, ki miatt egészségem bizouy még mind ez ideig is helyre nem állhatott. Immár ötödik holnapjában jár, miolta szegény feleségem megholt, de az ólta nem verradtam oly napra, hogy azt mondhattam volna, hogy nincs semmi nyavalyám, az sok félelmes gondos állapotok miatt is nem állhatok helyre, mert azok nem hogy szünnének, de inkább napról napra nevednek. Az ide való állapotok, kiváltképen az székelység dolga mint legyenek? tudom eddég kegyelmed érthette. Mivel azért sok nyughatatlanságim miatt felette roszúl kezdék a táboron lenni, ki miatt szamosújvári útjából ő nagyságának el kelle maradnom, vagyon immár egy hete, hogy itthon vagyok. Micsoda híreket írnak onnan némely jó akaróim, kegyelmednek in paribus elküldtem; hasonló jóakaróját várván kegyelmednek is az oda felvaló hírek állapotjáról. Meghitt ifju legény jámbor szolgálmtól is izentem kegyelmednek holmi dolgokról, kérvén kegyelmedet szeretettel, azokról is tudósítani ne nehezteljen, bizvást izenhet kegyelmed általa. Kérem kegyelmedet, tartson meg elébbeni atyafiságos affectiójában, parancsoljon, míg itt bujdosom (mert az mi életünk nem élet, hanem csak nyomorúság) mindenkor kész szolgáló atyafiára talál. Ezzel ajánlom ke-

gyelmedet Isten oltalmában, s magamat a kegyelmed jóakar-
ratjában. Irtam Huszton 6. Novembr. Anno 1661.

Maradván kegyelmed

szolgáló atyafia

N. N.

Izenetek ezek.

1. Minthogy immár a fejedelem ide jő, mert oly szándékkal jő ide, s azt mondja, hogy megsegétnék onnan felül, mit gondol ő kegyelme: mint leszen in isto casu az mi állapotunk? mert igen félünk attúl, most hamarjában úgy ne járjunk mint az székelyek, csak el küld Alypassa egynehány ezer törököt, s tatárt, s felheverhet bennünket addig, amig bennünket megsegétnék, ki segét penig az egy Istenen¹kivül, nem tudom; mert ez a rosz Cacuc generalis el ment immár innen másuvá; a bizonyos, ez idén meg nem segét, hogy penig jövetelinek ellene állhassunk, abban módunk nincsen, mert vagyon annyi hada, hogy mivelünk bír, a mit akar, azt cselekeszi, közel lévén hozzánk; de a ki legnehezebb nekünk, azt nem tudjuk, ha ő felsége nyilván való ellensége e a töröknek, mert a fejedelem azt mondja, hogy a ki ő ellene vét, a császár ellen vét, mert őtet ő felsége protectiója alá vette, és tavasszal minden okvetetlen derekason megindúl ő felsége a pogány ellen, melyet ha mi bizonyosan tudnánk, mindenünk elveszésével sem gondolnánk, hanem egyet értvén a keresztyénséggel, azt az időt valahol, s valamint lehetne, el várnök; de az ha nem tanál lenni, a két közben csak el vesz mindenünk ő nagysága miatt s még életünk is periclitál. Kérem azért kegyelmedet igen sincere, ezekről tudósétson. Elhiszem, kik a dolgot nem tudják, sokan csudálkoznak rajta, hogy a praesidiumot be vőtük, de semmiképen különben nem lehetett ilyen ratiokra nézve. 1. Az országnak constitutiojában volt, hogy a végvárakban valamikor be vétessenek a praesidiumok, mikor penig a praesidiumnak bevétele volt, akkor ő nagysága Mára-

marosban maga birodalmában volt, az országnak színe véle volt, minden vármegyéből, székekből sok emberek voltak.

2. Ha fracturaskodtunk volna, feles hada lévén ő nagyságának, ez világon, minden életünk, jószágunk oda lett volna. 3. A ki legnagyobb, az ő felsége armádája közelgetvén, menten arra fakadtak volna ki, hogy árulók vagyunk, mert nem akarjuk a praesidiumot be venni, hogy így könnyebben juthasson a török a dologhoz, a mint akkor az emberek nyelvéen volt, hogy fejedelemért jött volt a török Huszthoz. 4. Ha be nem akartuk volna venni; opponálni kellett volna magunkot, abban penig nekünk módunk nem volt. 5. Nem csak itt vagyon német praesidium, hanem Fogarasban, Szamosújvárbán, Kolosváratt, Dévában, Görgénben, Kővárban, Székelyhidban, s itt az erdélyi birodalomban, ezekben vagyon praesidium, így mi is semmiképen nem reluctálhattunk.

Hírek ezek.

1. Az székelység állapotja így lött. Alypassa, ki bizonyosan immár, úgy hallatik, fővezérségben succedalt a másik helyében, izent egynehány rendben az székelyeknek, hogy hódoljanak meg, úgy mond, hatalmas császárnak, és az új-fejedelemnek, kik ugyan meg is hódoltanak volna, ha némely emberek igyekezeteket nem impediálták volna, kiknek neveteket meg, nem írom, kiknek köszönik most is veszedelmeket. Így osztán a tatárját reájok bocsátván, azok nekik semmit nem tehetvén, vissza tértenek, úgy küldött osztán három basaságaltat reájok, kik mihelt érkeztek, véletlen reájok teremvén, sokat rablottak, és vágtak le benne, sok is jött ugyan el, ez a veszedelem Csikban volt, ezt osztán a gyer-gyaiak meg értvén, meghódoltak, s békével maradtanak.

2. Most a fejedelem oda be létében Szent-Pálit küldötte volt ugyan feles némettel, magyarral Besztercze alá, kik éjjel oda menvén, leseket hántak igen sokan, hogy mihelyt reggel a kapukat felnyitják, mindjárt be rohanjanak; de az hostatbeli emberek eszekben vévén, szót adtanak a városban

s igyekezeteket nem effectuálhatták, lőttek hozzájuk a városból, esett is el a németekben, s eljöttek a város alól.

3. Bethlen Gergelt küldötte be ő nagysága két száz némettel, és két száz magyarral Fogarasban, minekelőtte a török alája ment volna, be mehetett, a török megértvén a feles praesidiumnak ben létét, elhadta, másfelé nyomúlt.

Micsoda diffidentiával legyen fejedelem ő nagysága mi hozzánk: szolgám kegyelmednek megbeszélheti. Holott látja Isten, a minémő kívánói, olyan keresői vagyunk mi annak az állapotnak, mert nekünk nem kell; de magárúl nem hihet ő nagysága mást, hiszem vagyon is immár, de fél attól, ha az országban békesség lenne, ígyüd mást fognának választani, a török engedelme is járulván

17. Levél general Haisternek szőlő.

Illustrissime Comes Domine, mihi observandissime! Servitiorum meorum paratissimam semper commendationem.

Nolui intermittere, quin in vicinitate Illustritatem Vestram hisce meis inviserem, optans de prospera sanitate Illustratis Vestrae semper bene audire. Ego nunc, laus Deo, ad Servitia Illustratis Vestrae satis bene valeo. Rogo obnix Vestram Illustritatem ex confidentia, velit me certiozem reddere: Excellentissimus Dominus generalis Montecuculi ubinam hybernabit una cum armada Suae Mattis, nonne transgreditur Tibiscum, et etiam quid speret Vestra Illustritas de exitu istius belli, an pax futura vel non? pro qua erga me praestanda benevolentia semper servire intendam Vestrae Illustrati. Nunc ex Polonia non est timendum, quia Tartari et Poloni iterum modo intendunt contra Moschos, ab his confinibus procul sunt; heri accepimus Literas ex Polonia. Ex Transylvania etiam aliud nihil habeo, jam scit Vestra Illustritas profigatos esse Siculos. Alypassa misit nunc ad obsidendam arcem Fogarasiensem, ibi hybernabit ne Turca, vel egredietur? est incertum. Ignoscat Vestra Illustritas de meo

pessimo Latinismo. His Vestram Illustratem Deo, meque in benevolentiam Vestrae Illustritatis recomendo. Datum in Huszt, die 7. Novembr. Anno 1661.

Vestrae Illustratis

Servitor parratissimus
Comes Ladislaus Rédei

18. Levél a fejedelemnek Kemény János uramnak szőlő.

Alázatosan szolgálók nagyságodnak, mint ect.

Több ide ki való rendeknek irt levelei között Apafi uram, minémő levelet irt légyen nekem is, Nagyságodnak in specie elküldtem, nekem ennél egyebet sem jót, sem gonoszt semmit nem irt; ezt is nem egyébért szakasztottam fel, hanem azt akartam látni, ha a töröknek elmenő szándéka vagy-e, vagy nincs? De ebben a levélben olyat nem látok, melyhezképest csak Küköllővárért, ámbár proscribáljanak, de én bizony közikben nem megyek, noha tőlem való elesése, hogy nehéz nem volna, azt nem mondom. Ennél egyéb immár semmi kezünk között nem maradván, ennek is mint legyen állapotja, vagyon Isten titkában. Tartsa és éltesse Isten nagyságodat sokáig jó egészségben. Datum in Huszt, die 14. Novemb. Anno 1661.

Nagyságod alázatos szolgálója

N. N.

19. Levél a fejedelemnek Kemény János uramnak szőlő.

Alázatosan szolgálók nagyságodnak, mint kegyelmes ect.

Kegyelmes uram, tartván mindenkor magamat nagyságod alázatos szolgálójának, nem mulathatám el, hogy nagysá-

godnak meg ne jelenteném az oda fel való embereknek nagyságod felől való beszédeket. Mindazáltal kegyelmes uram tagadhatatlan az, hogy az szegény magyarságnak a reá következő német iga igen bajos nem volna, mely németnek lejövését, s immár rajtok való maradását egyedül nagyságodnak tulajdonétván, bal emlékezettel vadnak nagyságod felől. Mivel az a hire oda fel bizonyosan, hogy a télen Cuculi uram Kassára akar bemenni, ha nem veszik, erővel. Ennek megjelentését kötelességem, s nagyságodhoz való méltatlan addictionom kívánván, kérem alázatosan nagyságodat, ne legyen én nevezetben, sőt nagyságod nekem alázatos szolgájának parancsoljon, s a mire az én kicsiny tehetségem előbocsát, bizony nagyságodnak alázatos szolgája igyekezem lenni, megnyugodván a nagyságod kegyelmességében is. Tartsa és éltesse Isten nagyságodat sokáig jó egészségben. In Huszt, die 20. Novembr. Anno 1661.

Nagyságod alázatos szolgája

N. N.

20. Levél Kemény Simon uramnak szóló.

Méltóságos úr!

Nekem kedves uram, s bátyám.

Hogy az úr Isten kegyelmedet minden dolgaiban boldogítsa ect.

Ennyi sok labirintusokban forogván, minden felől az sok rosz hirek is ugyan örlödvén reánk, ennek a kis szegület-földnek is veszedelmére szándékozó egynéhányféle ellenségnek bejövételitől is tartván, nem tudok az sok rosz hirek közt, a mint feljebb is íram, választ tenni, melyik igaz, s melyik nem? tartván Erdélyből is a pogánságtól, s most meg ujjban adá értésünkre György Deák uram, kinek leveleit in inclusis elküldtem, a lengyel sohneroknak ide be jövő szándékokat, a Lengyelországban ígért summának megvéte-

lére, mely felől atyám uram ő nagysága urunknak ő nagyságának bőségesen irt; szép dolog, más igézte s mi fizessük meg. De majd hitelt nem adván a dolognak, mindjárt küldtük emberinket Lengyelországban, kik bizonyosan meghozván a dolgot, mindjárt atyám uram ő nagysága fogja urunkat ő nagyságát tudósítani, addig is in isto casu mit cselekedendők legyünk? várunk az ő nagysága parancsolatjától; mert nem lehetetlen dolog, szomszedságokban lévén Maramaros, noha nem ennek, hanem Munkács tájának kellene azt megfizetni, de talám ott a táján elköötték, s vetették a mi nyakunkban. Oztán ki tudja, nincs-e valami correspondentiája ezen dolog végett a töröknek a lengyellel, tudván minden erdélyi rendeket többire itt lenni, s nrunkat ő nagyságát is nem messze. Azt is hozák hírül onnan felül alá jövő emberek, hogy ő felsége megparancsolta volna az armádának, hogy visszatérjen, és itt e tájon teleljen, vigyázna, Máramarosban osztván hadaiban, mely dolgot kegyelmeitek tudhat nálunk jobban, melyről hogy kegyelmed tudósítson, szeretettel kérem. Ezt is akarám kegyelmednek értésére adnom, ex sincera tamen confidentia édes bátyám uram, ha urunk ő nagysága holmit fog parancsolni, ennek az vármegyének, s várnak állapotjáról, kiváltképen abban leendő dolgokról, ne másnak, hanem nekünk parancsoljon, mert hiszem miénk volna, ha volna, a vár, s a vármegyének is mi volnánk főispánjai, talán ketten affectuálhatnók az ő nagysága parancsolatját, hiszem ha mindenkben az urat ő nagyságát difficultálja ő nagysága terhelni, csak én lássam ő nagyságának levelét, vagy szolgálja által való parancsolatját, valamire elégséges vagyok, tudja Isten, örömet szolgálók, nem csak az ide való dolgokban penig, hanem akárhol, s valamiben ő nagysága parancsol. De bizony kisebbségnek tartanók, ha azután mások úgy fognának velünk s hozzánktartozókkal bánni; noha én ott nem voltam, kin hálát adok is Istennek, mint Bánfi Dienes uram kezdette volt. Nyugodjék meg ő nagysága az ő nagyságához való addictióinkban, s kiváltképen az én köteles szolgálatomban, s minden emberek szavának ne adjon hitelt. Lám úgy tudom én, hogy eddég is semmi oly dolgot el nem titkoltunk ő nagyságától, úgy ezután is, lehetetlen valami szók ne esse-

nek az emberek között, ennyi sokféle praesidium is lévén a várban is, s a váraon penig ennyi számtalanféle ember. Szintén végezni akarván levelemet, jövének a várból, hogy a németek miatt minémő bajok esett szintén most, a kútat elrontották, a tizedest, a ki szólott érette, megverték, a porkolábok egy szót sem mernek szólni, öléssel fenyegetik őket. Noha eddég is lettek volna panaszink, mert éktelen sok lopásokat cselekesznek, kinek buzáját, lisztjét, szalonnáját, s egyéb egyetmássát is lopják el. Minap még a boltokhoz, kiben ő nagyságának is vagyon egyetmássá, oly helyen szakasztottak deszkákat fel, hogy immár csak az ablakot kellett volna kironítani, be mehettek volna; azonban ugyancsak azelőtt egy házat felverték, sok insolentiákat cselekesznek, ha a mi cirikálóink, s embereink rajta kapják a lopáson, ha elszalad, mindjárt még ők feleselnek, s morganak; ha penig megakarnák fogni, a több német mindjárt kiveszi kezekből. A kapitányoknak, mely bizony igen emberséges ember egyébaránt, egynehányszor megmondottuk; az eléggé mondja, hogy kikeresi, s megbünteti őket, de még abban igen kevés tölt, csak arra vetnek, hogy nem fizetnek nekik; minap is egynehány szökött volt el benne, hármát visszahoztak, kiket megakart a kapitány öletni, s az egész sereg kért oztán, hogy ne hadjam, úgy szerzettem gratiát nekik, látván rongyos állapotjokat; ki miatt el kellett menniek. Istenért kérem kegyelmedet, megbocsásson ennyi irásomról; akarnám, ha urunknak ő nagyságának is értésére adná ezeket kegyelmed, nem akarván ő nagyságát irásommal terhelnem. Kérem kegyelmedet is édes bátyám uram, tartson confidens szolgáló atyafiának, parancsoljon, s mindenkor kész szolgájára talál. Ezzel ajánlom ect. Huszton, 20. Nov. 1661.

Ha mi ujabb hírek érkeztek, kiváltképen az erdélyi állapotok felől, s Alypassa elmeneteli felől, kérem kegyelmedet tudósétson, hiszem nem idegent, hanem atyafiát tudósét kegyelmed, mert bizonyoson meg nem tudhatjuk a dolgokat. Arról is kérem kegyelmedet tudósétson, ha a török kimeggen Erdélyből, urunk ő nagysága be fog-e indulni, s mikor?

hogy én is tudhassam ahhoz alkalmaztatnom magamat. Kegyelmed jó akaratját megiszolgálom.

Kegyelmed szolgáló atyafia

N. N.

21. Levél Petki István, és Bethlen János uraméknak szőlő.

Szolgáltatomnak ajánlása után szerencsés boldog hosszú élettel látogassa Isten kegyelmeteket.

Urunknak ő nagyságának kegyelmetek által való intiatióját holmi dolgokról tegnapi napon megértvén, arrúl atyám urammal ő nagyságával bőségesen beszélgetvén, azoknak a fogyatkozásoknak meglátására, melyekről ő nagyságát informálták, ma fel mentem vala. De úgy hiszem az informáló hibázott szavaiban. Én azért minden várhoz való munitiókat registraltatván, in paribus kegyelmetek kezéhez küldöttem. Az ónnak, és kanócnak látom szükségét, melynek is valamint lehet, helyre állatásában igyekezünk; de a mint magok a pattantyusok referalják, s mind penig a német kapitány, egyéb minden vagyion annyira való, hogy ha a szükség úgy hozza is, jó darab ideig meg állhatja ember az sárt benne, segítséget remélvén mindaz által Isten után, mely nélkül bizony, ha teli leszen is munitióval, heában. Kegyelmetek azért ekképen informálhatja ő nagyságát, noha magam is fogok emlékezetet tenni Kemény Simon uramnak ezen dolog felől, tudom ő kegyelme meg fogja ő nagyságának is beszélni a dolgot. Ezzel ajánlom kegyelmeteket Isten oltalmában, s magamat a kegyelmetek atyafiságos jóakaratjában. Irtam Huszton, die 23. Novembr. Anno 1661

Maradván kegyelmetek

szolgáló atyafia

N. N.

22. *Levél Kemény Simon uramnak szőlő.*

Petki István és Bethlen János uramék által való informatióját a várbeli munitiók alkalmatosságáról urunknak ő nagyságának, mind atyám urammal ő nagyságával megértettük. Mondják ő kegyelmek többi között, hogy ő nagysága ír holmi defectusok felől, kiváltképen a munitiók dolgából. Én azért látván az ő nagysága kegyelmes parancsolatját, mindjárt fel mentem a várban és minden benne lévő munitiókat registráltatván, Petki István, és Bethlen János uramék kezében küldöttem, úgy hiszem ő kegyelmék fogták ő nagyságát tudósítani ezen dolog felől, melyből úgy látom, hogy az ő nagyságát informáló hibázott legyen szavaiban Ugy vagy, ön és kanócz több kívántatnék, melynek is szerzésében igyekezünk, csak ő nagyságának is egyéb dologból való parancsolatját is lássam, valami lehet, minden véghez megyen. Igaz dolog, hogy az élés kevés, mivel azt mind urunk ő nagysága, s mind más jó lelkiismeretű ember meg láthatja, minémő sok kárral legyünk, és ez a darab föld mely sovány buzatermő föld legyen, melyhez képest igazsággal írom kegyelmednek, csak meddig sem érjük azzal a búzával, a mi terem; hanem minden esztendőben pénzes búzával kell élnünk, csak Isten tudja, arra is hány ezer forintunk ment, a miolta ide szorúlánk, több jószáginktól megfosztatva lévén. Mind az által csak érthessük az ő nagysága parancsolatját, ha valami okra oly hamar kívántatnék, valamit lehet szerzésében az életnek, munkálódnunk kell. Kegyelmedet édes bátyám uram kérem: ha valami oly félelmes hírek vadnak, tudósítani ne nehezteljen, had tudjuk ahoz alkalmaztatni magunkat. Ezzel ajánlom kegyelmedet Isten oltalmában etc. Irtam Huszton die 23. Novembr. Anno 1661.

Maradván kegyelmednek szolgáló

atyafia

N. N.

23. Levél magyarországi Cancellarius uramnak szölvé.

Illustrissime, ac Reverendissime Domine, mihi observandissime! Servitiorum meorum paratissimam semper commendationem

Nagyságod minapában felküldött jámbor szolgálk által való köszöntését, hogy nagyságod róllam kötele; szolgáljáról el nem feletkezett, minden alkalmatossággal meg igyekezem szolgálnom. E mellett értvén azt is, hogy nagyságod tött emlékezetet, hogy ha fel mennék, nagyságod méltatlan voltomra jó szívvvel látna; Isten azért egészségemet adván, s valami oly derék akadály nem intervenial: e télen nagyságod szolgálatjára elfogok menni, megnyugodva lévén az nagyságod hozzám való gratiajában, hogy nagyságod jóakarattja által más becsületes nagy rendekkel is fogok ismerkedni. Ez mellett szóval is izentem nagyságodnak jámbor szolgálmtól, kívánom hogy ez levelem találja nagyságodat szerencsés órában, s jó egészségben. In Huszth die 7. Dec. Anno 1661.

Illustrissimae Dominationis Vestrae

Servitor paratissimus

N. N.

24 Levél Vallis urnak szatmári generálnak szölvé.

Illustrissime Domine mihi observandissime ect.

Praeteritis hisce diebus intellecto Illustritatis Vestrae ad Szathmár adventu, gratulor Vestram Illustritatem huc ad propinquam vicinitatem reducem esse factum. (igy) Quia vero hac tenus Vestram Illustritatem literis salutatoriis invisere nequiverim, plurimae meae distractiones, ac porro nuper apud Celsissimum D. D. Principem suscepta mora obstetere, super

quo veniam imploro. Quare cupio, ut Vestram Illustritatem Deus optimus in Omni rerum suarum revolutione foelicitet, mihi que, ut Vestrae Illustritati inservire in hac possem vicinitate, suppeditet vires. Imo Dominationem Illustrem Vestram rogatam volo, quatenus mihi jubeat jubenda, pro certo servitiis meis ad omnes occasiones regravificari haud intermittam. Jam cum Illustrissimo Domino Hajstero non levem conjuxeram notitiam, cujus discessus non ita diu mihi innotuit; Vestramque in summa rogo confidentia, siquid habet ex superioribus partibus novellarum, praecipue miles suae Majestatis ubi hybernet, facere, ut sciam, non dedignetur; siquid et ipse habebo novi, cum Vestra Illustritate communicare paratus ero. In praesentium nec ex Polonia, nec ex Transilvania, nec ex Moldavia affertur quicquam rumorum, auditur nihilominus aliquot militum kortanorum exiisse ex Moldavia ad latus Domini Michaelis Apafi. Res transilvanicas scribere Vestrae Illustritati praetermitto, cum eas ex Celsissimo D. D. Principe prope in Medgyes existente, plenius cognoscet Illustritas Vestra. In Huszt, die 10. Novembris Anno 1661.

Illustrissimae Dominationis Vestrae

Servitor paratissimus

N. N.

25. *Levél Vallis uramnak szathmári generálnak szóló.*

Illustrissime Domine, mihi observandissime ect.

Ex pago meo Szaniszló, paulo ultra Károly situato frumentum educillare volens, ob eam causam famulum praesentium ostentorem expedivi, cui ut res, et iter securius succedat: Vestram Illustrem Dominationem rogo, ut Commendanti Karolyiensi demandare dedignetur, quatenus quadraginta milites famulo frumentum ad Szathmár usque deducere volenti adjungere velit, modo de loco dimoveatur frumentum, Milites non amplius, quam ad Károly usque comitentur. Quam

erga me favorem, alia quaque occasione resarcire Vestrae Illustrati conabor. Queis in reliquo diu feliciter viventem ad vota valere cupio. In Huszt, die 10. Decembr. Anno 1661.

Illustrissimae Dominationis Vestrae

Servitor paratissimus
N. N.

26. Levél a fejedelemnek Kemény János uramnak szözlő.

Alázatos szolgálatomat ajánlom nagyságodnak, mint ect.

Szigeth tájékaról tegnap érkezőn meg, alig szállhaték le lovamról, hogy Petki uram az úrnak ő nagyságának szözlő nagyságod levelét beküldé, minthogy ő kegyelme is csak akkor tájban érkezett vala, melyben hogy nagyságod érdemtelen voltomra a mostani állapotokról az én kicsiny censuramat is méltóztatik kívánni, nagyságodnak mint kegyelmes uramnak alázatosan megszolgálom. Ezen dolog felől az urral ő nagyságával bizony sokat beszéllettünk, de mivel egyebet fel nem találánk, melyet az úr ő nagysága nagyságodnak megirt, annak ujjobban való leírásával nagyságodat nem akarnám terhelnem. Az én oda fel való utamról is, úgy tudom, az úr ő nagysága nagyságodnak írt. Én is azért nagyságodat mint kegyelmes uramot alázatosan kérem, ne legyen nehézségére elmenetelem, mi dolgok végett, nagyságod az úr ő nagysága leveléből megértheti. Magam bánom, hogy ily alkalmatlan időben talált a dolog történni; de immár két rendbeli leveleim is érkeztenek onnan felül, melyben solícitálják felmeneteletem. Anélkül is többire minden jószáginktól megfosztatva vagyunk, ha abban a kevés javacskáimban is, ládabeliben kárt vallok, nem tudom hová legyek. Hiszem ha Isten nagyságod dolgait boldogétja, melyben nincsen is kétségem: Isten alá hozván mindjárt nagyságod után sietek, ha ugyan mostanság nagyságod be megyen. Az mint minap aljöttömben is megcselekedtem vala. Én, látja Isten, nagyságod

igaz szolgája igyekezem mindenkor lenni, kérvén nagyságot alázatosan, valamit ne gondoljon felőlem olyat, hogy fractura volna bennem. Ezzel ajánlom továbbra is magamat az nagyságod méltóságos gratiájában, s nagyságotat penig Isten oltalmában. In Huszt, die 18. Decembr. Anno 1661.

Nagyságod alázatos szolgája

N. N.

27. Levél Bethlen János uramnak szőlő.

Ajánlom kegyelmednek mint jóakaró uramnak, s kedves ect.

Tegnap alig érkezhetem meg, mindjárt érkezék az urunk ő nagysága levele Petki uram által, melynek páriáját kegyelmednek elküldöttem, arra való replicát is, kérvén kegyelmedet szeretettel, más ne lássa. Mi ennél egyéb tanácsot nem merénk adni; ma küldök el leveleinket, az oda fel való menetelem felől is mind én, s mind az úr ő nagysága irtunk: immár megválnak micsodás válaszink jőnek. E mellett hozának leveleket, melyeket úgy látom, Bethlen Miklós uram irt kegyelmeiteknek, azokat is elküldtem, nekem egy pap adá kezemben. Ezzel ajánlom kegyelmedet Isten oltalmában ect. Irtam Huszton, 18. Decembris. Anno 1661.

Petki uram betegen fekszik, úgy látom nem készül Erdélyben; de szavaiból azmint veszem eszemben, nem contradictal a bemenetelnek, sőt haszontalan biztatásokkal biztatja magát, de annak vagyon oka, mert ő kegyelmére nagy a harag oda be, melyhez képest semmivel sem gondol.

Kegyelmed szolgáló atyafia

N. N.

A méltóságos Kemeény János fejedelem ö nagysága levele, melyet nekünk atyám urammal ö nagyságával irt, mikor be akart Erdélyben menni: Anno 1661.

Tudom kegyelmeteknél nyilván lenni Alypassa derék hadaival, hogy az országból kitakarodott legyen; Apafi uram mellett hagyott töröknek számát, ki ezernek, ki ezer kétszáznak, ki három ezernek, ki többnek is hirdeti, erről való hir különböz. Fogaras lenta obsidioval igen megszorétatott, és kiváltképen bő esések semmi nincs. A több váraknak megszorétására szándékozván, eddig mint hirdetik, Marosvásárhelynél lehet Apafi uram, nemcsak fiscalisokra igyekezik, de magam sajátimat is foglalja, mint leveleiből kitetszik, utolsó ruínáltatásomra intendál, naponként erősödik, az emberek subjungáltak, desperálnak, kik hivek, nagy obtestatióval híjnak; onnan felül azon intimatio vagyon, ha egyik úton a török ki, a másikon én bemenjek. Assistentiájok megleszen, úgy hiszem, ha kívánom. Ezekről és egyéb dolgokról nagy confidentia alatt izentem kegyelmednek, kénszérétem Istenre atyafi-szeretetre, szálljon magában, és mint maga interessejében adják úgy tanácsokat, s mutassák jeleit synceritásoknak, hitelt adván azért ö kegyelme szavainak, elvárom az kegyelmetek atyafiságos választételit, mind öcsém urammal együtt, kinek mostan, hogy külön irhattam, követem relegálván ezen irásomra, és Petki uram által lött izenetemre, ö kegyelmét is, és ezek után az szent Istennek ajánlom kegyelmeteket. Anno 1661. die 18. Decembris Bikszádán.

Erre való Replica.

16. Praesentis. Bikszádáról irott kegyelmed méltóságos levelét nagy becsülettel vettem, a mely dolog felől kegyelmed ir, azt Petki István uram szóval is bőségesen declarálta, melyről való censurámat, látja Isten, úgy adnám kegyelmednek értésére, hogy mind kegyelmednek, s mind szegény megromlott hazánknak javára lenne. Kegyelmed azért azt

én nálamnál jobban tudja, miben forogjanak mind az oda fel való állapotok, s mind pedig Erdélyben micsoda dolgokhoz bizhatik. Értem azt is, hogy kegyelmedet onnan belől is nagy obtestatióval hijják hivei, onnan felől is olyan intimatiói vadnak. Abban én nem kételkedem, hogy ő felsége kegyelmes igéreti szerént (a mint kegyelmedtől értem) jövődöben kegyelmedet meg nem segítené, mely ő felsége kegyelmességét experiálta is kegyelmed Montecuculi uram alá küldésében, de a mint hogy akkor megtérésének oka penuria com meatus volt, úgy most is, hogy derék hadakat arra fordétson, azon okért alig hihetem; kevésel pedig bemenni, nem tudom, ha bátorságos-e? s nem félő-e közel voltától az ellenségnek, s megmaradását oda be remélheti-e? Én azért erről bizonyos dolgot kegyelmednek nem irhatok. Az Isten kegyelmedet mind szép értelemmel, s mind jó conscientiával megáldotta, tudom, hogy úgy igyekezik dolgait rendelni, hogy mindenek Istennek dicsőségére, s hazájának megmaradására legyenek, kire segítse is Isten kegyelmedet. Datum in Huszt, die 18. Decembr. Anno 1661.

Az római császár ő felsége constantinápolyi oratorának die 28. Apr. Anno 1662. postán Pozsonban ő felségéhez küldött leve lének páriája.

Felséges Császár, és K. Uram.

Felséged levelét, és kegyes parancsolatját elvettem die 26. Martii, mely iratott felségedtől Rudolphus nevő posta által illendő becsülettel ez jelen való hónap 16. napján. Midőn gondolkodnám, mint kellene innen expediálnom, 22. Apr. mentem fel a fővezérhez, audientián lévén, mely kétséges dolgokat az ő valóságában eleiben adtam, mivel az előtt jó ideig nehéz akadályok miatt személyem szerént nem lehetett cselekednem. Noha Felségednek alázatosan az én nekem adatott resolutioi szerént irtam; a mennyiben a mostani török birodalomnak igazgatása foly, holott önnön maga a fő-

vezér, midőn inkább hajlandónak láttatnék a békességre, és hogy mindenek barátságosan fegyver zörgése nélkül complanáltathatnának, a mint hogy ez végre plenipotencia is adatott Alypassának. Nekem erre ezt kellett felelnem: hogy felségednek, mint eddég, úgy most is ez legyen istenes igyekezeti, hogy mind békességet, mind jó szomszédságot tartana, és continuálna az fényes portánál, és a végek között, melyekben tracta, és közönséges beszélgetés rendeltessék, az víz-sza vonásoknak barátságosan való meg orvoslására, melyek az erdélyi dolgokból vettenek eredetet, az hová küldendő commisariusoknak, magától az fényes portától kell plenipotentiájoknak lenni; a vagy Alypassa maga személye szerént jelen leszen, hogy más ő tölle küldettett követek által ne legyen neki relatioja, azmelyből mint mászszor is történt, semmit nem concludálhatnak. Az felségedtől küldett commissariusok is peniglen, két vagy három nap alatt azoktól a plenipotentiás commissariusoktól teljes resolutiót vehessenek, javalván, és helyben hagyván az fényes portán. Mint régenten lött volt, midőn bizonyos tractát indétottak volt Oszmanyagával és másokkal, kiket Budáról küldtek volt vele, melyben a porta semmit nem tudott, meg sem akarta erősíteni. Kévántatik annak okáért egy szóval: (így szoltam az fővezérnek) hogy az hatalmas császártól elégséges plenipotentiával innét a portáról küldtessenek commissariusok. A fővezér erre ezt felelte: Alypassának a hatalmas császártól azokban, a mi a végek dolgát illeti, teljes hatalom, és autoritás adatott, úgy hogy mindeneket, a miket ő cselekszik, s végez, a császártól, és a fényes portától helyben hagyattatnak, és javaltatnak. Erre én kérdettem? maga Alypassa el jő-e? Felel a vazár: nem. Más embereket, tudósokat küld el, (melyről már emlékeztem feljebbis) mondám: erre, nem elégséges az; hanem szükség, hogy a plenipotens commissariusok a portától jöjjenek, avagy maga Alypassa jelen legyen. Felel a fővezér: csudálatos emberek vagytok ti, a kiket Alypassa küld, nem magájé azok, hanem a portának, és az hatalmas császárnak szolgáló lesznek; nem is maga nevével küldi, hanem hatalmas császár neve alatt küldtettek, melyre nézve ugyan innét rendelt commissariusokat.

Melyet ugyan nehezen szenvedte a fővezér, és meg általkodván mondá nekem, hogy a hatalmas császár generalisának, és a végekben ideig való locumtenensének méltóságát nem kisbéthetni meg, hanem hogy ő maga küldjön követeket ezen végekben való felső hatalmassága szerint, holott maga jelen nem lehet. Látám, hogy semmit nem vihettek véghez, és mennél inkább cselekszem valamit, annál engedetlenebbnek mutatja magát.

Eleiben adám azt is, a váradi passának Szathmárvármegyében méltatlan saczczoltatását, és a faluknak hódoltatását; arra azt felelé: meg tiltottam régen, s ír ismét a váradi passának, azonban el menne előlem. Én oztán a thiajával erről a dologról bővebben beszélgetém, ilyen nagy dolog miképen complanáltathatnék? A thiaja azt kérdé először: mi volna oly igen szükséges a tractára, a vagy fel bomlott e a békesség, és új békeségről kell tractálni? Mondám: más képen nem tudom, hogy fel bomlott volna, de mit kelljen tennem, nem tudom; mivel énnekem arról semmit nem írtak. Mondá a thiaja, tudom én, hogy már a végekben, mind két részről jó üdőtől fogva mik löttének; a mieink úgymond semmi kárt nem tettek, a tiétek pedig sokat, és mindazonáltal hallgatunk mi, és semmit ti tőletek nem kérünk, ti akartok e mi tőlünk valamit kérni? holott semmit nem praetendáltok, miért kell arról sok tractának lenni, melyből tudom én hogy hadakozás indul; csak elmétekben se ötöljék az, hogy mi falukat, vagy egyéb helyeket meg adjunk, avagy más erdélyi fejedelmet választani engedjünk, úgy vagyon, birtok még egynehány helyeket Erdélyben, melyekről csak nem is emlékezünk, de ha onnét ki nem mentek, titeket erővel kiűzünk belőlök, és törököt szállítunk beléjük. Tudjátok meg azt is, hogy a Kanisa ellenében csinált erősséget el, nem szenvedjük, a miképen ti Pécsét el nem hadjátok, így mi is ez erősséget földre le rontani el nem mulatjuk; ő mint barátságos ember javolja, hogy azt az erősséget rontsuk el, mert bizonyosan nem csak azt, hanem Légrádot is reá menve teljességgel el rontják. Erre felelé: Igaszság-e az, hogy ilyen kicsiny dologért ilyen nagy confusiót akarnának indítani? azt is eleiben adván, megmutogattam, hogy az békes-

ség tartván, imitt amott a végekben külömb külömb időkbⁿ nyolczvanháromkastélyokat építette nek ö^k, melyre nézve már régen az én uramnak ö felségének igaz okos módja volt volna benne, hogy azoknak ellene állott volna, és declaratiót adott volna ki a hadra, de a közönséges jóért, és a szomszédságért békét hagyott annak, és miért akarnak valamit elczirkálni az én uramtól ö felségétől, félek attól, hogy kegyetlen hadakozás következik, és rettenetes veszedelmes tűz gyulad ez dologból. Felele erre a thia: mi azzal nem sokat gondolkunk. Ez birodalomnak szerzője s kezdői először a veszszökre, melyekkel a barmokat örzötték, gyapjakat, és lepedőket függesztetⁿek, és úgy csináltak magoknak zászlókat, mindazonáltal még is oly hatalmasokká löttⁿek, a mint ma látod, és hogy az ö kastélyok, melyek láttatnak az békeség ellen építettⁿeknek lenni, nem oly közel vadnak az római császár ö felsége erősségihez, hanem némelyik két napi, némelyik három napi járó földre vagynak az ö felsége birodalmától; el hidjed azt, ha a Velenczések három vagy négy szigetⁿet elnyernek is a tengeren, úgymint Candiát, s másⁿt, mindazonáltal Alypassát hadaival a végekből vissza nem hijják, amig az urad ö felsége a magájét el nem viszi, és másuvá onnat menni meg nem engedi. Továbbá azt is mondá a thia: veszi ö eszében, a római császár ö felsége részéről más szándék is vagyon, azért nem szereti a békességet, és azért mozdét mindenkor valami új dolgot, hogy csak függőben legyenek a fegyverek, mert a velenczei respublicától is intendáltatik, de ez az ö felsége provinciainak meg fog ártani. Továbbá mondá ezt is, hogy Alypassa nem megyen tractára, mert ilyen portai szolgának, vagy vezérnek commissáriusságban jelen lenni nem illik; az ö végbeli authoritása nem kissebbedhetik, kiket a tractára küld, nem ö emberⁿi lesznek, hanem a császáré, és a fényes portáé, úgymint Budáról, Egerből, Esztergomból, és más helyekből eszes emberek küldtetⁿek el, de ö szívesen javalja, hogy a tractának hadjanak békét, mert semmi jó ebből nem közetkezik a római császár ö felsége részéről, az holott nagy praentisiókkal kell elő állani, a mi részünkről penig kevés, avagy semmi és így a dolgok rosz kimenetelt nyernek inkább mint

sem jót ; ez dologban az mint mindenkor szokott lenni, hová hamarébb a portára kellene írni, és itt az szükségnek kívánsága szerint tractálni. Csak hallgatásban vár, ily reménségtől viseltetvén, ez tractából jót-e, vagy gonoszt kellene e remél-nem ? bizonyos helyet kell nevezni, s a portáról is deputálni, ugyan ott kell Erdélyről is helyt institualni, melyet császár ő felsége nem igyekezik birni, nem is erővel vette meg. Előhozom ezt a discursust alázatosan, mely volt a thia-val, egy azok közül, kik most uralkodnak. Emlékezem arra is 1651. lévő Barnen nevű német ember, midőn főkövetségnek tisztit viselné, a békeségnek utolsó cikkelye szerint, ezt a tractát urgeálta, és ugyan ezen difficultása volt, s innen senkit nem küldöttek, hogy a budai Muratpassának auctoritása meg ne csonkúlna ; úgy vagyon végezetre, kapucsi bassát küldöttek Budára, de az által is mindeneket Muradpassára bízának, a kapuczipassa egy darab ideig Budán ül, és a dolog véghez nem mehetvén, a tractának semmi jó vége nem lévén, vissza kellett térni a kapuczipassának. Rézaga, az az Cancellarius, ki most az audientiában jelen nem volt, mindjárt ítélem, hogy kevés satisfactiónk léssen innét, és hogy ezen az úton valami jót várhatnánk, ki énnekem ismét megjelenté, hogy rövid memorialét csinálnék, amint hogy másokon kívül, kik Alypassától jönnek, itt is semmire ne rendeltessék, mely memorialét másod napon megcsináltam, az Rézaga és a thia jelen'étében, a fővezérnek adattatott az az memoriale, mely ő tőlök igen megvizsgáltatott volt ; de semmit nem feleltek, hanem a császárra vitettetett, és ott tanácsot tartottak róla, az dolog ugyan az első resolutióban vagyon, hogy az Alypassa auctoritásából semmit el ne vegyennek, neki ez időben az végekben teljes hatalma vagyon, a kiket küld egész plenipotentiával, nem mint maga tiszteit, hanem a császár és a porta nevével : ha ezeknek eleget nem tesznek, a békeség bomlása következik. Alypassa immáron ott vagyon, és annyi hatalommal instruáltatott, hogy megfelelhessen ; nem is kell azt remélni, hogy csak kicsinyben is engedjenek, avagy valamit vissza adjanak, avagy Erdélyben is más fejedelmet választani engedjenek, mivel a császár Apafit megerősétette, és ötet meg is tudja oltalmazni ;

az uj erősséget Kanisánál el hagyom, azt bizonyosan el rontani akarják. Felséges császár látom azt én, hogy mostan veszedelmesebben, hogy sem valaha, a török nemzet magát az hadakozásra resolválta, nem akar engedni, sem penig az nyolczvan kastélyokban egyet el nem akar rontani, és ha szintén Felséged az Zrínyivárat elrontatni megengedi is, mindazonáltal még is semmi nem megyen véghez, mert mind két felől satisfactiót kíván; ellenben ő semmit nem akar cselekedni, mert látja, hogy Felséged nem elégedik meg, és hogy sok praetensiói legyenek felségednek; ő penig azt mondja, hogy vadnak neki praetensiói, hogy a Kanisa ellenében építetett vár rontassék el, és hogy azok a károk, melyek Buda körül estenek az felséged hadaitól, megfizetessenek. Erre feleltem, hát azért a kárért, a melyet a török, és tatár tött a felséged országában, ki fizet meg? avagy ezen az úton mehetne-e igazságos frigyre. A mint eszemben veszem, naponként Felséges uram, szüntelenül takarodnak le az ásiái vitézek a végekre, kik ha oda érkeznék, sokkal többen fogják követni őket. Felséges uram, csudálatos discursusok hallatnak itt, többi között ez, hogy ez hadakozás a francziai királynak igen hasznos leszen az imperiumnak, és annak koronájának elnyerésére; amint hogy ez is szándéka, megtetszik, mert Lotharingiát sok practicával vonta melléje, mely már a töröknek tudokra vagyon; bizonynal beszélik azt is, hogy Alena, a régi francziai követ fia, követségnek tisztiben ide jő. Be akarnak azért menni Kanisa ellenében épült erősség ellen és több kastélyokat is akarnak a végeken építeni, ha hadra kél a dolog is, azzal sem gondolnak semmit is; mostan is sok fő szolgák, kik a császár széki előtt udvarolnak, rendeltetnek; a török nem enged semmit is, mentől többet mozdítunk a felséged részéről, annál veszedelmesebb. Irják azt is, hogy a tatárok a moszkákkal megbékéllenek, és hogy a tatár hadak készen vadnak; ez napokban érkezék egy ember, azt mondá, hogy moszka követ vagyon a tatárnál, s békességet kér, és hogy a tatárok hadjanak békét a kozákoknak, és hogy egyik is a másik ellen kozák segítségével ne éljen.

*A római császár ő felsége az magyarországi Regnicolákhoz az
posoni gyűlésben küldött propositiói.*

1. Nyilván lehet az hűséges Statusoknál, és magyarországi Rendeknél, és hogy magok kárán is megtanulták legyen, nem kételkedik benne ő felsége, mi módon az keresztységnek természet szerént való ellensége, nem csak Váradot más erdélyi birodalomhoz tartozó erősségekkel együtt, a Tiszán túl az elmúlt esztendőkbén megvette legyen, igen nagy karával és veszedelmes szomszédságával ennek az Magyarországnak; de még az hajdú városokat is, és egész Szabolcsvármegyét elpusztította, hasonló veszedelemmel Szathmárvármegyét tüzzel, vassal fogyatta és rablotta, és az erősségeken kívül, maga hatalmában hódoltatta, melyekből illendő ellhinni, hogy az egész országra, megrontván a békeséget, ellenséges fegyverrel reá jőjön.

2. Annakokáért felül megemlített császár és király ő felsége, ez országhoz és abban lévő hűséges Statusokhoz és Rendekhez atyai indulatjából, melylyel mindenkoron kegyelmesen volt hozzájok, igyekezik ez következő veszedelmeket megelőzni, és híveit az megnevezett Magyarországgal megtartani, és oltalmazni kívánván, igen szükségesnek ítélte lenni, hogy az országnak Rendinek, és Statusinak ezen kiváltképen való gyűlést hirdettesse, és őket öszvegyűjtse, melyet Istennek jó segítségéből minekelőtte ő felsége az imperiumban menne, celebrálnának, és ott az hazának békességeért és megmaradásaért az országgyűlést boldog kimenetellel elvégeznék, csak azokat tudniüllik tractálván, melyeket az megemlített országnak békességére, megmaradására, és oltalmazására magok is itélnének hasznosoknak lenni.

3. Minekokáért feljül említett császár, és király ő felsége kegyelmesen akarja értetni az megemlített Statusoktól, és Rendektől az haza megmaradására, és oltalmazására minémő illendő, és szükséges eszközöket itélnének lenni, és micsoda módokon az ellenséges igyekezetnek, és bal indulatoknak állhatnának ellene.

Nem kételkedvén ő felsége, sőt inkább atyaiképen inti,

s kegyelmesen kívánja az feljül megemlégett hűséges Statusoktól, és Rendektől, hogy ők is az ő elejeknek dicséretes példákat, és nyomdokokat követvén, az törvényeknek, és az dücsőséges emlékezetű Rudolphus, Maximilián, első Ferdinánd Imperatoroknak, és más magyarországi királyoknak idejekben emanáltatott articulásoknak tenorához szabván magokat, az magok békességekre, és megmaradására néző dolgokban hátra nem állanak.

Bátorságosak lévén abban, hogy ő felsége semmi munkáját nem szánja, semmi költségének, és pénzének nem kedvez, hanem atyaikepen minden igyekezetit erre fordítja, és igazgatja: mimódon nem csak örökös bírodalmi, és országinak erejét, és tehetségeket, de még más keresztyén fejedelmeknek segítségeket, ez országnak mint keresztyénségnek bástyájának, és magának legelőször ő felségének kedves bírodalmának oltalmazására szívesen fordítsa.

Bizván abban ő felsége mindenek felett, hogy az Istennek is segítsége, az ő felsége igaz causája, és a keresztyén népek melléje állván, a nagy hatalmú Isten kiváltképen való segítséggel léssen, és az haragot, s bosszúállást az békesség háborgató ellenségre fordítja.

Ezeknek utánna sokszor megemlégett császár, és király ő felsége ugyanazon Rendeknek, és Statusoknak, mind közönsegesen, mind egyen-egyen császári királyi kegyelmességét ajánlja.

1. L e v é l

Anno 1662. Die 25. Julii.

Én az hatalmas győzhetetlen császárnak mohácsi és szerémi passája, mostan penig itt Apafi Mihály uram mellett hagyott hadainak szerdárja, köszönetemet és bátorságos szolgálatomat ajánlom kegyelmeteknek, mint szomszéd jóakaróimnak.

Apafi Mihály uramot hagyván Alypassa itt bennlétében győzhetetlen császár ő felsége akaratjából ez országban fejedelemnek, hogy innét vissza fordult, nekem azt hadta, hogy kegyelmeteknek tudására adjuk mint jó úr vitéz barátinknak, úgymint Rédei László, Zólyomi Miklús, Haller Gábor, Bethlen János, és Váradon lévő nemes uraimék, Boldai Mártonnak, az hatalmas győzhetetlen császárnak, s ő felségétől tött, s választott erdélyi fejedelemnek, ha igazak, s hívek lesztek, mint elébbi fejedelmek ha ő hatalmassága köntöséhez ragaszkodtok, kész leszen még a kegyelem, jószágtokban, békekességben nyughattok, mely fejedelem mellé ha eljöttök, s hűségteket mutatjátok, hitünkre, tisztességünkre felfogadjuk, hogy sem kegyelmeteknek, sem jószágtoknak, sem hatalmas császártól, sem az szerdártól és tőlünk s ez ország fejedelmétől bántástok nem leszen. De ha tovább is hatalmas császár, Isten, és ez fejedelem ellen cselekesztek, mi okai ne legyünk veszedelmeteknek, kiről választ is várunk. Iratott medgyesi városban karácson havának 21. napján. Anno 1661.

Kegyelmeteknek jóakaró barátja

Ibraim passa.

P. S. Ti penig vitéz barátim az több ott kin lévő hazafiainak is megmondjátok, kik hazájokat szeretik, hatalmas császár hűségére jőjjenek be Erdélyben, azoknak hitünkre fogadjuk, bántódások nem leszen.

2. L e v é l

Apafi fejedelemnek szóló.

Méltóságos fejedelem, nekem kegyelmes uram! Hogy az úr Isten nagyságodat minden dolgaiban boldogétsa, szívem szerint kívánom.

Kévánt idő, s óra, hogy az úr Isten ez szegény utolsó veszedelméhez közel levő hazát még egyszer megszánja, s nagyságod méltóságos keresztyéni fejedelemségével felékesíté, minden emberi reménség kívül, és ennek a kívánt jónak megrontására igyekezőket megszegyenyété, mely méltóságos állapotjában hogy az úr Isten nagyságodat sokáig megtartsa, elsőben is magának nevének dicséretire, szegény hazánkunk elébbeni békességének helyére állatásában, több alázatos hivei között, nekem is szerencsémre tiszta szívből kívánom. Eddig való nem írásomról nagyságodat mint kegyelmes uramot alázatosan követem, a mit tehettem, megcselekedtem izenetem által, de igazsággal írom nagyságodnak, csak hogy vas nem volt lábomon, de különhen semmiben módom nem volt. Nagyságod azért az én nagyságodhoz való igaz tökéletességemben, s alázatos szolgálatomban megnyugodva legyen mind atyám-urammal ő nagyságával együtt. Ez mellett kegyelmes uram, én tudom, hogy némely emberek nagyságodnak hol egyet, hol mást mondanak, kiváltképen a mint én immár ennyi időmre Erdélyt, s abban lévő embereket megismertem, minthogy a lengyelországi expeditiótól fogva mennyi változások voltak, többire mind benno forgottam; de senki száját be nem dughatom; legközelebb az házunknál lévő praesidium állapotját a mi illeti, arról nagyságodnak szóval bőven izentem Kővér István nevő jámbor szolgálmtól, ha nagyságod méltóztatott véle beszéleni. Több írásomról nagyságodat nem akarom terhelnem, magam nagyságodhoz való be menetelemről is szóval izentem. Ezzel ajánlom nagyságodat Isten oltalmában, s magamat az nagy-

ságod méltóságos gratiájában. Irtam Huszton 29. Febr.
Anno 1662.

Maradván nagyságod alázatos szolgája

N. N.

3. L e v é l.

Kemény Simon uram levelének páriája.

Szolgálatomat ajánlom kegyelmednek, mint nekem jóakaró
kedves öcsém urannak.

Minemő boldogtalan változás esék rajtunk, azt kegyelmednek bő szóval nem akarom declarálnom, el hívén mind az magam némely napi irásomból, mind mások relatiójából, eddég kegyelmed bőségesen megértette. Mivel penig az nemes ország maga jó akaratja szerint, kegyelmed is az elmúlt esztendőben magát császár ő felsége protectiója alá devoveálta vala, mely kegyelmességével is eddég is ő felsége mint részeltetett légyen, az dolgok magok tanúbizonság, mely oblatiókban miképpen Isten arról a boldogtalan helyről életben el hozott, továbbra is meg akarván maradni, valamig szintén ő felsége magától el nem taszit, kegyelmedtől is kívánom érteni, mi szándékkal, és tetszéssel legyen persistáló abban, hogy értvén kegyelmed szándékát, tudhassuk mi is a dolognak mi voltához alkalmaztatni magunkat; micsoda intentummal legyen penig ő felsége hozzánk, maga ő felsége, és Porcia levelei, Vallis uram ő kegyelme nekem küldött leveleknek páriájából megértheti kegyelmed. Ajánlván ezek után Isten oltalmában kegyelmedet. In Medgyes die 1. Febr. Anno 1662.

Kegyelmednek szeretettel szolgáló atyafia

Kemény Simon.

4. L e v é l.

Kemény Simon uramnak szölló.

Tekéntetes nagyságos úr, nekem kedves bátyám uram, hogy az úr Isten kegyelmedet szerencs. ect.

Kegyelmed levelét becsülettel vévén, continentiáját értem. A mi az ő felségéhez való kötelességemet illeti, ennek-előtte is mindenkor az mi állapotunk szerént, ő felsége nagy kegyelmességgel lévén hozzánk, azt ezután is nem akarjuk magunkról lerázni, sőt ha mikor, s miben kívántatik, ő felségét megtalálván, akarunk ő felsége kegyelmességével élni. De hogy én az mostani kérdésére kegyelmednek megfelelhessenek, az nem egy privatus embert, hanem országot illet. Szegény urunk véletlen esetin, bizony én is szívem szerént búsúlok. De még Isten külömben adhatja. Ezzel ajánlván kegyelmedet Isten oltalmában, s magamat továbbra is az kegyelmed atyafiságos jóakaratjában. Irtam 7. Febr. Anno 1662.

Maradván kegyelmed szolálgáló atyafia

N. N.

5. L e v é l

Vallis uramnak szölló.

Az jó szomszédásnak continualásaért nem mulathatám el, hogy kegyelmedet ez levelemmel meg ne látogassam, kívánván kegyelmed egészséges állapotja felöl örvendetes hírt hallanom, kiröl hogy tudósétson is kegyelmed, kérem. Ezzel mellett esék értésemre, hogy némely jóakaróim holmiket irtak volna felölem; úgy vagyon e a dolog, avagy nem? azt nem tudom, hallám, hogy mondták, ő felsége kegyelmességétül recedálni akarnék? Erdélyben mentem volna. Igaz az, hogy erdélyi ditióban itt vagyok házaznál, nem mentem ki

vármegyémből, hanem oda fel tekintettem vala más házámhoz. Meg sem engedem, azok a jóakaróim, kik kegyelmedet, s mind másokat informálnak ilyen dolgok felől, mind ő felségének igazabb hivei, s mind kegyelmednek jobb jóakarói volnának, megtapasztalván sokszor ő felsége kegyelmességét fejemen. Kegyelmedet azért igen bizodalmason kérem, ilyen szóknak hitelt nem adván, tartson mindenkor confidens jóakarójának az szomszédságban, s parancsoljon: mindenkor kész szolgájára talál. Ez mellett kegyelmedet igen bizodalmason kérem, mint jóakaró uramat, ne nehezteljen két jó ifjú legény lovast, németet, ide hozzám küldeni ezen szolgálimtól, kik jöhessenek fel Eperjesig velem, mivel holmi dolgocskáim vadnak oda fel; tudom a generál ő nagysága is nem fogja neheztelni, ő nagysága is nekem jóakaró ismert uram lévén; kihez is el fogok menni, kegyelmed jó akaratját kegyelmedtől igen kedvesen veszem, kérem is ebben meg ne fogyatkoztasson. Kegyelmed nekem parancsolván, tiszta szívvel igyekezem kegyelmednek kedveskedni, és szolgálni. Irtam Huszton 16. Febr. Anno 1662.

Maradván kegyelmed jó akarója

• N. N.

6. L e v é l.

Kemény Simon uramnak szöllő.

Édes bátyám uram, kegyelmed édes atyjától, az én jó kegyelmes urantúl, ki él-e vagy meg holt, én bizony még eddég sem tudhatom bizonyosan, tanúltam vala: hogy kinek (úgy mond) vagyon valami scrupulus szívéen, jobb megjeleníteni, hogy nem mint szívében tartván, titkos nehezséget egy más ellen viselni. Én is azért immár nem egyszer, sem kétszer hallottam, hogy kegyelmed az én kicsiny becsületeském jóakaróim előtt, kiváltképen oda fel, s itt Szathmár táján is nem hogy öregbétéen, noha az atyafiság is azt kívánná, de sőt alázza; úgy vagyon e, ninesen e? nem tudhatom, hitelt

is mind eddég annak nem adtam, megnyugodván a kegyelmed eddég hozzám való atyafiságában, mely ha úgy vagy, adtam arra okot, vagy alkalmatosságot, kérem kegyelmedet tudósítson; ha pedig nincs, kegyelmedet követem írásomról. Hogy Szigeth felé indultam vala, mindjárt hozák utánam postán: kegyelmed írta volna mind palatinus urannak ő nagyságának, s mind több nagy rendeknek, hogy én ő felségétől recedalni akarnék, mely bizony gondolatomban sem volt, s nincs is, sőt én is ő felségének egyik igaz hívének tartom magamat, keresztyénségem is azt dictálván, meg is tapasztaltam sok ízben az ő felsége kegyelmességét fejmen; sőt úgy tudom, nem hogy ez az nyomorúlt haza is elszakadt volna ő felségétől, de ellenben ő felsége kegyelmességével akarván élni, most is ő felségéhez egynehány rendbeli követek vadnak oda fel, most is expediáltatván egy rendbeli. Kérem azért kegyelmedet édes bátyám uram, tartson confidens jóakaró atyafiának, soha bizony kegyelmed ezen szolgálatomban, és atyafiságomban meg nem fogyatkozik. Datum in Huszt die 16. mens. Febr. Anno 1662.

Maradván kegyelmed szolgáló atyafia

N. N.

. 7. L e v é l.

Kemény Simon uramnak szálló.

Kegyelmed nekem becsülettel írt levelet itt Nyalábban kegyelmed jámbor szolgálja által igen nagy szeretettel vévén, continen'iaját értem. Ami az ő felsége méltóságának megadását nézi, édes bátyám uram, én mindenkor ő felsége kegyelmességében bizván, mint engedelmes szolga ő felségének méltóságát megadom; azonban alázatossággal szolgálnom soha el nem mulatom, melynek csak meg gondolasától is (hogy nem cselekedném) ójjon Isten. Kegyelmetek köziben való menetelem penig ha nem lehet, arról kegyelmedet igen

követem, s kérem is, ne egyébnek, hanem ide alább megírt dolognak tulajdonétsa. 1. Egy napig való egészségem igazsággal írom kegyelmednek, nincs. 2. Rettenetes suspicio lésszen Erdélyből is reám, kiváltképen a töröktől, mely miatt nehezen hiszem, ha Isten rajtam nem könyörül, ma holnap derekas károkat ne fogjak vallani, ha megtudnák, az mint hogy meg is tudnák, hamarkodtatnám magam veszedelmét; megnyugodva legyen azért kegyelmed benne édes bátyám uram; itt is ő felségének alázatos hive, s kegyelmednek is igaz atyafia vagyok. Immár csak magam maradtam ide ki, mind be mentek Erdélyben. Sőt kérem kegyelmedet továbbra is: ne nehezteljen tudósétani, ha illő tudnom az ő felségének követségének, és egyéb dolgoknak mi voltáról. Kegyelmed nekem parancsolván, mindenkor kész szolgálására talál. Ezzel ajánlom kegyelmedet Isten oltalmában s magamat az kegyelmed atyafiságos jó akaratjában. Irtam Nyalábon 24. Martii Anno 1662.

Maradván kegyelmed szolgáló atyafia

N. N.

8. L e v é l.

Apafi fejedelemnek szőlő.

Méltóságos fejedelem, nekem kegyelmes uram, hogy az úr Isten nagyságodat minden dolgaiban ect.

Én immár kegyelmes uram régtől fogvást való betegeskedésemmel is nem gondolván, ez jövő kedden, úgymint 11. praesentis Isten segítségéből meg indulok, a mint mehetek, megyek az nagyságod szolgálatjára; most elsőben csak könnyü szerrel, noha betegeskedésemre nézve bizony szekér nélkül nem mehetek. Kérem azért nagyságodat mint kegyelmes uramat, alázatosan, pro majori securitate méltóztassék előmben küldeni mind kurtányságot, s mind penig törököt,

a mennyi nagyságodnak fog tetszeni, hogy én is alkalmazhatóbban, s bátorságosabban mehessek az nagyságod szolgálatjára, szombaton nagyságod kegyelmességéből had legyek Láposnál, mivel nem kevés vigyázás vagyon az én bemenetelemre. Ebbeli nagyságod kegyelmességét nagyságodnak meg igyekezem szolgálnom. Római császártól lévén hozzánk is expediáltatott követ, tegnap ide jött vala, ma elbocsátok kedve ellen válaszokkal, előttünk viselvén hazánkhoz való szeretetünket, és nagyságod méltóságos személyét, s a török nemzet alatt való bátorságosabb megmaradásunkat, mely miatt immár naponként fog bajunk lenni. Mely dolgokat Isten be vivén, nagyságod méltóságos személye eleiben fogok terjeszteni, bizony sok dolgokon mentem által, de ilyen dolgokban meg nem forgottam. Adja Isten, lássam nagyságodat jó egészségben. In Huszt. 7. April. Anno 1662.

Nagyságod alázatos szolgálója

N. N.

9. L e v é l.

Két Csáki, Tökölyi, Kapi Gábor, Rédei Pál, és eperjesi bíró uraiméknak szőlő.

Ennek a mi szegény utolsó veszedelméhez közelítő hazánknak az ő sorsa, s állapotja miben volt, s miben legyen immár nyolcz esztendő forgásában? úgy tudom, hogy kegyelmed is jól tudja, legutóbbi mostani véletlen veszedelméről is szegény magyaroknak (melytől noha egynéhány számú németek is nem voltak üresek) hogy kegyelmednek nem ír-nék, régi köteles esmeretségem, s kegyelmedhez való szíves addictióm, nem mulathatja el velem; noha úgy látom, kegyelmednél teljességgel feledékenségben jutottam, de talám rövid nap Isten egészségemet adván, adatik alkalmatosságom kegyelmednek való udvarlásomra, melyről kegyelmeddel többet fogok beszélni, nem hizelkedésből, de ex sincero corde írom magamat kegyelmednek szíves jóakarójának, és szolgáló-

jának lennem, hogy térjek feltött czéломra. Minekelötte a méltóságos fejedelem Kemény János uram ö nagysága, beindult volna az hadakkal Erdélyben, annakelőtte küldött vala ö nagysága levelet hozzánk mind atyám-urammal ö nagyságával együtt, akarván értelmünket venni, ha persvadeáljuk-e bemenetelit, avagy nem? melyre ö nagyságának így resolváltunk.

Azonban az bemenetelnek terminusa közelgetvén, ö nagysága magamnak is két rendbeli leveleit küldvén, parancsolta vele való bemenetelemet. De igaz mondás, Isten az övéinek mindenkor javokra szokott szolgálatni, mikor az ö nagysága levelei érkeztek, oly betegségben estem, tized egész nap az ágyamból is alig kelhettem fel, az hagymáz és hideglelés miatt, mely ha nem lött volna, ki tudja, ha az ö nagyságának ebben az esetben társa nem lettem volna, mely nyavalyámon bizony igen búsúltam, búsulásom öregbétette is betegségemet, gondolván az emberek balitéletit; volt nagy vigasztalásom, hogy nem csak magam maradtam volt el, hanem Petki István, Kapi György, és Bánfi Zsigmond uraimék is betegségek miatt. Mikor immár jót remélenénk, s készülénk ö nagysága után, betegségünkben könnyebbedvén, hát véletlen csak elbódétá bennünket az nagy szomorú hír, megverték úgymond a fejedelem hadát, magát is nem tudják, hová lett; melynek nem adván hitelt, mindenfele küldöztünk a hírek tudakozására, midön bizonyosan megtudtuk volna a magyarok és németek megveretését, s elosztatását, s törődünk azon, hogy tudhassuk meg, hogy hová lett légyen a fejedelem. Eddég is régen küldöttem volna fel mind kegyelmelekhez, s mind több jóakaróimhoz szolgálímat, csak hogy vártam az fejedelem állapotjának bizonyosságát megtudni, melyről is soha bizony ez óráig semmit egyebet nem értetünk, mint ide alább következik. Hét rendbeli embertől hallottam ezen nyomon immár a dolgot, hárma szemével is látta, midön egy Szőlös nevő faluban Segesvárhoz közel megszállottanak volna az hadak, s mind penig ö nagysága szintén asztal felett ülven ebéden, meg sem gondolták, hogy az mely fáradt török segítség bement az városban, s az többivel congiungalta magát, hogy olyan véletlen, s olyan hamar kijöjjon

szintén ebédelvén, úgy vitték, jó a török, ő nagysága meg sem gondolván, hogy oly derekason, hanem csak csataképen jó, azonban ismét megvitték, hogy jó felesen. Így értvén, alig ülhetett fel ezerez magával, mind német, s magyarral, ki menvén eleiben; az rendben jövő sok ellenség mindjárt megnyomván, s készületlen találván, megfutamtatta, az mint sákmányrúl jöttek volna a katonák, szolgálgeények megijedvén, az sok nyalábszénát elhánták a harcz helyén, melyeknek egyikében a fejedelem lova elesett, maga gyaloggá maradt. Szegény Gyulai Ferencz uram fia, becsületes jó ifjú vitéz legény lévén, ki szegény R. György mellett is próbált, alája akarván magát, lovát adni, ott vagdaltatott mellé le; a fejedelem fel akarván ülni, lova farát elütötték, gyalog maradt, nem lévén immár lova, így a sok török körül vevén, elfogták, levágták-e? senki nem tudja; de ha elfogták volna, eddég hirünk lett volna benne, mivel az harcznak ma tized napja. Ha kegyelmed bemenetelit most svadeálnók, s valami szerencsétlenség kegyelmedet találná, lelkünk ismereti örökké kárhoztatna, ha pedig azt irnók kegyelmednek, hogy be ne menjen, nem tudván az circumstantiákat, szabadosan kételkedhetnék hozzánk, hogy nem kívánjuk kegyelmed boldog állapotját. Így írt atyám-uram ő nagysága mindkettőnk szavával.

Maradván kegyelmetek jóakaró ect.

N. N.

10. L e v é l

Kucsuk Memhet-passának szöllő.

Tekéntetes nagyságos Kucsuk Memhet-passa, hatalmas császárunk kedves hive, jenei végvárának, és ahhoz tartozó száncsagságnak gondviselője, tömösvári Begler-bék, mostan penig Erdélyben lévő minden fényes hadainak előttejárója, és szerdárja. Nagyságodnak ajánlom minden időbeli kész szolgálatomat, szerencsés hosszú életet kívánván Istentől nagyságodnak.

Megemlékezvén az nagyságod sokszor hozzám mutatott jóakaratójáról, akarám nagyságodat ez levelemmel látogatnom, kívánván mindenkor nagyságod egészséges élete felől örvendetes híreket hallanom. Itt Isteunek hála semmi oly gonosz hírek nincsenek, kről nagyságodat tudóséthatnám; ami közhírek vadnak, azokról az méltóságos fejedelmet az én kegyelmes uramat ő nagyságát tudósétottam, az igaz, az Erdélyből kijött németek valóban fenekednek reánk. E mellett erről az sovány földről nagyságodnak egyébbel nem tudtam mivel kedveskedni, hanem im valami sólymokat küldöttem, kívánván, hogy nagyságod magát mulattassa vele jó egészségben. Nagyságod nekem parancsoljon, mindenkor kész szolgájára talál, valamiben tudok mind hatalmas császárunknak, mind a mi kegyelmes urunknak ő nagyságának, s mind penig nagyságodnak igyekezem szolgálni, mig Isten ez világban éltet. Tartsa, és éltesse Isten nagyságodat hatalmas császárunk hűséges szolgálatjára sokáig jó egészségben. Költ Husztvárában, 23. napján szent Jakab havának, 1662. esztendőben.

Maradván nagyságodnak jóakarója

N. N.

11. L e v é l.

Apafi fejedelemnek szöllő.

Méltóságos fejedelem, nekem kegyelmes uram, hogy az úr Isten nagyságodat szerencsés ect.

Értvén a németek kijövetelit kegyelmes uram, s hallván is azt, hogy az oda be lévő német praesidiumok megerősítették volna, ellenben a békeségnek végbenmeneteli hirdettetik, ezek a dolgok mint conveniálhatnak, nem érthetem. Ez okáért küldöttem szolgálmat nagyságodhoz ez levelemmel, kérvén nagyságodat mint kegyelmes uramot, méltóztatásék a dolgokról informálni, hogy én is nagyságod alázatos szolgáljának tartván magamat, érthessem a dolgokat, mely nagyságod kegyelmességét nagyságodnak alázatosan megígyekezem szolgálni. Szintén most hozák Szathmárról, hogy a váradi törökök is táborban vadnak; mi okon, tudom hogy nagyságod tudja, mi nem tudjuk mire vélni. Bánya táján ezek a máramarosiak valami németeket öltek meg, s valami rossz lovakat is vontak el, kiért immár az Erdélyből ki jött németek valóban fenyegetődnek, itt bizony ha akarnak, kárt tehetnek, addég a míg valaki megsegét. Ez a máramarosi had penig micsodás legyen, nagyságod mellett lévő becsületes emberek tudják. E mellett erről a sovány földről nem tudtam mivel egyébbel kedveskedni, hanem im valami sólymokat küldöttem, ha addig meg nem halnak, akarván mindenben továbbra is nagyságodnak alázatosan szolgálnom. Ezzel ajánlván nagyságodat Isten oltalmában, s magamat az nagyságod méltóságos gratiájában. Irtam Huszton 22. Szent-Jakab havának Anno 1662.

Nagyságod alázatos szolgálja

N. N.

12. L e v é l.

Palatinus uramnak szöllő.

Ide fel való utamban érkezének kegyelmes uram levelek hozzám, egyiket úgy látom, az erdélyi fejedelem írta Montecuculi uramnak, másikat atyám uram ő nagysága Cancellarius uramnak, mely levél mellett én is írtam egy levelet ő nagyságának, nagyságotat azért igen alázatosan kérem, mint kegyelmes uramat, méltóztassék ezeknek meg küldése felől parancsolni, és ha válaszok jönnek reájok, Soos Gábor uram kezében dirigáltatni, ő kegyelme kezünkhöz fogja juttatni. Ebbeli nagyságotat kegyelmességét alázatosan megigyekezem szolgálnom. E mellett is alázatosan instálok nagyságotat előtt mint igaz keresztyén fejedelem előtt, szánja meg ezt a mi nyomorúlt hazánkat, és intercedáljon ő felsége előtt: vitessék ki a német praesidium az Erdélyi ditióból, mely ha ez télen meg nem lesz, a mint maga Alypassa mondja (mivel csak nem régen is vettem Erdélyből leveleket) tavasszal eljövén, soha nem többé keresztyéné Erdély, hiszem mi is keresztyének levén, még a keresztyénségnek, s mind ő felségének szolgálhatunk, ne vesszünk teljességgel el a pogány miatt. Nagyságotat mind Isten megáldja, s mind egész országotól szolgálun nagyságotatnak érette. A mi várunkban levő praesidiumot penig a mi illeti, látja Isten, magunk is pénzes buzával élünk, ha a vármegye elfogja élését, mi nem tarthatjuk, ha a vármegyét megzabolázzuk, a veszedelem Erdélyből menten rajtunk. Nagyságotat kérem bölcsen gondolkodjék felőle. Ezzel ajánlom nagyságotat Isten oltalmában, magamat az nagyságotat ect. Írtam Eperjesen 6. Febr. Anno 1662.

Nagyságotat alázatos szolgálója

N. N.

13. L e v é l.

Paria Literarum Celsissimi Principis Dni Michaelis Apafi.

Illustris, Spectabilis, Magnifice, fidelis nobis syncere dilecte,
Salutem, et gratiam nostram.

Ez mai napon irt Kglđ levelét vettük, irását értjük, s azt is, Kolozsvár alól való eljövételünkön meg ütközött volna, okát annak nem tudhatván. Azért Kglđet így tudósíthatjuk, bizonyos hireink jöven két felől is az németek jövetelek felől, hogy Kemény Simon uram Kővár felől, Barkóczi István más felől jőne reánk, feles hadakkal, kire nézve kelletvén onnét elébb mozdulásunknak lenni, hogy mezőre kelvén, ha úgy kívántatik, jobb alkalmatossággal felelhessünk meg nekik. Tegnap ide az Keresztes mezejére szállottunk, bizonyos számú vigyázó hadakat hagyván hátra, kik ma úgy tudósítottanak minket, minden bizonylyal az németek Kolosvár alá a mi táborhelyünkre szállottanak, mi szándékok legyen, nem tudjuk, most ott vadnak felesen, amint mondják. Istennek hála a portától jó hírünk jött, az fővezér írja, hogy a portán mentvégben a két császár között való tracta, s már meg egyeztek; mindjára postá ment a német császár ő felségéhez is, hogy erdélyi erősségekből vitesse ki a praesidiumot. Kucsuk Mehemet-passának is meg vagyon parancsolva, hogy az németek kimenvén, mindjára ő is hadaival kimenjen, addig peuig hadait igen fenytékben tartsa, ma jöven egynehány zászlóalyja jancsár ide, s útban is vadnak; a többi, kik felől Aly-passa minapában irt volt, holnap azok is ide érkeznek, Isten után jó reménységben vagyunk, rövid nap mind ezek, s azok is kimennek ez pusztá hazából. Eidem de coetero gratiose propensi manemus. Datum in Castro nostro ad campum Keresztes posito die 6. Julii Anno 1663.

Michael Apafi.

14. L e v é l.

Kemény Simon uramnak szóló.

Méltóságos úr, nekem kedves bátyám uram ect.

Megemlékezhén kegyelmed sokszori jó akaratjáról, s atyafiságáról, akarám kegyelmedet ez levelemmel látogatnom, kívánván mindenkor kegyelmed egészséges élete felől örvendetes híreket hallanom, melyről hogy tudósétson is, kérem ; egyszersmind kívánom, hogy Isten kegyelmedet ennyi sok változási, s szomorúsági után virraszsa boldog napokra. Nem kétlem édes bátyám uram, sok szószatyár emberek, hogy kegyelmed előtt nem tettek légyen bal emlékezetet felőlem, noha nem kellenék magamat mentenem, de igazsággal írom kegyelmednek, tudomásom kegyelmednek becsületi ellen nem szóllottam egyszer is ; hallottam ellenben sokszor, kegyelmednek felőlem való elszánt gonosz szándékát, melyre okot bizony nem adtam, de azmely Isten sok változásimban eddég gondomat viselte, ugyan azon Isten ma is fejem felett. Ami az vécsi állapotot illeti, bizony jó lelki ismeretiben szállván kegyelmed, méltán reám nem neheztelhet érette, mivel énnekem Gerendet adták volna, de tudván kegyelmednek őseitül maradtnak lenni, ahhoz nem nyúltam. Vécs szegény bátyám Bethlen Péteré volt, gondoltam azt másnak is oda adják, hiszem a mig bírhatom, bírom, ily conditioval vettem el, s publicè megmondottam, mihelt Isten kegyelmed dolgait boldogétja, s hazájában vissza jő : minden per patvar nélkül én vissza bocsátom, nem egyenetlenkedem, de a mint feljebb is íram, eddég másé volna. Én látja Isten nem bánám, ha nem bírhatnám jószágomat, inkább bírná oly ember, valaki nem közönséges. Ezt is hallom, hogy erre az szegény vármegye pusztítására igyekeznének a németek, sőt kegyelmed is ; én pedig kegyelmedtől várnék jót. Feleségem kevés javai felől, mint a méltóságos fejedelemaszszonynak, s mind pedig kegyelmednek, Kende Gábor uraméktól izcentem, kérem kegyelmedet : had complanálódjék a dolog köztünk. Kegyelmed nekem ezután édes bátyám

uram parancsoljon, mindenkor kész szolgájára talál. Irtam Huszton 25. Julii Anno 1662.

Maradván kegyelméd szolgáló atyafia

N. N.

15. L e v é l

*Ifjabbik gróf Csáki István uramnak szólló, szathmári kapitán-
ságra való bejövetelekor.*

Illustrissime Comes, Domine Frater mihi observandissime.
Servitiorum meorum paratissimam semper commendationem-

Az úr Isten kegyelmedet szerencsés hosszú élettel látogassa. Régi kívánsággal vártam az kegyelmed közelítését, ennyi haladásáért csak nem desperalék, reménlettem mindazonáltal, tudván: kegyelmed alkalmatlansági obstáltak, mely reménségemben, hogy meg nem csalatkoztam, azon szivem szerént örülök; kívánom, hogy az úr Isten kegyelmedet ebben az becsületes tisztiben szerencséltesse, boldogétsa és mindenek előtt személyét tegye kedvessé, becsületessé, s minden szándékinak, dolgainak adja boldog kimenetelit, hogy mind ez két hazának, s egész keresztyénségnek javára, hasznára, és megmaradására, s régi nagy emlékezetű eleinek dicséreteknek terjesztésekre legyen. Akarám kegyelmedet látogatnom, és Istentől ezeket az jókat kívánom, ajánlván én is kegyelmednek minden időbeli kész szolgálatomat, kérvén szeretettel, egyik jóakaró atyafiának s szolgájának tartván, parancsoljon, mindenkori szolgálatomban meg nem fogyatkozik. In reliquis Illustrissimam Dominationem Vestram diu felicissimeque valere desidero. Datum in Arce Huszt, die 19. August. Anno 1662.

Illustrissimae Dominationis Vestrae

Frater et Servitor paratissimus.

P. S. Magam is többet irtam volna kegyelmednek, de ma nyolczad napja, miolta mind feleségemmel együtt felette nyavalyásul fekszünk, noha Istennek hála könnyebbedtünk, elig halada ez életben való maradásunk, kiváltképen az mint szeredán valánk. Az gróf asszonyinak ő kegyelmének az én jóakaró asszonyomnak feleségem velem együtt ajánlja igen nagy szeretettel való szolgálatját, boldog szerencsés hosszú életet kívánván Istentől ő kegyelmének, kéri ő kegyelmét szeretettel, parancsoljon, valamiben tud, az szolgálatot el nem mulatja.

Limitatio Collationis Germanorum Militum S. Mattis Facta
2. Aug. Anno 1662.

	Equites.	Pedites.
Nagy-Bánya	400	—
Szathmár	1000	2000
Székelyhid	500	500
Kis-Várda	500	300
Menczenszin	300	—
Jozva	200	—
Roznobánya	200	—
Csetnek	200	—
Kálló	—	200
Károly	—	100
Tokaj	—	1000
Ecsed	—	200
Ónad	—	300
Putnok	—	200
Szendreő	—	400
Summ Equitum	3300	Peditum . 5200

In Ungaria inferiori.

	Equites.	Pedites.
Fülek	200	300
Hajnáczkövel Somoskö	—	80

	Equites.	Pedites.
Secsén	200	30
Hollókő	—	20
Buják	—	50
Gyarmath	100	200
Palánk	100	200
Nógrád	—	150
Léva	200	200
Verebély	100	100
Komjáti	100	100
Surány	—	75
Ujvár	500	500
Nyitra	—	80
Szőgyén	—	200
Korpona	—	200
Selmeczbánya	—	200
Sz.-Benedek	—	100
Bélabánya	—	100
Ujbánya	—	100
Breznóbánya	—	100
Sz.-Kereszt	—	100
Balog	—	200
Summa Equitum	1500	Peditum . 3750

In partibus Trans Danubianis
Monte Cuculi Companiis.

Jaurinum	4
Comaromium	4
Pápa	2

Z a j e c z.

Senci Compania	3
Egerszeg	2
Kis-Komárom	2
Felső-Lindva	1
Rév-Komárom	3

P i o.

Papa Compan.	3
Keszthely	3
Tata	2
Beszpriny	2
Summa Companiarum	40

Artelleria-lovak Győrre, és Komáromban.

N o v a P o s o n i e n s i a .

1. Az ország gyűlésének se kezdeti, se vége nincsen, nem is tudom leszen, nem-e, bizontalanok mindenek.

2. Az németet úgy látjuk, rajtunk akarják tartani bizonyos okokra nézve, csak szintén abban mesterkednek, kár nélkül mint lehessen meg.

3. Az tatár követ egynehány napja, miolta itt vagyon, ajánlja magát, török, kozák is vagyon vele.

4. Egyik tatár sok száz ember láttára által usztatott.

5. Az Érsek, s Personalis uraimék igen betegek, szerencse, ha meglábolják, Palatinus uram is lassan vagyon, de nem szintén annyéra.

6. Az ország meghasonlott, az evangelicus status az catholicus statustól, mert az evangelicus status addig be nem akar menni az ország házában, és meg nem egyez a catholicus statussal, azmig ő felsége a religio dolgát el nem igazítja; megizenték voltaképen mind palatinus uramnak, s mind érsek uramnak ő nagyságának.

7. Az catholicus status, ha szintén az evangelicus status nélkül végezhetne is az közjórúl, semmit addég nem végez, mig az németet ő felsége ki nem viteti Magyarországból, magának ő felségének megizenték.

16. L e v é l.

Ápafi fejedelemnek szólló.

Nagyságodnak mint kegyelmes uramnak alázatosan szolgállok ect.

Akarám nagyságodat most is ez alázatos irásom által látogatnom, és egyszersmind nagyságod méltóságos élete felől örvendetes híreket hallanom. Nagyságod nekem küldött méltóságos levelét szolgálom megadá, hogy nagyságod az oda be való állapotokról méltóztatott tudósítani, Nagyságodnak mint *Kegyelmes Uramnak* alázatosan meg szolgálom, adná meg Isten immár régen kívánt békeségünket Ngd méltóságos írása szerint. Semmi oly dolgokat mostanság nem hallottam, kiről Ngd tudósíthatnám. Látám Atyám Uramnak ő Ngnak küldött Ngd leveléből, hogy oly hit volna oda be, hogy már római császár birodalmában meglótték volna örömét a békeségnek; még afélet kegyelmes uram nem hallottam, egyébaránt Nagyságodat tudósítani felőle nem mulattam volna, bár mi is immár meg lönök az Nagyságod birodalmában annak örömét; örömet magam lennék pattantyús, el sem mutatnám egynéhány ágyúk kilövését, csak látnám nagyságod a felől való parancsolatját, melyet is bizony szívem szerint várnék, én is hamarébb kimehetnék Erdélyben az pusztá quárterlyokra, az Ngod szolgálatjára. *Kegyelmes uram*, Gyulai Ferencz mit írjon onnan felől, nagyságodnak páriáját be küldtem, immár mint járul nagyságod kegyelmessége hozzája, kérem alázatosan nagyságodat, méltóztassék értésemre adni, hogy én is tudósíthassam felőle. *Kegyelmes uram* Ragyivil herczeg lévén itt Lengyelország széliben valami jószágában küldött ki valami zsidókat 120 pár nusztokkal igen szépekké, magam pengig inkább vennék, ha volna, azon a pénzen bort, s buzát, s lovat, mint arra költenék, hanem kérenek azon, hogy nagyságodnak irnék, ha Ngodnak szüksége volna reá, s meg venné, be vinnék. Nagyságodat azért kérem tudósítson felőle, addig itt váraoztatom őket. Magyar-

országban is Kegyelmes Uram rebesgetik a békességet, sőt a mint Posonbúl hozzák, kevés héja, igen húzzák halasztják csak azért, hogy Magyarországot is haereditariumjává tesse ő felsége, és a religio evangelica oprimáltassék, s ilyen praetextus alatt hoznak több németet is Magyarországra, s ezeket is el fogják osztani azokra a helyekre, amint minapiban nagyságodnak meg írtam, nem tudhatom vitték-e meg arról való levelemet nagyságodnak vagy nem? Én nagyságod legkissebbik alázatos szolgája maradván, kívánom hogy az úr Isten nagyságodat szerencsésen, s boldogúl sokáig éltesse. Írtam Huszt 1. Septembr. Anno 1662.

P. S. Mivel három hete lesz, miolta házamból sem mentem ki, kegyelmes uram, minapi súlyos nyavalyáim miatt.
Nagyságod alázatos szolgája

N. N.

17. L e v é l.

Bocskai István uramnak szólló.

Méltóságos úr, régi kedves uram, s bátyám.

Hogy az úr Isten kegyelmedet szerencsés boldog hozszú élettel megáldja ect.

Azt megvallhatom, mind udvariság, s mind atyafiság ellen vagyon, ennyi idők alatt szolgáltnak, s levelemnek kegyelmedhez való nem menetele, noha bizony ez mostani változó idő ösztönözött bennünket az atyafiságos correspondentiára, avagy csak vallásunkra nézve is, de a mivel elhaladott, azzal el nem múlt, melyről kegyelmedtől bocsánatot várok. Bátyám Kapi uram leveléből látám, hogy kegyelmed rólam szolgáló atyafiaról el nem feledkezett, hanem ő kegyelme levele által látogat, s köszöntet, azt kegyelmednek minden alkalmatossággal megszolgálni igyekezem. Akarám azért én is kegyelmedet ez levelemmel látogatnom, kívánván min-

denkor kegyelmed szerencsés élete felől örvendetes híreket hallanom, melyről hogy tudósítson is, kérem. Azonban atyám uram ő nagysága is kegyelmed köszöntését igen kedvesen vévén meg szolgálja, viszont kegyelmednek szolgálatját ajánlja, szerencsés boldog hosszú életnek kívánásával. Nem akarván kegyelmedet most elsőben több irásommal terhelnem, Kapi uramnak megirtam, hogy kegyelmedet tudósítsa az mostan Erdélyben lévő bizontalanságról, várván azért minden órában bizonyos hirt, Kegyelmedet a valóságról fogom tudósítani, mely igen kevés napok alatt megleszen; Kegyelmedet kérem, nekem bizvást parancsoljon, bizony nyereségnek tartom, ha miben kegyelmednek tudok szolgálni és kedveskedni. Ezzel ajánlom kegyelmedet Isten oltalmában, s magamat az kegyelmed atyafiságában. Irtam Huszton, 7. Septembr. Anno 1662.

Kegyelmed szolgáló atyafia

N. N.

18. L e v é l

ifjabbik gróf Csáki István uramnak szóló.

Méltóságos gróf úr, nekem igen bizodalmas uram bátyám!

Hogy az úr Isten ect.

Akarám kegyelmedet mostan is ez levelemmel látogatnom, kívánván mindenkor kegyelmed szerencsés élete felől örvendetes híreket hallanom, melyről, hogy tudósítson is, kérem. Ez mellett, ha bántást nem szerzenék velem, kegyelmedet nagy szeretettel kérem, ne nehezteljen velem communicálható, s oda fel való állapotokról, s hírekről tudósítani, én is kegyelmed hozzám mutatandó jó akaratját, atyafiságos szolgálattal akarom reconpensálnom. Mivel úgy esék értésemre (melyet kegyelmed tudhat jobban), hogy a gyűlés immár vége felé volna, de többire re infecta oszlanak el, és hogy a pacificatióban is a török részéről oly két nehéz pun-

ctumok volnának, melyre ő felsége semmiképen nem mehet. A fejedelem levelét csak tegnap is hozák, ő nagysága biztat a békességnek rövid nap való végben menetelivel. Portára, és Tömösvárra küldött követeink is immár ujobban lévén, minden jót irnak. Adja Isten boldog végét a dolgoknak. Kegyelmed nekem parancsoljon, valamiben tudok kegyelmednek szolgálni, el nem mulatom. Ezzel ajánlom kegyelmedet Isten oltalmában, s magamat az kegyelmed atyafiságos jó akaratjában. I 7 am Huszton, 7. Septembr. Anno 1662.

Kegyelmed jó akaró atyafia szolgálja

N. N.

19. L e v é l

Ritth Colonellusnak szóló.

Magnifice Domine mihi observandissime. Servitiorum meorum paratissimam commendationem.

Praeteritis hisce diebus scripseram Vestrae Magnificentiae de nurione, ita enim audio, quod Magnus Dominus Sneiderps occubuerit, Rogo Vestram Magnificentiam, intendat, ne deveniat ad alienas manus, ego etiam hanc benevolentiam inservire adnitar Vestrae Magnificentiae. Etiam de rumoribus ex superiori parte, siquid novi habet, ut me certiore reddat, obnixè rogo. Devenit ad aures nostras, quod iterum Equites Germanici vellent irruptionem facere in nostrum Comitatum, quaeso hac in parte etiam ostendat benevolentiam, nos etiam erimus parati erga Vestram Magnificentiam omnem benevolentiam nostram et servitium ostendere. His Dei tutelae commendo Vestram Magnificentiam. Datum in Huszt, die 8. Septembr. Anno 1662.

Vestrae Magnificentiae

Servitor paratissimus

N. N.

Memoriale.

6. Aprilis anni praesentis 1662. Érkezhvén mi hozzánk is római császár ő felsége követje, tekintetes nagyságos Szentgyörgyi Ferencz uram, ő felségének tanácsa, Vác püspökje, és posoni conventnek prépostja; elsőben is ő felségének credentionalis levelét megadván, ajánlá ő felségének minden kegyelmességét, ottan mindjárt három rendbeli kívánsági lőnek ő felsége neve alatt.

1. Hogy ő felségének homagiumunkat deponáljuk.

2. Kemény Jánosné asszony, Kemény Simon, s más ő felsége hűségében megmaradt embereknek javokat kiadjuk

3. Az ő felsége praesidiumját augeáljuk, s ezeket is toleráljuk, s élések felől is provideáljunk.

Ezeket meghallgatván, mindjára meg nem felelhetünk, hanem consideratioban vevén a dolgot, ugyan én magam jártam, atyám uram ő nagysága, s püspök uram közt a dolgot.

I. Első dolog, melyet a püspöknek mondtam: Az mint maga kegyelmed mondá, hogy Erdélylyel együtt kívánja ő felsége magához való hűségünk continuálását (mirül több beszédi között feljebb azt mondotta vala) mi is együtt Erdélylyel akarunk ő felsége hűségében megmaradni, de hogy Erdélytől elszakadván, külön cselekedjünk valamit, maga kegyelmed ítéletire hagyom.

Erre feleletti a püspöknek.

Jól értem én azt édes gróf uram, édes fiam uram, de úgy gondolkodjék kegyelmed az mostani erdélyi emberek felől, hogy nem sokan találtnak, kiváltképpen az első rendekben, kik ő felségéhez tartanak hűségeket, sőt inkább fegyvert akarnak fogni ő felsége ellen a török mellett; azért kegyelmetek, ha ő felsége kegyelmességét akarja fején meg-

tapasztalni rövid időn, most deponálja homagiumját ő felségének én előttem, ebből Erdélytől nem várván.

2. D o l o g.

Miért kívánja ő felsége kegyelmed által a mi homagiumunknak deponálását, holott Kemény János fejedelem idejében együtt az országgal ő felsége hűsége aláadtuk mi is magunkat, melytől mind ez óráig is nem recedáltunk, s nem is akarunk recedálni; ha Erdélyben lévő emberek némelyek recedáltak, mi mit tehetünk róla, miért kell ujobban lenni.

Erre való felelet.

Úgy vagy, nem kételkedik ő felsége a kegyelmetek hűségében, de pro futura cautela, minthogy immár ilyen dissensio lett ő felsége, s Erdély között, ezzel mutatódik meg: az ki ő felségének igaz híve, hogy most ujobban deponálja homagiumját. Ezt az, ki Istennek, s urának igazán cselekszi, mennél többször esküszik, annál többször áldozik.

3. D o l o g.

Kérjük azon kegyelmedet: haladjon ezen dolog végbenmeneteli, mivel úgy halljuk, hogy placidis mediis fognak még a békesség dolgához; nézzük azt is, mire megyen; azonban az ő felsége hadai is, nézzük mint közelgenek. Így azokat a dolgokat eszünkben vévén mint folynak, megnyugodják ő felsége benne, kegyelmes parancsolatjának engedelmesk leszünk.

Erre való felelet.

Csudálkozom édes fiam uram, gróf uram, hogy mégis kételkedik kegyelmetek benne, holott az imént is declarálám az ő felsége intentumát, mert hogy ujobban itéráljam, az elmúlt nyári dolog, hogy úgy történt, nem egyéb volt oka, ha-

nem ordinantiája nem volt az ő felsége armadájának az megütkezésre, mivel még a liga a keresztyén fejedelmek közt végben nem ment volt, de most immár végben menvén, ő felsége így, s így kezdi el hadakozását a török ellen, lelkemre mond, nem frustalódik kegyelmetek benne; Esztergom felé ő felségének egy rendbeli armadája vagy, 2 Buda alá, 3 Zrinyi urammal, s horvátokkal Kanisa alá, 4 Erdélyre, s s így distrahálja ő felsége a töröknek erejét, s az egész keresztyénség is mind segíti ő felségét pénzzel, s mind hadakkal az hadakozásnak végeig.

4. D o l o g.

Mégis instálunk kegyelmed előtt az én kijöveletemig, míg Erdélyben járok, mivel rajtunk az veszedelem nem a vármegyéből, (mely immár a fejedelemhez hajlott) s mint onnét belől ezt megértvén, feles hadak lesznek rajtunk, kapunk betevődik, ki segít meg? senki nem.

F e l e l e t i a p ü s p ö k n e k.

Csak kegyelmetek ő felségének ne szegje kedvét, s ne rázza le magáról kegyelmetekhez mutatandó kegyelmességét (mert immár, hogy ugyan meg kell mondanom) senkin nem nyugodt meg ő felsége, s az udvar elméje, csak kegyelmeiken a fejedelemség dolgából, lelkemre mond, senkinek sem meg nem mond, sem meg nem írom ő felségén kívül, csak magának, oly titokban leszen csak hármunk közt a dolog, hanem a Christus kénszenvedésejért kérem kegyelmedet édes gróf uram, s édes fiam uram cselekedje meg, most tehetitek emberekké magatokat, most, most az ideje, fiúról fiúra megtart ő felsége benne.

5. D o l o g.

Az ő felsége kegyelmességére érdemetlenek vagyunk, mindazonáltal alázatos szolgálatunkal akarjuk az ő felsége

ebbeli rajtunk fentartó kegyelmességét megszolgálni, de még is kérjük kegyelmedet, had haladjon a dolog, nincs most módunk benne, mivel a dolog ki találván nyilatkozni, míg az ő felsége armádája alá dobol, addig meg is halad a török bennünket, s mindenünket elrontja, várunknak kapuját be teszi, s ki segít meg minket?

F e l e l e t.

Im arra is lelkekre kötöm magamat, hogy ő felségének sem irom meg, míg Isten kegyelmedet ki nem hozza, azonban a mint feljebb is mondtam, titokban lehet a dolog, s kegyelmetek szinthehezképpen mindent megcselekedhetik oda be.

6. D o l o g.

Nem oly lélekkel áldott meg Isten bennünket, hogy hitünkkel kereskedjünk, bizony semmiképpen nem cselekedhetjük, idő nap előtt, hanem kegyelmed által alázatosan kérjük ő felségét, nyugodjék meg ő felsége bennünk, s tartson meg elébbeni kegyelmességében.

F e l e l e t.

No lássa kegyelmetek, én is így tudom referálni ő felsége előtt a kegyelmetek választételét, csak kegyelmetek meg ne bánja, sőt félttem kegyelmeteket rövid nap.

E r r e a z t f e l e l é m.

Mit tehetünk róla, ha ő felsége megvet bennünket, soha nem adtunk okot reá, s nem is akarunk adni.

Ez az első dolog így mene végben.

II. Második kívánságára az egyetmás dolgáról.

Ha lehet placidis mediis akarunk Kemény Jánosné asszony és Kemény Simon urammal conveniálni, hogy felségem contentáltassék elvett javairól, ha nem akar, keressen törvénnyel bennünket, de hogy törvény előtt ki adjuk javait, mivel bosszúsággal illetnek bennünket, s azonkívül is hol állana törvényt, s hol nem, nekik pedig Erdélyben semmijek nincsen, mivel azt mind elvették.

A mi pedig az ő felsége hűségében megmaradtaknak javait illeti, azt nem is acceptalta senki.

III. A praesidium dolga felől.

A mi a praesidium dolgát illeti, hogy mi többet bevehessünk, abban nincsen módunk; mert immár a vármegye sem tartja, mi sem tarthatjuk; sőt e miatt is rövid nap alatt búsulásunk érkezik, nem hogy többet fogadnánk be. Elsőben harminczczal kívánta augeálni, azután huszszal, azután tizenöttel, de mi semmire nem menénk.

Minden dolgait elvégezvén, hogy kikisírók a vizparton, félre híván mondá:

Én ő felsége előtt térdre esvén, declaráлом minémüképen assecuráltam kegyelmeteket, csak ő felségét contentálja homagiumoknak deponálásával.

1. Elsőben lelkemre fogadtam, hogy senkinek ő felségén kívül meg nem mondom.

2. Ő felségének sem mondom meg, mig kegyelmed ki nem jő Erdélyből.

3. Az ő felsége kegyelmességét sokképpen ígertem, de semmi volt. Hanem immár csak arra kérem kegyelmedet, ha ugyan bemegyén Erdélyben (melytől tiltom), Apafi fejedelemnek meg ne esküdjék, ha kárát nem akarja vallani.

És így egy hajóban ülven, elválánk egymástól.

Ezt a levelet írta római császár ő felsége a váczzi püspöknek, az mely Kolosvár alá jött volt, onnat Tömösvárva vitetett Aly-passához, s ott holt meg.

Leopoldus divina favente Clementia Electus Romanorum
Imperator semper Augustus.

Reverende, Fidelis nobis dilecte.

Nem kételkedünk benne, hogy hűséged e holnapnak első napján kegyelmes levelünket el nem vette, s annak ereje szerént ekkédig magát az ott forgatandó dolgokhoz nem alkalmaztatta volna. Mostan penig hűségednek kegyelmesen jelentjük, postán által informáltatván a török porta megegyezése felől, hogy a külömbiségeknek egyengetésére commissio, s egyszersmind armistitium tartassék, mely végre közelebb való emberünk Aly-passához bocsáttatik.

Minek okáért hűségedre bízott tractáknak is így kell rendeltetniek, hogy a megmondott armistitium újítás nélkül megtartassék Kolosvár, következendőképen szállásátul megszabadulván, azt ott fen forgó dolgok mostani állapotokban háborgatás nélkül hagyattassanak.

Második conditio lehetne ez, melyet hűséged megnyerni s teljeséteni igyekezzék, hogy Snejdan general azonban a vitézekkel Erdély tartományában megmaradhasson, s azoknak ugyan ott szükséges eledelek szolgáltassanak, míglen a megjelentetett tracták kívánatos kimenetelt, avagy véget nyereznek.

Harmadszor: hogy kolosvári, és egyéb helyekben lévő praesidiumunknak is esztendőre való szükséges gabonákról, és életeknek eszközeiről gondviselés legyen; ellenben a megnevezett praesidiumok, és vitézek, ha a felül megemlégett dolgok meg tartattatnak, minden kiütésektől, és ellenkezésektől magokat mind a két részről megtartóztassák.

Melyet hűségedtől eltitkolni nem akartunk, nem kételkedvén, hogy ez tractánknak (melyeket mindenkor Snejdan generállal közöljön, közben járulván az ő serénsége és hű-

sége) kívánatos kimenetelek nem lenne. Ő neki is császári és királyi kegyelmességünket kegyelmesen megerősítjük. Datum in Arce nostra Pisoniensi Die 20. Mensis Junii Anno 1662. Regnorum nostrorum Romani quarto, Hungarici Septimo, Bohemici vero sexto.

Leopoldus

Ad mandatum Sacrae Caesareae

Mattis

Propim.

Ezt meg Snejde Generál Apafi fejedelemnek.

Illustrissime Princeps!

Domine Domine observandissime!

Elvettem a méltóságos fejedelemnek Szent-Iván havának 25-ik napján küldött levelét, melyből becsületes püspök uram elegendő assecuratiokkal, hogy Tömösvárra ment püspök uramnak küldött leveletem, hogy a méltóságos fejedelem fel szakasztotta, s a kolosvári commendatorral közlöttem, igazán megérttettem, melyeket kedves elmével érttettem, hogy tudniillik a méltóságos fejedelem az én elmémet megismerte, nem is kételkedem, hogy az a levél a kolosvári commendator feleletivel együtt, becsületes püspök uramhoz ne vitetett volna. Mivel penig az levelekből megtudtam légyen, hogy a méltóságos fejedelem, és Kucsuk-passa, a kölcsönös armistitiumban egyet értenek, de mindazáltal még eddég az én kéresemnek elég nem tétetett légyen, hogy tudniillik Kolosvár az ő felsége eddég Erdélyben tartóztatott több praesidiumival együtt, amint az erdélyi nemesek is az ő felsége, mind erdélyi, s mind magyarországi praesidiumiban, s birtokában eddég vissza jöni, az armistitiumban befoglaltassanak, hogy azok is az armistitiummal élhessenek; és mivel Kolosvár szállásátul megmenekedett, úgy, miglen a megemléttet tractatusok végben mennek: mostani állapotjában meghábo-

rétás nélkül hagyatassék. Hogy ha a méltóságos fejedelem, és Kucsuk-passa a közönséges jóért, s a hazának megtartásáért az armistitiumot javalandják, e kérésemet pecsét alatt feljegyeztetni, és által bocsátatni várom, kölcsönösképpen én is pecséttemmel megerősítetett levelemet küldöm; melyek által az én vitézimet minden kiütésektől, és ellenkezésektől megtartóztatni assecurálok.

De mindazáltal, mivel a megemlétt armistitium a közönséges jóért, és a hazának megtartásáért a két hatalmas császárok között immár megengedett legyen, és az énnekem a kifejeztetett udvari póstátúl intimáltatott, mely végre legközelebb valaki személy szerént Aly-passához is bocsátatik. 1. Az üdöközben a méltóságos fejedelem, és Kucsuk-passa, akarják ezt megtelesíteni, hogy az ő felsége erdélyi praesidiumokban mulatozó vitézinek, miglen a megemlétt tractatusok bérekesztetteknek, szükséges esztendőre való gabona, és életnek eszközei Erdélyországátúl szereztetessenek. 2. Hogy én a hozzám tartozó regimentekkel Erdélyben maradjak, és egyenlőképen, hogy mind nekem, s az enyéimnek esztendőre való gabona, és egyéb életnek nemei, eszközei Erdélyországától szolgáltatassanak, mely kéréssel, s kívánsággal a méltóságos fejedelmet ellenkezni semmiképen nem remélem, igérvén arra magamat, hogy semmi képtelen, szokatlan dolgokat, avagy kiütéseket, a mint semmi ellenkezéseket is az én vitézimnek nem engedek; de a kívánatos békességnek végét várom. Hogy ha tetszik a méltóságos fejedelemnek, a mint minapiban b. püspök uramnak is irtam vala, hogy az ország lakosi házoknál bátran maradhassanak, szántást, vetést, és több munkákat mind háziakat, mind mezeijeket, s kereskedéseket is gyakorolhassanak. Hogy ha a méltóságos fejedelem az ő nagysága vitézi közül az enyim mellé egyet egyet adand, a falukban az én vitézim közül salvagvardiákat rendelni örömet megcselekszem.

Ez b. püspök uram levelében rekesztett levelemnek ugyanazon tenora vagyon, a minémő annak, melynek páriája a megjelentetett posta által az én kegyelmes Imperatoromtól nekem küldtetett, és hogy mulatozás uélkül b. püspök uramnak által küldtetessék, a méltóságos fejedelmet kérem.

Megértém az én trombitásomtúl, miképen b. püspök uram három dragonyokat magával elvitt volna, heten pedig mind eddig a méltóságos fejedelem táborában mulatoznak, kikért a méltóságos fejedelmet ez levelem által kérem, bizonságtévő levelekkel, avagy az én trombitásommal méltóztasék ide által küldeni, avagy követet adni melléjük, hogy bátran és merészen haza jöhessenek. Mely fejedelmi kegyelmességét nagyságodnak ezekben, s hasonló egyéb alkalmatosságokban megszolgálni el nem mulatom, várván mentül hamarább kívánatos választ. De Coetero Illustrissimum Dominum Principem feliciter valere desidero. Permaneo Illustrissimi Domini Principis. Data in Castris prope Claudiopolim positis.

Die 8. Julii Anno 1662.

Paratissimus

Franciscus a Sneidan Ritter.

Az erdélyi követeknek alázatos kívánsági a fővezérhez.

Várad várának megvételestől fogva, mind ez napig Erdély országának határinak eligazítása felől csak reménységgel tartattunk, de valóságát nem láttuk; Aly-passának pedig hit alatt adott levelében való contractusában nem a volt, hogy Erdély országának részei, vármegyéi elfoglaltassanak, hanem hogy szabadságokban megtartassanak, mely levelet kegyelmes fejedelmünk követei által méltóságodnak is elküldött, sőt még méltóságod is ez minap fejedelmünkhöz küldött levelében hasonló választ adott, hogy Erdélynek részeit, vármegyéit elfoglalni senki ne merészelje. A győzhetetlen császár vitéz seregei midőn Erdélyben bementenek, Aly-passa parancsolá, hogy az ország fejedelmet válaszszon, ígéretet is tött az országnak el nem foglalása felől, úgy hajtotta magához az egész országot, az országnak statusi, és minden rendei is úgy ragaszkodtanak a császár kegyelmességéhez, hogy ha szabadságokban és jószágokban megtartatnak, és a

hatalmas császártúl, méltóságodtúl is megoltalmaztatnak, mivel az hatalmas császárnak minden ellenségi, sőt még az egész ország is magával azt elhitette volt, hogy ha szintén az hatalmas császárnak minden parancsolatját az ország betöltené, s megeselekedné is, csak haszontalan lenne, mivel az egész országot elfoglalja, és többé benne fejedelmet nem enged. De most a dolgot különben látjuk lenni, mivel mostani váradi Huszain-passa, nem tartván magát az Aly-passa kötéséhez, rettentő, és fenyegető levelet küldött a földnéphez, sőt fegyverrel is kényszerítették az adózásra, és Váradhoz való hódolásra. Szinan-passa, és a több tiszték is hasonlóképen cselekedtenek, mely levelet a hatalmas császárnak, s méltóságodnak is elküldöttük. Most is közönséges gyűlésekből választottunk bizonyos embereket, s ki is küldtettenek az adónak beszédére, de a váradi passától parasztságból gyűjtött katonák által nem engedtetett meg. A mi pedig nagyobb, a nemesek közül hármat rabságra vitternek, kik most is Váradon tartatnak; hogy azért országunkhoz, s fejedelmünkhöz a hatalmas császárnak kegyelmessége, s méltóságodnak is egyszer megmutatott gratiája, inkább megtessék, alázatosan kérjük méltóságodat, hogy rajtunk könyörüljön, a határt eligazétván, szabadságunkban és jószágunkban megoltalmazzon, az országnak ennyi sok nyomorgatásit megorvosolni méltóztassék, hogy nyavalyánkon a hatalmas császár ellenségi ne örvendezzenek, se pedig az ország lakosí futást ne vegyenek, holott most is sokan, kiknek javokat és jószágokat az ország részeiben, s vármegyéiben elfoglalták, a felső imperiumhoz folyamodtanak, és így mi soha az adót meg nem fizethetjük, ha országunk kissebbedik, az adó pedig nevekedik. Ha pedig a hatalmas császárnak, s méltóságodnak ennyi alázatos és siralmas kérésünkre országunkhoz, s fejedelmünkhöz szive irgalmasságra nem indul, az országnak ily nyomorult állapotjában szemeinket az égre emeljük fel, hogy mi követek a hatalmas császár országának következendő romlásának okai nem leszünk, s méltóságodnak is idején hirre nem adtuk volna. Erre végső választ várunk.

Erre csak ez lött a válasz. Magunk kimegyünk, s eligazétunk minden dolgokat. Melyben gátolja meg Isten.

Az erdélyi követeknek második supplicatiójok ugyan azon vezérhez.

Hatalmas vezér, hogy országunknak kibeszélhetetlen nyomorúságinak megjelentésében, s exponálásában némáknak ne láttassunk lenni mi követek, vettünk erre méltóságod előtt bizodalmat ebből, mivel meg nem lett, vagy választott fejedelmünkhöz méltóságod levele által való parancsolatja ez volt, hogy vagy jó, vagy gonosz, de az ország állapotja felől a hatalmas császárt, s méltóságodat fejedelmünk tudósítsa, ezért bátorkodunk méltóságodat alázatosan búsítani, nyomorúlt állapotunk is kénszerét. Vettük eszünkben hatalmas vezér, hogy mások informatiójára, s expositiójára nézve, mind fejedelmünk írása, s mind országunk supplicatiója csak semmire becsültetnek, meg valljuk ugyan, hogy mikor a hatalmas császár vitézlő seregei az országban bementenek, a hatalmas császár ellensége Kemény János az egész országgal, s keresztyénséggel elhitette volt, hogy ha a hatalmas császárnak minden parancsolatját az ország bétöltené is, de csak haszontalan lészen, mivel fejedelemség tovább nem engedtetik. Sőt az országnak minden statusi a köznéppel együtt, kételkedtenek a hatalmas császár kegyelmessége felől. Ez vélekedést nevelte Szinán-passa, békek, és egyéb tisztek rettentő levelek, melyek a köznép közt folytanak, melyekben nevezet szerint jelentették, hogy a hatalmas császárnak parancsolatja az, hogy ha az nép Váradhoz nem hódol, mind megölettessenek, s fogságra vitessenek, mely leveleket igazságunk megmutatásáért elő adhatunk. Ugyan akkor Aly-passa az országban ben levén, Kolosvár városa engedelmességét, és hűségét a hatalmas császárhoz akarván mutatni, a város birája Aly-passához hatod magával ki ment, a táborra elegendő élelmet vitetett, még is a parasztságból álló vitézök, kiket Aly-passa gyűjtött, bementenek a városban, nemeseket, s egyebeket is Váradra fogva vittének, sőt több nemesek, s birák is Váradon, s Tömösváron fogva tartattának. Ez volt az oka, s ez a kétség kénszerétette az szegény

köznépet, hogy oltalomért Váradra bemenjen, s magát igában vesse, mivel akkor az országban be nem jött volna, ha azon hiszembem nem volt volna, hogy immár a hatalmas császár a mi fejedelemségünknek véget vet; mihelyen pedig meghallotta, hogy fejedelem választatott, mindjárt megtért, és az erdélyi határból ki ment. A fejedelem választásának idején, a városokra sok ígéretekkel teljes levelek küldettek, ha az erdélyiek a hatalmas császár kegyelmességéhez ragaszkodnak, melyben ha méltóságod nekünk nem hiszen, s ez után is megértheti. Némely erősekben lévő praesidiariusok, s egyebek is látván a dolgokat különben lenni, hogy nem mint a császár kegyelmes ígéreti voltanak, ezt: Micsoda haszna a hatalmas császárhoz való engedelmességünknek, holott az országnak határi kisebbé tettenek, az adó pedig nevedik. Az erdélyi nagy rendek, és nemesek is, kik ragaszkodtanak a német segítségéhez (kiknek neveket le írtuk) a hatalmas császár kegyelmességében kételkedtenek, azért, hogy az Aly-passa hit alatt kiadott levelében való kötés szerént nem lett a határoknak vissza adása, holott Magyarországnak részeinek határin belől erdélyi vármegyék, s tartományok egész Kolesvárig, sőt tovább is elfoglaltattak, mely contractust az ország követői által a hatalmas császár is erejében meghagyott, méltóságod is pedig kegyelmes fejedelmünknek küldött minapi levelében ily választ tett; némely nagy rendek, és nemesek, kiknek falujokat, és jószágokat az elfoglalt tartományokkal el vitték, az országgyűlésben panaszkodtanak az egész ország előtt, hogy az ő jószágok Váradhoz foglaltattanak, és mi haszna, ha az ő jobágyok adót adnak, s magok a hatalmas császárt fegyverekkel szolgálják, holott minden javokat elfoglalják; az egész ország előtt pedig bizonyosságul híján a nagy Istent, protestaltanak, hogy soha azt el nem viselhetik, hanem kételenség alatt magunknak valahol refugiumot kell keresnünk. Ez utunkra indultunkban értők, hogy a felső imperiumban sokan a nagy rendek és nemesek közül vallásokban megháboréztatván, küldtenek kegyelmes fejedelmünkhöz ily véggel, hogy ha Erdélyben valami nyugodalmat és szabadságot remélhetnének, készek volnának el jöni, és fejedelmünkhöz minden engedel-

mességeket mutatni, de látván Erdély részeit megháboréítottak lenni, nem merészlek magokat kötelezni. Mind ezeket hatalmas vezér, magunk megalázásával, és esedezésekkel kellett megjelentennünk a hatalmas császárnak, s méltóságodnak is, hogy mi Isten előtt is mentek legyünk, országunkra és fejedelmünkre következhető romlásban, mivel immár bővebben országunk nyomorúságát méltóságod előtt exponálni nem merjük, a hatalmas császárnak kegyelmében, és hatalmában levén egész országunk, és fejedelmünk, hogy méltóságod kegyes orczája elől kegyelmes válaszszal méltóztassék bennünket elbocsátaoi, alázatosan könyörgünk, és kérjük méltóságodat.

Petki, Beldi, Gilányi, Basa Tamás, és Kún István uraiméknak egy tenorral szöllő level.

Ugyan alkalmas ideje, miolta kegyelmed levelét nem vettem, kiből idegenségnél egyebet nem magyarázok; akarván azért kegyelmedet ez levelemmel látogatnom, kívánván kegyelmed szerencsés élete felől mindenkor örvendetes híreket hallanom, melyről hogy tudósítson is, kérem. Tagadhatatlan édes jó-akaró uram, s kedves atyámfia magamban lévén az ítélet, hogy ennyi idők alatt kegyelmetek köziben való nem menésemért, melyekről nem ítéltetném. De a ki méltó consideratioban veszi a dolgot, vadnak okai, melyeknek csak egynéhányát jelentem, kezdvén el súlyos nyavalyámon. Mihelt kegyelmetek közül Kolosvár alól ki indulék, s haza juték, ottan hamar a hagymáz reám esvén, felette nyavalyásul feküdtem benne sokáig; abból könnyebedvén, a negyednapi hideg miatt ugynan jó darab ideig hasonló bajban voltam, az is elhagyván talám a kólyika egy hét múlva reám esék, kiben egy óráig való életemet senki nem romélette. Abból midön könnyebedtem volna, be indulék, már menő utamban (jövén szolgálóm Erdélyből előmben) kelle megtérnem, mint hogy a kólyikából nem régen költem volt fel, an-

nak pedig igen veszedelmes a hidegen való járás, viszont a negyednapi hideg reám esék, ugyan azon hideglelésemben viszont a kólyika, kiből csak szintén most támbáskodom fel. Azonban bátyám Zólyomi uramnak kiváltképen oly embernek minden citatio, s törvény nélkül való fogsága is, nagy szeget üti fejemben, tudván magamnak is némely embereket igen jó-akaróimnak lenni, kikről hogy kegyelmednek bővebben írjak, nem szükség, kegyelmed által láthatta. Mindazonáltal mind gyógyulásomat, s mind pedig egy kevéssé az állapotoknak forgásit várom, nem késsem a bemenettel. Ide ki semmi oly hírek nincsenek, kikről kegyelmedet tudósíthatnám. A békességnek állapotja miben legyen, úgy hallom minden felől, végben megyen, miképen, nem hiszem magyar több tudja a Judex Curiaenál, Nádasdi uramnál, se palatínrs, se egyéb rend, félő a magyarok veszedelmével ne legyen a török, s német békesség. Én eléggé volnék megtudásán, de bizony soha végére nem mehetek, hogy urunkat ő nagyságát tudósíthatnám, mivel immár ő nagysága egynehányszor írt felőle. Edes jó-akaró uram, s kedves atyámfia, kegyelmedet kérem szeretettel: tartson továbbra is confidens jó-akarójának, s atyafiainak, s parancsoljon, valamiben tudok, bizony tiszta szívvvel igyekezem kegyelmednek kedveskedni, és szolgálni, s ha kik bal emlékezettel volnának is felőlem, kérem mind urunk ő nagysága előtt, s mind mások előtt legyen jó fautorom. Az Isten megvert, mert egy gonoszabb akaróm nincsen a praefectusnál (a nagyán kívül, ki a pennákat igazgatja), meg tömösvári kapitihá, maga soha életemben nem vétettem neki, még is könnyebb volna, ha nagyobb ember volna nálamnál, vagy hozzám hasonló, talám ezt a rosz Husztot kívánja tőlem, ha más el nem veszi, bizony ő kegyelmének nem engedem könnyen. Cserei uraimék is hitván vécsi jószágomat teljességgel el pusztétják immár, patientia vincit omnia. Isten gondomat viseli, ki ennyi sok változásimban gondviselőm volt, ez után is minden gonosz akaróimnak kezekből ki veszen. Feleségem velem egygyütt az aszszonyomnak ő kegyelmének ajánlja szolgálatját, Istentől szerencsés bo'dog hosszú életet kívánván ő kegyelmének. Ezzel ajánlom kegyelmedet Isten oltalmában, s magamat az

kegyelmed atyafiságos jó-akarattjában, s követem is bő írásmóról. Irtam Szigeten 1. Martii Anno 1663.

Maradván kegyelmed szolgáló atyafia

N. N.

Sacratissime Domine!

Domine mihi gratiosissime!

Majestas¹⁾ vestra Sacratissima ex praesenti mea humillima relatione dignetur uberius intelligere, qualiter arma Vestrae Majestatis proprio sub commando Majestatis Vestrae Campi Marschalei Comitis Montecucolli, adjunctis sibi cunctis copiis auxiliantibus, prima currentis Mensis Augusti tamquam Anniversario gloriosissimae Majestatis Vestrae Coronationis, adversus naturalem totius Chistianitatis hostem strenue triumpharunt, et victoriam obtinuerunt, posteaquam nimirum Turcica potentia (quae se in quinquaginta hominum millia extendebat) quatuordecim diebus continue fluvium Rabae transmeare tentasset, medio tamen Christianorum armorum semper impediti, ac repulsi fuere. Necessarium adeo indicatum fuit diversos fluvii passus obsidendos, integramque copiam militarem medio miliari infra Sanctum-Gotthardum in ejusmodi formam locandam, ita quidem, ut una ab altera duarum horarum spatio steterit. Interea ad nos rediens Capitaneus Gallynos informaverit, quali nam erga nos Magnus Vezirius ducitur intentione, nimirum vi, et potentia mediante fluvium Rabae transnatare niteretur. Die 31. Julii de nocte castra Christianorum continuis tormentorum explosionibus infestabantur, molestabanturque, ex post Majestatis Vestrae Campi-Marschaleus Comes deMontecucolli ordinantias distribuit, quatenus eo in casu quaelibet armada suam stationem

¹⁾ E levél, mely a szent-gothardi ütközetről I. Leopoldhoz részletes jelentést tartalmaz, bizonyára nem Rédei tollából eredt; de valahonnan saját kezével írta be levéltárczájába. N. I.

pro virili defendat, ac in casu necessitatis alteri secundet, et succurrat. Quem in finem etiam Majestatis Vestrae propriae copiae militares dextram, Principum Imperii per ligam Unitorum copiae vero sinistram alam formarunt. Armada vero Imperialis immediate stationem suam posuit. Ac postquam mane circa nonam horam ad tria turcarum millia equitum adjuncto a tergo unicuilibet janizerio seu Albanezo dictum fluvium Rabae tranassent; armada hostilis integra ad locum nimis situ illis favorabilem, ubi nimirum aqua in latitudine vix ad decem passus se extendebat, et propter incurvatum quasi angulum quendam, eidem adminiculo fuit, armadam suam inibi in ordinem collocavit, et cum primis suis peditibus, et equitibus primas armadae imperialis vigiliis tercentorum militum invasit, et superavit, inde statim larva facta, Campimarschaleus Montecucolli ad locum illum, ubi hostis perruperat, statim se contulit, Campimarschaleus Princeps de Sulczpach maxima generositate equitatum produxit, et aliquot commodas stationes cum iisdem fixit Campimarschaleus Spaár cum re tormentaria, seu artellaria dextram tenuit, et sic tota armada ad pugnandum prompta stetit. Et quamvis ante dictis trecentis excubiariis caeterae imperiales copiae una cum Regimine Schnaidaniano, et cum turma ex peditibus Comitis de Nassau, et Colonelli Kulmansrek illis succurrere vellet, tamen a statis copiis auxiliaribus solitus Turcarum clamor talem incussit terrorem, ut non solum illi fugam dederint, sed etiam Schnaidaniani, Nassanici, et Kulmanschrekienses, imo et Lacrovienses, et Sparienses taliter in confusionem adducti sunt, ut Janizarii ipsos usque ad bagasiam insecuti sint. Ad haec prodit Princeps de Sulczpach una cum Colonello Schnaidan a dextra manu versus sylvam, simulque ex eodem latere medium Regimen Montecucollianum, una cum Sporhiano, et Rapachiano Regiminibus; Dux Lotharingiae autem sinistram in campo tenebat; qui omnes devotionem suam tali generositate contestati, ut hostem cum maxima sui, ac suorum jactura, aquam versus repulerint, durante hoc conflictu Turca juxta assertionem captivorum coriaceos pontes Rabae immisit, et erexit, per quos aliquot mille pedites, et equites summa furia nostros aggressi, sed ope illorum qui sub Lacro, et

Spaár jam se iterum recollegerant, ad flumen usque repulit, per quod Regimen Schnaidianum, et relique imperiales copiae tempus se recolligendi adeptae sunt; mox iterum hostis copias suas aliquot millibus auxit, et ipsos invadens paulisper retroegit, et cum quindecim ad viginti millia usque versus armadam imperialem movit, quibus Gallicae, et unitorum Principum copiae in succursum venientes, dubio aliq̄ antisper Marte certarunt; interea hostis stationes firmavit, et foveis se se circumcinxit, abinde ad distantiam trium circiter quadrantium horae, quatuor circiter millia equitum transnatabant, quos tamen Regimen Montecucolianum, et Spaarianum feliciter cecidit, dumque adhuc dubia appareret belli alea, maxime quod plurimi ex imperialibus praecipue copiis fugam dederant, et fere de bono eventu desperarent, Campimarschaleus Montecucolli totam Generalitatem in unum convocabat, cordialiter, et strenue ipsis proponens: qualiter jam tandem seria, et honesta resolutio capessenda, unitisque viribus hostis simul aggrediendus sit, quo intento unanimiter comprobato statim Vestrae Caesareae Majestatis pedites Schpik, Pio et Tasso, item equites sub Schnaidan Ducis Lotharingiae, et Rapach ad dextram, Galli vero ad sinistram, et Sveci, ac copiae, quae solo adhuc ex imperialibus super erant, in medio se collocabant, in forma mediae Lunae contra hostem euntes, quem tam heroico animo undiquaque aggrediebantur, ut medio quadrante horae eum ex campo profligarent, et quos ferro non interemere, in aquam se praecipitare coegerint, similiter omnes aliorum paganorum turmae, quae in aliis passibus dextram versus transnatare tentabant, a Gallico equitatu detenti sunt captivi, inter quos Summi Vezerii Capitii-Passae Secretarius est, et dicunt in hoc conflictu Izmaele-passa Affinem Sultani, Caplam Passam unum ex nominatissimis et Albania in Regno Turcico, Georgium Muhumetem Passam, et Janizariorum Agam occubuisse, etiam ad sex millia Janizerorum effective, una cum praestantissimis ex Albania, Barnesia, et Spaxgiis, nec non similibus flumen transiisse, Summum Vezérium propria framea multos, qui aufugerunt, occidisse, interfecisse, totum jam esse conturbatum ob perpressam cladem, quae ad octo millia se extenderent, nostrates vero vix

septingentos desiderari, qui meri novitii, ex veteranis pauci occubuere. Finito hoc strenuo, et cruento conflictu, nostrates tria millia equorum, et trecentos currus praestantissimis mercibus turcicis, recoulisque in aqua repperierunt, praeterea aliquot centenas auro adamantibus, et aliis pretiosis lapillis elaboratas frameas, inter quas uni insignia, et nomen Rakocianum artificiose insculptum fuerat, et quae non ab inferioris conditionis Turca gestata esse praesumuntur, cum aliis multis praeciosis, et pecuniis in praedam acquisivere. Unus quidem musquetarius 3000 ducatorum in specie, coeteroquin hostis quatuordecim tormenta reliquit, quae a nostris quindecim transnatantibus musquetariis partim clavis obturata, partim in aquam praecipitata, quaedam vero ad nos delata sunt, non obstante obsistentia quinquaginta Janizeriorum, qui dictos quindecim musquetarios ne quidem aggredi ausi sunt. Ad haec centum viginti sex vexilla turcica reportavimus, quorum in dies plura reperiuntur in aqua. In summa incredibile est, quantum omnis nostra militia hac considerabili victoria, et optimis praedis animata sit, quamvis periculosus et acer, a nona matutina ad quintam vespertinam durans fuerit conflictus, atque ad unum omnes officiales fatentur, difficilium se nusquam conflixisse, ubi nimirum ad octodecim, vel viginti millia contra quinquaginta millia adeo constanter pugnarunt. Omnes Generales trium armadarum ab initio ad finem in loco conflictus substituerunt, conjunctis consiliis omnia facere, milites animarunt, summa generositate, ratione, et prudentia singula disponentes. Si quidem et Campimarschaleus Princeps de Sulczpach experientiam suam militarem, heroicum animum, et devotionem ad Vestrae Majestatis servitia taliter demonstravit, et quartum equum consederit, et clave seu czakani ictum maxime reportaverit, Campimarchaleus Marchio de Padem¹⁾ ut ut infirmus, continue operatus, et in equo fuit. Collingi Hehealoc, Comites Sahink, et Holstain, non obstante, quod postremo nominatus a suis derelictus erat, strenuissime officio suo condecenter pugnarunt. Colonellus a Schnaidan cum suo Regimine tredecies; Dux Lotharingiae quinques

1) Bádani.

cum hostibus congressi. Spark, Pio, et Tasso, caeterique Commendantes omnes ita heroice substituerunt, ut immortale nomen, et aeternam famam compararint. A parte Vestrae Caesareae Majestatis primus occubuit Colonellus Comes de Nassa, Comes Carolus de Transmanstraff, supremus Locumtenens Gritteri, Magister Equitum Urserpek, vexillifer sub Kilmansek, aliique officiales. Et armadae imperialis Generalis rei tormentariae Magister Comes a Fuggør a propriis suis militibus trajectus est, caeteros addita lustra demonstrat. In reliquo Caesaream Majestatem Vestram humillime celare nequeo, qualiter sabbatho proximo Marchio de Baden, Sparker, Generalis Gallorum Colligni deputatum ad congratulandum Domini Comiti de Montecucolli, omnia ante facta ejusdem veloci experientia militari, novaeque dexteritati esse attribuenda, quod idem ante factus Colligni suo Regi peculiariter depraedicavit.

De caetero Vestram Majestatem ect.

M e m o r i a l e.

6. Januarii 1663. érkezék Balásfi Sigmond uram egy Vánczfalva nevű faluban előmben, ki Erdélyben menő utamból megtérte, mivel mind Apafi fejedelemtől, s mind az főrendektől voltak oly izenetek, s félelmes állapotok is az házában voltak olyak, ki miatt kételenitettem a megtérésre. Melyek így következnek:

Egy keresztyén írja Constancinápolyból ez levelet egy erdélyi jó-akarójának, mely levél térített részére meg engem. Ugyan ezen levelet látván mind az fejedelem, s mind az több főrendek, izenték, látván ilyen veszedelemben forgó állapotját szegény hazáuknak, tanáljunk módot abban, sigyekezünk azon az keresztyénség előtt, hogy ne vesszen el szegény hazánk.

L e v é l.

Az Apafi dolgáról ír kegyelmed, hogy panaszolkodik az el vétetett tartományok felől, kit most az országtúl újlag elszakasztottak az pogányok; itt is úgy panaszolkodik maga is az országgal egygyüt vehementer, de semmi mentésre való reménséget neki nem adnak, és azon leveleknek írója haszontalanúl fáradozott, mivel Aly-passa mindenkor ellenek ír veszedelmesül, hogy teljességgel el rontsa, az mely dologban az itt valók is szorgalmatoskodnak, azon örömezt veszedelemnek örülvén. De ennek a dolognak halasztó oka az német, mivel közöttök ellenkezés van s tartunk tőlök. Az bejüött követek Kálnoki Mihály, s Czepregi Mihály haszontalanúl fáradtak ide, most semmit sem vihetének véghez, ha valamivel ujitják is, de az merő csalárdság, jövendőben nagy károkat is fognak hozni az az ő végezésök, itt pedig igen nagy készüléteket kovácsoltatnak, hogy az jövő nyárra németekre menjenek tüstént Bécsre, más rendbeli had Zryniékre menjen, harmadik rendbeli had Erdély ellen. Az itt való Nagy most is megparancsolta Alypassának, hogy ezen a télen Zerények újjvárát, kit most építenek, ha lehet vegye meg; ha azt meg nem veheti, Kolosvárat vegye meg; az kettő közül válaszon magának; Kucsuk-Memhet-passa, így írt ide az felső rendnek, hogy Apafi az adót el rendelte, de ő elégtelen arra hogy fel szedje, mivel az fényes portának nem igaz hive, mert az erdélyi erősségekben való németek ő akaratjával vadnak, ő is hozatta be, az mely dologért ha ő tüle el vétetik az fejedelemség, nagy hasznára szolgál hatalmas császárnak, és egész Erdélyország váradi passa parancsolatja, s hatalmátúl függvén, alája vettetvén, mert az Szászok, és Oláhok, az magyaroknak gyülések¹⁾ miatt inkább akarják, hogy az török parancsoljon nekik, s ő rabjok legyenek. Ezen írást látván az ittvaló nagyok, arra tanácsoltak, Kucsug passa jó tetszése szerint cselekedjék, mindazonáltal most nem, hanem ez jövő nyárban meg cselekeszik

¹⁾ gyüölése.

mind ezeket, és ezekhez több, s nagyobb hasonló dolgokat. Az mely gonosz szándékokban az jó Isten őket ne segítse hanem gátolja meg. Én jó akarója lévén kegyelmednek, mit érthetek, irok; azért kegyelmed az több hazafiaival együtt tanácsolja arra az dolgot, hogy el ne vesszen országunk. A mi urunknak is Apafinak ő nagyságának ezen dolgot ez szerént referálja, és az élő Istenre kénszerítem kegyelmedeket közönségesen, hogy tractára ne vigye ezeket, mivel most vagyon mind az kezdés, mind penig a végezés, azért az kettő közül magoknak válaszszon, melyiket szereti. Sok eszten-deig éltesse Isten kegyelmedet. Költ Constantiuápolyban 10. Novembr. 1662.

Igy lévén azért a dolog, s ilyen kívánságok lévén, ehhez minekünk igen tapogatva kell nyúlnunk, sőt az én tanácsomból hozzá sem nyúlunk mind addig, valamig az fejedelem pecsétetes subcriptiós levelét nem látjuk, hogy ő nagyságának is vagyon erre akarhatja, s több ő nagysága mellett lévő titkos embereknek is, hogy jövendőben is, ha az dolog, ki találna nyilatkozni, ne mondhassák azt magok mentségében, hogy magunktól cselekedtük.

Viszsa bocsátván Balásfi uramat, írtam ilyen Instructiót neki, általa megént az fejedelemnek ilyen levelet, s Bethlen Jánosnak hasonlóképpen, melyek így következnek:

I n s t r u c t i o.

1. Elsőben az fejedelmet köszönteni kell, s meg kell követni, hogy mindjárt az mostani ő nagysága kívánságára az dologhoz nem foghattunk.

Itt mindjárt kérdés lesz: Miért?

Ez alább következő dolgokért:

Az fejedelem pecsétetes levele kívántatik az tanácsurakéval egygyüt, mert azt mondják ő nagyságok, ha csak magoktól kezdik el, együd kételkednek az dologban, s ke-

veset efficiálhatnak, de ha azt megtudhatják oda fel, s ő nagyságoknak azt bizonyosan megírhatják, hogy mind nagyságának, s mind az tanács uraknak lesz akarátja az dologra, úgy talám leszsz valami foganatja.

3. Azt is mondják ő nagyságok, hogy tudják azt mindjárt oda fel, leg első kérdés is az lenne, nem frustralodunk e meg az ország mellénk állásában, ha valamit indítanánk, mindaddig, erről nagyságod ő nagyságokat voltaképpen tudósítsa mert ha nagyságod, és az tanácsurak akarják is, de ha az szépség nem akarja, s egyéb rendek; az igen bajos lenne.

2. Ha ugyan hozzá kell fogni az dologhoz, mivel sok jövés járás lesz, költség kívántatik, az avagy a vármegye adajából, avagy honnét deputáltassék, arról való resolutio kell. Instálni is kell az ő nagyságok jószága, és az vármegye rendkívül való contributioval ne terheltessék.

L e v é l.

Alázatos szolgálatomat ajánlom nagyságodnak mint kegyelmes uramnak.

Az úr Isten nagyságodat ez új esztendőnek minden részeiben tegye szerencsésé, s minden dolgaiban boldogítsa.

Én kegyelmes uram, immár innét Szigetről is meg indultam vala befelé, de az havason voló rettenetes gonosz út gátola meg egyik, másik Balásfi uram előmben való jövele, ki mi dolgokkal jött: nagyságod tudja, melyeket bizony szomorú szívvél hallgattam, ha Isten nem könyörül rajtunk, végső romlását várhatjuk szegény hazánknak; a mi peniglen én bennem áll rajta, ha tudnék miben szolgálni szegény hazámnak, mind atyám uram ő nagyságával egygyütt: bizony vérem hullását sem szánám; mind ezekről, s mind penig Magyarország is mit akart mi általunk elkezdeni, Balásfi uram nagyságodat szóval bőségesen tudósítja. Itt is kegyelmes uram, Isten életemet megtartván, ő felsége segítsége által, bizony nem akarok hazámnak heréje lenni, hanem mind annak, s mind penig nagyságodnak igazán akarok szol-

gálni, talám jobb is lesz nagyságod engedelmeiből ideig való itt kin lételem nekem, csak azon kérem nagyságodat alázasatosan, felőlem való hamis vádoknak ne adjon hitelt, mert bizony az kik nagyságod körül vadnak is, nem engedem meg, nálamnál igazabb hívei legyenek nagyságodnak. Ezzel ajánlom nagyságodat Isten oltalmában, s magamat az nagyságod méltóságos gratiajában. Irtam Szigethen 11. Januar. 1663.

Bethlen János uramnak hasonló levelet irtam, quoad tenorem.

Ezen levelekkel, és Instructioval bé menvén Balásfi uram az fejedelemléhez, irt egy levelet, melynek tenora ez.

Én nagyságos uram, nagyságtok előmben adott Instructiója szerént udvarhoz elmentem vala, s urunkkal ő nagyságával szemben voltam, s az dolgokat ő nagysága előtt referaltam; mivel azért az idő alatt, mig én oda ki jártam nagyságtokhoz, újabb hírei érkeztenek ő nagyságának az két császár között való békességnek jó reménsége felől, kit most egy ő elsége fők övetje az Csauz passával egygyüt hozott ő felségétől: igen tetszett ő nagyságoknak, hogy eddig meg nem indult nagyságtok az dologban, várván immár bizonyos kimenetelit, mind megyen végben; kiben se az fejedelem, se más semmit nem tud, micsoda conditiók alatt leszen meg, Csepregi Mihály uram azután vára kozik Tömösvárott, ha mi bizonyost érthet vagy jónkra, vagy gonoszunkra valót, mindjárást ki jön, addig ő nagysága semmi dologban meg nem indulhat, s engemet is addig várakoztat. Egy szóval nagyságos uram, az Csepregi uram ki jöveteli mutatja meg minden állapotunkat, kit igen félelemmel is várunk, s ahoz képest urunk ő nagysága is nagyságtokat általam mindenrül volta képpen tudositja, mit kelessék cselekedni, ha addig csak hó kézre leszünk.

Balásfi uram 8. februarii 1662. esztendőben Szigetre megérkezék, első legatiójával teljességgel ellenkező dologgal, mely változást cselekedtette az fejedelemmel, s több főrendekkel a Csepregi Mihály Tömösvárról Aly-passától való megérkezése. Legatioja ez: ugyan azon méltóságos fejedelemtül és több főrendektül legyünk azon, hogy Magyarországnak jobb része, ki immár teljességgel opprimalodott az német iga miatt, és az keresztyén vallásnak persequalása miatt, hajoljon az erdélyi birodalomhoz. Azért nekem ez az dolog igen tetszenék, és az mint látom Istennek kegyelmes provisiója volt rajtunk minap is, hogy az elébbeni dologhoz nem fogtunk, mivel nehezen leszen valami galiba nélkül (azt el kezdve) evadalhattunk volna. Miért? azért mert nagyobb része Erdélynek török alatt akar megmaradni, kiváltképpen az szászság, Magyarországnak is arra való szándékát látom; így ha nem Erdélyből, Magyarországból értésére esett volna az töröknek, ki miatt vesznünk kellett volna.

2. Istennek dicsőségét látom benne forgani, mert akár mi útonmódon vehetne hatalmat az német, s az papismus, a magyart mind lelki testi szabadságában, ezerszer meg eskünék is, meg rontaná, proverbiumok nekik az levén „Hæreticis non est servanda fides.“

3. Nem is látom én a németnek abban módját, hogy ha valamit berzenkednének is, triumphálhatna, az magyar is ellensége lévén titkon, onnan feljül is, úgy hallom, egynehány felől ellenségi vadnak ő felségének, mind az franczúz, s mind az svéth, így, ha mi minapában az dologhoz hozzá fogtuuk volna, éppen mind magyaroknak, s mind az töröknek ellenségévé tettük volna magunkat; ha nem kellett volna csak az némethez ragaszkodnunk, vallásunk, s magyarságunk ellen. Mindazonáltal ha lehetne, én most is bizony örömebb az keresztyénséggel volnék, s lennék, ha módját látnám azért félek attúl is igen, hogy az török csak mézes madzagot vonson által avval, hogy nem veszi el hazánkat, sőt nagyobb jó akaratját mutatja, csak terjeszszék Erdélyországának határát, mint Bethlen Gábor; azonban egyszer mikor módját látja, mind Erdélyt, s Magyarországot csak elfoglalja. De részént jobban gondolkodván az dologról: magunkra nézve

nem tartom tanácsosnak lenni, ily nagy két ajtó közzé tenni újunkat, meggondolván azt, ha ez az utolszori követségéhez ő nagyságának hozzá fogunk is, mi talám igen keveset efficiálhatunk, ámbár Magyarországnak nagyobb része hozzánk hajoljon is, kiváltképpen az Evangelicus Status, de az papista nagy urak csak el vonszák magokat; ami nagyobb: minden ő felsége magyarországi erősségeiben is német lévén, sek bajt csinálnának. Így magoktól az törököktől szenvednénk nagy veszedelmet, vagy gyalázatot, mivel meg mondanák azt: felbizzattatok úgymond bennünket, hogy minden fegyver nélkül Magyarországnak nagyobb része hatalmas császár alá hódol az erdélyi fejedelemhez, im látjuk, mint hódol. Ezeket, s több ilyen dolgokat meggondolván, mi nem nyúlánk az dologhoz; mert ha mi rajtunk megesett volna, és ilyen nagy dolgoknak rendeletlen kezdésekért senki rólunk el nem vette volna.
